

SOLT ÁGNES: A rejtve maradt gyermekbántalmazás és a gyermekvédelmi (és igazságszolgáltatási) rendszer működése közötti összefüggés

LONTAI MÁRTON – PAMZSAV HOROLMA – PETRÉTEI DÁVID: Mesterséges intelligencia a törvényszéki tudományokban. Revolúció vagy invázió? I. rész

GOSZTONYI GERGELY – LENDVAI GERGELY FERENC: Bezárva és kizárva. A digitális szakadék értelmezése a rabok internethez való hozzáférés jogának vizsgálatával az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában

JÓNÁS KITTI ANETT: A koronavírus-járvány hatása a magyar közigazgatásra, különös tekintettel a pártfogó felügyelői eljárásokra

BUDAVÁRI ÁRPÁD – RUFF TAMÁS: A közterületen szolgáló rendőrök biztonságértelmezése, együttműködési készsége és a közbiztonság problémáinak meghatározása Fejér vármegyében

BALOGH MÓNIKA: Munkahelyi képzésekről való vélekedés egy empirikus kutatás eredményeinek tükrében

TURÓS TÍMEA – SZŰCS ENDRE: Sportlétesítmények őrzés-védelmének speciális aspektusai

MÁRTON LONTAI – HOROLMA PAMJAV – DÁVID PETRÉTEI: Artificial Intelligence in Forensic Sciences. Revolution or Invasion? Part I

TÍMEA TURÓS – ENDRE SZŰCS: Special aspects of guarding and protecting sports facilities

ETTER KÁLMÁN – LIPPAI ZSOLT – BACSÓ BERNADETT – PRESSBURGER TAMÁS – ERDÉLYI KATALIN: Nemzetközi Rendészeti Figyelő XIII.

CZIBRIK ESZTER: Recenzió Hohmann Balázs: Az átláthatóság értelmezése és követelményrendszere a közigazgatási hatósági eljárások tükrében című monográfiájáról

BELÜGYI SZEMLE

A BELÜGYMINISZTERIUM SZAKMAI, TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

72. ÉVFOLYAM

2024/4. SZÁM

BELÜGYI SZEMLE

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELNÖK TITKÁR TAGOK

Dr. Felkai László, közigazgatási államtitkár, Belügyminisztérium
Prof. dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
Prof. dr. Finszter Géza, a Magyar Tudományos Akadémia doktora
Prof. dr. Gál István László, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Haller József, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Herke Csongor, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Kecskés László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Kerezi Klára, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár
Prof. dr. Koltay András, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság és a Médiatanács elnöke, egyetemi tanár
Prof. dr. Korinek László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Maróth Miklós, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja
Prof. dr. Mezey Barna, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Patyi András, alkotmánybíró, egyetemi tanár
Prof. dr. Polt Péter, legfőbb ügyész, egyetemi tanár
Prof. dr. Sándor István, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár
Prof. dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár

NEMZETKÖZI SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Dr. Ludek Michalek, a Cseh Rendőrákadémia tagja, egyetemi tanár (Csehország)
Dr. habil. Philipp Fluri ügyvezető, Genfi Biztonságpolitikai Központ (Svájc)
Dr. h.c. Detlef Schröder, az Európai Unió Rendészeti Képzési Ügynökségének korábbi ügyvezető igazgatója (Németország)
Dr. Ciprian Maftci, konzuli ügyekért felelős vezető, Románia Magyarországi Nagykövetsége (Románia)
Prof. Dr. Wei Changdong, Kelet-Kínai Állam- és Jogtudományi Egyetem, Shanghai, egyetemi tanár (Kína)
Prof. Dr. Lam Kwok Yan, Nanyang Műszaki Egyetem (Szingapúr)

SZAKMAI TANÁCSADÓ TESTÜLET

Dr. Bakai Kristóf Péter PhD, püőr. dandártábornok, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Vámszakmai és Nemzetközi elnökhelyettese
Dr. Balogh János r. altábornagy, az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője
Dr. Bolcsik Zoltán r. altábornagy, a Belügyminisztérium rendészeti államtitkára
Dr. Góra Zoltán t. altábornagy, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezetője
Dr. Gömbös Sándor r. dandártábornok, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság főigazgatója

Hajdu János r. altábornagy, a Terrorrelhárítási Központ főigazgatója
Dr. Hatala József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Bünnmegelőzési Tanács elnöke
Dr. Hegyaljai Mátyás, a Belügyminisztérium európai uniós és nemzetközi helyettes államtitkára
Dr. Thomas Herko, az Osztrák Szövetségi Belügyminisztérium belügyi attaséja Magyarországon
Prof. dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár, a Belügyminisztérium oktatási főszemléelője
Prof. dr. Kovács Gábor r. vezérőrnagy, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Rendészettudományi Kar dékánja, tanszékvezető egyetemi tanár
Láng István, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetője
Prof. dr. Sallai János r. ezredes, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Szabó Marcel alkotmánybíró, nemzetközi jogász
Dr. Tomin Szilvia r. vezérőrnagy, a Nemzeti Védelmi Szolgálat főigazgatója
Dr. Tóth Tamás bv. altábornagy, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság vezetője
Dr. Túrós András ny. r. altábornagy, az Országos Polgárőr Szövetség elnöke

SZERKESZTŐSÉG

FŐSZERKESZTŐ
FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES
MB. FELELŐS SZERKESZTŐ
OLVASÓSZERKESZTŐ
IDEGENNYELVI SZAKLEKTOR

FŐMUNKATÁRS
MUNKATÁRS
SZERKESZTŐSÉG

ISSN

FELELŐS KIADÓ

NYOMDA
FELELŐS VEZETŐ

Prof. dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
Dr. Szabó Csaba PhD r. alezredes, egyetemi docens
Fazekas-Pátyodi Szandra
Végh Zsuzsanna
Prof. dr. Boda József ny. nb. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár
Dr. Németh Viktor PhD
Luda Henrietta
2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3.
Telefonszám: +36 (26) 795-922; BM: 24-626
szerkesztoseg@belugyiszemle.hu
<https://belugyiszemlejournal.org>
ISSN 2062-9494 (Nyomtatott)
ISSN 2677-1632 (Online)
LXXII. évfolyam
Belügyminisztérium
www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium
1051 Budapest, József Attila utca 2-4.
Duna-Mix Kft.
Nemecz Attila bv. alezredes, ügyvezető
Megjelenik havonta

TARTALOM

	Előszó	557
	TANULMÁNYOK	
SOLT ÁGNES	A rejtve maradt gyermekbántalmazás és a gyermekvédelmi (és igazságszolgáltatási) rendszer működése közötti összefüggés	559
LONTAI MÁRTON – PAMZSAV HOROLMA – PETRÉTEI DÁVID	Mesterséges intelligencia a törvényszéki tudományokban Revolúció vagy invázió? I. rész	577
GOSZTONYI GERGELY– LENDVAI GERGELY FERENC	Bezárva és kizárva. A digitális szakadék értelmezése a rabok internethez való hozzáférés jogának vizsgálatával az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában	593
JÓNÁS KITTI ANETT	A koronavírus-járvány hatása a magyar közigazgatásra, különös tekintettel a pártfogó felügyelői eljárásokra	611
BUDAVÁRI ÁRPÁD – RUFF TAMÁS	A közterületen szolgáló rendőrök biztonságértelmezése, együttműködési készsége és a közbiztonság problémáinak meghatározása Fejér vármegyében	629
BALOGH MÓNIKA	Munkahelyi képzésekről való vélekedés egy empirikus kutatás eredményeinek tükrében	657
TURÓS TÍMEA – SZŰCS ENDRE	Sportlétesítmények őrzés-védelmének speciális aspektusai	685
MÁRTON LONTAI – HOROLMA PAMJAV – DÁVID PETRÉTEI	Artificial Intelligence in Forensic Sciences Revolution or Invasion? Part I	701
TÍMEA TURÓS – ENDRE SZŰCS	Special aspects of guarding and protecting sports facilities	717

NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ

**FINSZTER GÉZA
KORINEK LÁSZLÓ**

Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő
XIII. száma elé

733

**ETTER KÁLMÁN
LIPPAI ZSOLT
BACÓ BERNADETT
PRESSBURGER TAMÁS
ERDÉLYI KATALIN**

Nemzetközi Rendészeti Figyelő XIII.

737

KÖNYVISMERTETŐ

CZIBRIK ESZTER

Recenzió Hohmann Balázs: Az átláthatóság értelmezése
és követelményrendszere a közigazgatási hatósági
eljárások tükrében című monográfiájáról

757

ELŐSZÓ

Kedves Olvasó!

*„Nincsenek a szó köznapi értelmében vett »megváltoztathatatlan tények«.
A modellekkel, a teóriákkal kapcsolatban a kutatónak egyetlen dolga van:
feszegesse azok határait.”*

Kollár László

Áprilisi lapszámunk cikkei számos tudományterületet képviselnek: mesterséges intelligencia (MI), közbiztonság, digitális jogok, sportrendészet. Előző lapszámunk tematikáival összevetve akár azt is mondhatnánk, hogy „semmi különleges”. Ami azonban egy különleges egységet alkotó egészzé teszi a kiadványt, az nem más, mint az újragondolás, újraértékelés képessége és akarata. Sem a tudományos, sem a szakmai ismeretek nem érhetnek egy végponthoz, újra és újra szükség van az eddig megszerzett ismeretek felülvizsgálatára, az új tudásanyaggal történő kiegészítésére, de legalább is friss szemmel történő áttekintésére. Mindezek szellemében ajánljuk kedves olvasóink figyelmébe áprilisi lapszámunk cikkeit.

Az MI alkalmazásának behatolása az egyes tudományterületekre napjainkban is zajló folyamat – többek között a forenzikus tudományok területén is. A digitális fejlődés újraírta az MI helyzetét, amely előrelépett a szakértői munka támogatójává, azonban továbbra sem alkalmas annak helyettesítésére.

Változóban van a csak tanúvallomáson alapuló ítéletek értékelése; a tanúk esetleges hibás emlékezetének elemzése az igazságszolgáltatási eljárás során, az emberi emlékezet összetettségének, törékenységének és befolyásolhatóságának vizsgálata egyre növekvő szerepet tölt be a téves bírósági ítéletek elleni küzdelemben.

Az elmúlt évek digitális-technológiai változásai egy olyan új korszakot hoztak el, ahol már szükséges az internethez való hozzáférés alapjogi aspektusainak vizsgálata – kivált a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartottak esetében. Különösen fontos az esetleges digitális szakadék reintegrációra gyakorolt hatásainak vizsgálata.

Reméljük sikerült felkeltenünk olvasóink érdeklődését áprilisi lapszámunk cikkei iránt, melyekhez jó olvasást kívánunk!

Szerkesztőség

A rejtve maradt gyermekbántalmazás és a gyermekvédelmi (és igazságszolgáltatási) rendszer működése közötti összefüggés

The correlation between the latency of child abuse and the functioning of the system

Solt Ágnes

Dr., PhD, tudományos főmunkatárs
Országos Kriminológiai Intézet,
Bűnözéskutatási és Elemzési Tudományos Osztály
solt@okri.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány rámutat arra, hogyan függ össze a családon belüli erőszak és a gyermekbántalmazás látenciájának mértéke a gyermekvédelem és a büntető igazságszolgáltatás rendszerének működésével.

Módszertan: A tanulmányhoz felhasznált összesen három kutatás módszere mind kvalitatív, mind kvantitatív elemeket tartalmaz. A kutatások öt éven keresztül folytak. A kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény tárgyában feldolgozott teljes bűnügyi ügyiratok száma meghaladja az 1300-at. A dokumentum-elemzés közel negyven változó bevonásával zajlott, majd mind matematikai statisztikai módszerek (SPSS), mind tartalomelemzés segítségével jutott a szerző az eredményekhez.

Megállapítások: A hatékonyan működő gyermekvédelem és egy jól működő igazságszolgáltatási rendszer kisebb látenciát eredményez. Egy kihívásokkal, hiátusokkal küzdő gépezet azonban a látencia mértékét növeli. Az empirikus kutatáson alapuló megállapítások rámutatnak, hogy a rendszer működése, a kisebb-nagyobb hiányosságok, mulasztások, a nem gyermekközpontú fókusz pontosan hogyan és mivel segíti elő a nagyarányú látenciát és a közbizalom megingását.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2024. 02. 03. Átdolgozás: 2024. 03. 18.
Elfogadás: 2024. 03. 25.

Érték: A tanulmány a hatékonyabb gyermekvédelemhez kíván hozzájárulni a diszfunkcionálisan működő rendszerelemek feltárása által.

Kulcsszavak: gyermekvédelem, gyermekbántalmazás, családon belüli erőszak, büntető igazságszolgáltatás

Abstract

Aim: The study shows how the level of latency of domestic violence and child abuse is related to the functioning of the child protection and criminal justice systems.

Methodology: The three research methods used for the study include both qualitative and quantitative elements. The research was conducted over five years. The total number of criminal case files processed for the offence of child endangerment exceeds 1300. The documentary analysis involved the inclusion of nearly 40 variables, and the results were obtained using both mathematical statistical methods (SPSS) and content analysis.

Findings: Effective child protection and a well-functioning justice system lead to less latency. However, challenging and inefficient machinery increases the level of latency. Findings based on empirical research point to exactly how and by what means the functioning of the system, its shortcomings and failings, lack of child-centeredness focus, contributes to high levels of latency and undermines public trust.

Value: The study aims to contribute to more effective child protection by identifying dysfunctional systemic elements.

Keywords: child protection, child abuse, domestic violence, criminal justice

Előszó

Az elmúlt években a családon belüli erőszakkal foglalkoztam, azon belül kiemelten a gyermekbántalmazással. Az évek során végigkövethettem a bántalmazás folyamatát a kezdetektől egészen addig, amíg a gyermekvédelem és az igazságszolgáltatás általi beavatkozásoknak nevezhető intézkedéssorozat le nem zárult. Tettem mindezt ezernyi környezettanulmány, fénykép, tanúvallomás, pedagógusi és egyéb szakvélemény, pszichológiai és pszichiátriai dokumentumok, gyermekvédelmi esetmegbeszélések és esetkonferenciák jegyzőkönyvei, az áldozatok és elkövetők vallomásai, valamint az érintettekről a közösségi médiában nyilvánosan elérhető tartalmak segítségével. Ezen túl közel 6000

szakemberrel (gyermekvédelemben dolgozó szakemberek, jelzőrendszeri tagok, hatósági személyek, az igazságszolgáltatás szereplői) találkoztam, és az általam vezetett előadások, műhelybeszélgetések alatt és ezeket követően visszajelzéseket kaptam arról, hogy a rendszer egyes szereplői milyen problémákkal, elakadásokkal kénytelenek szembesülni munkájuk során. Mindezen információ feldolgozása, elemzése és összegzése után az egyik alapvető összefüggés, amely erős gyanúként (hipotézisként) megfogalmazódott bennem, a következő volt.

A gyermekbántalmazás eseteiben a látencia mértéke fordítottan arányos a gyermekvédelem hatékony és valódi működésével. Azaz minél nagyobb a látencia a bántalmazott gyermekek körében, annál nagyobb problémákat feltételezhetünk a rendszer működésében. Ez azt is jelenti, hogy a gyermekvédelmi rendszer működésének javulásával egyenes arányban csökken a látencia mértéke. Ebben a dolgozatban szeretném állításomat megindokolni azzal, hogy részleteiben mutatom be, hogyan és mivel járulnak hozzá az egyes rendszerhibák, hiányosságok és diszfunkciók a látenciához.

A látencia okai

A gyermekbántalmazás rejtettsége okai nagyjából egyeznek a családon belüli más erőszakos cselekmények látenciájának okaival. A rejtve maradás okai között beszélhetünk szégyenről, a családon belüli mérgező titokról, fenyegetettségről, félelemről. A legemésztőbb emberi érzések: a félelem és a szégyen. Mindezek az elkövető és az áldozat közötti hatalmi egyenlőtlenség miatt állandósulnak. Ebben a struktúrában a bántalmazó mindig hatalommal bír, a bántalmazott pedig alárendelt, kiszolgáltatott szerepbe kényszerül. A dinamika létrehozza a hallgatás kultúráját, amely mind a családban, mind a környezetben érvényesül. Míg a bántott érintettek szégyellik családjukat, önmagukat, és félnek a csend megtörésének következményeitől, az őket körülvevők sokszor figyelmen kívül hagyják, szemet hunynak az erőszakra utaló jelek felett, hiszen minden ilyen ügy kirobbanása kínos, ellentmondásos, feszültségterhes, és több szempontból veszélyes az összes szereplő számára.

A látencia jelenségének legkárosabb hozadéka az, hogy a bántalmazott gyermekek számára nincs elérhető támogatási rendszer, így esélyük sincsen segítséget kapni.

A kérdés az: vajon, ha egy ügy nem marad látenciában, a gyermekvédelem képes-e biztosítani a gyermek védelmét, támogatását, jóllétét? Ha a rejtve maradt esetek és a napvilágra került esetek között nagymértékű különbség van a tekintetben, ahogyan a gyermek további sorsa alakul; ha elmondhatjuk, hogy

azokban az esetekben, amelyekben a gyermekek bántalmazására fény derült, adekvát segítséget és támogatást kaptak, melynek következtében nyugodt és szeretetteljes környezetben folytathatták növekedésüket, úgy azt mondhatjuk, hogy a rendszer működése megfelelő.

Ha azonban a rejtve maradt és a felderített esetek között nagy különbség a gyermek további sorsában, traumatizáltságában és a kártékony környezete változásában nem látható, úgy a rendszer működése nem megfelelő, nem hatékony. Szigorúbb minősítéssel élve kifejezetten abuzív.

Ebben a dolgozatban egy több mint 1300 teljes bűnügyi iratanyagot és összesen öt évet felölelő kutatómunka eredményei és tapasztalata alapján (Solt, 2022a) arra a feladatra vállalkoztam, hogy a gyermekbántalmazás látenciája és a tágran értelmezett gyermekvédelmi rendszer működése közötti összefüggésekre részleteiben mutassak rá. Azt feltételezem, hogy abban az esetben, ha a gyermekvédelmi és hatósági intézkedések kontraproduktívak, ha a gyermek testi, lelki, mentális épségét nem segítik hatékonyan, úgy a társadalomban a gyermekbántalmazás látenciájának mértéke magasabb arányú.

A bűnesetek jó része eljut a köznevelésben és közoktatásban dolgozó szakemberek, a védőnők és más jelzőrendszeri tagok tudomására. A gyermekbántalmazás esetén a nyomozó hatóság előtti láthatatlanság nem jelenti azt, hogy a gyermekvédelmi rendszer előtt is rejtve marad az ügy. A teljes látencia az, amikor az erőszak, a veszélyeztetés egyetlen gyermekvédelmi szakember előtt sem ismert.

A 2015. és 2020. évi jogerős ítélettel végződő kiskorú veszélyeztetése ügyek iratanyagának áttanulmányozása és elemzése során azt tapasztaltam, hogy a megfelelő infrastrukturális adottságokkal rendelkező lakóhelyen élők esetében a feltételezett látencia kisebb mértékű a családon belüli erőszakos ügyekben. Látható, hogy az elérhető szolgáltatások, a szociális ellátórendszer, a köznevelési és közoktatási intézmények, valamint a gyermekvédelmi jelző- és észlelőrendszer működése, tagjainak valós jelenléte a veszélyeztetettség esetén gyakoribb beavatkozást garantál. A kvantitatív elemzést követően egyértelműen kimutatható, hogy az alapellátás és családsegítési szolgáltatások elmaradása magasabb számú ideiglenes elhelyezéshez, nevelésbe vételhez és a kiskorú veszélyeztetése miatti büntetőeljáráshoz vezet.

A lakókörnyezet és a családon belüli erőszak összefüggései

Két elemzett év teljes iratanyagának egyik tanulsága, hogy azokon a területeken, amelyekben a gyermekvédelem és a jelzőrendszer nem tud hálózatosan és a jogszabályok szerint működni, a gyermekekkel szembeni rossz bánásmód

gyakrabban vezet tragédiákhoz, a bántalmazás, szélsőséges elhanyagolás hosszabb időn keresztül áll fenn, és sűrűbben fordul elő, hogy a gyermek kiemelését megelőzően érdemi intézkedés nem detektálható. Ide tartoznak azok az esetek is, amelyekben a családok vándorló életmódot folytatnak, illetve hajléktalanok, így a területi illetékességekben működő szociális ellátórendszer nem éri őket utol. Sokszor – az észlelt veszélyeztetés súlya miatt – az első beavatkozás azonnal a gyermek kiemelése a családból. Az, hogy az esetek eszkalálódása, az elhanyagolási, bántalmazási folyamat látenciában marad egészen a tragédiáig, gyakran ezzel magyarázható. Ezt támasztja alá az elemzés azon eredménye, mely szerint a bántalmazott gyermekeket a jobb infrastrukturális adottságokkal rendelkező településekről 56%-ban, míg az elmaradott infrastruktúrájú településekről 72%-ban emelték ki a családjukból.

A megszüntetett ügyek tanulságai

Azt remélem, hogy a feljelentéselutasítással, a nyomozásmegszüntetéssel, illetve az eljárásmegszüntetéssel végződő ügyek több hasonlóságot mutatnak a látenciában maradó esetekkel, mint a jogerős elítéléssel végződők. Éppen ezért 76 darab, 2019 és 2022 között lezárásra kerülő kiskorú veszélyeztetése ügyben keletkezett nyomozati, ügyészségi és bírósági iratot tanulmányoztam. A 76 iratból 42 tartalmazott családon belüli erőszakot és gyermekbántalmazást. Feltűnő volt, hogy a valamilyen okból megszüntetésre kerülő ügyekben a jogerős elítélésekkel végződő ügyekhez képest mind a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer, mind a gyermekvédelem jóval hatékonyabban reagált a veszélyeztetettségre, és a gyermek számára jellemzőbben történtek kedvező gyermekvédelmi lépések, intézkedések. Ez azonban úgy történhetett, hogy a családnak az esetek csaknem felében volt olyan tagja, aki a gyermek veszélyeztetettsége ellenében fellépett. Az látszik tehát, hogy a büntető igazságszolgáltatás elé kerülő esetek többsége azért fajult el ennyire és vált szociális, gyermekvédelmi kérdésből büntetőjogi kérdéssé, mert a család után a szociális ellátás rendszere is hiányosan működött, az egyes esetek hosszú idő után eszkalálódtak, végül csak akkor történt (vagy akkor sem) beavatkozás, amikor a veszélyeztetés súlyossága már bűncselekmény méretűvé dagadt.

A kutatás és korábbi felmérések tapasztalatai szerint (Farkas, 2013; Babity, 2013) a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai egy gyermekveszélyeztetést, gyermekbántalmazást észlelve a beavatkozást akkor tartják kívánatosnak, ha tudják, hogy az eredményre vezet: a gyermek számára enyhülést hoz. Az intézkedések azonban még a gyermekvédelmen belül sem mindig járnak a gyermek

szempontjából megnyugtató eredménnyel. A büntetőeljárás során még kevésbé, hiszen a hatóságok számára a sértettek kímélete csak másodlagos szempont (Komlósiné Sógor, 2017; Balogh, 2018; Balogh, 2019; Baracsi et al., 2015; Bencze-Bózsár, 2017). Az eljárás kíméletlen a sértettel szemben (Parti et al., 2018), az ítélet pedig sok esetben nem alkalmas a bántalmazó magatartásának hatékony megregulálására, megfékezésére.

Korábbi vizsgálataimból (Solt, 2022b; Solt, 2022c; Solt, 2023) a következő hiányosságokkal, anomáliákkal szembesültem, melyek hatással lehetnek a látencia mértékének okára. Az okok előidézhetik a gyermekvédelmi intézkedések, illetve a büntetőeljárás elmaradását.

A büntetőeljárás látenciát növelő gyakorlata

A büntetőeljárás során megfigyelhető rossz gyakorlatok a sértettben, illetve az őt támogató tanúban az eljárás elkerülésének kívánalmát erősítik meg, ezzel növelve a látencia mértékét. Azt igyekszem összefoglalni, hogy mely működési diszfunkciók vagy hiányosságok vezetnek a feljelentési hajlandóság csökkenéséhez, amely így a látencia mértékét fokozza.

A tanúmeghallgatásokkal kapcsolatos rossz gyakorlatok

A büntetőeljárás során a sértettek kímélete nem érvényesül kellően. A meghallgatások módja, száma, az eljárás elhúzódása, a különleges (kíméletes) bánásmód alkalmazásának esetlegessége, illetve sokszor az eljárás alatti folyamatos fenyegettség az okai a sértett gyermekek durva újratraumatizálódásának. A meghallgatás aktusa minimum kényelmetlen és feszélyező, nyomasztó a tanúk számára. A meghallgatás módja, helyszíne, a tanú állításainak esetleges megkérdőjelezése és maga a pozíció is felkavaró lehet. A meghallgatáskor több eljárásbeli szereplő ismeretlenül és fenntartásokkal szegez a tanúnak sokszor kellemetlen kérdéseket, amelyek egy nem felkészült, mentálisan erőtlenebb személyt megrendítenek. Még ha a meghallgatás szakszerű is, nyomasztó a meghallgatott számára. A szakszerűséget azonban sokszor nélkülözik a meghallgatások. A nyomozási – vagy az igazságügyi –, illetve a szociális célok és szempontok nehezen összefésülhetők, a kommunikációban elakadásokhoz, félrefordításokhoz vezetnek.

A jelzőrendszeri tagok és gyermekvédelmi szakemberek tájékozatlanok abban, hogyan kell felkészülni egy meghallgatásra. Az igazságügyi szakemberek felkészületlensége is tetten érhető a téren, hogyan célszerű viszonyulni és kérdezni egy

nem jogszabályi keretekben gondolkodó, inkább pszichológiai, illetve szociális normák alapján munkát végző szakembert, vagy akár a sértett tanút úgy, hogy bizonyító erejű választ kaphassanak. A gyakorlatban a sértett tanú meghallgatásával kapcsolatban nehezíti a gyakorlatot az is, hogy bár lehetőség van a sértett kíméletére az eljárás során, azonban ez sokszor mindössze lehetőség, nem pedig kötelezettség. A bíróság, ha él a különleges bánásmódot igénylő eljárási szereplőkkel szembeni kíméletes viszonyulás különféle módozataival, az a védő számára támadási felületet adhat (a vádlotti jogok sérelmére hivatkozhat a védő). A különleges bánásmód biztosításának elmaradása viszont, még ha kifejezetten indokolt is volna, nem vonhat maga után elmarasztalást. Mindezen okok miatt a gyakorlatban szűkebb körű a különleges bánásmód alkalmazása. Ez is hozzájárul ahhoz, hogy a tanúk, és elsősorban a sértett tanú olyan mértékben terhelődnek a büntetőeljárás során, amely miatt a későbbiekben ezt igyekeznek elkerülni.

Mivel a tanú érzelmi biztonsága alapvető fontosságú a tekintetben, hogy vallomása bizonyító erővel bírjon és kikezddhetetlen legyen, a tanú kíméletének jelentőségét újra kellene gondolni.

Eset 1: Egy tízéves kislányt meghallgattak a tárgyaláson, eközben felolvasták a nyomozási szakban tett vallomását, az igazságügyi pszichológusnál mondotakat, annak ellenére, hogy több tanúvallomás állt rendelkezésre. A vallomása közben háromszor kérdezte meg, meddig fog ez még tartani, de nem voltak tekintettel a kíméletére. Végül sírva rohant ki a teremből.

Eset 2: A kislányt bántalmazóan sokszor hallgatták meg, kétszer végeztettek vele pszichológusi szakértői vizsgálatot, folytatólagosan hallgatták ki a rendőrségen, és a gyermekvédelem is meghallgatta a politraumatizált gyereket. A kislány a nyomozó hatóságon elmondta a második kihallgatásakor, hogy a számára addig nem tudott terhessége hogyan derült ki a védőnői vizsgálaton. A védőnő a gyerekjóléti szolgálat családsegítőit hívta, kihívták a kislányt az óráról, és kérdezgetni kezdték. A kislány erről a rendőrségen beszélt. A jegyzőkönyvből részlet: *„Ezt követően jöttek az iskolába rendőrök, valaki felhívta őket. Én nem hittem el Betti néninek, amikor azt mondta, terhes vagyok. Miután a rendőrök megérkeztek, ők is próbáltak engem kérdezgetni, de én nem nagyon akartam válaszolni, mert mindenki fiú volt, meg már egyébként is nagyon fáradt voltam. Az osztályfőnökömnek is mondtam, hogy nem akarok erről beszélni. Az édesapámmal kapcsolatos kérdésekre nem szeretnék válaszolni. El vagyok fáradva, már az 5. tanórám végétől kérdezgetnek engem ezzel kapcsolatban. Elég volt már a beszélgetésekből. Attól félek csak, hogy minket elvisznek otthonról. Azért tartok ettől, hogy elvisznek minket otthonról. Rendőrök is vannak, és velem még ilyen nem történt. Az eljárási cselekmény befejezve, jegyzőkönyv lezárva év. hónap. nap. nap. 22 óra 09 perckor.”*

A tartalmas gyermekvédelmi dokumentumok, okiratok által kinyerhető információk mellőzése

Az iratokat tanulmányozva szembetűnő volt az a gyakorlat, hogy a bizonyítási eljárás során a kiskorú veszélyeztetése ügyekben a beszerzett és rendelkezésre álló, rendkívül informatív gyermekvédelmi és gyámügyi iratanyagot – amely sokszor több dossziét tesz ki, és pedagógusi, pszichológusi jellemzéseket, környezettanulmányokat, családsegítő munkatársak feljegyzéseit, esetkonferenciák és esetmegbeszélések jegyzőkönyveit és sok egyéb információt tartalmaz jellemzően többéves távlatban – a bizonyítás során csekély mértékben, vagy szinte egyáltalán nem használják fel annak ellenére, hogy gyakorlatilag már önmagában az iratok elegendőek lehetnének a bűncselekmény elkövetésének bizonyításához. Mindeközben azonban egy-egy tanúvallomás az ítéletindoklás pillérévé válhat, szerepe a bizonyításban aránytalanul megnőhet, még akkor is, ha a vallomás állításai több ponton ellentmondanak a gyermekvédelmi iratokban szereplőknek.

A gyakorlatot segíthetné, ha a jogalkotó beemelné a gyermekvédelemben keletkező iratokat és dokumentumokat a bizonyító erejű okiratok közé.

Az igazságügyi pszichológus szakértői vélemények eltérő színvonala

A pszichológusi szakértői vélemények színvonala és szakmaisága nagyon eltérő, miközben meghatározó jelentősége lehet a büntetőeljárás során. A megfelelő szakmai sztenderd és a szakvéleményezés validálásának hiányosságai miatt előfordul, hogy egymásnak ellentmondó vélemények készülnek akár a szülő nevelésre alkalmassága, akár a gyermek veszélyeztetettség súlyosságának megítélésében.

A hatósági rendszerek teljesítményértékelésének diszfunkciói

A hatósági rendszer felépítése és „teljesítménykényszere” következtében a gyakorlatban működik egy kvázi beépített fék. A nyomozó hatóság eredményességét a felderítettségi ráta mutatja. A nyomozás során azonban a családon belüli erőszak eseteiben a bizonyíthatóság nehézségei fokozottak: nem jellemző szemtanú, a tanúvallomások sokszor kevésbé állnak rendelkezésre, egy állítással szemben egy tagadás feszül, a sértett az eljárás folyamán egyre kevésbé hajlandó nyilatkozni, az elkövető–áldozat kapcsolata és az őket körülvevő szövevényes kapcsolatrendszer önmagában megnehezíti bizonyító erejű okiratok, vallomások, tárgyak összegyűjtését. A rendőrség tehát a kapcsolati erőszak és kiskorú veszélyeztetése ügyekben, amennyiben azok családon belüli erőszakos történéseket takarnak, jellemzően vonakodva tesz feljelentést. Attól tartanak,

hogya a sértett időközben meggondolja magát, kibékülnek egymással, vagy egyéb ok miatt megtagadja a vallomástételt. Az ügyek egy jó része így nehezen bizonyíthatóvá válik. Ez az átká annak, hogy a rendőrség számára a felderítettség mutató a sikeres munkavégzés mutatószáma. Miután a nyomozó hatóság összegyűjtötte a megítélése szerint kellő mennyiségű bizonyítékot, amely megalapozhatja a vádemelést, megküldi az ügyész számára.

Az ügyészség fő mutatószáma a váderedményességi mutató, amely az ügyészség hatékonyságát hivatott láttatni. Akkor eredményes a vád, ha az elítéléssel végződik. Éppen emiatt az ügyész jól felfogott érdeke az, hogy csak olyan ügy kapcsán emeljen vádat, amely esetében azt vélelmezi, hogy az eljárás végére a bíróság bizonyosan bűnösnek nyilvánítja a vádlottat. Emiatt, amennyiben a bizonyítékok mennyisége okot ad a kételyre, hogy az ügy jogerős elítéléssel fog végződni, az ügyész – még ha személyesen akár meg is van győződve az elkövető személyéről és bűnösségéről – vonakodhat vádra vinni. Ez az átká annak, hogy az ügyészség számára a váderedményesség a sikeres munkavégzés mutatószáma.

A családon belüli erőszak esetén történő rendőri intézkedések következmény-nélkülisége

Több ügyben fordul elő, hogy bár az előzetes rendőri intézkedések száma, amelyekben családi bántalmazás miatt riasztották a rendőrséget, meghaladja a két alkalmat – akár még megelőző távoltartást is elrendeltek –, mégsem indul eljárás sem kapcsolati erőszak, sem kiskorú veszélyeztetése miatt.

Eset 1: Az anya tett feljelentést, amikor az orrát eltörte volt élettársa, és randalírozott a lakásban. Az esetet követően a rendőrök részegen látták a férfit, de mikor az letagadta, hogy bármit is tett volna, befejezték az intézkedést. Később az asszony tanúvallomásában elmondta, hogy négy-öt alkalommal történt már ilyen. Egy-egy intézkedés általában úgy zajlott, hogy amikor a rendőrök a helyszínre értek, az anya elszökött, az őrvongó férfit pedig, aki öléssel fenyegetőzött, a rendőröknek kellett lefognia. Egy esetben a tíz éves gyerek hívott segítséget, akit az ablakon keresztül szöktetett meg az anya.

Eset 2: Az eljárás úgy indult, hogy rendőri intézkedés vált szükségessé, mert az agresszív, részeg élettárs bántalmazni és fenyegetni kezdte az anyát, aki a szomszédokba menekült, onnan hívták a rendőrséget. Ez volt a harmadik rendőri intézkedés és megelőző távoltartás az apával szemben. Ekkor az anya feljelentést tett, és a rendőrség magánindítvány előterjesztését kérte annak ellenére, hogy a feljelentésében az összes előzmény és a rendszeres bántalmazás szerepel, azaz megállapítható a kapcsolati erőszak hivatalból üldözendő esetnek megalapozott gyanúja.

A kapcsolati erőszak minősítésének hiánya

Azokban az esetekben, amelyekben a családfő nem csak a gyermekeket, de az anyjukat is bántalmazza, rendre csak akkor indul kapcsolati erőszak miatt eljárás, ha az anya vallomást tesz. Akkor sem jellemző a kapcsolati erőszak miatti nyomozás és a bűncselekmény minősítése, ha a gyermekek vallomásaikban beszélnek anyjuk bántalmazásáról is.

Eset 3: Mivel az eljárás során is megfélemlített kisgyerekek és az anya sem tett vallomást, ezért csak a vallomástételt vállaló legnagyobb gyermeknek a sérelmére állapították meg a kiskorú veszélyeztetését. Bár az anyán éveken keresztül, heti rendszerességgel láttak külsérelmi nyomokat, s bár a vádlott lealacsonyító módon üvöltött vele nyilvános helyeken is, megalázta és a ruháját tépte, a vádlottnál nem állapították meg sem a kapcsolati erőszakot az anyával szemben, sem a kiskorú veszélyeztetését a családban lévő másik két fiú sérelmére. A családsegítőhöz érkezett bejelentésből az látszik, hogy a kisebbik fiú (aki nem tett vallomást a rendőrségen mentességére való hivatkozással) tette a bejelentést a családsegítő központban – adatai zárt kezelését kérve –, azzal, hogy apja folyamatosan bántalmazza őket, mindenki retteg tőle.

Elhúzódó eljárások, eközben a sértetti védelem hiánya

Az elhúzódó családon belüli erőszakot követően is sok esetben éveken át tartó nyomozati szak után további évekig tart az eljárás a jogerős ítélet meghozataláig. Eközben a bántalmazott családtagok folyamatosan rettegnek, de az eljárás időtartama alatt nem kapnak megfelelő védelmet. A megelőző távoltartás időtartama rövid. Sokszor előfordul, hogy olyan esetekben, amelyekben az apa az egész családot terrorizálja, végül a gyermekvédelem lép: kiemeli a gyermeket a családból. Ez a gyermekvédelmi reakció azért következhet be újra és újra, mert a büntetőeljárás elhúzódása miatt a bántalmazó büntetőjogi felelősségének megállapítása várat magára, az erőszak azonban ugyanúgy, vagy még nagyobb intenzitással folytatódik, a gyermek veszélyeztetettsége tehát folyamatosan fennáll.

A testvérbántalmazás nem veszélyeztető tényezőként való megítélése

Kiskorú veszélyeztetése ügyekben a bíróság nagyon helyesen súlyos érzelmi és erkölcsi veszélyeztetésnek ismeri el azt, ha az egyik szülő a másikat – jellemzően az apa az anyát – súlyosan bántalmazza a gyermek szeme láttára. Azt azonban, ha a szeretett testvért bántalmazzák rendszeresen előtte, érthetetlen módon nem minősítik veszélyeztetésnek. Ugyanígy jellemzően nem értékeli

a bírói gyakorlat súlyos érzelmi veszélyeztetésnek azt sem, ha az elkövető a gyermek által szeretett tárgyakat és játékokat rongálja meg, teszi tönkre, vagy dobja ki rendszeresen, szándékoltnan fájdalom okozása céljából.

Gyermekbántalmazási ügyekben – az egyébként szigorodó – büntetőpolitika enyhe, és tovább enyhül

A büntetés kiszabási gyakorlat sem növeli a feljelentési hajlandóságot a családon belüli erőszakkal kapcsolatos ügyekben. Az esetek túlnyomó többségében – 2020-ban a jogerős elítélések 82%-ában – legfeljebb felfüggesztett szabadságvesztés büntetéssel sújtották az elkövetőt. A büntetés érzékelhető formája azonban mégiscsak a végrehajtandó lett volna, így a terhelt és a sértett is érezheti úgy, a cselekmény nem ítéltetett a társadalomra igazán veszélyesnek, a büntetés pedig „súlytalan”. Előfordul felfüggesztett szabadságvesztés-büntetés olyan kirívó esetekben is, amikor akár fél tucat gyereket bántalmazott és hanyagolt el szélsőségesen az elkövető éveken keresztül. Joggal érezhetik hát a sértettek, hogy hiába hurcolták meg őket is éveken keresztül az eljárás során, a bűnös nem kapta meg méltó büntetését, nekik viszont további viszontagságokkal kellett szembenézniük ez idő alatt.

Megfigyelhető, hogy 2015-höz képest 2020-ra a kapcsolati erőszak és kiskorú veszélyeztetése büntetteket sokkal gyakrabban állapították meg halmazatban. Egyre jellemzőbbé vált, hogy a jogalkalmazók minősítik ezeket az eseteket, ezáltal a büntethetőség mértéke is megemelkedik. A büntethetőség mértékének emelkedésével a büntetés mértékének növekednie kellett volna, azonban éppen ennek ellentéte figyelhető meg a büntetési tételek tekintetében. A kiszabott büntetések úgy enyhültek tovább, hogy eközben a rendbeliségnek és a minősítéseknek – a halmazati esetek miatt – egyértelműen növekedniük kellett volna.

A gyermekvédelem látenciát növelő gyakorlata

A gyermekvédelmi intézkedések során megfigyelhető hiányosságok, rossz gyakorlatok végül a gyermekben, illetve az őt támogatókban a beavatkozás elkezdésének kívánalmát erősítik meg, ezzel növelve a látenciát.

A gyermekvédelmi alapellátás hiányosságai az elmaradott települések esetében

Az infrastrukturálisan elmaradott, illetve szórványtelepülésekre jellemző, hogy a gyermekvédelmi alapellátás által nyújtandó szolgáltatások hiányosságai miatt a gyermekeket a megfelelő családsegítés hiányában kiemelik a családból.

Eset 1: A családsegítő és a védőnő is leírta, hogy a gyerekek ruhája koszos, hogy a ház szegényes, nincs víz, a fiatal nő egyedül tartja fenn a tanyát, ahol négy, három év alatti gyermekét neveli. Az alapellátás keretében ezekre a higiéniai és anyagi hiányosságokra felhívták a figyelmét, mintha gondatlanságból mulasztotta volna el bekötni a vizet, kimosni a ruhákat. Ezek megoldásában nem segítettek neki. A gyermekek kiemelésének lehetősége annak ellenére merült fel, és tettek rá javaslatot, hogy az egészséges anya-gyermek kapcsolatot senki nem kérdőjelezte meg.

Eset 2: Az ellátórendszer magára hagyta a kiszolgáltatott helyzetben lévő anyát, és a mulasztott órák miatt a családból kiemelte a gyerekeket. Az igazságügyi pszichológus szakértő leírta, hogy a gyerekek értelmesek és mentálisan és lelkileg épek, az iskolából, óvodából való kimaradásuk nem okozott sérülést vagy lemaradást számukra, és az anyához való kötődésük egészséges, de ha kiemelik a családból őket, bizonyosan sérül a bizalom és biztonságérzetük. Ennek ellenére az anyát elítélték 1 év 10 hónapra (éppúgy, mint azokat, akik durván és hosszasan bántalmazzák a gyerekeiket), és kiemelték a gyerekeket a családból. Az anyának egy hónapban 2 óra felügyelt kapcsolattartást engedélyeztek.

A védelembé vétel intézményének gyakorlati megvalósulása

Gyakori jelenség, hogy a gyermekvédelemben a védelembé vétel olyan formális intézkedés, amely éveken keresztül fennállhat a szakemberek és a hatóság érdemi segítsége, vagy a szükséges és előírt kontroll nélkül. Így a gyakorlatban a védelembé vétellel csak a gyermekek veszélyeztetettségének időtartamát hosszabbítják meg. Előfordul, hogy a védelembé vétel hosszúra nyúlt időtartama alatt következnek be olyan tragédiák, amelyek a rendszer megfelelő működése esetén könnyedén megelőzhetőek lettek volna. A védelembé vétel időtartama alatt a jelzőrendszeri tagok már kevésbé tesznek jelzést, hiszen abban a hitben élnek, hogy a veszélyeztetett gyermek ügyének megoldása folyamatban van, s hogy szakszerű segítséget kap. Ezért kifejezetten félrevezető lehet egy olyan gyermekvédelmi intézkedés, amely formális, és a gyakorlatban nem történik érdemi beavatkozás.

Eset 1: Hét gyermek élt három éven keresztül szeretetlen, elhanyagoló, bántalmazó családban. A gyermekek évek óta védelembé voltak véve, de ezalatt éppolyan terrorban és elhanyagoltságban éltek, mint azt megelőzően. Annak ellenére, hogy többször volt rendőri intézkedés, amelyek alkalmával az anya bántalmazását állapították meg, a rendőrség nem indított eljárást kapcsolati erőszak miatt, és nem történt további intézkedés a gyermekvédelmen belül sem.

Eset 2: A 13 éves kislány zaklatottan berohant a rendőrségre, és feljelentette szüleit, hogy bántalmazták őket: őt és három testvérét; testvérei egy 15 éves lány, egy 10 éves fiú és egy 7 éves lány. Azt mondta, sokszor, minden ok nélkül verik őket. Legutóbb édesanyja megpofozta, haját tépte és a földön rúgta őt. A nyomozás során kiderült, hogy a gyerekek sokszor felügyelet nélkül vannak otthon éjjelente, illetve hogy a bántalmazó nevelőapa agresszivitását az anya tétlenül nézi, vagy asszisztál hozzá. A szomszédok elmondása szerint sokszor ordibálnak, veszekednek, a gyerekek csavarognak. A szomszédok már tettek bejelentést a gyámhivatalnál, de nem történt semmi. A védelemben vétel folyamatos, de családsegítő hiányában nem történik családgondozás.

A felületes ismeretek birtokában történő határozathozatal

A gyermekjóléti szolgálatok és központok hiányosságai, valamint az, hogy az ügyek felületes ismeretéről, vizsgálatáról tanúskodó gyámhivatali határozatok sokszor további bántalmazáshoz, rendszerabúzáshoz vezetnek.

Eset 1: A városi gyámhivatal az első feljelentést követően elutasította az eseti gyám kirendelését azzal, hogy az ismeretlen tettes ellen indított feljelentésben szexuális erőszak miatt a szülő és a gyermek között nem áll fenn érdekellentét, pedig a rendőrség levelében leírta, hogy megalapozottan gyanúsítható az apa és a nagytestvér.

Eset 2: „*A gyermek korábban is volt már védelemben, de eredményesség miatt megszüntették és alapellátás keretein belül állt gondozás alatt.*” Majd újra védelemben vették őt, mert az alapellátás eredménytelennek bizonyult. Egy alkalommal a kicsi gyermek állítólag elesett otthon, mentőhelikopterrel kellett kórházba szállítani, nem egészen hároméves korában. Az orvos feljelentést tett, de a nyomozást megszüntették. Két évvel később újra a kórház tett jelzést égési sérülésekről. Egy hónappal később az óvodából érkezett jelzés, hogy a kisfiú mindkét tenyerén és farpofáján körkörös alakú égési sérülések vannak. A szülők kérték a jelzések után, hogy fogadja vissza családba a kisfiút az apa testvére, akivel másfél éves koráig élt. A gyermekjóléti központ, miután minden esetet rögzített, összességében arra jutott, hogy „*vélhetőleg gyermekbántalmazás gyanúja merült fel*”, ezért eljárás indítását kéri...

Eset 3: A gyermekjóléti szolgálat több mint egy évtizede kapcsolatban volt a családdal. Higiénés állapotok rosszak, a gyerekek elhanyagoltak és betegesek voltak. A családsegítő feljegyzéseiből: „*A hetedik baba érkezése felelőtlenség volt. A koraszülés elkerülése végett kórházi ápolásra lenne szükség, melyet az anya nem akar belátni és nem fog betartani.*” A gyerekek fokozott lojalitást mutattak szülei felé, senki nem tett vallomást. A gyanúsítás szövegéből: „*A szülők*

nem biztosították a megfelelő szülői felügyeletet és a normakövető életmódra való nevelést 14, 10, 12, 8, 6 és 3 éves gyermekeik számára. A 10 éves fiú a lányokat fogdosta, tapogatta az iskolában, obszcén ajánlatokat tett nekik, a kiflit nemi szervként használva játszott. Több alkalommal tetteleg bántalmazta és fojtogatta egy osztálytársát, általánosságban durván és agresszívan viszonyult az osztálytársaihoz. A 10 és a 14 éves fiútestvérek egy alkalommal egy utcán lefoglalták 8 éves húgukat, alsótestét lemeztelenítették, lábát megkötözték, rá nehezéket helyeztek. Ezután a 10 éves fiú lemeztelenített alsótesttel ráült a kislány arcára, nemi szervét szájába tette. Az arra sétáló két 11 éves lány felé pucéran fordulva obszcén, szexuális tartalmú szavakat és felhívást kiabált nekik. Több alkalommal, kor esti órákban a 3 éves kislány egy szál pelenkában, egyedül, felügyelet nélkül barangolt az utcákon a falu központjában, helyi lakosok kísérték rendszerint haza. A 3 éves kislányt egy alkalommal csak azért nem ütötte el egy autóbusz, mert az egyik járókelő az utolsó pillanatban elrántotta a busz elől. A bolyongó kisgyereket akkor is lakosok kísérték haza. A gyerekek rendszeresen a templomkertben végezték el kis és nagydoljukat. Rendszeresen megrongálták és összefirkálták a szobrokat, templom falát, a parkban padokat. A kislány az óvodai jelzések alapján rendszeresen vizeletszagú, mosdatlan és áporodott szagú volt. A 6 éves kislány első osztályban a lányok felé szexuális jellegű mozdulatokat tett, őket fogdosta. A gyermek elmondása szerint otthon pornográf jellegű filmeket nézett. A gyerekek rendszeresen késő estig tartózkodtak köztereken, sokszor bántalmazták az idősebb testvérek kisebb lánytestvérüket.” A gyerekek 2016-ban lettek védelembe véve, a védelembe vételhez képest 2 év 8 hónap elteltével döntött csak úgy a gyámhatóság, hogy nevelésbe vételt rendel el.

Eset 4: A kislányt kiemelték a családból a szülők súlyosan veszélyeztető magatartása, alkoholizmus és agresszió miatt. Jelzéssel élt az iskola, az anya bántalmazása miatt a rendőrség, a gyermek mégis egy éven keresztül védtelen volt. Később az apai nagyanyához fogadták családba, a valóságban azonban nem lakott ott, hanem szülei házában élt továbbra is. A szülők súlyosan elhanyagoló és bántalmazó viselkedésükkel, életmódjukkal mérgezték a gyereket, aki emiatt beilleszkedési és magatartási problémákkal küzdött. Mikor mindez kiderült, a gyámhivatal felülvizsgálta a családba fogadást, majd – mivel nem álltak fenn a visszahelyezés feltételei –, fenntartotta azt.

A gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjainak tájékoztatatlansága a jelzés megtételével kapcsolatosan

A gyermekvédelmi jelző és észlelő rendszer alulműködése szintén emberi tragédiák sorához vezet. A jelzés meg nem tétele az esetek nagy részében tájékoztatatlanságon alapul.

Eset: Az apa börtönbe kerülése után több jelzést kaptak a szakemberek, hogy a kisbát bántja az anyja, de a védőnő úgy nyilatkozott, amíg ezt az anya letagadja, addig ő nem tud lépni.

A gyermek kiemelésének okai és körülményei

Rendre előfordul, hogy a többgyermekes bántalmazó családból a veszélyeztetett gyermekek közül csak azt emelik ki, akin a legsúlyosabb sérülés látható, testvéreiket azonban a bántalmazó közegben hagyják. Az is előfordul, hogy tekintet nélkül a testvérek közötti kötődésre, a kiemelés után őket egymástól is elszakítják.

Eset 1: A családban öt gyermek élt, ők védelembe voltak véve. Miután az egyik kisfiú az apai megszegényítések és bántalmazás hatására öngyilkosságot akart elkövetni, a gyerek ideiglenes hatályú kiemeléséről döntött a gyámhatóság, őt családba fogadták. A többi gyermek a bántalmazó apával maradt: a gyermekeket egyesével emelték ki, egyesével kellett könnyörogniük, hogy ne kelljen tovább apjukkal élniük. A gyámhatóság figyelme nem terjedt ki arra, hogy egy olyan közeg, amelyből több gyermek is menekülni akar, vélhetően a testvéreknek sem megfelelő.

Eset 2: A rendőrség már folytatott nyomozást a kisgyerekek bántalmazása és elhanyagolása miatt évekkorábban, amit aztán bizonyítottság hiányában megszüntettek. A gyámhivatalt a gyerekek védelembe vétele ellenére a rendőrség értesítette, hogy az anya az egyik gyereket az eszméletvesztésig fojtogatta. Ezután egyedül a fojtogatott gyermeket emelték ki a családból. Történt mindez úgy, hogy az anya korábbi házasságából született három gyermeke nevelésbe volt véve, és úgy, hogy az ebben az ügyben érintett gyerekeket is kiemelték már korábban ideiglenesen a családból. Aztán nem csak ezt, de a védelembe vételt is leállították, pedig az iskola folyamatosan jelezte, hogy a kisfiú esetében bántalmazás és elhanyagolás áll fenn. A tanárok szerint a nyomok is elmúlnak a gyereken, mire a jelzés után valami történik. Az osztályfőnök levelet írt a gyermekjóléti szolgálatnak: „*Azzal a kéréssel fordulok önökhöz, hogy az osztályomba járó kisfiú családját, mivel védelembe vannak véve, és segítségre szorulnak, több alkalommal látogassák és lehetőség szerint támogassák őket! [...] A testén véraláfutásos sérülés volt látható, amiről nem tudunk vele beszélni, mert bezárkózott...*” A nagyobb, nevelésbe vett gyerekekkel az anya nem tartott kapcsolatot.

A gyermekvédelmi háló teljes hiánya

Vannak esetek, amikor a gyermekvédelem szinte teljes hiánya rajzolódik ki, s amelyben még azt sem lehet megállapítani, hogy a családsegítés, vagy a gyámhatóság vétett-e nagyobb hibát, követett-e el súlyosabb mulasztást.

Eset: A családban öt gyermek volt, a nagyobbak elmenekültek otthonról, amint lehetőségük volt erre. A kisebb gyerekeket nagyobb testvérük befogadta volna, de anyjuk ebbe nem egyezett bele. A gyerekeket dolgoztatták, velük végeztették a házimunkát, kiszolgáltatták velük magukat, és volt, hogy napokra magukra hagyták a gyerekeket. A szülők nem látták el őket, és ha valami nem tetszett nekik, durván bántalmazták a gyerekeket, akik gyakran a szomszédtól kértek pénzt vagy ételt. Az egyik kisfiú egy verekedésbe keveredett, és eljárás indult ellene, otthon nevelőapja iszonyúan megverte és falhoz szorítva fojtogatta. Az egyik kislány többször megszökött, vagy nem mert hazamenni, de amikor végül hazavitte valaki, durván bántalmazták, elsősorban a nevelőapa, de volt, hogy közösen az anyjával. Az anyának hét gyereke született, de egyik sem él már vele. A nagyobb gyerekek nem tartják anyjukkal a kapcsolatot. Az egyik kislány egy alkalommal felhívta az iskolaigazgatót, hogy nem engedik iskolai kirándulásra, és hogy segítsen neki, mert fél hazamenni. Az ideiglenes hatályú elhelyezés a feljelentéshez képest csak egy évvel később történt meg.

Konklúzió

A családon belüli erőszakos esetekben a lakókörnyezet jellege és szociális dinamikája befolyásolja az áldozatok segítségének hatékonyságát. Zárt közösségek esetében a felderítési nehézségek tovább fokozódnak. Az elszigeteltség és a helyi közösségi kapcsolatok hiánya így növeli a látencia mértékét.

A felderítettségben való előrelépés érdekében szükség van a gyermekvédelmi és büntető igazságszolgáltatásban dolgozó szakemberek közötti valós, tartalmi együttműködésre. Ehhez nélkülözhetetlen a különböző területen, de a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjaként dolgozó szakemberek eltérő kompetenciáinak és szakértelmének kölcsönös átlátása.

A be- és feljelentési hajlandóság elsősorban azon múlik, hogy a potenciális feljelentő – amennyiben a megfelelő ismeretek birtokában van – mit feltételez a gyermekvédelem, a nyomozó hatóság és a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságáról. Bíz-e abban, hogy számára, illetve a sértett számára pozitív kimenetelre lesz a be- és feljelentésnek, hogy valóban meg tudja védeni a sértettet, és hogy valóban igazságot fog szolgáltatni a hatóság.

Felhasznált irodalom

- Babity M. (2013). *A gyermekbántalmazás rizikótényezőinek vizsgálata*. Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar. <https://core.ac.uk/download/pdf/80161575.pdf>
- Balogh A. (2018). Kiskorú veszélyeztetésének büntette a bírósági határozatok kritikai tükrében – különös tekintettel a fizikailag bántalmazott gyermekekre – II. rész: A cselekmény és az eredmény. *Ügyészek Lapja*, 25(6), 15–40.
- Balogh A. (2019). Kiskorú veszélyeztetésének büntette a bírósági határozatok kritikai tükrében – különös tekintettel a fizikailag bántalmazott gyermekekre III. rész. *Ügyészek Lapja*, 26(1), 5–22.
- Baracsi K., Vidra Zs. & Sebhelyi V. (2015). *Child Trafficking in Hungary Sexual Exploitation, Forced Begging and Pickpocketing*. Central European University. https://www.academia.edu/22331045/Child_Trafficking_in_Hungary_Sexual_Exploitation_Forced_Begging_and_Pickpocketing?email_work_card=view-paper
- Bencze-Bózsár S. (2017). *A gyermekbarát igazságszolgáltatás gyakorlati érvényesülése*. Magyar Bírói Egyesület. <http://www.mabie.hu/index.php/cikkek-tanulmanyok/158-dr-bencze-bozsar-stella-a-gyermekbarat-igazsagszolgalatas-gyakorlati-ervenyesulese>
- Farkas J. (2013). *Gyermekek sérelmére elkövetett családon belüli erőszak*. Doktori értekezés. Miskolci Tudományegyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. <https://doi.org/10.14750/ME.2013.001>
- Komlósiné Sógor I. (2017). A kiskorú veszélyeztetése büntett bizonyíthatóságának problémái. *Eljárásjogi Szemle*, 3, 11–16. <http://eljarasjog.hu/2017-evfolyam/a-kiskoru-veszelyeztetese-buntett-bizonyithatosaganak-problemai/>
- Parti K., Virág Gy. & Solt Á. (2018). Gyermekkorúak meghallgatása a büntetőeljárás során Magyarországon az európai és nemzetközi standardok tükrében. *Kriminológiai Tanulmányok*, 55, 63–86.
- Solt Á. (2022a). Hogyan veszélyeztetjük a gyerekeket? Jogerős esetek változásai 2015 évről 2020-ra. *Ügyészek Lapja*, 29(1-2), 87–95.
- Solt Á. (2022b). Otthoni erőszakosságok. *Belügyi Szemle*, 70(8), 1671–1686. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.8.6>
- Solt Á. (2022c). Kimondani, megoldani – együtt! Szakmaközi párbeszéd és nyílt szakmai diskurzus. *Belügyi Szemle*, 70(11), 2411–2414. <http://doi.org/10.38146/BSZ.2022.11.51>
- Solt Á. (2023). A kiskorú veszélyeztetése büntett szociológiai háttere. *Kriminológiai Tanulmányok*, 60, 121–139. <http://doi.org/10.58655/KT.60.2023-7>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Solt Á. (2024). A rejtve maradt gyermekbántalmazás és a gyermekvédelmi (és igazságszolgáltatási) rendszer működése közötti összefüggés. *Belügyi Szemle*, 72(4), 559–576. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i4.pp559-576>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Solt Ágnes, aki a solt@okri.hu e-mail címen érhető el.

Mesterséges intelligencia a törvényszéki tudományokban

Revolúció vagy invázió? I. rész

Artificial Intelligence in Forensic Sciences Revolution or Invasion? Part 1

Lontai Márton

főigazgató
Nemzeti Szakértői és Kutató Központ
lontaim@nszkk.gov.hu

Pamzsav Horolma

Dr. DSc, igazságügyi genetikus szakértő
Nemzeti Szakértői és Kutató Központ
pamzsavh@nszkk.gov.hu

Petrétei Dávid

Dr., osztályvezető
Nemzeti Szakértői és Kutató Központ
Daktiloszkópiai Szakértői Intézet
petreteid@nszkk.gov.hu

Absztrakt

Cél: A kétrészes tanulmány első fele bemutatja a mesterséges intelligencia növekvő szerepét a forenzikus tudományok művelésében. Az alapfogalmak tisztázását és a rövid történeti áttekintést követően sorra veszi a mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásának lehetőségeit a különféle forenzikus szakterületeken: genetika, nyomtan, vegyészeti, toxikológia, antropológia, igazságügyi orvostan.

Módszertan: A tanulmány számos, közelmúltban megjelent külföldi szakcikk feldolgozásával azok szintézisét végzi el.

Megállapítások: A mesterséges intelligencia alkalmazásának behatolása az egyes tudományterületekre napjainkban is zajló folyamat. Ezt a fejlődést nem kerülhetik el a legváltozatosabb forenzikus szakterületek sem. A hagyományos módszerekkel kezelhetetlen méretű adatbázisokban való eligazodás, a minta-felismerés, a gépi tanulás mind hasznos eszköz lehet a forenzikus tudomány műveléséhez is. Fontos következtetés azonban, hogy az MI a szakértői munka támogatója, nem helyettesítője.

Érték: Magyar nyelven a forenzikus tudományok területén ilyen részletes összefoglaló szakcikk eddig nem született.

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2023. 09. 03. Átdolgozás: 2023. 10. 10.
Elfogadás: 2023. 10. 26.

Kulcsszavak: mesterséges intelligencia, forenzikus tudomány, genetika, antropológia

Abstract

Aim: The first half of the two-part study is on the emerging role of artificial intelligence in the forensic sciences. After clarifying the basic concepts and a brief historical overview, the possibilities of using AI in various forensic fields are discussed: genetics, pattern recognition, chemistry, toxicology, anthropology, forensic medicine, and scene reconstruction.

Methodology: The study synthesises several recently published international papers.

Findings: The penetration of the application of artificial intelligence into some fields of science is undoubtedly an ongoing process. Most of the varied forensic fields also cannot avoid this development. Analysing large databases unmanageable with traditional methods, pattern recognition, and machine learning can all be important tools for forensic science. However, an important conclusion is that AI is a supporter of human expert work, not a substitute.

Value: In the field of forensic sciences, no such detailed summary article has been published in Hungarian so far.

Keywords: artificial intelligence, forensic science, genetics, anthropology

Bevezető

Napjainkban a mesterséges intelligencia (továbbiakban: MI) kifejezés szinte mindennapivá vált, és egy földi halandó ebből csak annyit sejt, hogy a számítógép és a program együttesen művel olyan dolgokat, amelyeket eddig hús-vér ember végzett. Ez a bennünket is érintő viszonylagos tájékozatlanság késztetett arra, hogy utána járjunk a témának: a mesterséges intelligencia milyen mértékben épült be a mindennapi életbe és a törvényszéki tudományokba? Mit tud jobban, mint mi emberek, és mikor jön el az az idő, amikor használata elkerülhetetlenné válik az igazságügyi szakértői gyakorlatban. Ha már utána jártunk az MI témájának, próbáltuk jobban kifejteni a gyakran használt szakkifejezések mibenlétét, amelyek a következők: gépi tanulás, mélytanulás, gyenge/szűk MI, erős MI, mesterséges általános intelligencia, mesterséges szuperintelligencia stb.

Mi a mesterséges intelligencia?

Az MI (angolul Artificial Intelligence – AI) fejlődése töretlen, népszerűsége napról napra szárnyal. Az MI egy rendszer vagy program azon képessége, hogy gondolkodjon és tanuljon a tapasztalatokból ([URL1](#)).

Az MI a gépen megjelenített intelligencia, amely szimulálja az emberi viselkedést vagy gondolkodást, és speciális problémák megoldására tanítható. Az MI a gépi tanulási technikák (machine learning) és a mélytanulás (deep learning) kombinációja. Az MI modelljeit hatalmas mennyiségű adat felhasználásával képezik ki, amelyek képesek intelligens döntéseket hozni.

Mind a mélytanulás, mind a gépi tanulás az MI részterületei, a mélytanulás pedig valójában a gépi tanulás részterülete. A mélytanulás is voltaképpen neurális hálózatokból áll, ahol a „mély” olyan neurális hálózatra utal, ami háromnál sokkal több rétegből áll – a hagyományos bemeneti és kimeneti rétegek között több tucat rejtett adatfeldolgozó rétege lehet, amik egyszerre dolgoznak. Például képek értelmezése esetén alsóbb szintű rétegek végzik az élek azonosítását, a magasabb szintű rétegek pedig az ábrázolt dolgok felismerését.

A mélytanulás a közönséges gépi tanulástól abban különbözik, ahogy az egyes algoritmusok tanulnak. A mélytanulás automatizálja a folyamatjellemzők kinyerésének többségét, kiküszöbölve a szükséges kézi/emberi beavatkozások egy részét, és lehetővé teszi nagyobb adatkészletek használatát. A mélytanulást „skálázható gépi tanulásként” is tekinthetjük. A klasszikus vagy „nem mély” gépi tanulás jobban függ az emberi beavatkozástól, és a szakemberek határozzák meg a funkciók hierarchiáját, hogy megértsék az adatbevitel közötti különbségeket, amelyek általában strukturáltabb adatokat igényelnek a tanuláshoz. A „mély” gépi tanulás felhasználhatja a címkézett adatkészleteket, más néven felügyelt tanulást, hogy tájékozódjon az algoritmusáról, de nem feltétlenül igényel címkézett adatkészletet. Strukturálatlan adatokat nyers formában (például szöveget, képeket) tud beemelni, és automatikusan meg tudja határozni a különböző adatkategóriákat egymástól megkülönböztető jellemzők hierarchiáját. A gépi tanúlással ellentétben az adatok feldolgozásához nem igényel emberi beavatkozást, így érdekesebb módokon skálázhatjuk a gépi tanulást. Ezen kívül további MI fogalmakkal is meg kell ismerkednünk: gyenge és erős MI. A gyenge MI – más néven Narrow AI vagy Artificial Narrow Intelligence (ANI) – meghatározott feladatok elvégzésére összpontosít. A gyenge vagy szűk MI mozgatja a ma minket körülvevő MI nagy részét. A „szűk” kifejezés pontosabban fejezi ki az ilyen típusú MI jellemzőit, mivel az minden, csak nem gyenge; lehetővé tesz néhány nagyon robusztus alkalmazást, mint amilyen például az Apple Siri, az Amazon Alexa, az IBM Watson (lásd később), vagy akár az önvezető járművek.

Az erős MI a mesterséges általános intelligenciából (Artificial General Intelligence; továbbiakban: AGI) és a mesterséges szuperintelligenciából (Artificial Super Intelligence; továbbiakban: ASI) áll. Az AGI az MI egy elméleti formája, ahol a gépek intelligenciája megegyezik az emberekével; öntudatos tudata lenne, amely képes megoldani a problémákat, tanulni és tervezni a jövőt. Az ASI – más néven szuperintelligencia – felülmúlná az emberi agy intelligenciáját és képességeit. Noha az erős MI még mindig teljesen elméleti képződmény, és manapság még nincsenek rá gyakorlati példák, a fejlesztések és a kutatások folyamatosan zajlanak. Addig is az ASI legjobb példái a tudományos-fantasztikus irodalomból származhatnak, mint például a HAL9000, a legénység ellen forduló emberfeletti számítógép a 1968-ban készült emblematikus regényben és filmben, a 2001: Űrodüsszeiában.

A mesterséges intelligencia története: főbb dátumok és nevek

A „gondolkodó gép” ötlete az ókori Görögországba nyúlik vissza. Az elektronikus számítástechnika megjelenése óta azonban az MI fejlődésének fontos eseményei és mérföldkövei a következők ([URL2](#)):

1950: Alan Turing közzé tette az úgynevezett *Számítástechnikai gépek és intelligencia* (Computing Machinery and Intelligence) című cikkét. A cikkben Turing – aki a náci Enigma kódjának a második világháború alatti feltöréséről híres – azt a kérdést boncolta, hogy „gondolkodhatnak-e a gépek?” Ő vezette be az úgynevezett Turing-tesztet annak meghatározására, hogy bármely számítógép képes-e ugyanazt az értelmet (vagy legalább az értelem ugyanolyan eredményeit) mutatni, mint egy ember. A Turing-teszt értékéről azóta is vita folyik.

1956: John McCarthy angol matematikus, a modern számítógép-tudomány egyik atyja bevezeti a „mesterséges intelligencia” kifejezést a Dartmouth College-ban tartott első MI-konferencián. Még ugyanebben az évben Allen Newell informatikus és kognitív pszichológus, Herbert A. Simon politológus, közgazdász és szociológus, valamint John Clifford Shaw rendszerprogramozó – mindannyian a kaliforniai Santa Monica-i Rand Corporation munkatársai voltak – kifejlesztették a Logic Theoristot, az első olyan programot, amelyet szándékosan úgy terveztek, hogy utánozza az emberi lény problémamegoldó képességeit.

1958: Frank Rosenblatt amerikai pszichológus, a mélytanulás egyik atyja megépítette a Mark 1 Perceptront, az első olyan neurális hálózaton alapuló számítógépet, amely próbálkozással „tanult”. Tizenegy évvel később Marvin Minsky amerikai kognitív tudós és informatikus és Seymour Papert amerikai matematikus, informatikus kiadott egy könyvet *Perceptrons* címmel, amely

egyszerre a neurális hálózatok mérföldkövének számító munkája, és legalábbis egy ideig érv a jövőbeli neurális hálózatok kutatási projektjei ellen.

1980-as évek: Azok a neurális hálózatok, amelyek hiba-visszaterjesztést használnak önmaguk képzésére, széles körben használatosak lettek az MI-alkalmazásokban.

1997: Az IBM Deep Blue nevű számítógép sakkmérkőzésen (és visszavágón) legyőzi az akkori sakkvilágbajnokot, Garri Kaszparovot.

2011: Az IBM Watson legyőzte a bajnok Ken Jennings és Brad Ruttert a Jeopardy kvízműsorban. Az IBM Watson (az IBM alapítója, Thomas Watson után) természetes nyelvi feldolgozást használ, olyan technológiát, amely elemzi az emberi beszédet szemantika és szintaxis szempontjából. A Jeopardy! egy amerikai kvízműsor, ahol a játékosok egymondatos állításokat kapnak, ami alapján meg kell fogalmazniuk a kérdést, amire az állítás lenne a válasz.

2015: A Baidu (a „kínai Google”) Minwa nevű szuperszámítógépe egy speciális mély neurális hálózatot, úgynevezett konvolúciós neurális hálózatot használ a képek azonosítására és kategorizálására, az átlagos embernél nagyobb pontossággal.

2016: A DeepMind (brit MI cég) mély neurális hálózattal működő AlphaGo programja egy ötjátszmás meccsen legyőzi Lee Sodolt, a világbajnok Go játékost. A győzelem jelentős, tekintve, hogy a játék előrehaladtával szinte „végtelen” lehetséges lépés van (több mint 14 500 milliárd már négy lépés után). Később a Google megvásárolta a DeepMindot 400 millió dollárért.

2022: Az OpenAI (mesterséges intelligenciakutató cég) 2022. november 30-án, a nagyközönség számára közzétett egy ingyenes, géptanulási technikával kiképzett nyelvi modellt a párbeszédhez, ChatGPT néven. A ChatGPT olyan nyelvi modell, amely természetes nyelvi feldolgozási feladatokhoz, például szöveggeneráláshoz és fordításhoz használható. A GPT-3.5 (Generative Pre-trained Transformer 3.5) modellen alapul, amely a jelenleg elérhető egyik legnagyobb és legfejlettebb nyelvi modell. Természetes nyelvi feldolgozási feladatok széles skálájára használható, amelyek közül alább felsorolunk néhány lehetséges alkalmazást.

- Szöveggenerálás: A ChatGPT segítségével emberszerű szöveges válaszokat generálhatunk, ami hasznossá teszi chatbot létrehozására ügyfélszolgálatokon, válaszok generálására online térben (például fórumokon feltett kérdésekre válaszol), vagy akár személyre szabott tartalmat hoz létre a közösségi médiában.
- Nyelvi fordítás: A ChatGPT fordítási feladathoz is használható. Azáltal, hogy a modellt egynyelvű szöveges prompittal (parancssorral) látja el, és megadja a célnyelvet, a modell pontos és gördülékeny fordításokat tud generálni a szövegből.

- Szövegösszegzés: A ChatGPT használható hosszú dokumentumok vagy cikkek összefoglalásának létrehozására. Ez hasznos lehet a szöveg gyors áttekintéséhez anélkül, hogy a teljes dokumentumot el kellene olvasni.
- Hangulatelemzés: A ChatGPT segítségével egy adott szöveg hangulatát elemezhetjük. Ez hasznos lehet egy írás általános hangvételének és érzelmeinek megértéséhez, vagy a vásárlói visszajelzések érzésének észleléséhez, hogy javítsák az ügyfelek elégedettségét.

Mesterséges intelligencia az igazságügyi eljárásokban

A forenzikus (törvényszéki, igazságügyi) tudomány tudományos módszerek, illetve különleges szakértelem alkalmazása a jogalkalmazási célú ténymegállapítás (felderítés, nyomozás, bíróság előtti bizonyítás) érdekében. A törvényszéki tudományok területén az MI-alkalmazások hozzájárulhatnak a szakértők teljesítményének javításához. Az MI új információkat gyűjthet hatalmas adatkészletekből a tudás bővítése az emberi szubjektivitásból fakadó esetleges hibák csökkentése érdekében. Ez szélesebb, szilárdabb tudományos alapot biztosítva elősegítheti a szakértői bizonyítékok elfogadhatóságát (Galante et al., 2022). Innovatív MI-alkalmazásokat javasolnak különböző szakterületeken, amelyek magukba foglalják a biológiai nem és az életkor becslését (Bewles et al., 2019), a harapásnyomok elemzését (Mahasantipiya et al., 2011), a halál óta eltelt idő (PMI) becslését (Cantürk et al., 2018) és a DNS eredményének interpretálását (Moretti et al. 2017). Mindezek miatt elengedhetetlen annak mérlegelése, hogy az MI hatásai valóban felváltják-e, diverzifikálják vagy kiegészítik és kiterjesztik a kriminalisztikai problémák korábbi jól ismert megoldásait (Spivak et al., 2021). Az említettek közül néhány szakterületet részletesebben fogunk ismertetni a következőkben.

A bűnüldözés „arany standardja”, a DNS-vizsgálat

Az utóbbi időben olyan fejlesztések történnek, amelyek során MI-t alkalmaznak – mesterséges neurális hálózatok (Artificial Neural Network; továbbiakban: ANN) – a DNS-profilokat tartalmazó, úgynevezett elektroferogramok (EPG)¹ értékelésére az igazságügyi DNS-laboratóriumokban. Mielőtt ezeknek az elektroferogramoknak az eredményeit a véleményben a szakértők felhasználnák, alaposan

¹ A DNS-vizsgálatok eredményének képi megjelenítése csúcsok formájában.

meg kell vizsgálniuk azokat, hogy megállapítsák, mely DNS-jelek (csúcsok) mutatnak valódi DNS-allélokot, és melyek azok, amelyek pusztán a DNS-profilalkotási folyamat műtermékei. Tehát ANN-ek felhasználhatók arra, hogy az elektroferogramon lévő jeleket olyan kategóriákba sorolják, amelyeknek jelentése van (például allél, alapvonal, pull-up vagy stutter). Ehhez a munkafolyamathoz a neurális hálózatokat egyetlen típusú adatra képezték ki, egyetlen laboratóriumi környezetben generálták és alkalmazták azokat az adatokra, amelyek megfeleltek ezeknek a tényezőknek. Ezek az ANN-ek az emberi agy működése által ihletett hálózatrendszerek, amelyek egyre sikeresebbek nagy adathalmazok elemzésében, orvosi diagnózisok felállításában, kézírás azonosításában, játékban vagy képek felismerésében, ráadásul kiküszöbölhető a kognitív elfoglaltság (Taylor et al., 2016). A szerzők a következő munkájukban azt vizsgálták, hogy a neurális hálózatok képesek-e különböző típusú (azaz egy személytől vagy több személytől származó kevert DNS-profilok) és különböző laboratóriumi körülmények (különösen az elektroforézis műszerek modellje) meghatározására, hogy minden egyes előállított adattípushoz szükség van-e neurális hálózatokra, vagy egyetlen neurális hálózat használható az adatok széles skálájához és még mindig ugyanazt a teljesítményszintet éri el. Vizsgálatuk eredményei kihatnak arra vonatkozóan, hogy egy laboratórium hogyan oktassa és alkalmazza a neurális hálózatokat a laboratóriumában készült elektroferogramok adatainak osztályozására (Taylor et al., 2019). A szakértők általában előnyben részesítik a bonyolult, de pontos eszközöket az egyszerűbb, de kevésbé pontos eszközökkel szemben. Ha az egyes hardvertípusokra (3130xl vagy 3500xl) vagy profiltípusokra (egy forrásból vs. kevert DNS-profil) kiképzett ANN-ek jobban teljesítenének, mint a kombinált adatkészleteken betanított ANN-ek, akkor az utóbbi bonyolultabb rendszert jelentene a laboratóriumok számára. A szerzők azt találták, hogy az ANN-ek egyetlen készlete valóban tanítható olyan adatokra, amelyek a hardvertípusok és az adattípusok között mozognak, és továbbra is jól általánosíthatók e tényezők bármely kombinációjával rendelkező profilokra. Azt is érdemes megemlíteni, hogy kutatók a genetikus szakértők által napi rutinban leggyakrabban használt két kitet (a GlobalFiler és a PowerPlex Fusion 6C) tanították az úgynevezett Probabilistic Assessment for Contributor Estimation (PACE) új verziójával, amely egy teljesen folyamatos valószínűségi gépi tanuláson (random forest algorithm) alapuló módszer a műtermékek azonosítására és a kevert profilban szereplő donorok számának becslésére. A PACE ezen verziója három különálló, de egymást nem kizáró módon használható: (1) rendszer, amely segíti az elemzőt az olyan műtermékek azonosításában, mint a stutter (műtermék), a küszöb feletti zaj és a pull-up; (2) egy eszköz a profil összetettségének meghatározására, például ha egy profil alkalmas az interpretálásra; (3) egy DNS-keverékben

a résztvevők számának valószínűségi értékelésére (Marciano & Adelman, 2019). A fenti eredményekből megállapítható, hogy az MI gépi tanulás algoritmusai „hamarosan” átvehetik a DNS-profil azonosítás egyes értékelési szakaszait a genetikus szakértőktől, felszabadítva ezzel az időt a nagy rutint igénylő munkafázisok számára. Az MI gépi tanulás algoritmusai nemcsak a törvényszéki genetikában, hanem a kriminalisztikai tudomány minden más területén teret nyernek.

Nyomszakértői munka

Az MI-t a törvényszéki tudományok más területein is alkalmazták, ideértve a lábbelinyomok azonosítását, az arc- és ruhafelismerést, az igazságügyi rovar- és ballisztikát. Lábbelinyomok esetén olyan módszert vizsgáltak, amely képes becsülni az emberi életkort és nemet a hátrahagyott cipőnyomok alapján, automatikus tanulási megközelítéssel, amelyet ShoeNetnek neveznek. A tanulmány célja az volt, hogy a nagy populációt kis számú gyanúsítottá korlátozza, ezzel időt és erőforrásokat takarítson meg. A bűnügyi nyomszakértői területen szisztematikus megközelítést értek el az emberi életkor és nem becslésére nagyméretű cipőnyom-adatkészletből gépi tanulási algoritmus segítségével – 7 és 80 éves közötti személyektől származó 100 ezer nyomatról van szó. Ennek a modellnek az alkalmazásával az életkor és nem becslése biztató pontossági szinten automatizálható, ami költséghatékonyságával, a jobb skálázhatóságával, megbízhatóan és elfogultság nélkül nyújt döntéstámogatást. Továbbá sikeresen kezeli a zajjal, a mintázatokkal, a gyártási tervekkel, a kopási idővel és legfőképpen a kopási hatásokkal kapcsolatos számítási problémákat (Hassan et al., 2021). A ruhafelismerés egy másik hasznos azonosítási módszer, amikor az arcfelismerést és a biometrikus bizonyítékokat nehéz alkalmazni. Az öltözék olyan tényező, amely általában tükrözi a nemet, az életkort és a társadalmi helyzetet. Kutatók egy DCNN-t (Deep Convolutional Neural Network) használó módszerről számoltak be, amit arra képeztek ki, hogy a ruházatot ábrázoló képeket minőség alapján osztályozza, és jó eredménnyel különböztesse meg a specifikusabb tulajdonságokat, például a logókat (Bedeli et al., 2018).

A fejlett mesterséges intelligencia alkalmazása az igazságügyi orvostanban

A forenzikus tudomány igazságügyi szakértőkre támaszkodik, akik képzettségükre, jártasságukra és szakmai tapasztalatukra támaszkodva alkotnak

szakvéleményt. Ez általában időigényes, és gyakran több, nehezen leküzdhető szubjektív tényező is befolyásolhatja. E fejezet fő célja egy nagyon ígéretes kutatási irány bemutatása, ami alkalmazható az igazságügyi antropológia és az igazságügyi orvostan különböző szakterületeire. Az MI alkalmazása új irányzat az igazságügyi orvostanban, és lehetséges vízváltó pillanat az egész törvényszéki szakterület számára. A háromdimenziós konvolúciós neurális hálózatok (3D Convolutional Neural Network; továbbiakban: 3D CNN) hatékonyak a képfeldolgozásban és képfelismerésben. A 3D CNN előnye elődeihez képest, hogy emberi felügyelet nélkül, automatikusan felismeri a fontos funkciókat. A 3D CNN-t a jellemzők háromdimenziós kinyerésére használják, ahol a bemenet egy 3D-s kötet vagy 2D-s képek sorozata, például egy kúpalakú sugárnyalábot alkalmazó számítógépes rétegvizsgáló, azaz tomográf (Cone-Beam Computer Tomography; továbbiakban: CBCT) szeletei (Szabó, 2019). A közelmúltban publikált cikk (Thurzo et al., 2021) a teljes körű CBCT-vizsgálatok 3D CNN-elemzésének újszerű munkafolyamatát mutatja be. Fő célja az volt, hogy interdiszciplináris hidat képezzen az igazságügyi orvosszakértők és az MI-mérnökök között. Aktivizálni kell a témában a fejlett MI technikákról esetleg alapismeretekkel rendelkező klinikai igazságügyi szakértőket, akik a törvényszéki kutatások továbbfejlesztése érdekében érdeklődnek annak megvalósítása iránt. A szerzők a 3D CNN módszert kutatják és mutatják be a törvényszéki kutatás tervezési koncepciójához öt szempontból: (1) a biológiai nem meghatározása; (2) a biológiai életkor becslése; (3) a 3D viszonyítási pontok keresése és kijelölése a koponyán; (4) a növekedési vektorok előrejelzése; (5) az arckép becslése a koponyából és fordítva. A 3D CNN-alkalmazás olyan korszakalkotó lépés lehet a törvényszéki orvostanban, ami a 3D neurális hálózatokon alapuló igazságügyi szakértői elemzési folyamatok javulásához vezet. Továbbá a gyakorlati megvalósításokkal vízváltó pillanat lesz a morfológiai jellemzőkkel foglalkozó igazságügyi orvostani szakterületeken. Összefoglalva: feltételezhetjük, hogy a 3D CNN mint fejlett MI funkció, megváltoztatja a paradigmát az összes fent leírt területen, és valószínűleg néhány más területen is. A törvényszéki orvosszakértőket most arra ösztönzik, hogy az MI korszakába lépjenek, amely hasznos eszköz a kutatáshoz és esetleg a jövőbeni rutin törvényszéki elemzéshez. A kriminalisztikai 3D-rekonstrukciók MI-vel új, izgalmas és gyakorlatilag használható módszerek lesznek. A fejlett MI megvalósítása továbbra is interdiszciplináris együttműködést igényel, de használható a megoldatlan rejtélyek megfejtésére. Ez határozottan nem elhanyagolható tendencia (Thurzo et al., 2021).

A mesterségesintelligencia-alapú személyazonosítás az igazságügyi antropológiában

A személyazonosítás jelentősége vitathatatlan a mai társadalomban. E területen folyamatosan növekszik a pontos és robusztus eszközök iránti igény. A személyazonosításban leggyakrabban használt módszerek a DNS-teszt és az ujjnyomat-összehasonlító rendszerek (AFIS), leginkább nagy (99% feletti) pontosságuk miatt. Ezek a módszerek drágák (az AFIS költségei több millió dollárra is rúghatnak a rendszer összetettségétől függően) és időigényesek (csontból történő DNS-teszt hetekig tarthat). Legfőbb hátrányuk azonban korlátozott alkalmazhatóságuk: mindkettő előzetes nyilvántartást, megbízható kiindulási alapot és megőrzött vizsgálati anyagot igényel a DNS-kinyeréshez vagy az ujjnyomat-összehasonlításhoz. Vagyis ezeknek a módszereknek az alkalmazása kudarcot vallhat, ha az adatok hiánya (referencia DNS-minta) vagy a holttest állapota miatt nem áll rendelkezésre elegendő ante mortem (továbbiakban: AM) vagy post mortem (továbbiakban: PM) információ. Míg a csontváz általában túléli a bomlási folyamatokat (tűz, só, víz stb.), a lágyszövet fokozatosan lebomlik, eltűnik, ami megnehezíti vagy megghiúsítja a daktiloszkópiai azonosítást. Ha a körülmények nem kedvezőek (például csontváz, megégett vagy erősen bomlott, darabolt, akár összekeveredett maradványok, tömegsírok stb. estén), a törvényszéki antropológián (forensic anthropology; továbbiakban: FA) alapuló módszerek jelenthetik a fő alternatívát. Az FA tanulmányozza a csontmaradványokat az igazságügyi vizsgálatok során, magába foglalja a csontvázalapú azonosítás (skeleton-based forensic identification; továbbiakban: SFI) technikáit, például a koponya-arc-szuperimpozíciót vagy az összehasonlító radiográfiát. Több szakember tapasztalata szerint bizonyos (például a fent felsorolt) kihívást jelentő esetekben az SFI-technikák az esetek 70–80%-ában hatékonyan működtek a DNS- (kb. 3%) és a daktiloszkópiaalapú (15–25%) személyazonosítással szemben. Az igazságügyi antropológusok, fogorvosok és patológusok által alkalmazott SFI-módszerek sok esetben az áldozat utolsó esélyét jelentik az azonosításra (Mesejo et al., 2020). Az MI technikákat figyelemre méltó sikerrel alkalmazták számos kihívást jelentő feladatban, beleértve az egészségügyi ellátást és az orvosi képalkotást. Ebből a szempontból talán meglepő lehet az MI szerényebb jelenléte a törvényszéki antropológusok napi gyakorlatában. Még ha egyes integrált eszközök is megjelennek, a törvényszéki szakértőknek a mai napig nem állnak rendelkezésre MI alapú eszközök az SFI-feladatok automatizálására. MI technikákat alkalmaznak a különböző orvosi biológiai képalkotási módozatokban, főleg röntgenfelvételek, CT-k és MRI-k, de PM anyagok, azaz csontmaradványok 3D szkennelése esetén is, azzal a céllal, hogy hozzájáruljanak az elhunyt és élő személyek törvényszéki

személyazonosításához. Az ismertetett megoldások némelyike CV (Computer Vision), SC (Soft Computing²) és ML (Machine Learning) technikákat alkalmaz az azonosítási eljárásban, például a CFS (Craniofacial Superimposition) vagy a CR (Comparative Radiography) automatizálására, az AM adatok és PM adatok pártatlan és pontos feldolgozása, elemzése és összehasonlítása révén. Ezenkívül a bemutatott megoldások némelyike lehetővé teszi a gyors és többszörös összehasonlítást, hatékony szűrőeszközöket kínálva, amelyekkel napok helyett percek alatt jelentősen csökkenthetik a kandidátusokat. Másrészt objektív és megismételhető eredményekkel is alá lehet támasztani a szakértői döntéseket, amik talán erősebb hatást gyakorolnának a jogalkalmazóra. Az itt idézett tanulmányok azt mutatják, hogy az MI technikák kiképezhetők az egyén biológiai profiljának (Biological Profile; továbbiakban: BP) becslésére, illetve traumás vagy kóros állapotok leírására csontvázmaradványok vagy röntgenfelvételek alapján. Más technikák képesek hozzájárulni az anatómiai struktúrák nagy pontosságú vizuális összehasonlításának automatikus elvégzéséhez, és képesek kiküszöbölni az emberi elfoglaltságot ennek során. Természetesen vannak korlátok: jelenleg viszonylag kevés a multidiszciplináris munkacsoportok száma, és egyelőre hiányoznak a kutatási célú nagy és nyílt nyilvános adatbázisok. Megjegyezzük, hogy sok más orvosi alkalmazáshoz hasonlóan nem az eredmények pontossága az egyetlen elérendő cél. Az eredményeket az emberi felhasználók számára is érthetővé kell tenni. A magyarázható MI nemrégiben bevezetett koncepciója magába foglalja a feketedoboz-modellek megnyitására, a modellek által tanult megértésének és érthetőségének javítására, illetve az egyéni előrejelzések magyarázatára szolgáló MI-rendszereket. Az FA olyan megoldásokat követel, amelyek figyelembe veszik az egyes feladatok megmagyarázhatóságát, miközben elérik a kívánt teljesítményt és pontosságot, biztosítva a tervezett (emberközpontú) modelleknek vagy döntéstámogató rendszereknek azt a képességét, hogy megbízzanak a rendszer kimenetében.

Jövőbeli fejlesztési lehetőségek a CFS, CR és BP azonosítási módszertan területén:

- a) A koponya és arc szuperimpozícióval, azaz a CFS-sel kapcsolatban különösen fontos lenne szisztematikus és alapos tanulmányok elvégzése annak igazolására, hogy ez az azonosítási technika mennyire hatékony. Az MI technikák nagyon hasznosak lennének nagy adattömegek kezelésére, valamint a CFS-folyamat részfeladatainak automatizálására és tárgyiasítására. Mindez

2 A soft computing algoritmusok halmaza, beleértve a neurális hálózatokat, a „fuzzy” logikát és az evolúciós algoritmusokat. Ezek az algoritmusok túlírik a pontatlanságot, a bizonytalanságot, a részleges igazságot és a közelítést.

hozzájárulna a CFS tudományos támogatottságának növeléséhez, valamint ahhoz, hogy a koponyát a daktiloszkópiához, a DNS-hez és a fogazathoz hasonlóan elsődleges azonosítónak tekinthessük (jelenleg másodlagos azonosító a sebhelyekhez, tetoválásokhoz, egyéb orvosi adatokhoz hasonlóan).

- b) Az összehasonlító radiológia, azaz a CR már gyakorlatilag elsődleges azonosítási technika. (Bár megjegyezzük, hogy az Interpol még nem ismeri el annak, lásd Angyal & Petrétei, 2019.) A célkitűzés itt a CR folyamat valamennyi szakaszának automatizálása, integrálása és végül olyan döntéstámogató rendszer kialakítása, ami a lehető legtöbb információt képes összesíteni, hogy segítse az igazságügyi szakértőt a döntéshozatali folyamatban.
- c) A biológiai profillal kapcsolatban is van jogalkalmazói igény az azt elősegítő eszközök alkalmazására, például élő személyek életkorának becslése, ami a pedofilias esetekkel összefüggésbe hozható képeken vagy videókon, vagy kísérő nélküli kiskorú migránsok esetében kiemelten fontos (Mesejo et al., 2020).

A mesterséges intelligencia az igazságügyi toxikológiában

A kémiai adatbázisok bővülése, a keresési kör tágulása kihívást jelent a kábítószerekkel és a gyógyszerekkel visszaélés nyomozása során. Az automatizált kémiai elemzés lehetővé tette a vegyületek azonosítását, illetve korábban elképzelhetetlen mennyiségű információ elérhetőségét. 2020-ra több mint 160 millió szerves és szervetlen vegyületet tartott nyilván a Chemical Abstract Service (CAS) az adatbázisaiban. Ez az áttekinthetetlen adatmennyiség kihívást jelentene a kutatások számára, ezért kezeléséhez számítógépekre és MI alkalmazásra van szükség (Gasteiger, 2020). A bővülő kémiai adatbázisok összekapcsolása az információs technológiával létrehozta a kémiai informatikát. Ez a tudományág hozzájárul a reakcióegyenletek megoldásához, a reakció termékeinek előrejelzéséhez, a kémiai adatok elemzésére szolgáló statisztikai módszerek kidolgozásához, valamint a vegyületek és spektrumok elemzéséhez. Például statisztikai módszerekkel azonosíthatók a vegyületek a spektrumadatbázisokkal végzett összehasonlítás révén (Dotzert, 2021). A gépi tanulási modellek új dimenziót nyújtanak a kevert vegyi anyagok azonosításához azáltal, hogy megkülönböztetik a vegyületeket összetételük, az analitikai körülmények ismerete és egyéb információk alapján. Például a kromatográfiás elválasztási eredményeket a tömegspektrometriás eredményekkel, illetve olyan elválasztási információkkal egyetemben értelmezik, mint a mozgófázis és az elválasztó oszlop (Gasteiger, 2020).

Összefoglalás

A törvényszéki szakértői munka összetett vizsgálatokat jelent, illetve számos forrásból származó adatok gyűjtését, majd azok integrálását a logikus következtetések levonása érdekében. Az ilyen adatok kinyerése kétségtelenül érdekesítő feladat, illetve általában hatékony is, az egyre nagyobb mennyiségű adat kezelése viszont gyakran jelent kihívást, sőt olykor már kaotikus lehet. A nyomozás során az MI segítséget nyújthat az igazságügyi szakértőknek az adatok megfelelő kezelésében és többszintű metaanalízis elvégzésében. Ez jelentős időt takaríthat meg a törvényszéki nyomozóknak, ugyanakkor biztosítja, hogy legyen elegendő idejük és energiájuk más létfontosságú feladatokra összpontosítani. Az ujjnyomat- és DNS-azonosítástól az igazságügyi antropológián át a természetvédelmi kriminalisztikáig a törvényszéki tudomány a szakterületek széles körét öleli fel. Különböző háttérük ellenére minden törvényszéki szakértő ugyanazokkal a problémákkal szembesül. Az adatbázis-elemzés, a természetes nyelvi feldolgozás, a beszédfelismerés és a gépi látás az MI néhány speciális felhasználási területe. Az MI rendszerek úgy működnek, hogy hatalmas mennyiségű címkézett képzési adatot fogyasztanak, kiértékelik az adatokat korrelációk és minták szempontjából, majd ezeket a mintázatokat használják a jövőbeli állapotok előrejelzésére. Ily módon egy chatbot szöveges csevegési példákon keresztül megtanulhatja, hogy élethű beszélgetéseket generáljon emberekkel, vagy egy képfelismerő program megtanulja azonosítani és leírni a fényképeken lévő dolgokat több millió kép elemzésével.

Amikor bűnügyi nyomozásról van szó, az MI nagyszerű eszköz lehet számos szempontból:

- 1) adatkezelés és -elemzés a vizsgálatok támogatásához,
- 2) problémák kezelése és megoldási módszertan,
- 3) mintafelismerés,
- 4) átláthatóan bemutatni az érvelés lépéseit,
- 5) a hamis pozitív vagy hamis negatív azonosításkizárás számának csökkentése az elemzés során, amelyek nagyon gyakoriak a törvényszéki tudományban,
- 6) a szakértelem strukturált megjelenítése, ami a jogalkalmazókat is segíti a gyors és pontos döntésekben,
- 7) jól megszervezett teljesítményértékelés,
- 8) adatbányászat,
- 9) bizonyítékok statisztikai megalapozása,
- 10) integráció a jelenlegi architektúrával, eszközökkel és alkalmazásokkal (Kamdar & Pandey, 2011).

Az MI technológia segíthet a mintázatok felismerésében, például egyetlen kép különböző összetevőinek azonosításában, az e-mailekben és üzenetekben lévő mintázatok észlelésében, valamint az új információk és a rendszeradatbázisokban meglévő adatok különféle formáinak egyeztetésében. Segíthet a nyomozóknak abban is, hogy a gyanúsított információkat összekapcsolja a meglévő bünyügyi nyilvántartásokkal, és tájékoztatja őket minden olyan múltbeli bűncselekményről, amelyben a kérdéses gyanúsított részt vehetett (Chinnikatti, 2018). A törvényszéki statisztika tudományos módszereket kínál a bizonyítékok igazságszolgáltatási rendszerben történő kezelésére. A kifinomultabb és átfogóbb információs adatbázisokkal az MI szükség esetén gyors megoldásokkal segítheti a jogalkalmazókat. A forenzikus működés szükségessé teszi a szakértők és jogalkalmazók közti zökkenőmentes kommunikációt, ennek hiánya az adatok félreértelmezéséhez vezethet, ami késedelmes vagy helytelen jogalkalmazói döntéseket okozhat. Az MI segít áthidalni a kommunikációs szakadékot a szektor különböző szereplői között, akik erős statisztikai bizonyítékokat használhatnak fel a narratívájuk és az érveik alátámasztására. Az MI grafikus, vizuális környezetet tud létrehozni a rekonstrukció különböző forgatókönyveihez, illetve az egyes hatásmechanizmusok megfelelő bemutatásához. Használható a cselekmény körülményeinek grafikus modellálására is, ami felhasználható sértetti-gyanúsított állítások alátámasztására vagy cáfolatára, lehetővé téve a jogalkalmazó számára, hogy megalapozott döntéseket hozzon (Kamdar & Pandey, 2011).

Az MI olyan online adattár létrehozásában is segíthet, amely az összes digitális kriminalisztikai vizsgálatot, adatot, eszközt és leletet tárolná. A tárolókapacitás exponenciális növekedésével egyre nehezebbé válik mindezen adatok tárolása és értékelése. Az MI jó eszköz lehet az adatok tárolására, elemzésére és jogi célokra történő felhasználására (Kamdar & Pandey, 2011).

Felhasznált irodalom

- Angyal M. & Petrétei D. (2019). *A magyarországi áldozatazonosítási szolgálat felállításának kihívásai és tapasztalatai*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- Bedeli, M., Geradts, Z. & van Eijk, E. (2018). Clothing identification via deep learning: forensic applications. *Forensic Sciences Research*, 3(3), 219–229. <https://doi.org/10.1080/20961790.2018.1526251>
- Bewles, J., Low, A., Morphet, A., Pate, F. D. & Henneberg, M. (2019). Artificial intelligence for sex determination of skeletal remains: application of a deep learning artificial neural network to human skulls. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 62(1), 40–43. <https://doi.org/10.1016/j.jflm.2019.01.004>

- Cantürk, İ. & Özyılmaz, L. (2018). A computational approach to estimate postmortem interval using opacity development of eye for human subjects. *Computers in Biology and Medicine*, 98(4), 93–99. <https://doi.org/10.1016/j.compbiomed.2018.04.023>
- Chinnikatti, S. K. (2018). Artificial Intelligence in Forensic Science. *Forensic Science & Addition Research*, 3(1), 000554. <http://dx.doi.org/10.31031/FSAR.2018.03.000554>
- Dotzert, M. (2021). *The Power of Algorithms in Analytical Chemistry*. <https://www.labmanager.com/insights/the-power-of-algorithms-in-analytical-chemistry-23167>
- Galante, N., Cotroneo, R., Furci, D., Lodetti, G. & Casali, M. B. (2022). Applications of artificial intelligence in forensic sciences: Current potential benefits, limitations and perspectives. *International journal of legal medicine*, 137(2), 445–458. <https://doi.org/10.1007/s00414-022-02928-5>
- Gasteiger, J. (2020). Chemistry in times of artificial intelligence. *Chemphyschem: a European journal of chemical physics and physical chemistry*, 21(20), 2233–2242. <https://doi.org/10.1002/cphc.202000518>
- Hassan, M., Wanga, Y., Wang, D., Li, D., Liang, Y., Zhou, Y. & Xu, D. (2021). Deep learning analysis and age prediction from shoeprints. *Forensic Science International*, 327, 110987. <http://dx.doi.org/10.1016/j.forsciint.2021.110987>
- Kamdar, S. R. & Pandey, A. (2011). The Scope of Artificial Intelligence in Forensic Science. *The Indian Police Journal*, 58(3), 48–51.
- Mahasantipiya, P. M., Yeasarapat, U., Suriyadet, T., Sricharoen, J., Dumrongwanich, A. & Thaipathump, T. (2011). Bite mark identification using neural networks: a preliminary study. *Proceedings of the International MultiConference of Engineers and Computer Scientists*, 1, 16–18.
- Marciano, M. A. & Adelman, J. D. (2019). Developmental validation of PACE™: Automated artifact identification and contributor estimation for use with GlobalFiler™ and PowerPlex® fusion 6c generated data. *Forensic Science International: Genetics*, 43, 102140. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2019.102140>
- Mesejo, P., Martos, R., Ibáñez, Ó., Novo, J. & Ortega, M. (2020). A survey on artificial intelligence techniques for biomedical image analysis in skeleton-based forensic human identification. *Applied Sciences*, 10(14), 4703. <https://doi.org/10.3390/app10144703>
- Moretti, T. R., Just, R. S., Kehl, S. C., Willis, L. E., Buckleton, J. S., Bright, J. A., Taylor, D. A. & Onorato, A. J. (2017). Internal validation of STRmix™ for the interpretation of single source and mixed DNA profiles. *Forensic Science International: Genetics*, 29, 126–144. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2017.04.004>
- Spivak, B. L. & Shepherd, S. M. (2021). Ethics, artificial intelligence, and risk assessment. *The journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 49(3), 335–337. <https://doi.org/10.29158/JAAPL.210066-21>
- Szabó, B. T. (2019). *A CBCT képpalkotó megbízhatóságának vizsgálatai*. Doktori értekezés. Semmelweis Egyetem Klinikai Orvostudományok Doktori Iskola.
- Taylor, D., Harrison, A. & Powers, D. (2016). An artificial neural network system to identify alleles in reference electropherograms. *Forensic Science International: Genetics*, 30, 114–126. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2017.07.002>

- Taylor, D., Harrison, A. & Powers, D. (2019). The generalisability of artificial neural networks used to classify electrophoretic data produced under different conditions. *Forensic Science International: Genetics*, 38, 181–184. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2018.10.019>
- Thurzo, A., Kosnáčová, H. S., Kurilová, V., Kosmel, S., Beňuš, R., Moravanský, N., Kováč, P., Kuracinová, K. M., Palkovič, M. & Varga, I. (2021). Use of Advanced Artificial Intelligence in Forensic Medicine, Forensic Anthropology and Clinical Anatomy. *Healthcare*, 9(11), 1545. <https://doi.org/10.3390/healthcare9111545>
- Zhou, Z. & Zare, R. N. (2017). Personal information from latent fingerprints using desorption electrospray ionization mass spectrometry and machine learning. *Analytical Chemistry*, 89(2), 1369–1372.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *What is machine learning (ML)?* <https://www.ibm.com/topics/machine-learning>

URL2: *What is artificial intelligence?* www.ibm.com/topics/artificial-intelligence

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Lontai M., Pamzsav H. & Petrétei D. (2024). Mesterséges intelligencia a törvényszéki tudományokban. Revolúció vagy invázió? I. rész. *Belügyi Szemle*, 72(4), 577–592. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i4.pp577-592>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáféréssel szülő tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Petrétei Dávid, aki a petreteid@nszkk.gov.hu e-mail címen érhető el.

Bezárva és kizárva

A digitális szakadék értelmezése a rabok internethez való hozzáférés jogának vizsgálatával az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában

Locked and excluded

Prisoners' right to internet access in view of the European Court of Human Rights' practice and the phenomenon of digital divide

Gosztonyi Gergely

Dr. PhD., habilitált egyetemi docens
Eötvös Loránd Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
gosztonyi@ajk.elte.hu

Magyar
Tudományi
Társaság

Lendvai Gergely Ferenc

Dr., doktorandusz
Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Jog- és Államtudományi Kar
University of Milan,
Information Society Law Center
gergelylendvai@gmail.com

Magyar
Tudományi
Társaság

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja a rabok internethasználatához és az internethez való hozzáférés jogának feltérképezése az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatát alapul véve. A tanulmány további célkitűzése az internethez való hozzáférés alapjogi aspektusainak vizsgálata, különös tekintettel a vonatkozó uniós jog keretrendszerében, illetve a digitális szakadék jelenség értelmezése a rabok vonatkozásában.

Módszertan: A tanulmány elsősorban a kapcsolódó szakirodalom és joganyagok elemzésén alapul. Ezen felül három esettanulmány is részét képezi a kutatásnak, többek között azért, hogy a szakirodalom által lefektetett megállapításokat a gyakorlat tükrében lehessen értelmezni.

Megállapítások: A kutatás során megállapításra kerül, hogy a rabok internethez való hozzáférést az alapjogok, ezen belül is az Emberi Jogok Európai Egyezségének 10. cikkével összhangban érdemes tanulmányozni. A digitális szakadék tekintetében a szerzők megállapították, hogy a rabok internethasználat-korlátozása a digitális szakadék kiszélesítéséhez vezethet, ezzel lehetségesen

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2023. 09. 12. Átdolgozás: 2023. 10. 20.
Elfogadás: 2023. 11. 15.

hátráltatva a rabok reintegrációját. Szintén kiemelt fontosságú a megállapítások kapcsán annak bemutatása, hogy a rabok internethez való hozzáférési jogát érintő polémiák területi szinten is behatárolhatóak – különösen a Baltikum országait és Törökországot érintik ezek az esetek.

Érték: A tanulmány hasznos hozzájárulás a digitális szakadék hazai szakirodalmának bővítéséhez, különösen a jelenség jogi recepciójához. A tanulmány elméletet és gyakorlatot ötvöző szemlélete mind a hazai jogalkalmazók számára, mind az európai uniós jogot és alapjogokat vizsgáló interdiszciplináris kutatások során hasznosítható.

Kulcsszavak: digitális szakadék, EJEB, internet, tájékoztatáshoz való jog

Abstract

Aim: The aim of this study entails the examination of the rights of prisoners to use and access the Internet, based on the case law of the European Court of Human Rights. A further objective of the study is to analyse the fundamental rights aspects of Internet access, in particular in the framework of the relevant EU law, and to interpret the phenomenon of the digital divide in relation to prisoners.

Methodology: The study is primarily based on the review of the pertaining literature and legal materials. In addition, three case studies are included in the research, inter alia to allow the findings of the literature to be interpreted in the context of jurisdiction.

Findings: The research concludes that prisoners' access to the Internet should be studied in accordance with fundamental rights, including Article 10 of the European Convention on Human Rights. With regard to the digital divide, it is concluded that restricting prisoners' access to the Internet may lead to the expansion of the digital divide, potentially hampering prisoners' reintegration. Also of particular relevance to the findings is the demonstration that the polemics surrounding prisoners' right of access to the Internet can be localised at a territorial level – in particular, the Baltic States and Turkey are affected.

Value: The study is a useful contribution to the literature on the digital divide in Hungary, especially to the legal reception of the phenomenon. The study's approach, combining theory and practice, is useful both for domestic legal practitioners and for researchers conducting interdisciplinary research on EU law and fundamental rights.

Keywords: digital divide, ECtHR, Internet, right to information

Bevezetés

Nagyon hosszú út vezetett odáig, amíg az európai jogrendszerek eljutottak addig, hogy a fogvatartottak nem arctalan és jogvesztett szereplői a büntetőjog rendszerének, hanem vannak köztük – nem is kevesen –, akiket idővel vissza kell vezetni a társadalomba. Ahogy Mezey Barna a középkori büntetés-végrehajtás kapcsán megfogalmazta: „*az elkövető a közösség ellensége, így az ítélet nyomán jogvesztett személy (vagyon, polgári és fizikai minőségében egyaránt)*” (Mezey, 2018). Európában a 18. században meginduló büntetőjogi reformmozgalmak vezettek el a 19. század polgári változásaihoz, amelyeknek egyik legfontosabb kérdése a büntetőjog átalakításának igénye volt. Feuerbach, Grolman, Stelzer és Stübel nevei fémjelezték a korszak német büntetőjogi gondolkodását (Koch, 2014), ahol – mivel jól látható és számos más jogághoz képest könnyebben módosítható területnek tűnt – a büntetés-végrehajtási körülmények javítását is kitűzték a zászlóikra. A polgári átalakítás elhozta a fogvatartottak emberi mivoltának és jogainak elfogadását, amely korszak napjaink európai végrehajtási rendszerének alapjaként tekinthető.

Napjainkban már egyértelmű, hogy a fogvatartottak alapvető és elidegeníthetetlen alapjogait, így például az emberi méltósághoz, az élethez és az emberséges bánásmóddhoz való jog érvényesülését nem befolyásolja a szabadságvesztés-büntetés, ezek megsértése a nemzetközi és nemzeti jog szabályaiba ütközik. A fogvatartottaknak természetesen vannak olyan jogaik, amelyek a szabadságvesztés-büntetés ideje alatt szünetelnek (például a szabad mozgáshoz, a tartózkodási hely szabad megváltoztatásához, vagy a szabad orvosválasztáshoz való jog), és vannak olyanok, amelyek bizonyos esetekben korlátozhatók vagy módosulhatnak (például a szülői felügyeleti joga, az egyesülési jog, vagy a magánítokhoz való jog) (Gaál & Müller, 2019). Ez utóbbi körbe tartozik a véleménynyilvánítás szabadságának kérdésköre is, amely egyik szelvénye a fogvatartottak internethez való hozzáféréseinek joga.

A fogvatartottak internethez való hozzáférés jogát szabályozó európai elvek

Mára már egyértelmű, hogy az 1950-ben kelt Emberi Jogok Európai Egyezményének (a továbbiakban: EJE) hatálya nem szűnik meg abban a pillanatban, amikor a büntetés-végrehajtási intézmények kapuja bezárul az elítélt mögött. Ahogy az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJE) fogalmazott:

„az EJEE nem állhat meg a börtönkapunál.”¹ Az EJEB joggyakorlata következetes abban a tekintetben, hogy a rabok az intézményben is élvezik alapvető emberi jogukat,² közte a véleménynyilvánítás szabadságát,³ és e jog csak kellő megalapozottság esetén korlátozható.⁴ A kérdés kulcsa, hogy az EJEB álláspontja alapján a büntetésüket töltők esetében is olyan körülményeket kell teremteni, amelyben a méltóságuk és emberi jogaik nem sérülnek, azaz „az államnak biztosítania kell, hogy a személyt olyan körülmények között tartsák fogva, amelyek összeegyeztethetők az emberi méltóság tiszteletben tartásával, és hogy az intézkedés végrehajtásának módja és módja ne okozzon számára a fogva tartással járó elkerülhetetlen szenvedés mértékét meghaladó mértékű szorongást vagy nehézséget.”⁵ E megállapítás alapja egyrészt a fent említett társadalomba való visszavezetés impériuma,⁶ másrészt pedig az állam azon kötelezettsége, hogy a jogerősen elítélt számára is – annak sebezhető pozíciójánál fogva – védelmet biztosítson a visszaélések és megalapozatlan jogkorlátozások ellen.⁷

Az EJEB a Nilsen kontra Egyesült Királyság-ügyben megállapította, hogy „a fogyatartottak börtönön kívüli kommunikációjának tartalma feletti bizonyos mértékű ellenőrzés a fogva tartás szokásos és észszerű követelményeinek részét képezi, és elvben nem összeegyeztethetetlen az EJEE 10. cikkével.”⁸ A vonatkozó korlátozásoknak ugyanakkor az EJEB klasszikus véleménynyilvánítással kapcsolatos hármas-tesztjének szűrőjén sem szabad fennakadniuk ahhoz, hogy az érintett állam ne sértse meg az EJEE 10. cikkét. A teszt használata azt jelenti, hogy a megtámadott intézkedések nem lehetnek önkényesek: a beavatkozásnak „(a) alkalmasnak kell lennie az elérni kívánt jogszerű célok megvalósítására (megfelelőség vagy jogszerűség), (b) a lehető legkisebb mértékű beavatkozást jelentő eszköznek kell lennie (szükségesség), valamint (c) szigorúan arányban kell állnia az elérni kívánt jogi céllal (stricto sensu arányosság)” (Oster, 2015).

- 1 Khodorkovskiy és Lebedev Oroszország elleni ügye, 11082/06. és 13772/05. számú kérelmek, az EJEB 2013. július 25-én kelt ítélete, 836. §; Klibisz Lengyelország elleni ügye, 2235/02. számú kérelem, az EJEB 2016. október 4-én kelt ítélete, 354. §.
- 2 Chocholáč Szlovákia elleni ügye, 81292/17. számú kérelem, az EJEB 2022. július 7-én kelt ítélete, 52. §.
- 3 Donaldson Egyesült Királyság elleni ügye, 56975/09. számú kérelem, az EJEB 2011. január 25-én kelt döntése, 18. §.
- 4 Hirst Egyesült Királyság elleni ügye (No. 2), 74025/01. számú kérelem, az EJEB 2005. október 6-án kelt ítélete, 71. §.
- 5 Muršić Horvátország elleni ügye, 7334/13. számú kérelem, az EJEB 2016. október 20-án kelt ítélete, 99. §.
- 6 Murray Hollandia elleni ügye, 10511/10. számú kérelem, az EJEB 2016. április 2-án kelt ítélete, 101. §.
- 7 Yankov Bulgária elleni ügye, 39084/97. számú kérelem, az EJEB 2003. december 11-én kelt ítélete, 126. §; Rooman Belgium elleni ügye, 18052/11. számú kérelem, az EJEB 2019. január 31-én kelt ítélete, 143. §.
- 8 Nilsen Egyesült Királyság elleni ügye, 36882/05. számú kérelem, az EJEB 2010. március 9-én kelt döntése, 51. §.

A hármasteszt használatának a büntetés-végrehajtás és a véleménynyilvánítás szabadságának összefüggésében egyik kiemelt példája volt a Mehmet Çiftçi és Suat İncedere kontra Törökország-ügy, amely azért indult, mert a rabokat – fegyelmi büntetésenként – egy hónap időtartamra kommunikációs korlátozásokkal büntették. Az EJEB elé került kérdésben a bíróság a hármastesztet alkalmazva megállapította, hogy egy történelmi esemény megünneplése céljából elénekelt dalok és versek szavalása miatti fegyelmi büntetés aránytalan beavatkozást jelentett a véleménynyilvánítási szabadságba.⁹

Ugyanakkor a fogvatartottak internethez való hozzáférés jogát szabályozó európai elvek tekintetében egy kérdés megkerülhetetlen: emberi jog-e vajon az internethez való hozzáférés, azaz önjogán védendő-e, és a véleménynyilvánítás szabadságának szelvényjogaként kezelendő, vagy egyszerűen egy technológiáról van szó, amely esetben semmiféle védelem nem szükséges, ha a fogvatartott a vágyott információt más módon is meg tudja szerezni.¹⁰ Bár az EJEB a Cengiz és mások kontra Törökország-ügyben megállapította, hogy „*mára az internet vált az elsődleges eszközzé, amelyen keresztül a személyek az információk és ötletek fogadásához és átadásához fűződő szabadságukat gyakorolják*”,¹¹ az internethozzáférés emberi jogként való tételezése még messze nem realitás a világban (Gosztonyi, 2022).

Az igazság igénye kiszélesítené a digitális szakadékot? A digitális kizárás és a rabok internethez való hozzáféréseinek kapcsolata

A digitális jogok érvényesülése a büntetés-végrehajtásban igen összetett etikai és szabályozási kérdést vet fel, amelyet jól példáz a fogvatartottak internethez való hozzáféréseinek biztosításával kapcsolatos dilemma. E fejezetben kísérletet teszünk arra, hogy a digitális szakadék fogalmát és a jelenség okozta kérdéseket a rabok alapvető jogainak környezetében értelmezzük. Az említett diskurzus alapkérdéseként a következőt vetjük fel: a megérdemelt büntetés integráns része vagy ellenkezőleg, a digitális kirekesztés felé tett lépés a rabok internetezésének korlátozása?

9 Mehmet Çiftçi és Suat İncedere Törökország elleni ügye, 21266/19. és 21774/19. számú kérelmek, az EJEB 2022. január 18-án kelt ítélete.

10 Itt utalnánk a börtönkönyvtárak kérdésére, ahol a rabok számos információt megszerezhetnek, bár az egyértelmű, hogy az internet korlátlanágát nem tudják kiváltani (Hussain, Batool, ur Rehman, Zahra & Mahmood, 2022).

11 Cengiz és mások Törökország elleni ügye, 48226/10. és 14027/11. számú kérelmek, az EJEB 2015. december 1-jén kelt ítélete, 49. §.

A digitális szakadék¹² fogalma először 1995-ben van Dijk (2020) kutatásai nyomán jelent meg a szakirodalomban, ugyanakkor az első, a digitális szakadékot empirikusan is alátámasztó kutatást az amerikai Nemzeti Távközlési és Információs Igazgatóság (National Telecommunications and Information Administration) tette közzé (URL1). A digitális szakadék fogalmát – összetettsége és változó természete ellenére (Lupač, 2019) – úgy lehet leírni, mint „*a digitális médiához hozzáférő és azt használó, illetve a digitális médiához hozzáféréssel nem rendelkező és azt nem használó emberek közötti megosztottság*” (van Dijk, 2020). A digitális szakadékra vonatkozó kutatások az elmúlt évtizedekben a digitális technológiákhoz való hozzáférés és azok használata terén a társadalmi-gazdasági (Yu, 2023), földrajzi (Piazolo, 2001) és demográfiai (Magida & Armstrong, 2022) tényezők alapján fennálló különbségeket vizsgálták (Lythreatis, Singh & El-Kassar, 2022). Igen gyakori a digitális szakadék jelensége a marginalizált csoportok és etnikai kisebbségek korlátozott internetelérésében (Blanchard, Metcalf & Burns, 2007). Az idősek, esetleges média- és internet-tudatossági hiányosságai miatt, szintén kirekesztődnek a digitális média világából (Mubarak & Suomi, 2022), de az is gyakran tapasztalható, hogy a regionális alapú infrastrukturális különbségek miatt az internethez való hozzáférés egyes területeken jóval nehezebb, mint más helyeken.¹³

A digitális kirekesztés a fogvatartott személyek tekintetében a digitális erőforrások egyenlőtlen eloszlásaként, azaz a különböző társadalmi csoportok és rétegek közötti jogérvényesülés lényegi különbségeként is megfogalmazható (URL2). A digitális szakadéknak a fogvatartottak jogaira való vetítése ugyanakkor nagyfokú óvatosságot is igényel. Ugyanis egy idősebb ember esetében, aki soha nem használt internetet, egy olyan csekkbefizetési rendszer kialakítása, amely nem teszi lehetővé a fizikai fizetést, csak az online ügyintézését, kevésbé ellentmondásos megítélésű, mint egy terroristacsoport működtetéséért életfogytig tartó szabadságvesztését töltő, a társadalmi rendet szándékosan és súlyosan veszélyeztető fogvatartottnál, aki online menedzserképzésben venne részt a szabadságvesztés tartama alatt. A fogvatartottak esetében tehát a digitális szakadék polémiája lényegében egy választásra redukálható; a digitális szakadék áthidalásának eszközeként joguk van-e a szabadságvesztésüket töltő raboknak internet-hozzáférésre, vagy a digitális erőforrásoktól való megfosztásukat a bebörtönzésük szerves – vagy adott helyzetben inherens és immanens – részének kell tekinteni?

12 A jelenség neve angolul digital divide vagy digital exclusion.

13 Ehhez példának egy 2005-ös amerikai kutatás a városi és vidéki infrastrukturális különbségeket vizsgáló tanulmány (Whitacre & Mills, 2005).

A fogvatartottak szabadságkorlátozása komplex limitáció-kompiláció; egy rab ugyanis nem csupán mozgásában, hanem kommunikációjában és tájékozódási lehetőségeiben is korlátozva van, amely azon túlmenően, hogy interpretálható a büntetőjogi büntetés egyik formájaként is, lényegesen behatárolja és leszűkíti a rabok alapvető jogainak érvényesülését.

A digitális környezet robbanásszerű változása felnagyította a fenti kérdés összetettségét. Ahogy az EJEB gyakorlatából is kiderül, az internet elterjedése az oktatás, a kommunikáció és az információhoz való hozzáférés hatékony eszközévé vált.¹⁴ A digitális szakadék áthidalása mellett szólhat az az érv, amely szerint az internet-hozzáférés megtagadása a fogvatartottaktól állandósítja a marginalizálódásukat és hátráltatja a reintegrációjukat, ezzel súlyosbítva a szabadságvesztésből elkerülhetetlenül adódó digitális szakadékot.¹⁵ Az oktatási integrációhoz kapcsolást azért is külön ki kell emelni, mert azon túl, hogy az oktatáshoz való jog nemzetközileg elismert alapvető jog (McCowan, 2013), a frontális offline oktatás mellett dinamikusan fejlődik az interneten, különösen az oktatási online platformokon zajló edukáció (Nagy, Fekete, Böcskei & Szabó, 2023). A fenti érvből tehát levezethető, hogy a rabok internethez való hozzáféréseinek megtiltása, vagy nagymértékű korlátozása elveszi a fogvatartottaktól a lehetőséget, hogy oktatásban részesüljenek, ezzel súlyosan megnehezítve a hatékony reintegrációt szabadulásuk esetén. Ugyanakkor amellet is szólhatnak érvek, hogy a fogvatartottak internetezési tilalma vagy korlátozása büntetésük szükséges eleme kell legyen.

A legfontosabb esetek az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt

A rabok internethasználatához való jogának mélyebb megértése érdekében érdemes áttekinteni az EJEB vonatkozó joggyakorlatát. Fontos ugyanakkor kiemelni, hogy az EJEB eddigi gyakorlata alapján a rabok internethasználatához való jogának vizsgálata a Balti államok (Észtország és Litvánia) és Törökország tekintetében tűnik prominens jogi dilemmának.

14 Delfi AS Észtország elleni ügye, 64569/09. számú kérelem, az EJEB 2015. június 16-án kelt ítélete, 133. §.

15 Sofia Ciufoletti megalapozottan veti fel, hogy mindez óhatatlan kapcsolódásban van a digitális irástudás kérdéskörével ([URL2](#)).

*Kalda kontra Észtország (2016)*¹⁶

A Kalda kontra Észtország-ügyben született az első EJEB ítélet, amely kimondta, hogy az internethez való hozzáférés megtagadása egy szabadságvesztés-büntetését töltő elítélttel szemben az EJEE 10. cikkének megsértését jelentheti (Vorhoof, 2016). Az eset tényállása szerint a felperes egy Észtországban, a Pärnu börtönben életfogytiglan börtönbüntetését töltő rab. A felperes 2005 júliusában kérvényezte, hogy hozzáférhessen a börtönben található számítógéphez, és használhassa az internetet azért, hogy böngészni tudjon az észt közlönyben az észt legfelső bírósági és közigazgatási ítéletek között, illetve az EJEB ítéletei között az EJEB adatbázisában, a HUDOC-ban (URL3). Kalda kérelmét a Pärnu börtön akkori parancsnoka megtagadta. A felperes megtámadta a parancsnok döntését az észt közigazgatási bíróság, majd a tallinni fellebbviteli bíróság előtt, ugyanakkor a kérelem megtagadását az észtországi alsóbb fokú bíróságok rendre megerősítették. A felperes az észtországi Legfelsőbb Bírósághoz fordult, amely vegyes kimenetelű ítéletet hozott, ugyanis arra az álláspontra jutott, hogy a börtönvezetés döntése a fogvatartottak számára a közigazgatási bíróságok és az EJEB határozataihoz való hozzáférés megtagadásáról megsérti a fogvatartottak jogát a nyilvánosság számára elérhető információkhoz való szabad hozzáféréshez, és ezt a korlátozást jogellenesnek minősítette. Ugyanakkor az észt közlöny tekintetében nem tartotta jogsértőnek az internet-hozzáférés megtagadását, arra hivatkozva, hogy a közlöny elérhető volt a felperes számára nyomtatott formában is.

Börtönbüntetése letöltése során Kaldának egy másik esetben is jogvitája akadt az internethez való hozzáférés kapcsán. 2007-ben több honlapot is meg kívánt látogatni, így többek között az Európa Tanács információs webhelyét, az észt igazságügyi kancellár (Õiguskantsler¹⁷) és az észt országgyűlés (Riigikogu) honlapját azért, hogy jogi kérdésekben tájékozódjon a saját ügyét illetően. Kalda kérelmét – akárcsak két évvel korábban – ismételten elutasították, fellebbezését követve pedig az Igazságügyi Minisztérium is elutasította a kérelmet. Az alsóbb szintű közigazgatási bíróság részben helyt adott a felperes Kaldának, hivatkozva arra, hogy az ügyek szövegét és az információkat észt fordításban is közzéteszik az uniós honlapokon, ezért a felperes jogosult ezeket a webhelyeket meglátogatni. Az eset végül a Legfelsőbb Bírósághoz került, amely ellenében a korábbi döntéssel, jóváhagyta az internet-hozzáférést elutasító döntést.

16 Kalda Észtország elleni ügye, 17429/10. számú kérelem, az EJEB 2016. január 19-én kelt ítélete.

17 Az észt igazságügyi kancellár hatásköre az európai országok ombudsmanjaiéhoz hasonlítható (Dickerson, 2004).

A Legfelsőbb Bíróság érvei szerint a honlapokhoz való hozzáférés teret adhatott visszaéléseknek, és az e honlapokon lévő információkhoz Kalda egyéb módon is hozzáférhetett volna,¹⁸ emellett pedig a honlaphoz való hozzáférés megtiltása szükséges és arányos lépés a szabadságvesztés céljaival és a közrend védelmével is. Kalda mind a két eset kapcsán az EJEB-hez fordult, amely együttesen kezelte a kérelmeket.¹⁹ A felperes kérelme szerint a 10. cikkben foglalt tájékoztatáshoz való jogát Észtország mind a két esetben megsértette azzal, hogy megtiltotta számára, hogy hozzáférjen bizonyos hivatalos honlapokhoz.

A döntésben az EJEB kiemelte, hogy annak ellenére, hogy Kalda elítélt és a szabadságvesztés töltése miatt számos korlátozás alanya, a tájékozódáshoz való jog – különösen jogi információk tekintetében – korlátozása egyes honlapokhoz való hozzáférés megtiltásával nem tartozik a börtönbüntetéssel szükségszerűen együtt járó korlátozások körébe. Az EJEB ráadásul nem hagyhatta figyelmen kívül azt a tényt sem, hogy egyre többen vetik fel világszerte az internet közszolgálati értékét és jelentőségét az emberi jogok érvényesülése szempontjából, és az internet-hozzáférést egyre inkább valamiféle jogosultságként kezdi el értelmezni. Az EJEB azonban ítéletében aláhúzta, hogy a tájékozódáshoz való jog nem az információkra, hanem az információkhoz való hozzájutás módjára vonatkozik, és bár az észti jogszabályi környezet lehetővé teszi az internethasználat korlátozását a rabok esetében, de Kalda alapvető jogaiba való beavatkozás nem volt szükséges egy demokratikus társadalomban. Ez utóbbit azzal indokolta az EJEB, hogy bár az általános internethez való hozzáférés nem élvezi az EJEE 10. cikk védelmét és az észti jog eleve korlátozott hozzáférést enged a fogvatartottak számára az internethez, e három honlap ugyanakkor mint hivatalos szervek honlapjai, amelyek jogi információt és segítségnyújtást is kínálnak, így szükségtelen a korlátozásuk. Az EJEB mindezek alapján megállapította, hogy Észtország megsértette a felperesnek az EJEE 10. cikkében foglalt tájékoztatáshoz való jogát. Az ügyben Kjølbro bíró különvéleményt fogalmazott meg, amelyben kifejezte, hogy az internethasználat jogának EJEB előtti megtárgyalása, annak újszerűsége miatt, a Nagykamara feladata lenne.

18 A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint Kalda fordulhatott volna postai levélben az igazságügyi kancellárhoz vagy az országgyűléshez, és kérhetett volna tőlük írásbeli információt.

19 Érdekesség gyanánt megemlíthető, hogy Kaldának 2022-ben egy másik ügyében is ítéletet hozott az EJEB, ugyanakkor nem az EJEE 10. cikk, hanem az EJEE 3. cikk kapcsán. Lásd: Kalda Észtország elleni ügye, 14581/20. számú kérelem, az EJEB 2022. december 6-án kelt ítélete.

A Kalda-ügyhöz hasonlóan a Jankovskis kontra Litvánia-ügyben is a tájékoztatást kínáló honlapok elérése volt a kérdés a rabok internethasználatának tekintetében. Az ügy tényállása alapján Jankovskis, aki a litvániai Pravieniškės börtönben töltötte szabadságvesztését, 2006-ban kérelmet küldött a litván oktatásért felelős minisztériumnak (Švietimo ir mokslo ministerija). Kérelmében arról érdeklődött, hogy elitéltként folytathat-e egyetemi tanulmányokat, kiemelve, hogy fizikailag nem tudna jelen lenni az oktatásokon, mivel szabadságvesztését tölti. A minisztérium Jankovskisnak egy hivatalos tanulmányi tájékoztató honlap (www.aikos.smm.lt) felkeresését javasolta. Jankovskis kérelmet nyújtott be az intézet vezetéséhez a honlap felkeresésével kapcsolatban, ám az intézmény elutasította azt. Az indoklás szerint a minisztériumi válasz nem volt átfogó, így többek között nem vette számításba a fogvatartott státuszt, továbbá a litván jogszabályok alapján a rabok számára nem engedélyezett az internethasználat. Jankovskis eljárást kezdeményezett az internethez való hozzáférést érintő kérelmének elutasítása miatt. A felperes keresetét mind az alsóbb fokú bíróságok, mind a litván Legfelsőbb Bíróság elutasította (Pulido, 2023). Ezeket összefoglalva leszögezhető, hogy a litván bíróságok három kiemelt megállapítást tettek. Egyrészt az internethasználat megtagadása egy rab számára szükséges a börtönben potenciálisan elkövethető bűncselekmények megelőzése érdekében. Másrészt a jogszabályi rendelkezések alapján Jankovskis számára nem kell engedélyezni az internethasználatot, továbbá az internethez való hozzáférés nem abszolút jog, és egyes társadalmi csoportok számára korlátozni lehet e jog érvényesülését. Harmadrészt a rabok internethasználata káros hatással lehet a börtönök működésére, mivel a fogvatartottak tevékenységei nehezebben lennének ellenőrizhetőek. Jankovskis az EJEB-hez fordult hivatkozva arra, hogy az EJEE 10. cikkében foglalt tájékoztatáshoz való joga sérült.

Az EJEB értékelésében elsősorban azt vizsgálta, hogy a kérelmezőnek mint fogvatartottnak van-e joga ahhoz, hogy hozzáférjen az interneten keresztül a nyilvánosan elérhető információkhoz. Az EJEB az említett kérdés vizsgálata során aláhúzta, hogy bár az internet kiemelt jelentőséggel bír az információterjesztésben és a tájékoztatásban, a szabadságvesztés inherens velejárója, hogy bizonyos jogokat a fogvatartottak nem vagy csak korlátozottan gyakorolhatnak – így az internethez való hozzáférés jogát –, azaz az internethasználat nem képezi az EJEE 10. cikk általános védelmét. Mindazonáltal, mivel az oktatással kapcsolatos információk a litván törvények értelmében elérhetőek és nyilvánosan hozzáférhetőek voltak,

20 Jankovskis Litvánia elleni ügye, 21575/08. számú kérelem, az EJEB 2017. január 17-én kelt ítélete.

az EJEB elismerte, hogy ebben a helyzetben az internethasználat korlátozása beavatkozást jelentett a tájékoztatáshoz való jog érvényesülésébe.

Az EJEB a hármas-tesztet alkalmazva, alaposan megvizsgálta a beavatkozás célját is, összhangban a jogszerűség kérdésével. Az EJEB, egyetértésben a nemzeti bíróságokkal, e tekintetben megállapította, hogy a litván rádiós és elektronikus kommunikációra vonatkozó törvény, bár explicit módon nem rendelkezik a fogvatartottak internethasználatáról, a jogszabályi környezetből levezethető az internethez való hozzáférés megtiltása, azaz a beavatkozás törvényben előírt volt. A jogos cél tekintetében az EJEB a közrend védelmét állapította meg a beavatkozás legitim indokának. Az ügyben eldöntendő kérdés tehát a beavatkozás szükségessége és arányossága volt. Az EJEB először aláhúzta az ügyben érintett felsőoktatással kapcsolatos webhely kontextuális jelentőségét mind az internethez való hozzáférés,²¹ mind társadalmi szempontból. Az EJEB ellentmondva a nemzeti bíróságok ítéleteinek, nem értett egyet a litván hatóságokkal abban, hogy az eljáró szervek csak és kizárólag az általános internetes tilalomra összpontosítottak, és figyelmen kívül hagyták a kérelmező weboldalhoz való hozzáférésre vonatkozó konkrét, specifikusan az oktatásról szóló honlap meglátogatásának igényét (Harrison, 2014). Az EJEB kiemelte az internethez való hozzáférés szélesebb körű jelentőségét a különböző emberi jogok gyakorlása szempontjából, és hangsúlyozta, hogy az internethez való hozzáférés joga egyre nagyobb elismerést nyer, ezért kiemelte az egyetemes internetelését biztosító és a digitális szakadék áthidalását célzó politikák kidolgozásának szükségességét. Az EJEB továbbá azt is megjegyezte, hogy a beavatkozás eljárási oldalról is vethet fel aggályokat, ugyanis a hatóságok a biztonsági kockázatok hiánya ellenére sem vették figyelembe a kérelmező ellenőrzött vagy korlátozott internet-hozzáféréseinek lehetőségét.

A fenti érvelés alapján az EJEB megállapította, hogy a nemzeti hatóságok nem igazolták megfelelő módon, hogy a kérelmező információhoz jutáshoz való jogába való beavatkozás szükségszerű volt, így a litván hatóságok megsértették a kérelmező EJEE 10. cikkben foglalt jogát.

*Ramazan Demir kontra Törökország (2021)*²²

A Ramazan Demir kontra Törökország-ügy alapkérdése igen hasonló a Kalda-ítéllethez. Demir egy török börtönben töltötte szabadságvesztését és egy

21 Ehhez lásd: Mehmet Reşit Arslan és Orhan Bingöl Törökország elleni ügye, 47121/06., 13988/07. és 34750/07. számú kérelmek, az EJEB 2019. június 18-án kelt ítélete.

22 Ramazan Demir Törökország elleni ügye, 68550/17. számú kérelem, az EJEB 2021. február 9-én kelt ítélete.

jogi tájékoztatást kínáló weblap felkeresését kérvényezte. Demir civil állásban foglalkozását tekintve ügyvéd, akit egy terroristaszervezetben való részvételért és terrorista tartalmak népszerűsítése miatt ítélték szabadságvesztésre. Az EJEB, a török Alkotmánybíróság (Anayasa Mahkemesi) és a török közlöny (T. C. Resmî Gazete) webhelyeit kívánta meglátogatni, többek között azért, hogy saját és ügyfelei védelméhez, illetve képviselőjéhez jogi kutatást végezzen. A börtönhatóság elutasította Demir kérelmét, aki bírósági felülvizsgálatot kezdeményezett a börtön döntése ellen, ugyanakkor minden nemzeti jogi fórumon megerősítették az eredeti, internethez való hozzáférést megtiltó döntést. Demir az EJEB-hez fordult hivatkozva arra, hogy Törökország megsértette az EJEE 10. cikkében foglalt jogait.

Akárcsak az észti és litván ítéletekben, az EJEB kiemelte, hogy az internet könnyen hozzáférhető és széles körben elérhető volta miatt különösen fontos szerepet játszik az információk és hírek nyilvános terjesztésében. Az EJEB e tekintetben is megemlítette az internet közszolgálati értékét az információterjesztés kapcsán (Voorhoof, 2021), illetve azt is, hogy egyes információk kizárólag az interneten érhetőek el.²³ Mindenesetre, akárcsak a két fentebb említett ügyben is, az EJEB aláhúzta, hogy az internethez való hozzáférés joga nem korlátlan, és kiemelte, hogy a börtönbüntetés célját szolgáló korlátozások kiterjednek a külvilággal való interakcióba lépés limitálására is.

A hármas-tesztet alkalmazva az EJEB első ízben a jogszerűséget vizsgálta. E kérdéskör kapcsán az EJEB megállapította, hogy a török jogszabályok alapján a fogvatartottak jogosultak hozzáférni az internethez egy adott képzés vagy rehabilitációs program keretein belül. E tekintetben az EJEB kiemelte, hogy Demir mint ügyvéd kérelmét lehet akként is értelmezni, mint képzésre vagy rehabilitációs programra való jelentkezés, különösen annak fényében, hogy a kérelmező meghatározott céllal, kizárólag jogi tartalmakat szolgáltató honlapokat kívánt felkeresni. Az EJEB a legitim cél kapcsán is kétségeket fogalmazott meg, figyelembe véve, hogy a hatóságok nem tudtak meghatározni olyan legitim indokot, amiért szükséges volt a kérelmező jogaira történő beavatkozás olyan honlapok meglátogatása tekintetében, amelyek jogi információkat kínáltak, és egyébként is állami hatóságok és nemzetközi szervezetek hivatalos weblapjai (URL4).

A fentiek fényében tehát az EJEB ítélete szerint a török börtönhatóság beavatkozása Demir tájékoztatáshoz való jogába nem volt törvény által egyértelműen előírt, nem szolgált meghatározható legitim célt, így szükségtelen volt egy demokratikus társadalomban.

23 Ez a részlet azért is kiemelendő, mert a Demir által kérelmezett egyes anyagok a török honlapokon csak és kizárólag online formátumban voltak hozzáférhetőek.

Következtetések

Ahogy azt mindhárom fenti esetben az EJEB hangsúlyozta: az internethez való hozzáférés nem abszolút és korlátlan jog, továbbá a szabadságvesztés természetes velejárója bizonyos jogok korlátozása. E körben fontos megemlíteni a kiberbiztonsággal kapcsolatos aggályokat is, ugyanis a rabok számára az internethasználattal lehetőség nyílik az internet-jogosultsággal való visszaélésre, amely jogos aggodalmakat vet fel mind a bebörtönzött személyek, mind a társadalom biztonsága miatt (Scharff Smith, 2012). Az EJEB e két pólus közötti kényes egyensúlyi kérdést kívánná a fent bemutatott ügyeken keresztül orvosolni.

A három eset – bár tényállásuk tekintetében nem állapítható meg teljes hasonlóság – egységes filozófiát közvetített. Az internethez való nem általános és teljes hozzáférés, különösen a jogi kérdések és az oktatással kapcsolatos felületek kapcsán, több előnnyel jár (integráció elősegítése, hatékony jogi védelem), mint potenciális hátránnyal (visszaélés az interneteléréssel, kommunikáció nem fogvatartottakkal online), ezért ezek az egyedi esetkörök élvezik az EJEE 10. cikkének védelmét. Az EJEB e három döntéssel – egyfajta progresszív döntéshozói attitűdöt felvéve – kifejezte, hogy a digitális integráció az oktatási és jogi anyagok online elérésével integráns részét képezi a társadalomba való visszailleszkedésnek. Sofia Ciufoletti szavait idézve: „*A digitális megosztottság, a kiszolgáltatottság, a bánásmódhoz és a társadalmi rehabilitációhoz való jog fogalmait együtt vizsgálva a fogvatartottak számítógéphez és internethez való hozzáférést tiltó vagy szigorúan korlátozó gyakorlatok megkérdőjelezhetőek.*” (Ciufoletti, 2021).

Ugyanakkor az elmúlt években jól látható, hogy a digitalizáció növekvő mértékével (URL5) újabb és újabb kérdések merülhetnek fel az internetelés és a büntetés-végrehajtás kapcsolatrendszerében. Egyre több európai államban teszik lehetővé a bírósági eljárás különböző szakaszaiban a – legtöbbször zárt láncú – videokonferencia rendszeren keresztül történő virtuális csatlakozást, ám a családtagokkal, a jogi képviselőkkel, a szociális munkásokkal vagy a pártfogókkal való online kapcsolattartás erősítése nem tűnik könnyen megvalósíthatónak a zárt láncú hálózaton keresztül. Azaz a digitális szakadék és a rabok kapcsolata közel sem lezárt kérdés. A közeljövőben számos érdekes jogi helyzetet válthat még ki a közösségi média elérésének lehetősége a rabok számára, vagy akár a mesterséges intelligenciát alkalmazó programokhoz és szoftverekhez való hozzáférésük. De ezt már ráhagyjuk „*a különböző jövőkre (nem mindre)*” (Borges, 1986).

Felhasznált irodalom

- Blanchard, M., Metcalf, A. & Burns, J. (2007). *Bridging the Digital Divide: Creating opportunities for marginalised young people to get connected*. Inspire Foundation – University of Melbourne.
- Borges, J. L. (1986). Az elágazó ösvények kertje. In Borges, J. L., *A titkos csoda* (pp. 112–127). Európa Könyvkiadó.
- Dickerson, H. K. (2004). Judging the Judges: The State of Judicial Reform in Eastern Europe on the Eve of Accession. *International Journal of Legal Information*, 32(3), 539–581. <https://doi.org/10.1017/S073112650000442X>
- Gaál I. & Müller A. (2019). *A büntetés-végrehajtási jogszabályok magyarázata*. Wolters Kluwer. <https://doi.org/10.55413/9789632958347>
- Gosztonyi G. (2022). *Cenzúra Arisztotelésztől a Facebookig. A közösségi média tartalomszabályozási gyakorlatának komplexitása*. Gondolat Kiadó. <https://doi.org/10.24362/cenzura.gosztonyi.2022>
- Harrison, L. (2014). Prisoners and Their Access to the Internet in the Pursuit of Education. *Alternative Law Journal*, 39(3), 159–162. <https://doi.org/10.1177/1037969X1403900304>
- Hussain, S. T., Batool, S. H., ur Rehman, A., Zahra, S. K. & Mahmood, K. (2022). Examining the status of prison libraries around the world: A literature review. *IFLA Journal*, 49(1), 180–200. <https://doi.org/10.1177/03400352221078032>
- Koch, A. (2014). Die Entwicklung des Strafrechts zwischen 1751 und 1813. In Koch, A., Kubiciel, M., Löhnig, M. & Pawlik, M. (Eds.), *Feuerbachs Bayerisches Strafgesetzbuch* (pp. 39–67). Mohr Siebeck.
- Lupač, P. (2019). *Beyond The Digital Divide: Contextualizing The Information Society*. Emerald Publishing. <https://doi.org/10.1108/9781787565470>
- Lythreatis, S., Singh, S. K. & El-Kassar, A-N. (2022). The digital divide: A review and future research agenda. *Technological Forecasting & Social Change*, 175(2), 530–544. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2021.121359>
- Magida, A. & Armstrong, B. (2022). *The Third Level Digital Divide: Millennials and Post-Millennials Online Activities in South Africa*. ICICTID.
- McCowan, T. (2013). *Education as a Human Right: Principles for a Universal Entitlement to Learning*. Bloomsbury Publishing.
- Mezey B. (2018). *A börtönügy a 17–19. században. A börtön európai útja*. Gondolat Kiadó.
- Mubarak, F. & Suomi, R. (2022). Elderly Forgotten? Digital Exclusion in the Information Age and the Rising Grey Digital Divide. *Inquiry: The Journal of Health Care Organization, Provision, and Financing*, 59(1), 907–921. <https://doi.org/10.1177/00469580221096272>
- Nagy Á., Fekete M., Böcskei B. & Szabó A. (2023): „Az iskolában ennél jobb átlagom még soha nem volt: egyfolytában ötöst kaptam” – Az online oktatás a magyar fiatalok percepciói alapján. *Új Pedagógiai Szemle*, 72(1-2), 31–48.
- Oster, J. (2015). *Media Freedom as a Fundamental Right*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781316162736>

- Piazolo, D. (2001). The Digital Divide. *CE Sifo Forum*, 2(3), 29–34. <https://doi.org/10.2139/ssrn.288963>
- Pulido, M. L. (2023). Challenges to the Educational „Digital Divide” in Spanish Prisons. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 29(2), 263–281. <https://doi.org/10.1007/s10610-021-09493-4>
- Scharff Smith, P. (2012). Imprisonment and internet-access: Human rights, the principle of normalization and the question of prisoners access to digital communications technology. *Nordic Journal of Human Rights*, 30(4), 454–482. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-814X-2012-04-04>
- van Dijk, J. (2020). *The Digital Divide*. Polity Press.
- Voorhoof, D. (2016). European Court of Human Rights: Kalda v. Estonia. *IRIS*, 4(2), 1–2.
- Voorhoof, D. (2021). European Court of Human Rights: Ramazan Demir v. Turkey. *IRIS*, 9(4), 1–2.
- Whitacre, B. & Mills, B. F. (2005). *The Role of Infrastructure in the Rural – Urban Digital Divide*. American Agricultural Economics Association.
- Yu, P. K. (2002). Bridging the Digital Divide: Equality in the Information Age. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, 20(1), 1–52.

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *Falling through the Net: A survey of the „have nots” in rural and urban America*. www.ntia.doc.gov/ntiahome/fallingthru.html
- URL2: *Out of the cage, into the net. Understanding Access to the Internet in Prison as a Human Right*. <https://www.prisonlitigation.org/internet-as-a-human-right>
- URL3: *EJEB ítélet adatbázis (HUDOC)*. <https://hudoc.echr.coe.int>
- URL4: *Europe rights court rules Turkish authorities violated detained lawyer’s freedom to receive information*. <https://www.jurist.org/news/2021/02/europe-rights-court-rules-turkish-authorities-violated-detained-lawyers-freedom-to-receive-information>
- URL5: *Online behind bars: if internet access is a human right, should prisoners have it?* <https://www.theguardian.com/us-news/2016/oct/03/prison-internet-access-tablets-edovo-jpay>

Felhasznált bírósági ítéletek

- Cengiz és mások Törökország elleni ügye*, 48226/10. és 14027/11. számú kérelmek, az EJEB 2015. december 1-jén kelt ítélete
- Chocholáč Szlovákia elleni ügye*, 81292/17. számú kérelem, az EJEB 2022. július 7-én kelt ítélete
- Delfi AS Észtország elleni ügye*, 64569/09. számú kérelem, az EJEB 2015. június 16-án kelt ítélete
- Donaldson Egyesült Királyság elleni ügye*, 56975/09. számú kérelem, az EJEB 2011. január 25-én kelt döntése
- Hirst Egyesült Királyság elleni ügye (No. 2)*, 74025/01. számú kérelem, az EJEB 2005. október 6-án kelt ítélete

Jankovskis Litvánia elleni ügye, 21575/08. számú kérelem, az EJEB 2017. január 17-én kelt ítélete
Kalda Észtország elleni ügye, 14581/20. számú kérelem, az EJEB 2022. december 6-án kelt ítélete
Kalda Észtország elleni ügye, 17429/10. számú kérelem, az EJEB 2016. január 19-én kelt ítélete
Khodorkovskiy és Lebedev Oroszország elleni ügye, 11082/06. és 13772/05. számú kérelmek,
az EJEB 2013. július 25-én kelt ítélete

Klibisz Lengyelország elleni ügye, 2235/02. számú kérelem, az EJEB 2016. október 4-én kelt ítélete
Mehmet Çiftçi és Suat İncedere Törökország elleni ügye, 21266/19. és 21774/19. számú kérelmek,
az EJEB 2022. január 18-án kelt ítélete

Mehmet Reşit Arslan és Orhan Bingöl Törökország elleni ügye, 47121/06., 13988/07. és 34750/07.
számú kérelmek, az EJEB 2019. június 18-án kelt ítélete

Murray Hollandia elleni ügye, 10511/10. számú kérelem, az EJEB 2016. április 2-án kelt ítélete
Muršić Horvátország elleni ügye, 7334/13. számú kérelem, az EJEB 2016. október 20-án kelt
ítélete

Nilsen Egyesült Királyság elleni ügye, 36882/05. számú kérelem, az EJEB 2010. március 9-én
kelt döntése

Ramazan Demir Törökország elleni ügye, 68550/17. számú kérelem, az EJEB 2021. február
9-én kelt ítélete

Rooman Belgium elleni ügye, 18052/11. számú kérelem, az EJEB 2019. január 31-én kelt ítélete
Yankov Bulgária elleni ügye, 39084/97. számú kérelem, az EJEB 2003. december 11-én kelt ítélete

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Gosztonyi G. & Lendvai G. F. (2024). Bezárva és kizárva. A digitális szakadék értelmezése a rabok internethez való hozzáférés jogának vizsgálatával az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában. *Belügyi Szemle*, 72(4), 593–609. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i4.pp593-609>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

Gosztonyi Gergely: A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj és a Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-5 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

Lendvai Gergely Ferenc: A Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Gosztonyi Gergely, aki a gosztonyi@ajk.elte.hu e-mail címen érhető el.

A koronavírus-járvány hatása a magyar közigazgatásra, különös tekintettel a pártfogó felügyelői eljárásokra

The effect of the corona virus epidemic on the hungarian administration, with particular respect to the sponsorship supervision procedures

Jónás Kitti Anett

doktorandusz
Debreceni Egyetem,
Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
jonaskittianett@gmail.com

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja a COVID–19-járvány, valamint a járványügyi intézkedések hatása a pártfogó felügyelők munkavégzésére. A világjárvány hatására milyen változások következtek be a közigazgatás működésében, ezen belül a pártfogói feladatok hatékony ellátásában.

Módszertan: A téma feldolgozása leíró jellegű kutatás, amely a rendelkezésre álló tanulmány és módszertani útmutató szerint készült. A szerző véleménye szerint az ilyen tanulmány minimalizálja az elfogultságot és maximalizálja a megbízhatóságot.

Megállapítások: A járvány következtében számos megoldandó feladat jelent meg, ami megkövetelte az állam azonnali realizációját a hatékony és gördülékeny munkavégzéshez.

Érték: A téma tudományos továbbgondolása, a szabályok aktualizálása indokoltnak látszik, hiszen nem kizárt, hogy a jövőre nézve is kerülhetünk hasonló helyzetbe.

Kulcsszavak: közigazgatás, COVID–19-járvány, pártfogó felügyelet, büntetés-végrehajtás

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2023. 11. 27. Átdolgozás: 2023. 12. 15.
Elfogadás: 2024. 04. 02.

Abstract

Aim: The aim of the study is the impact of the Covid-19 epidemic and the epidemiological measures on the work of probation officers. As a result of the pandemic, what changes have occurred in the operation of the public administration, including the effective provision of guardianship duties.

Methodology: The processing of the topic is descriptive research, which was prepared according to the available study and methodological guide. Such a study, in the author's opinion, minimises bias and maximises reliability.

Findings: As a result of the epidemic, a number of tasks to be solved appeared, which required immediate realisation of the state in order to work efficiently and smoothly.

Value: Further scientific consideration of the topic and the updating of regulations seem justified, as it is possible that we can find ourselves in a similar situation in the future.

Keywords: public administration, Covid-19 epidemic, probation, execution of sentence

Bevezetés

„Az mondhatjuk, hogy az elmúlt kb. két évünket szinte teljes mértékben a SARS-CoV-2 nevű koronavírus okozta járvány határozta meg. Az első megbetegedés a szakirodalmak szerint 2019. decemberében jelentek meg, azonban annyira gyors ütemű terjedés következett be, hogy a 2020-as év elején már világméretű járványhelyzetet okozó vírusként jegyezték. Erre reagálva az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2020. január 30-án nemzetközi közegészségügyi veszélyhelyzetet hirdetett ki. Ezt követően a magyar kormány alkotmányos felhatalmazása alapján- 2020. március 11. napjától a veszélyhelyzet kihirdetéséről szóló 40/2020. (III.11.) Korm. rendelet hatályba léptetésével különleges jogrendet vezetett be. A veszélyhelyzet kihirdetését követően számos új kormányrendelet jelent meg. A kormányrendeletek hatálya az egész ország területére kiterjedt és szinte minden jogágban érezhető hatást gyakorolt.” (Ritó & Szabó, 2021).

A fentiek szerint a veszélyhelyzet kihirdetése korlátlan felhatalmazást adott a Kormánynak arra, hogy a veszélyhelyzet fennállása alatt egyes törvények alkalmazását felfüggeszthesse, törvényi rendelkezésektől eltérhessen, és egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhasson. Ebben a kontextusban születtek a büntető igazságszolgáltatást, alternatív szankciókat és jogintézményeket érintő, a koronavírus-járványra való reakcióként bevezetett jogszabályi rendelkezések ([URL 1](#)).

Jelen tanulmányban a COVID–19-járvány közigazgatás működésére gyakorolt hatását vizsgáltam, különös tekintettel a pártfogó felügyelői munka ellátását. A világjárvány nagymértékben érintette a közigazgatás működését, hiszen a veszélyhelyzet ideje alatt számos rendelkezés született hatékony működésük fenntartása érdekében és a járvány kezelésében. A hatályos alkotmányos szabályok alapján a Kormánynak megnyílt a lehetősége, hogy rendeleteiben a törvények alkalmazását felfüggeszthesse, egyes rendelkezéseiktől eltérjen, valamint egyéb (egyébként törvényhozási tárgykörbe tartozó) rendkívüli intézkedéseket hozzon (Balázs & Hoffman, 2020).

Tanulmányom célja az volt, hogy feltérképezzem, a világjárvány hatására milyen változások következtek be a magyar közigazgatás működésében, ezen belül a pártfogói feladatok ellátásában. Terjedelmi okokból ennek az írásnak nem célja a pártfogó felügyelők által ellátott feladatok teljes körű bemutatása a járványhelyzet idején, csupán csak a legfontosabb jogi kérdések áttekintésére koncentráltam. Véleményem szerint a jogi megoldások elemzése és bemutatása rendkívüli jelentőséggel bír a jövőre nézve, hiszen olyan helyzettel szembesültünk, amely nem zárható ki, hogy a jövőben is elő fog fordulni. A téma feldolgozása alapvetően leíró jellegű, ezért fontosnak tartottam az elméleti alapok meghatározását, a különleges jogrendi szabályozásra vonatkozó rendelkezéseinek elemzését, a veszélyhelyzet és digitalizáció felerősödését, végül pedig egyes közigazgatási szerv működésének áttekintését.

Mielőtt áttérnék a pártfogó felügyelet különleges jogrendi szabályozásra a járványhelyzet idején, említést szeretnék tenni a közigazgatási szerv jogalkalmazására.

A tanulmányom egy olyan témát ölel át, ami egyébként más jogágak jogalkalmazását is végzi: közigazgatási büntetőjog vagy szabálysértési jog, büntetés-végrehajtási jog, büntetőeljárás-jogi.

„A közigazgatási szervek által végzett jogalkalmazó tevékenység igen szer-teágazó és belülről sem egynemű. A közigazgatási jogalkalmazásból kiemel-kezik a hatósági aktusok kibocsátása, melyek alkalmazásával a közigazgatás a legközvetlenebb módon avatkozik be az ügyfelek saját és rajtuk keresztül a társadalom életviszonyaiba. A hatósági határozattal, a szakhatósági hozzá-járulással, a hatósági intézkedésekkel és az eljárást kezdeményező aktusokkal az eljáró közigazgatási szervek egyedi ügyekben alkalmazott közhatalmi aktu-sokkal, mint hatóságok avatkoznak be mindennapi életükbe. Tehát a hatósági jogalkalmazás alatt olyan közigazgatási szervek, vagy közigazgatási jogkörrel felruházott nem közigazgatási szervek által végzett közigazgatási jogalkalma-zást értünk, mely során az eljáró szervek hatósági aktusokat bocsátanak ki.” (Árva, Balázs, Barta & Veszprémi, 2023).

A közigazgatási jogalkalmazás különbözik a bíróságok által végzett jogalkalmazástól, mert annak alapvető célja nem az igazságszolgáltatás, hanem a társadalmi életviszonyok aktív alakítása a közigazgatási feladatok megvalósításával. A közigazgatás számára a jog és annak alkalmazása alapvetően nem cél, hanem eszköz a közérdek megvalósítása és érvényre juttatása érdekében.

„A közigazgatási jog forrásai magukba foglalják a jogszabályok összes típusát, benne a meghatározó – közigazgatási szervek által kibocsátott – rendeleti körrel. Ez a közigazgatás végrehajtó hatalmi ági funkciójából adódik, melyen keresztül megvalósul az állam cselekvése. Az alkalmazott jog másik fontos sajátossága, hogy igen nagymértékben vannak jelen a jogszabálynak nem minősülő közjogi szabályozó eszközök, ami elsősorban abból adódik, hogy a közigazgatás a társadalom egyik legnagyobb szervezeti rendszere, mely felépítése jellemzően hierarchikus, ami indokolja, és egyben magyarázza is az irányítási normák kiemelkedő szerepét.” (Árva, Balázs, Barta & Veszprémi, 2020). A bíróság által hozott döntésektől eltérően konstitutív jellegű, mellyel a közigazgatási jogalkalmazás hoz létre, keletkeztet, alakít vagy szüntet meg közigazgatási jogviszonyt. *„A közigazgatási jogalkalmazás során hozott döntések hatálya ex nunc, azaz a jelenben történik és a jövőre nézve (mostantól) hoz létre, illetve alakít jogviszonyokat”* (Árva, Balázs, Barta & Veszprémi, 2023).

A közigazgatási jogalkalmazás kérelemre, de hivatalból is indulhat. Ez utóbbi célja éppen az, hogy az állam aktív cselekvése a közigazgatáson keresztül a közérdeket érvényesítse akkor is, amikor az egyébként az egyéni érdekekkel esetleg ellentétes.

Az igazságszolgáltatás kontradiktórius eljárásával ellentétben a közigazgatási hatósági eljárás alapvetően az iratokra támaszkodik (Árva, Balázs, Barta & Veszprémi, 2023).

Korábban említést tettem arra, hogy a veszélyhelyzet kihirdetését követően több olyan kormányrendelet is kihirdetésre került, melyek közvetlenül érintették a pártfogó felügyelői eljárásokat, ezek az alábbiak voltak:

- A veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő egyes eljárásjogi intézkedésekről szóló 74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Eljárásjogi R.). Hatálybalépés: 2020. március 31.
- A veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Végrehajtási R.).

„A közigazgatás főszabályként csak akkor cselekedhet, ha arra jogszabály feljogosítja, azaz hatásköre van. Ennek viszont a másik oldala azt jelenti, hogy a közigazgatásnak egyben kötelessége is a törvényesség érvényre juttatása. Ehhez

pedig lehetővé kell tennie a hatályos joganyag megismerését, egyedi döntéseit pedig az alkalmazott jogszabályokra való utalással indokolnia kell. Az így felfogott törvényesség érvényesülésnek is vannak azonban korlátai a jogállami közigazgatásban. Ilyen mindenekelőtt a közigazgatás diszkrecionális jogkörének kérdése, melyen belül további alapesetek is lehetségesek. Az egyik ilyen, amikor egy adott tényállásra a jogszabály ugyan nem tartalmaz rendelkezést, azonban az államnak a közérdek védelmére, vagy érvényesítésére tekintettel mégis cselekednie kell közigazgatás útján. A másik pedig, amikor egy adott helyzethez rendetlen maga a jogszabály ad arra lehetőséget, hogy a közigazgatás szabad belátása szerint döntsön. Ez utóbbi esetben – ami rendszerint katasztrófa- vagy vészhelyzetekhez kötődik – nem beszélhetünk igazán a jogszerűség sérelméről, hiszen maga a jogalkotó adja meg a választási lehetőséget a közigazgatásnak, azonban az ilyen esetekhez rendszerint többletgaranciákat is rendel. Az közigazgatás eredeti jogalkotói jogkörben jogalkotási aktus megalkotására nem csak a végrehajtó hatalmi ág funkciója körében kerülhet sor. A kormányzás és a közigazgatás ugyanis nem azonos fogalmak, de a közigazgatás csúcsszerve a kormány, vagy más különböző kormányformák esetében a kormányzati hatalmat gyakorló személy” (Árva, Balázs, Barta & Veszprémi, 2023).

„A polgári demokráciák alkotmányainak egy része a kormánynak nem csak a végrehajtó hatalmi ági funkciójához kapcsoltn ad jogalkotói jogkört, hanem saját feladatkörében eredeti jogalkotói jogkörrel is felruházza.” (Árva, Balázs, Barta & Veszprémi, 2021). Azonban a törvényesség elve ezen esetben nem sérül, mert maga az alkotmány adja ezt a lehetőséget, illetőleg korlátozza a kizárólagos törvényalkotói jogkör meghatározásával. Továbbá a közigazgatási jogalkotás lehetősége az, amikor azt rendkívüli jogrendbe teszi, amikor azonban külön alkotmányos szabályozás van, szintén törvény határozza meg a rendkívüli jogrendet és annak feltételeit.” A jogállam közigazgatáshoz tartozó fontos kérdés maga a közigazgatási jog létjogosultsága. A közigazgatásra alkalmazott jog kettős, duális jellegű. Egyrészt a közigazgatásra is vonatkozik a mindenkire kötelező közös jog. Másrészt viszont a közigazgatásra alkalmazandó a közös jogot meghaladó sajátos közjogi szabályozás” (Árva, Balázs, Barta & Veszprémi, 2023).

A COVID–19 járványidőszakában az Igazságügyi Minisztérium módszertani útmutatói alapján az alábbi intézkedések kerültek kiadásra.

Általános útmutatások

Ügyfelfogadás

A hatóság mellett az eljárás másik főszerepelője az ügyfél. „A törvény megközelítésében ügyfél az a természetes személy vagy jogi személy egyéb szervezet: akinek (amelynek) jogát vagy jogos érdekét az ügy közvetlenül érinti, akire (amelyre) nézve a hatósági nyilvántartás adatot tartalmaz, vagy aki (amelyet) hatósági ellenőrzés alá vonták.” (Árva, Balázs, Barta & Veszprémi, 2023).

A járvány időszakában a kormányhivatal felkereső ügyfelek fogadásakor fokozott figyelemmel volt szükséges eljárni. Biztosítani kellett számukra, hogy belépéskor fertőtleníteni tudják kezeiket, valamint a veszélyhelyzet időtartama alatt kerülni kellett, hogy egy időben jelentősebb számú ügyfél tartózkodjon egy helyiségben. Ennek keretében, amennyiben megoldható volt, a kormányhivatalnak olyan külön ügyfelfogadót kellett biztosítani az ügyfelek fogadására, ahol az ügyintéző és az ügyfél között legalább 1,5–2 méter távolság biztosított. Ezen helyiségek fokozott fertőtlenítése, továbbá az előírt higiénias szabályok betartása volt szükséges. Az Igazságügyi Minisztérium PF/1/2020. számú módszertani útmutatója kitért arra is, hogy lehetőség szerint az ügyfelek az udvaron vagy az utcán várakozzanak. Ezek mellett az ügyfélvárók és a fogadósobák rendszeres fertőtlenítésére és szellőztetésére fokozott figyelmet fordítottak a kormányhivatal dolgozói. (IM módszertani útmutató, 2020)

Irattovábbítás

„Az élet és vagyónbiztonsági veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében elrendelt veszélyhelyzet során teendő intézkedésekről (III.) sz. 46/2020. (III. 16) Korm. rendelet 9. §-ának a) pontja alapján a fővárosi és megyei kormányhivatalok (a továbbiakban: kormányhivatal)” (IM módszertani útmutató, 2020) által kiállított hivatalos okmányok kizárólag postai úton kerültek kézbesítésre az ügyfeleknek, annak személyes átvételére az ügyfélszolgálatokon nem volt lehetőség. Erre tekintettel az ügyintézők által készített dokumentumok személyes átadására, átvételére alapszabályként nem volt lehetőség, azok postai vagy elektronikus úton kerültek megküldésre. Azonban annak nem volt akadálya, hogy ha a terhelt egyéb ok miatt személyesen megjelent a hivatalban, ezen iratok átadásra kerültek részére (IM módszertani útmutató, 2020).

Mielőtt kitérnék az igazolások és mulasztások járvány idején való szabályozására, fontosnak tartom ezen résznél említést tenni arról, hogy a kérelemre induló eljárások esetében mi is tekinthető kérelemnek. A 2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról szóló törvény (továbbiakban: Ákr.) 35. §-ában kifejti, hogy „*a kérelem az ügyfél olyan nyilatkozata, amellyel hatósági eljárás lefolytatását, illetve a hatóság döntését kéri jogának vagy jogos érdekének érvényesítése érdekében. A kérelem alakiságára vonatkozó előírások az ügyfelek érdekében kifejezetten rugalmasak.*” A 38. § rögzíti, hogy „*A kérelmet tartalma szerint kell elbírálni akkor is, ha az nem egyezik az ügyfél által használt elnevezéssel.*” „*A kérelemnek minősülő (tekintendő dokumentumokat a hatósághoz írásban vagy személyesen lehet előterjeszteni, (ha törvény vagy kormányrendelet másként nem rendelkezik.) Tekintettel arra, hogy az ilyen típusú ügyekben az ügyfél az ügy ura, kérelmével a tárgyában hozott döntés véglegessé válásig rendelkezhet, amely azt jelenti, hogy menet közben akár úgy is dönthet, hogy a kérelmet módosítja, megváltoztatja, esetleg visszavonja.*” (Árva, Balázs, Barta, Pribula & Veszprémi, 2023). Továbbá fontosnak tartom azt is megemlíteni, hogy az Ákr. szerint az ügyintézési határidőbe nem számít be: az eljárás felfüggesztésének, szünetelésének és az ügyfél mulasztásának vagy késedelmének időtartama (Árva, Balázs, Barta & Veszprémi, 2023).

Ezen fejezet során megjegyezendő még, hogy „*az eljárás során valamely határnapot, határidőt önhibáján kívül elmulasztott, igazolási kérelmet terjeszthet elő, amit mindig az a hatóság bírál el, amelynek során a mulasztás történt.*” (Árva, Balázs, Barta, Pribula & Veszprémi, 2023). A határidő elmulasztása esetén az igazolási kérelemmel egyidejűleg pótolni kell az elmulasztott cselekményt is. Tehát be kell nyújtani azt a dokumentumot, vagy be kell fizetni azt az összeget, ami határidőre nem történt meg.

„*Az igazolási kérelmet a mulasztásról vagy tudomásszerzést vagy az akadály megszűnését követően, de legkésőbb az elmulasztott határnaptól vagy a határidő utolsó napjától számított, az igazolni kívánt eljárási cselekményre előírt határidővel megegyező időtartamon, de legfeljebb negyvenöt napon belül előterjeszteni.*” (Árva, Balázs, Barta, Pribula & Veszprémi, 2023).

„*Az általános rendelkezésektől eltérő szabályozás érvényesül a veszélyhelyzet időtartama alatt a kézbesítési kifogás és a mulasztás igazolása kapcsán benyújtott igazolási kérelmek tekintetében. Az Eljárásjogi R. I. '§-ában foglaltak alapján a veszélyhelyzet ideje alatt a kézbesítési kifogás, valamint a mulasztás igazolása iránti kérelem előterjesztésének jogszabályban meghatározott határidejében a veszélyhelyzet időtartama nem számít bele.*” (IM módszertani útmutató, 2020).

Pártfogó felügyelet intézkedés végrehajtása

Az igazságügyi pártfogó felügyelő feltételes ügyészi felfüggesztés, javítóintézetni nevelésből történő ideiglenes elbocsátás, próbára bocsátás, jóvátételi munka intézkedés és felfüggesztett szabadságvesztés mellett elrendelt/megállapított pártfogó felügyelet intézkedés végrehajtásáról gondoskodik (IM módszertani útmutató, 2020).

A pártfogó felügyelet végrehajtására a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és szabálysértési eljárás végrehajtásáról (a továbbiakban: Bv. tv.) és a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet (a továbbiakban: Pfr.) szabályai az irányadóak, és e szabályokra tekintettel a veszélyhelyzeti szabályokkal összehangolva alakították ki a speciális végrehajtási szabályokat.

A veszélyhelyzeti intézkedésekből kiemelendő, hogy a pártfogó felügyelet végrehajtása a javítóintézetni nevelésből történő ideiglenes elbocsátás, a próbára bocsátás és felfüggesztett szabadságvesztés mellett nem szünetelt, a végrehajtás érdekében a szükséges intézkedéseket meg kellett tenni. Azonban a pártfogó felügyelet végrehajtása során a – veszélyhelyzet ideje alatt érvényesülő eljárásjogi intézkedésekről szóló – kormányrendeletek által meghatározott speciális szabályok lehetőséget teremtettek általános jogszabályi rendelkezésektől eltérő eljárásra (IM módszertani útmutató, 2020).

A Végrehajtási R. 6. §-a alapján az alábbi szabályok voltak alkalmazandók:

A pártfogolttal való kapcsolatfelvételt és a részére adandó tájékoztatást, valamint a pártfogolt magatartásának, tanulmányai folytatásának, munkahelyén vagy lakóhelyén tanúsított viselkedésének és életvitelének figyelemmel kísérését telefonos vagy elektronikus kapcsolattartás útján teljesítették. A pártfogolt köteles volt a pártfogó felügyelővel telefonon vagy elektronikus kapcsolattartás útján, meghatározott gyakorisággal a kapcsolatot tartani (IM módszertani útmutató, 2020).

Az Ákr. a kapcsolattartással összefüggésben csak a legfontosabbnak tekintett általános szabályokat emeli ki, mivel a rendelkezések jelentős része más jogszabályokban kapott helyet.

„A törvény szerint a hatóság két féle módon: írásban, az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló törvényben (Eüsztv.) meghatározott elektronikus úton (együtt: írásban)”, valamint „vagy személyesen- ideértve az összeköttetés közvetlenségét, kölcsönösségét, folyamatos kép- és hangkapcsolatot biztosító telekommunikációs eszköz alkalmazását, ha az adott eljárási cselekmény lefolytatására alkalmas-, illetve írásbelinek nem minősülő

elektronikus (együtt: szóban) úton tart kapcsolatot az ügyféllel és az eljárásban résztvevőkkel.” (Árva, Balázs, Barta, Pribula & Veszprémi, 2023).

A kapcsolattartás formáját a hatóság tájékoztatása alapján az ügyfél is megválaszthatja, amennyiben a törvény másként nem rendelkezett.

Azonban a fentiekén túl megjegyzendő, hogy a különleges jogrend vagy összeghangolt védelmi tevékenység (együtt: védelmi helyzet) elrendelésének alapjául szolgáló ok, illetve életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzet esetén a hatóság választja meg a kapcsolattartás módját (Árva, Balázs, Barta, Pribula & Veszprémi, 2023).

„Az Ákr. az 58-60. §-okban, valamint a 61. §-ban két, látszólag egymáshoz közel álló eljárásjogi intézményt taglal.” (Árva, Balázs, Barta, Pribula, Veszprémi, 2023). Az első az idézés, a második az értesítés. Az idézéssel kapcsolatban kimondható, hogy általában arra vonatkozik, akinek személyes meghallgatása az eljárás során szükséges. Ilyenkor a hatóság kötelezi az idézett személyt, hogy a megjelölt helyen és időpontban jelenjen meg. Kivételt jelent az idézett személy kora, egészségi állapota, vagy más méltányolható ok, amely miatt a hatóság előtt nem képes megjelenni. Ebben az esetben az idézett személyt a tartózkodási helyén is meg lehet hallgatni.

A végrehajtás megkezdése során az eljáró pártfogó felügyelő – közérdekű munka büntetés végrehajtása során kiadott idézésben – az idézett személyt figyelmezteti a megjelenés elmulasztásának következményeire, azaz, ha a megjelölt napon nem jelenik meg, előzetesen, alapos okkal nem menti ki távolmaradását, a pártfogó felügyelő – egyéni mérlegelési jogkörben – további intézkedéseket tehet. Ezen eljárás során – megkeresés alapján – a rendőrség is figyelmeztetheti a megjelenési kötelezettségre az idézett személyt. Ha meghatározott napon az idézett személy nem jelenik meg, akkor elővezetése is elrendelhető.

Rendőri elővezetetésre már csak akkor kerül sor, ha a fél ismételt, minden címére megkísérlésre került az idézés kézbesítése, és az idézett fél a megjelenésének továbbra sem tett eleget. Továbbá a pártfogó felügyelő megbizonyosodik arról is, hogy a BVOP (büntetés-végrehajtási nyilvántartás) által közölt nyilvántartás szerint a fél nincs fogva tartásban, valamint ezzel egyezően az elítélt lakcímnyilvántartási adatait is beszerzi, és csak ezt követően tesz javaslatot elővezetetésre.

A fentieket példaként kívántam részletezni, tekintettel arra, hogy a közérdekű munka végrehajtásának megindításakor az eljáró hatóság idézést, nem pedig értesítést kézbesít az illetékes személynek (Igazságügyi Minisztérium, Tananyag a pártfogó felügyelők ügyviteli vizsgájához, III. Modul, 2019).

A pártfogó felügyelő – a pártfogó felügyelet végrehajtása során – a bíróság határozatának kézhezvétele után a járványidőszak alatt is a szokásos módon

értesítette a pártfogoltat (fiatalkorú esetén a szülőjét vagy más törvényes képviselőjét) a pártfogó felügyelet végrehajtásának elrendeléséről. Az Ákr. szerinti értesítés során a jogszabály szerint az eljárási cselekményen részt vehet az ügyfél, de a megjelenése nem kötelező, azonban ha pártfogó felügyelet elrendeléséről értesítik a felet, és ha nem jelenik meg, ugyanolyan súlyos következményekkel járhat, mintha idézve lenne (Árva, Balázs, Barta, Pribula & Veszprémi, 2023).

A pártfogó felügyelő által kiadott értesítéssel egyezően tájékoztatni kellett a pártfogoltat a hivatal elektronikus, hangkapcsolatot biztosító elérhetőségéről, és arról, hogy kapcsolatfelvétel módjaként telekommunikációs eszköz használatát határozta meg. Amennyiben a hivatalnak rendelkezésére állt a pártfogolt telefonos elérhetősége, akkor abban az esetben telefonon történt a kapcsolatfelvétel, és kitűzésre került az első meghallgatás időpontja. Továbbá felhívásra került a pártfogolt, hogy a megjelölt időpontban hosszabb ideig tartó, telefonon történő kommunikációt kellett biztosítani. Amennyiben az előzményi iratokban nem volt fellelhető a pártfogolt telefonos elérhetősége, abban az esetben felhívásra került, hogy a megjelölt elérhetőségeken vegye fel a kapcsolatot a pártfogó felügyelővel.

A fentiek alapján, miután sikeresen megtörtént az értesítés, a pártfogó felügyelőnek a meghatározott időpontban, telekommunikációs eszköz útján (kép- és hangkapcsolatot, vagy hangkapcsolatot biztosító, illetve internetalapú kommunikációs eszközön) az első meghallgatást le kellett folytatnia. A fiatalkorú meghallgatása során a szülőnek vagy törvényes képviselőjének is jelen kell lennie. A pártfogó felügyelőnek a telekommunikációs eszköz használata során is a más helyszínen jelen lévő pártfogolt és törvényes képviselője személyazonosságát – a személyes adataik egyeztetésével – ellenőriznie kellett. Az eljárás megkezdése során, azaz első megjelenés alkalmával a pártfogó felügyelő jegyzőkönyvet készített, melyben rögzítésre került, hogy milyen módon (milyen telekommunikációs eszköz útján) és pontosan milyen időpontban valósult meg a jegyzőkönyv felvétele, illetve ezen felül ki kellett térni még a kapcsolattartás veszélyhelyzet idejére meghatározott módjára. Ezen időszak alatt a pártfogó felügyelő a jegyzőkönyvből három példányt készített, két általa aláírt példányt postai úton megküldött a pártfogoltnak, 18 év alatti pártfogolt esetében a törvényes képviselőjének aláírás céljából. Ezt a pártfogolt, az aláírást követően, postai úton visszajutatta a pártfogó felügyelő részére, vagy pedig a jegyzőkönyvről képfelvételt kellett készíteni, és elektronikus úton visszajuttatni (IM módszertani útmutató, 2020).

A fentiek szerint a járvány rohamos terjedése nagy kihívás elé állította a közigazgatást, a kormányzati intézkedések által új közigazgatási eljárási formákat alkalmaztak, vagy például kötelesek voltak egy-egy új típusú munkaszervezési

formára átállni. A kormány intézkedései során kiemelendő, hogy fellendült a digitális ügyintézés, és a korábbinál nagyobb szerepet kaptak az online platformok a mindennapos kommunikáció és az ügyintézés során (Rító & Szabó, 2021).

A járványügyi kockázatok csökkentése érdekében a pártfogó felügyelő a Pfr. 40. §, illetve a 40/A. §-aiban meghatározott feladatait „*a pártfogolt figyelemmel kísérlését elsősorban személyes kapcsolattartás keretében végezte, és ennek megfelelően határozta meg- az egyéni pártfogó felügyelői terv megvalósulása és a pártfogolt személyi körülményei, illetve szükségletei alapján- a pártfogolt személyes jelentkezési kötelezettségének gyakoriságát*”.

A Végrehajtási R. 6. §-ában foglaltakra tekintettel a pártfogolt telefonos vagy elektronikus kapcsolattartás – ideértve az elektronikus levelezést is – útján teljesíti. A már folyamatban lévő pártfogó felügyelet intézkedés végrehajtása során (próbára bocsátás, felfüggesztett szabadságvesztés, ideiglenes elbocsátás) amennyiben eltért a pártfogó felügyelő a személyes kapcsolattartástól, abban az esetben tájékoztatni kellett a pártfogoltat, hogy a veszélyhelyzet idejére a kapcsolattartás módjaként telekommunikációs eszköz (telefon, e-mail, internetalapú telefonálási lehetőségek) használatát határozta meg. Továbbá a pártfogónak konkrétan meg kellett jelölnie a pártfogolt számára, hogy milyen eszközön, elérhetőségen, milyen gyakorisággal történjen a kapcsolattartás, melyet dokumentáltan rögzíteni kellett az iratanyagban. Tekintettel arra, hogy a kapcsolattartás nem személyes és bár az ügy végrehajtása már többször használt eszközön történik, célszerű minden alkalommal az érintett személyazonosságát ellenőrizni (IM módszertani útmutató, 2020).

Jóvátételi munka intézkedés mellett megállapított/elrendelt pártfogó felügyelet végrehajtása

A jóvátételi munka intézkedés során kiemelendő, hogy a 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (továbbiakban: Btk.) 67–68. §-ához fűződő indokolás szerint a törvény próbál nagyobb teret engedni a helyreállító, jóvátételi szempontoknak, ezért is vezette be új intézkedésként a jóvátételi munkát (Sipos, 2019).

A pártfogó felügyelőknek a Végrehajtási R. kihirdetését követően (2020. április 5. napja után) érkezett jóvátételi munka mellett elrendelt/megállapított pártfogó felügyelet végrehajtása tekintetében a végrehajtás megkezdéséről nem kellett intézkedni. A Végrehajtási R. 1. § (2) bekezdése kimondta, hogy a veszélyhelyzet ideje alatt a végrehajtás nem kezdődött meg, a pártfogó felügyelővel a kapcsolatot csak a veszélyhelyzet elmúltát követően, a felhívásban kiadott időpontban kellett felvenni, ez azt eredményezte, hogy a jóvátételi

munka letöltését sem kellett megkezdeni. Ha a megkezdett jóvátételi munka félbeszakításra került, akkor a veszélyhelyzet megszűnését követően haladéktalanul folytatni kellett, melyről a jóvátételi munka letöltő helye is értesítésre került. Amennyiben a pártfogó felügyelő számára nem volt ismert a letöltő hely, írásbeli tájékoztatásban fel kellett hívni az ügyfelet annak érdekében, hogy tegye meg a szükséges tájékoztatást a letöltő hely részére az intézkedés végrehajtásának félbeszakításáról (IM módszertani útmutató, 2020).

Feltételes ügyészi felfüggesztés mellett alkalmazott pártfogó felügyelet intézkedés végrehajtása

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. tv. a büntetőeljárásról (továbbiakban: Be.) 419. § (4) bekezdése alapján az ügyészség a feltételes ügyészi felfüggesztéssel egyidejűleg elrendelheti a gyanúsított pártfogó felügyeletét. A Btk. 70. § (1) bekezdés d) pontja szerint a pártfogó felügyelet tartalma azonos a feltételes ügyészi felfüggesztés tartalmával.

Az Eljárási R. 70. §-a a feltételes ügyészi felfüggesztéssel kapcsolatban határozott meg speciális szabályokat. A speciális szabályok alkalmazása kapcsán a feltételes ügyészi felfüggesztésen belül három ügytípust különíthetünk el:

- Általános feltételes ügyészi felfüggesztés, nincs elrendelt külön magatartási szabály
A feltételes ügyészi felfüggesztés és a pártfogó felügyelet végrehajtásával együtt a veszélyhelyzet idején is tovább folytatódott, illetve az új ügyek tekintetében is intézkedni kellett a végrehajtás megkezdéséről.
- Büntethetőséget megszüntető okkal összefüggésben alkalmazott feltételes ügyészi felfüggesztés, valamint meghatározott külön magatartási szabály előírásával alkalmazott feltételes ügyészi felfüggesztés

Az Eljárási R. 70. § (1) a) és b) pontjai kiemelték azokat a feltételes ügyészi felfüggesztéssel kapcsolatos ügyeket, ahol jellemzően olyan külön kötelezettséget, magatartást kellett a terheltnek tanúsítani, amely nagy valószínűséggel a járványügyi helyzetben nem vagy csak korlátozott módon valósulhatott meg. Erre való tekintettel ezekben az ügyekben a feltételes ügyészi felfüggesztés időtartamába a veszélyhelyzet ideje nem számított bele.

Az eltereléssel kapcsolatos feltételes ügyészi felfüggesztés során a kábítószer-függőséget gyógyító kezelés, kábítószer-használatot kezelő más ellátás, vagy megelőző-felvilágosító szolgáltatás egészségügyi szolgáltatásnak tekinthető, mely szolgáltatások a veszélyhelyzet idején jellemzően nem voltak elérhetőek, és ezekben az ügyekben a feltételes ügyészi felfüggesztés tartalmába a veszélyhelyzet ideje nem számított bele. Tulajdonképpen

a feltételes ügyészi felfüggesztés és ezzel együtt a pártfogó felügyelet kezdő időpontja a veszélyhelyzet megszűnésének időpontja volt (IM módszertani útmutató, 2020).

Közérdekű munka büntetés szervezése és ellenőrzése

A közérdekű munka büntetés szervezésére és ellenőrzésére a Bv. tv. és a Pfr. szabályai az irányadók, e szabályokra a Végrehajtási R. veszélyhelyzeti szabályaira tekintettel alakított ki speciális végrehajtási szabályokat.

Új ügyek végrehajtása

„A kormányhivatalok a pártfogó felügyelői feladatot ellátó szervezeti egységekhez a Végrehajtási R. hatálybalépése, azaz 2020. április 06. napjától érkezett új ügyek tekintetében a Végrehajtási R. 1. §-ának (2) bekezdése értelmében nem kellett intézkedni a közérdekű munka végrehajtásának megkezdése iránt.” (IM módszertani útmutató, 2020). Ez alapján nem kellett kiadni a Bv. tv. 282. §-ának (1) bekezdésében foglaltak szerint előírt, a bíróság értesítésének és ügydöntő határozatának kézhezvételétől számított nyolc napon belül az elítélt meghallgatására vonatkozó idézést. A pártfogó felügyelőnek írásban tájékoztatni kellett az elítéltet, hogy a közérdekű munka büntetés végrehajtása nem kezdődött meg a Végrehajtási R. hatályba lépését követően (IM módszertani útmutató, 2020).

Folyamatban lévő ügyek végrehajtása

„A Végrehajtási R. 1. §-ának (3) bekezdése alapján, külön büntetés végrehajtási bíró intézkedése nélkül a közérdekű munka végrehajtása félbeszakadt a veszélyhelyzet ideje alatt, kivéve a közérdekű munka szabadságvesztésre történő átváltoztatására irányuló eljárást, ha az átváltoztatásra okot adó körülmény már a Végrehajtási R. hatályba lépése előtt fennállt.” (IM módszertani útmutató, 2020). A veszélyhelyzet miatti intézkedések elhalasztása és a végrehajtás félbeszakításának tartalma nem számított bele a közérdekű munka elévülésének idejében (IM módszertani útmutató, 2020).

Foglalkoztathatósági szakvélemény beszerzése

A Bv. tv. 282. §-ának (4) bekezdése előírja, hogy a foglalkoztathatósági vizsgálat időpontját ki kell tűzni, azonban a veszélyhelyzet alatt az egészségügyi ágazatot érintő egyes rendelkezésekre, továbbá a személyes ügyfélkapcsolat

csökkentésére a Végrehajtási R. hatálybalépését követően nem kellett kitűzni. Viszont a már elkészült foglalkoztathatósági szakvélemények elítélt általi személyes visszajuttatása helyett az elektronikus vagy postai formát kellett választani.

Munkahely kijelölése munkakezdésre

A veszélyhelyzet időszakában a büntetés végrehajtása félbeszakadt, amely a munkahely kijelölésére és a munkakezdésre irányuló felhívás kiadására is vonatkozik. Erre tekintettel nem kellett meghozni a munkahely kijelöléséről szóló határozatot. Amennyiben a veszélyhelyzet megszűnését követően a beszerzett foglalkoztathatósági vélemény érvényessége lejárt, új szakvélemény beszerzése volt szükséges. A folyamatban lévő ügyekben nem kellett kiadni munkakezdésre irányuló felhívást sem.

Munkahelyi ellenőrzés

A Pfr. 33. §-ának (2) bekezdése szerint a közérdekű munka büntetés megkezdésétől számított 30 napon belül munkahelyi ellenőrzést kell végezni, azonban a Végrehajtási R. hatálybalépését követően nem kellett elvégezni. Az első személyesen történő ellenőrzést a veszélyhelyzet megszűnését követően kellett elvégezni.

A büntetés szabadságvesztésre történő átváltoztatás indítványozása

2020. április 06. napja előtt, ha a büntetés szabadságvesztésre átváltoztatására okot adó körülmény állt fent a Pfr. 36. §-a szerint, az összefoglaló jelentést meg kellett küldeni az ügyészség részére. Tehát a közérdekű munka végrehajtásának a veszélyhelyzet miatti félbeszakadása az átváltoztatással kapcsolatos eljárásokra nem vonatkozott, továbbra is a Bv. tv. 64. §-ában foglaltak voltak az irányadók (IM módszertani útmutató, 2020).

Zárógondolatok

Megállapítható, hogy a járvány következtében számos megoldandó feladat jelent meg, ami megkövetelte az állam szerepének megerősödését. Véleményem szerint a COVID-19-járvány nemcsak a gazdaságon és a társadalmon, hanem a magyar jogrendszeren is tartós nyomokat hagyott. Számos új joggyakorlat jelent meg, és az egyes közigazgatási és államigazgatási szervek működésében radikális változások következtek be.

A pártfogó felügyelet végrehajtása és ezen felül a COVID–19 járványidőszak alatt alkalmazott eljárási szabályai azért sem mondhatók könnyűnek, mivel kétségre vonható, hogy a Kormány veszélyhelyzetben hozott rendeleteit, amelyek más jogágak (például polgári vagy büntetőtvénnyek) normáit írják felül, vagy alkalmazásukat tiltják, véleményem szerint egyáltalán nem a közigazgatási jog körébe lehetne sorolni.

Kiemelendő, hogy ennek az írásnak nem célja a veszélyhelyzeti közigazgatási jogalkotás minden felmerülő közigazgatási jogi dogmatikai problémájának a teljes körű megválaszolása.

A különleges jogrend egyik főbb jellemzője, hogy bizonyos alapjogok szélesebb körben korlátozhatók, ennek részeként a magyar alkotmányos rendszerben is lehetőség nyílik arra, hogy bizonyos eljárási jogosultságokat korlátozzanak, különösen a polgári peres és nem peres, valamint a közigazgatási eljárások körében. *„Ezek az eljárási korlátozások különösen a járványügyi helyzetekben jelentek meg, mivel az emberek közötti érintkezések számának csökkentése kihát az eljárási cselekményekre. Ez szükségszerűen az eljárási szabályok módosulásnak igényét hozza magával”* (Balázs & Hoffman, 2020).

A koronavírus-világjárvány időszak rendhagyó volt a hatóság életében és kommunikációs szakterület tevékenységében egyaránt. A járvány minden eddiginél látványosabban mutatott rá arra, hogy egy rendkívüli helyzetben, rendkívüli módon helyt kell állni a közigazgatási eljárásokban is, ezáltal felértékelődött a gyors, pontos és hiteles tájékoztatás szerepe az ügyfelek számára. A világjárvány szülte igényre a Kormány gyorsan és jól reagált, melynek következtében időben, átlátható és közérthető módon a rendelkezésre bocsátotta az útmutatókat a rendkívüli feladatok megoldása végett. A változásnak számos pozitív hozadéka volt, többek között növelte a szakterület elismertségét és presztízsét a szervezeten belül és azon kívül egyaránt. A magyar közigazgatási hatósági eljárás rezilienciája megfelelő volt a veszélyhelyzetben, mivel az online ügyintézés, az elektronikus kapcsolattartás által az ügyfelek jogvédelmi szintje nem csökkent, csak a módszereiben változott. A hivatalok a járvány elleni védekezés időszakában is folyamatosan hajtották végre a védekezési feladataikat, és mellette zavartalanul elvégezték a hatáskörébe utalt területi közigazgatási tevékenységeiket is. A pártfogó felügyelői szolgálat az egész ország területén betartotta az Igazságügyi Minisztérium által kiadott módszertani útmutatóban foglaltakat, annak tanácsait és iránymutatásait.

Az elektronikus kapcsolattartás egyre szélesebb és mindenki számára hozzáférhető biztosítása a járványhelyzet időszakában elengedhetetlen volt. Veszélyhelyzet idején kiadott rendkívüli intézkedések is azt eredményezik, hogy egy újszerű és az újabb válságok által is erősödő állami funkció a közvetlen

kapcsolat- és közösségszervező funkció, amely számos esetben identitás-építő funkcióval is együtt jár. A közigazgatás hatékonyságát elsődlegesen a digitális modernizációval növelő törekvések szintjei emelték. A fejlődő közigazgatás jogéletének legfőbb új és közös vonása, legnyilvánvalóbb törekvése a digitalizáció. Egyre hangsúlyosabb feladattá vált a közigazgatásban a folyamatosan fejlődő emberi énkép létrehozása, amely nem csupán tartja a lépést az egyre felgyorsuló technológiai-tudományos fejlődéssel, de kifejezetten abból táplálkozik, s azáltal válik képessé a megújulásra.

„Számos – akár a kapcsolattartást elősegítő – személyesség-elem felerősíthető például technikai eszközök segítségével. A különféle szolgáltatások minőségének javítását nagyban szolgálják azok egyéniesítése, a személyre szabás is, amihez az elektronikus felületek erősítése is hozzájárulhat, miközben- a két koncepcióban vannak egymást kioltó, egymással konkuráló elemek is” (URL2).

Zárásként szeretném megemlíteni Bagó József (2020) írását, amit 1831-ben, az akkori járvány lefutása után honi elődeink fogalmaztak meg: „A’ nyavalya miatt eddig rettegő lakosok már könnyebben lélekeznek: a halovány ortzák piro sodni, a’ homályos szemek vidúlni, a’ bús ábrázatok feléledni kezdenek: a’ jó szomszédok szomszédjaikhoz közelítenek, a’ hív barátok barátjaikat felkeresik, az igaz atyafiak attyokfiaikkal kezdt fognak, a’ szerelmes szülők kedves magzajaikkal öszve ölelkeznek, a közönséges helyekre az emberek bátrabban gyülekeznek, a’ Szentegyházakba az ajtatos személyek nagyobb számmal megjelennek, a’ kórházak üresülnek, a’ betegek félelem nélkül meglátogattnak, a’ Kereskedelem ismét virágzik, a’ mesterségek fizettetnek, a’ Múzsák templomai megnyílnak, egy szóval mindenenek előbbeni karba helyezhatódnak, mert hála az Egeknek! a’ rettentő nyavalya egészen megszűnt.” (URL3).

Felhasznált irodalom

- Árva Zs., Balázs I., Barta A., Pribula L. & Veszprémi B. (2023). *Közigazgatási eljárások*. Debreceni Egyetem Állam és Jogtudományi Kar.
- Árva Zs., Balázs I., Barta A. & Veszprémi B. (2020). *Közigazgatás-elmélet*. Debreceni Egyetem Állam és Jogtudományi Kar.
- Balázs I. & Hoffman I. (2020). Közigazgatás koronavírus idején – a közigazgatási jog rezilienciája. *MTA Law Working Papers*, 21, 1–16.
- Balázs I. & Hoffman I. (2020). Közigazgatás és koronavírus – A közigazgatási jog rezilienciája vagy annak bukása? *Közjogi Szemle*, 13(3), 1–10.
- Ritó E. & Szabó B. (2021). *Gondolatok a Covid-világjárvány közigazgatási rendszerünkre gyakorolt hatásairól*. Orac Kiadó.
- Sipos F. (2019). *Munkával kapcsolatos szankciók a magyar büntetőjogban*. HVG Orac Kiadó.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Koronavírus a magyar büntetés-végrehajtásban.* <https://jogaszvilag.hu/wp-content/uploads/sites/2/2022/02/FINAL-IPPF-report-Hungary-Final-HUN.pdf>

URL2: *A járvány hosszú távú hatása a magyar közigazgatásra.* https://ajk.kre.hu/images/doc2021/pr/a_jarvany_hosszutavu_hatasa_a_magyar_kozigazgatasra.pdf

URL3: *Járvány és munka.* <https://www.metropolitan.hu/upload/f11f12de27b440ed2c6c5f287cc435f74800496b.pdf>

Alkalmazott jogszabályok

2012. évi C. tv. a Büntető Törvénykönyvről

8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről

2013. évi CCXL tv. a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

2017. évi XC. tv. a büntetőeljárásról

Igazságügyi Minisztérium belső szabályzata

Igazságügyi Minisztérium 2020. 04. 22. napján kelt, A pártfogó felügyelői szakterület pártfogó felügyelet intézkedés és közérdekű munka büntetés végrehajtásával kapcsolatos, a koronavírus terjedésének megelőzésére és kockázatok csökkentésére vonatkozó, PF/1/2020. számú módszertani útmutatója

Igazságügyi Minisztérium (2019). Pártfogó felügyelők ügyviteli vizsgájához, III. modul. Budapest

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Jónás K. A. (2024). A koronavírus-járvány hatása a magyar közigazgatásra, különös tekintettel a pártfogó felügyelői eljárásokra. *Belügyi Szemle*, 72(4), 611–628. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i4.pp611-628>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Étikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Jónás Kitti Anett, aki a jonaskittianett@gmail.com e-mail címen érhető el.

A közterületen szolgáló rendőrök biztonságértelmezése, együttműködési készsége, és a közbiztonság problémáinak meghatározása Fejér vármegyében

Perception of safety and cooperativeness among police officers serving in public areas, and identification of public security problems in Fejér County

Budavári Árpád

Dr. PhD, kapitányságvezető, rendőrségi főtanácsos,
rendőr ezredes, Fejér Vármegyei Rendőr-
főkapitányság, Gárdonyi Rendőrkapitányság
budavaria@fejer.police.hu

Magyar
Tudományok
Akadémia

Ruff Tamás

kutatási igazgató
Magyar Városkutató Intézet
truff@echomail.hu

Magyar
Tudományok
Akadémia

Absztrakt

Cél: A szerzők Budavári Árpád doktori kutatásának részeként a Fejér Vármegyei Rendőr-főkapitányság közterületein szolgálatot teljesítő rendőrök körében 2020–2021-ben végzett kérdőíves felméréssel a rendőrök biztonságértelmezését és együttműködési készségét, valamint a Fejér vármegyei közbiztonsági problémák meghatározhatóságát vizsgálták.

Módszertan: A felmérés hipotézise szerint a rendőrségen tapasztalhatók a társadalom közösségeivel való kooperatív problémakezelés jegyei, és megragadhatók azok a beavatkozási szükségletek, amelyek következtében a rendőrség problémaérzékenysége és kooperatív kompetenciái fejleszthetők. A 310 fős mintán végzett felmérés eredményeit összevetették a 2016-ban Székesfehérváron egy 500 fős lakossági mintán végzett felmérés eredményeivel. Ennek segítségével felmérték, hogy a biztonság értelmezése és a biztonság szereplőinek megítélése mennyiben azonos és mennyiben tér el a két megkérdezett célcsoport között.

Megállapítások: A vizsgálat eredményeiből egyértelműen megállapítható a lakossággal való együttműködés fontosságának felismerése és a kooperáció iránti

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2022. 11. 05. Átdolgozás: 2023. 04. 05.
Elfogadás: 2023. 04. 10.

igény. Látható azonban, hogy ezt számos tényező hátráltatja. Megállapítható az is, hogy a rendőrség tagjai jelenleg nem ismerik el a közbiztonság rendőrségen kívüli intézményeinek jelentőségét és hatékonyságát. Ennek okainak feltárására további vizsgálatok szükségesek.

Érték: A kutatás eredménye a rendőrség és a lakosság véleményének összehasonlításával, a rendőrök együttműködési készségének feltárásával hozzájárul a rendőrség állapotdiagnózisának felállításához, a változtatási szükségletek megállapításához.

Kulcsszavak: közbiztonság, bűnmegelőzés, együttműködés, absztrakt rendőrség

Abstract

Aim: As part of Árpád Budavári's doctoral research entitled "*Chances of police reform and community-based*" policing, the authors conducted a survey in 2020–2021 among the police officers serving in the public areas of the Fejér County Police Headquarters, to investigate the policemen's understanding of security, their cooperativeness, and to identify of public security problems in Fejér county.

Methodology: The hypothesis of the survey is that the police show signs of cooperative problem solving with communities in society, and it is also possible to identify intervention needs that can improve the problem sensitivity and cooperative competences of the police. The results of the survey on a sample 310 policemen were compared with the results of a survey on a sample of 500 citizens in Székesfehérvár conducted in 2016, which was used to assess the extent to which the understanding of security and the perception of security actors are the same and the extent to which they differ between the two target groups.

Findings: The results of the survey clearly show the recognition of the importance of cooperation with the public and the demand for cooperation. It is observed, however, that this is hindered by several factors. It can also be concluded that members of police do not currently recognise the importance and effectiveness of public security institutions other than the police. Further research is needed to reveal the reasons behind this phenomenon.

Value: By comparing the opinions of the police with those of the public, and by revealing the willingness of police officers to cooperate, the research results will contribute to the diagnosis of the state of the police and to the identification of the needs for change.

Keywords: public safety, crime prevention, cooperation, abstract police

A kutatás háttere

E kutatási beszámoló Budavári doktori kutatásának empirikus adatfelvételen alapuló része. A kutatás fontos kérdése, hogy alkalmas-e a mai magyar rendőrség arra, hogy a társadalom közösségeivel együttműködve azonosítsa és kezelje a társadalom közbiztonsági problémáit. Az empirikus kutatás e kérdés megvizsgálásánál az alábbi hipotézisekből indul ki:

- a. A magyar rendőrség működésében, különösen a rendszerváltozás óta, tapasztalhatók a társadalom közösségeivel való kooperáció iránti nyitottság irányába mutató változások.
- b. A magyar rendőrség működésében kimutathatók a közösségre építő kooperatív problémakezelés jegyei, és megragadhatók azok a beavatkozási szükségletek, melyek következtében a rendőrség problémaérzékenysége és kooperatív kompetenciái fejleszthetők.

Az állásfoglalást két primer kutatás segíti elő. Az első egy kérdőíves felmérés, amely a Fejér megye közterületein szolgálatot teljesítő rendőrök biztonságértelmezését, együttműködési készségét vizsgálja, valamint azt, hogy a munkájuk során jelentkező közbiztonsági problémákat miként definiálják. Ezt követte a főkapitányság 18 vezetője (főkapitány, helyettesei, kapitányságvezetők, őrsparancsnokok, osztályvezetők) körében ugyanezt vizsgáló, félig strukturált interjúval végzett adatfelvétel. A most közölt beszámoló a kérdőíves kutatás eredményeit ismerteti.

Biztonságértelmezés, a közbiztonság és a közbiztonság szereplőinek megítélése témában Székesfehérvár lakossága körében 2016-ban felmérés készült a „*Közbiztonság fejlesztése Székesfehérváron a településbiztonság és az ifjúságvédelem előtérbe helyezésével*” című projekt keretében (BM-15-MA-0052), amelyet a Magyar Városkutató Intézet Kft. hajtott végre, megvalósítását pedig a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács támogatta. A kutatás során 500 fő 18 év feletti székesfehérvári lakossal készült interjú, személyesen, standard kérdőívek segítségével. A mintába került személyeket véletlen valószínűségi eljárással választották ki, biztosítva azt, hogy minden lakos azonos eséllyel kerülhessen a mintába.

A rendőrök körében végzett felmérés tervezése során meghatározó szempont volt, hogy a téma szempontjából fontos kérdésekben biztosított legyen az összehasonlíthatóság a lakossági kutatás eredményeivel. Ennek természetesen vannak korlátai, hiszen a két kutatás területi lefedettsége nem azonos, az adatfelvételek időben különbözőek, azonban a lakosság részéről és a rendőrök részéről megnyilvánuló vélemények, attitűdök miatt fontos lehet; a más-más

megközelítésmódból eredő véleménykülönbségekből sok mindent meg lehet határozni a jövő fejlesztései érdekében.

A kérdőívek megtervezését, összeállítását és az adatfelvételt Budavári Árpád, míg az adatok elemzését a 2016-os lakossági felmérést végző Magyar Városkutató Intézet Kft. munkatársa, Ruff Tamás végezte. A két szerző közül előbbi a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskolája, utóbbi a Soproni Egyetem Széchenyi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola hallgatója. Az adatok kiértékelése együttesen történt. A közös munka egyaránt lehetőséget teremtett a rendőrség és lakosság viszonyának szociológiai és rendészettudományi szempontból történő vizsgálatára. A rendőrségi kutatás eredményei – ahol erre lehetőség van – kiegészülnek a lakossági kutatás eredményeivel való összehasonlítással.

Módszertan

Az adatfelvételre 2020 novembere és 2021 júliusa között került sor. Az elhúzó adatfelvétel oka alapvetően a pandémiás helyzet volt, amelyben sok rendőr megbetegedett, elérésük nehézkessé vált, más részről folyamatosan igen magas leterheltség mellett dolgoztak a rendőrkapitányságok, így a kérdőívkitöltések időpont egyeztetésének, a kitöltések megszervezésének szintén jelentős időigénye volt. A kérdőívet végül 310 rendőr töltötte ki, ami a Fejér Vármegyei Rendőr-főkapitányság 443 fős közterületen szolgálatot teljesítő rendőri állományának 70%-a. A rendőrök a megye hat rendőrkapitányságán (Székesfehérvár, Dunaújváros, Bicske, Mór, Sárbogárd és Gárdony), valamint a vármegyei rendőr-főkapitányság szervezetében dolgoznak.

A mintául választott Fejér Vármegyei Rendőr-főkapitányság feladatait, létszámát, illetékességi területét tekintve tipikus a 19 magyar vidéki területi rendőri szervezet között, ezért jól reprezentálja a magyar rendőrség általános állapotát. A Fejér Vármegyei Rendőr-főkapitányság vezetője a kutatást engedélyezte, eredményeit megismerte. Mindemellett Budavári Árpád több évtizede ebben a szervezetben szolgál, amely kétségtelen előnyei mellett – hely- és személyismeret, elfogadottság stb. – komoly kutatásetikai dilemmát is okozott. Vajon befolyásolja-e a felmérés eredményeit az a körülmény, hogy az adatfelvételt a főkapitányságon dolgozó egyik vezető végzi? Az objektivitás érdekében a kutató a Google Forms felületen készített kérdőívben teljes anonimitást biztosított, másrészt minden szervezeti egységnél megjelent, ahol a kérdőívet kitöltötték, és személyesen biztosította kollégáit az anonimitásról, egyben tájékoztatta őket arról is, hogy a kutatás önkéntes. A részvételi arány azt igazolja, hogy a rendőrök

bizalommal töltötték ki a kérdőívet, szóban sem jelezték aggályaikat, és az érvénytelen kitöltések száma – egy ilyen volt – sem ad okot arra következtetni, hogy bizalmatlanságból adtak volna érvénytelen válaszokat.

A kutatási beszámolóban közölt adatok hibahatára 95%-os megbízhatósági szinten és az egyes kérdésekre válaszolók számától függően binomiális (két kategóriás) kérdések esetében $\pm 1,9 - 3,1\%$. Ez azt jelenti, hogy az általunk mért eredmények legfeljebb ennyivel térnek el attól az eredménytől, amit akkor kapnánk, ha minden Fejér vármegye közterületén szolgálatot teljesítő rendőrt megkérdeznénk. Az adatelemzést SPSS programmal végeztük.

Egyes kérdéseknél azt kértük, hogy értékeljenek állításokat, minősítsenek társadalmi cselekedeteket, problémákat, intézményeket négy-, illetve ötfokú skálán. E kérdéseknél a kapott értékeket egy százfokú skálára számoltuk át, ahol a százás értéket az jelentette volna, ha az adott kérdésre minden válaszoló egyöntetűen a maximális, a nullát pedig az, ha a minimális pontszámot adja. A határ az ilyen százfokú skálákon az ötven pont. Az ez alatti érték általában negatív véleményt (bizalmatlanságot, elégedetlenséget, ellenszenvet stb.), míg az e feletti érték pozitív véleményt jelez.

Fontos körülmény, hogy a felmérés a lakossági és rendőrségi vélemények közötti különbségek mögöttes okainak vizsgálatára nem tért ki. Célja nem is ezek megállapítása volt, hanem az, hogy a rendőrség biztonságértelmezéséről, együttműködési készségéről empirikus adatfelvételen alapuló helyzetképet adjon.

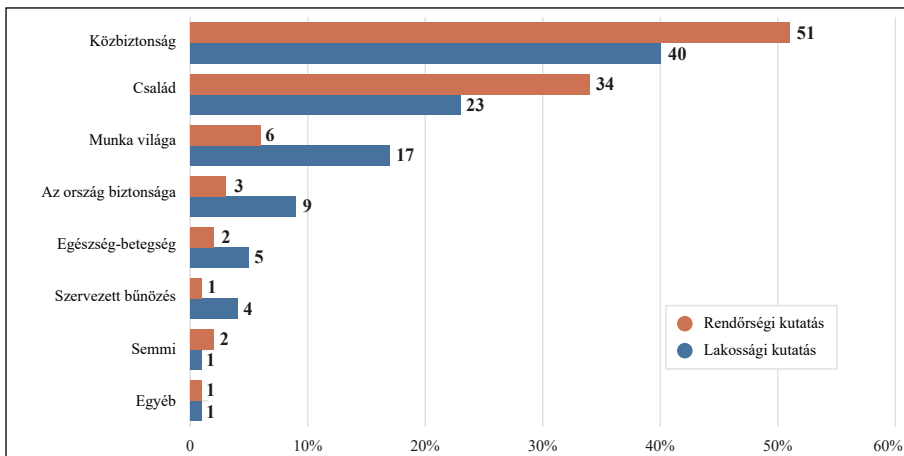
Biztonságfogalom

A biztonság szóhoz az emberek többféle fogalmat, érzést vagy tapasztalatot társítanak. A rendőrök feléne a közbiztonság jut először eszébe a szóról, egyharmaduknak a családdal kapcsolatos benyomások, 6%-uknak a munka világa, 3%-nak pedig az ország biztonsága. A rendőrök 1–2%-ának a fentiekén túl az egészség vagy a szervezett bűnözés.

Összehasonlítva ezt a székesfehérvári lakosok véleményével látható, hogy hasonló asszociációk jelennek meg a lakosoknál is, bár arányukat tekintve vannak különbségek. A fehérváriak 40%-ának a közbiztonság jut eszébe, további 23%-nak pedig a család, például a családi béke. A munka világa, vagyis a biztos megélhetés, a munkanélküliség a válaszadók 17%-ának jut eszébe elsősorban. Ezen felül a fehérvári civileknek az ország biztonsága, az egészség-betegség és a szervezett bűnözés jut még eszébe a biztonságról (1. számú ábra).

1. számú ábra

A biztonság szót hallva mi az, ami elsőként eszébe jut?

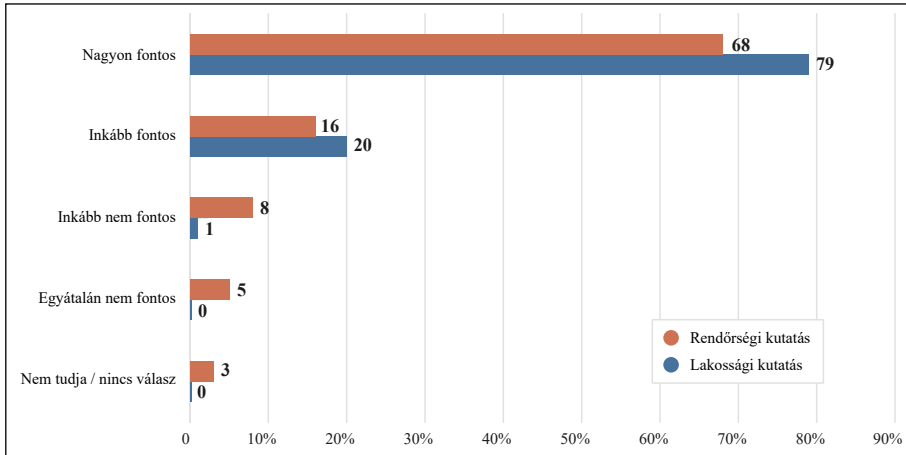
Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Rendvédelmi és igazságügyi intézmények megítélése

Mindkét kutatás hangsúlyos része volt annak megválaszolása, hogy a különböző rendvédelmi szervek, intézmények milyen fontosak a megkérdezettek szerint. Mind a rendőrök, mind a fehérvári lakosság többsége szerint nagyon fontos intézmény hazánkban a rendőrség, amely a rendőrség állományában dolgozók kétharmada, a lakosok több mint háromnegyede szerint nagyon fontos intézmény. A rendőrök további 16%-a, a lakosok egyötöde szerint inkább fontos szereplő. Figyelemre méltó különbség, hogy a rendőrök 13%-a, míg a megkérdezett fehérváriak mindössze 1%-a nem tartja fontos intézménynek hazánkban a rendőrséget (2. számú ábra). További elemzést igényelhet, hogy a rendőrséget nem fontos intézménynek tartó rendőrök legnagyobb részt a Székesfehérvári és a Dunaújvárosi Rendőrkapitányság állományából kerültek ki.

2. számú ábra

A rendőrség fontosságának megítélése

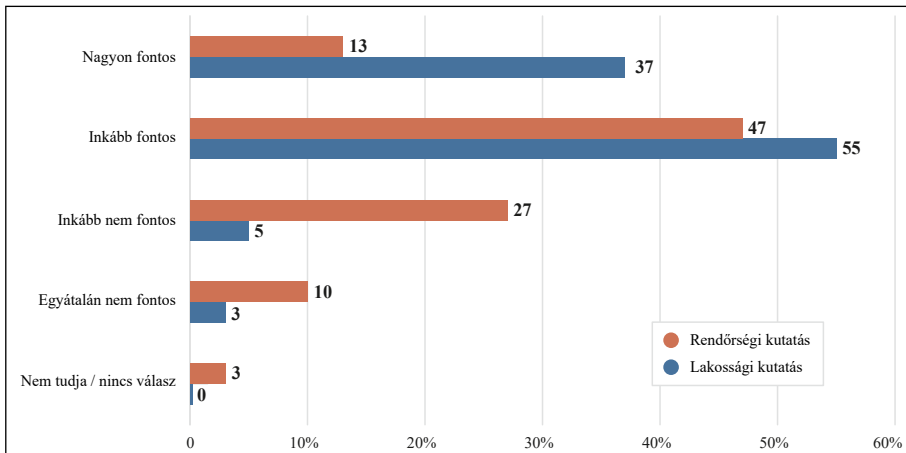

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A polgárőrség fontosságára irányuló kérdésünknel a rendőrségi dolgozók 60%-a, a lakosok 92%-a tartja fontosnak, míg az előbbi csoport 37%-a, utóbbiak 8%-a gondolta úgy, hogy nem fontos intézmény hazánkban a polgárőrség (3. számú ábra).

3. számú ábra

A polgárőrség fontosságának megítélése

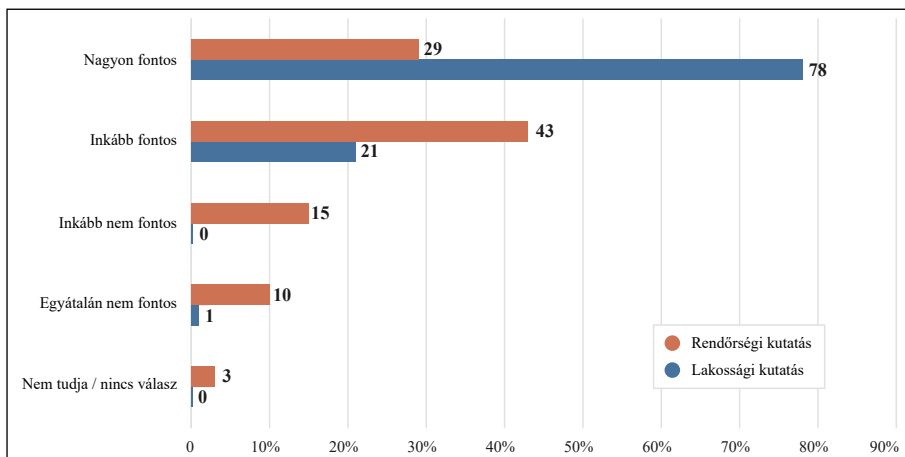
Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Az áldozatsegítő szolgálat jelenlétéről Székesfehérvár felnőtt lakosságának 44%-a hallott.

A megyei rendőrök itt is a lakosokhoz képest kisebb arányban tartják fontos intézménynek az áldozatvédelmi szolgálatot. A rendőrök 29%-a nagyon fontosnak, 43%-a inkább fontosnak tartja ezt a tevékenységet, negyedük pedig inkább nem vagy egyáltalán nem tartja fontosnak (4. számú ábra).

4. számú ábra

Az áldozatvédelmi szolgálat fontosságának megítélése

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A helyi közbiztonsági szereplők hatékonyságának megítélésében a rendőrséggel kapcsolatban közel hasonló véleményeket láthatunk a két célcsoport között. Mind a rendőrök, mind a székesfehérváriak összesítve 80-80%-ban tartják hatékonynak a rendőrséget a településeken, bár látszik az is, hogy nagyon hatékonynak kisebb arányban gondolják a fehérváriak, mint a rendőrök.

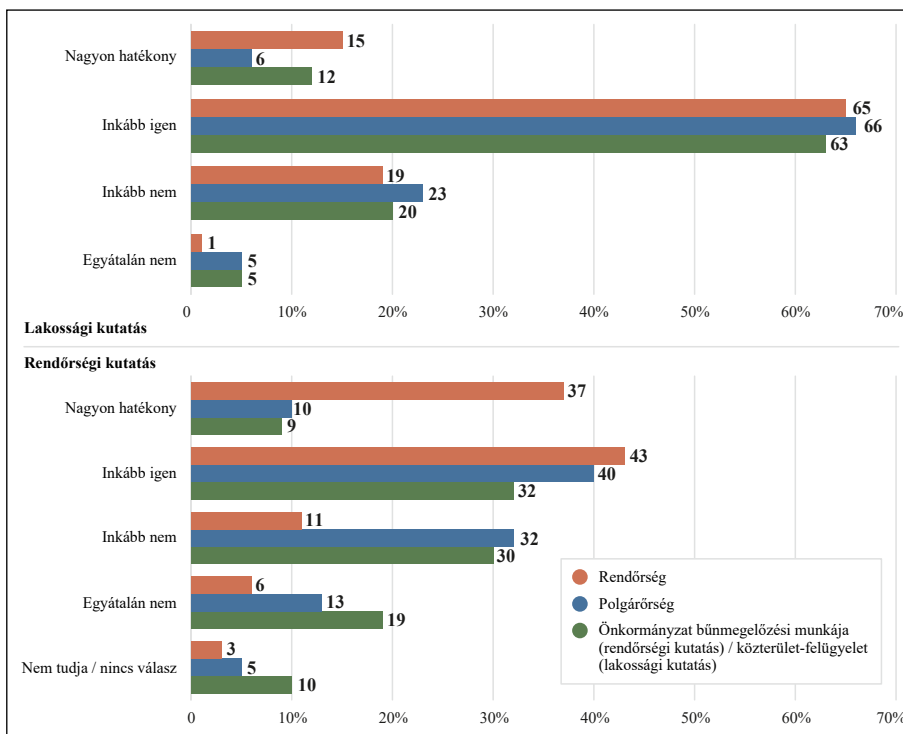
A polgárország hatékonyságának megítélésében nagyobbak a véleménykülönbségek. A székesfehérváriak 72%-a nagyon vagy inkább véli úgy, hogy hatékony a munkájuk, ezzel a rendőrök fele ért csak egyet. A rendőrök 45%-a szerint inkább nem vagy egyáltalán nem hatékonyak, míg ugyanezen a véleményen van a fehérváriak 28%-a.

A rendőrök 41%-a tartja hatékonynak az önkormányzatok bűnmegelőzési munkáját, 49%-uk inkább nem vagy egyáltalán nem tartja annak, és minden tizedik rendőr bizonytalan a kérdés megítélésében.

A lakossági kutatásban a közterület-felügyelet hatékonyságával a lakosok 75%-a inkább elégedett, 25%-a pedig nem (5. számú ábra).

5. számú ábra

A rendőrség, a polgárőrség, az önkormányzati bűnmegelőzés és a közterület-felügyeleti munka hatékonyságának megítélése

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A szolgálati hely szerint szignifikáns kapcsolat észlelhető. Leginkább a Móri és a Gárdonyi Rendőrkapitányságon elégedettek az alkalmazottak a hatékonysággal, míg az elégedetlenek aránya a Dunaújvárosi és Székesfehérvári Rendőrkapitányságon dolgozók körében a legmagasabb.

Közbiztonsággal kapcsolatos vélemények

Azt is vizsgáltuk, hogy a településeken bizonyos szociális és közbiztonsági kérdésekben hogyan változott a helyzet az elmúlt években. Megkérdeztük, hogy az elmúlt öt évben inkább javult, romlott vagy változott-e egyáltalán a helyzet. A kapott válaszokat mérlegindexszé konvertáltuk, -100 és +100 közötti értékkel

jellemezve, hogy az adott településre jellemző tényező milyen irányba változott az elmúlt öt évben. A negatív értékek romlást, a pozitív értékek javulást, míg a nullához közeli értékek változatlanságot fejeznek ki.

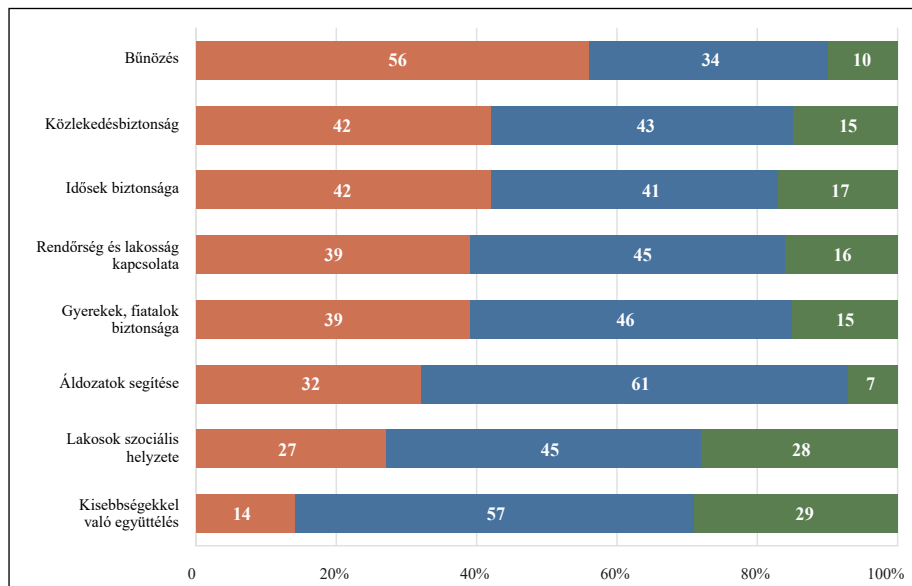
E kérdések esetében a rendőrség és a fehérvári lakosság körében végzett felmérés összevetésének értékelésénél fontos kiemelni, hogy amíg a lakossági felmérés 2016-ban készült, addig a közterületen dolgozó rendőrök körében döntően 2021-ben került sor az adatfelvételre. Ez idő alatt a regisztrált bűncselekmények száma 290 ezerről 154 ezerre csökkent, ami a közbiztonság szubjektív megítélésében is nyomot hagyhatott (URL1).

A rendőrök több mint fele a közbiztonság javulását érzékelt az elmúlt öt évben, körülbelül 40%-uk az idősek biztonsága, a közlekedésbiztonság terén, a rendőrség és a lakosság kapcsolatában, valamint a gyerekek, fiatalok biztonsága terén. Az áldozatok segítése, a lakosok szociális helyzete és a kisebbségekkel való együttélés területén javulást maximum a rendőrök egyharmada érzékelt.

Romlást leginkább a kisebbségekkel való együttélés és a lakosok szociális helyzete területén érzékelték a Fejér megyei rendőrök, stagnálást pedig az áldozatsegítés területén (6. számú ábra).

6. számú ábra

A biztonságérzetet befolyásoló közbiztonsági és szociális tényezők változása az elmúlt öt évben a megkérdezettek véleménye alapján (N=310)

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Ha részletesebben vizsgáljuk az egyes területek változásának irányát, láthatjuk, hogy a rendőrség állományába tartozók két területen látnak összesítve romlást, míg a lakosok ennél jóval több téren. A rendőrök véleménye szerint a legnagyobb javulás a bűnözés, a közlekedésbiztonság és az idősek biztonsága területén történt. A szolgálati hely relevanciáját vizsgálva a bűnözés területén láthatunk statisztikai értelemben szignifikáns kapcsolatot, a Gárdonyi és a Sárbogárdi Rendőrkapitányság területén dolgozó rendőrök érznek leginkább javulást.

A fehérváriak szerint leginkább a szociális helyzet romlott és az áldozatok segítése javult az elmúlt öt évben.

Bűnmegelőzési attitűdök

A lakosok nagy része, 97%-a egyetért azzal, hogy össze kell fognia az egy utcában élőknek a biztonság érdekében, ugyanezt a véleményt osztja a Fejér megyei rendőrök 84%-a is. A vagyontárgyaik védelmét a lakosok 95, míg a rendőrök 78%-a tekinti a tulajdonosok feladatának. A fehérváriak 88%-a gondolja úgy, hogy ha a rendőrség nem tudja megvédeni a lakosokat és vagyontárgyaikat, akkor az embereknek joguk van ehhez mindenáron. Ezt hasonlóan gondolja a rendőrök 74%-a. A lakosok 90%-a állítja, hogy ahol ő lakik, ott megfelelően vigyáz mindenki az értékeire, ezzel a rendőrök közül csak 61% ért egyet.

A fehérvári polgárok valamivel több mint 70%-a szerint a városban élő gyermekek biztonságban vannak, a rendőrök 87%-a gondolja ezt hasonlóan. A fehérváriak mindössze 6%-a nyilatkozott úgy, hogy van olyan ember a szomszédságában vagy környezetében, akitől fél, a rendőrök 14%-a mondta ugyanezt.

A lakosok 22%-a szerint a jelenlegi büntetési rendszer nem elég szigorú, ugyanígy vélekedik minden negyedik rendőr.

A halálbüntetés visszaállítását a polgárok 57 és a rendőrök 65%-a támogatná a különösen súlyos bűncselekmények esetén. A jelenlegi büntetési rendszer elrettentő erejével a lakosok többsége nincs megelégedve, az 50 pont alatti értékek inkább a csalódottságot jelzik.

A székesfehérváriak szerint a vagyónbiztonság javítása érdekében a legfontosabb a büntetések szigorítása és a térfigyelő kamerák felszerelése. Ezt a két intézkedést támogatják legnagyobb arányban a rendőrök is. A fehérváriak nagy arányban tartják fontosnak a segélyhívó rendszer és kivonuló szolgálat megszervezését, illetve azt, hogy az emberek jobban vigyázzanak értékeikre. A lakosok szerint fontos lenne a rendőri jelenlét fokozása, a mezőőrség felállítása és az is, hogy az emberek figyelmesebbek legyenek saját és szomszédjaik értékeire,

valamint, hogy a bűnelkövetők tegyék jóvá a kárt. E tényezők mindegyikét a lakosok 90% fölötti aránya szorgalmazná.

Önkormányzati rendőr munkába állítását a lakosok 90%-a, a rendőrség állományának megerősítését 88%-a, a polgárőrség létszámának növelését pedig 83%-uk tartja fontosnak.

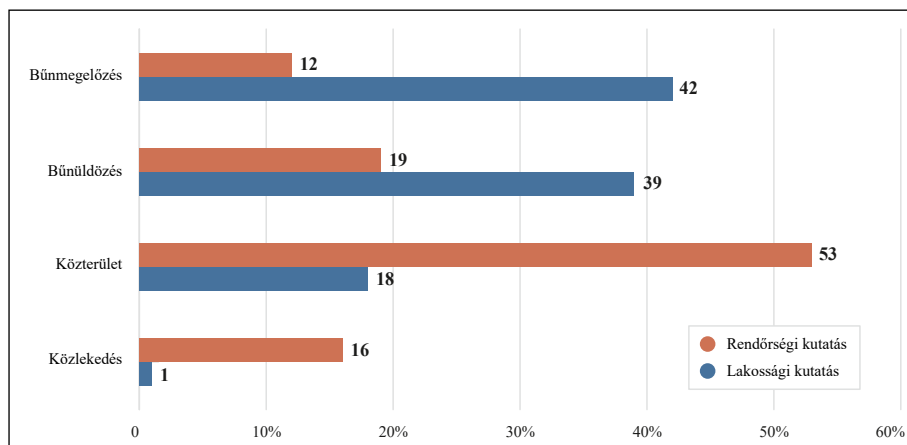
A rendőrök minimum 90%-a támogatja azt, hogy a bűnelkövetők tegyék jóvá a kárt, a rendőrség állományát erősítsék meg, fokozzák a rendőri jelenlétet, illetve, hogy a szomszédok jobban figyeljenek egymásra. Az önkormányzati rendőr munkába állítását 46%-uk, a polgárőrség létszámának növelését 53%-uk tartja fontosnak a vagyonbiztonság javítása érdekében.

A székesfehérvári lakosság 42%-a igényelné a fokozott rendőri fellépést a bűnmegelőzés területén, 39%-uk a bűnüldözés területén, a közterületek esetében 18%-uk, a közlekedésben pedig 1%-uk.

E kérdésben nagy különbséget láthatunk a két célcsoport között, mivel nemcsak arányaiban, hanem a sorrendiségben is másra helyeznék a hangsúlyt a rendőrök. Több mint felük szerint elsősorban a közterületen kellene fokozni a rendőri fellépést, 19%-uk szerint a bűnüldözés, 16% szerint a közlekedés és 12% szerint a bűnmegelőzés területén (7. számú ábra).

7. számú ábra

Fokozottabb rendőrségi fellépést igénylő területek a megkérdezettek véleménye alapján

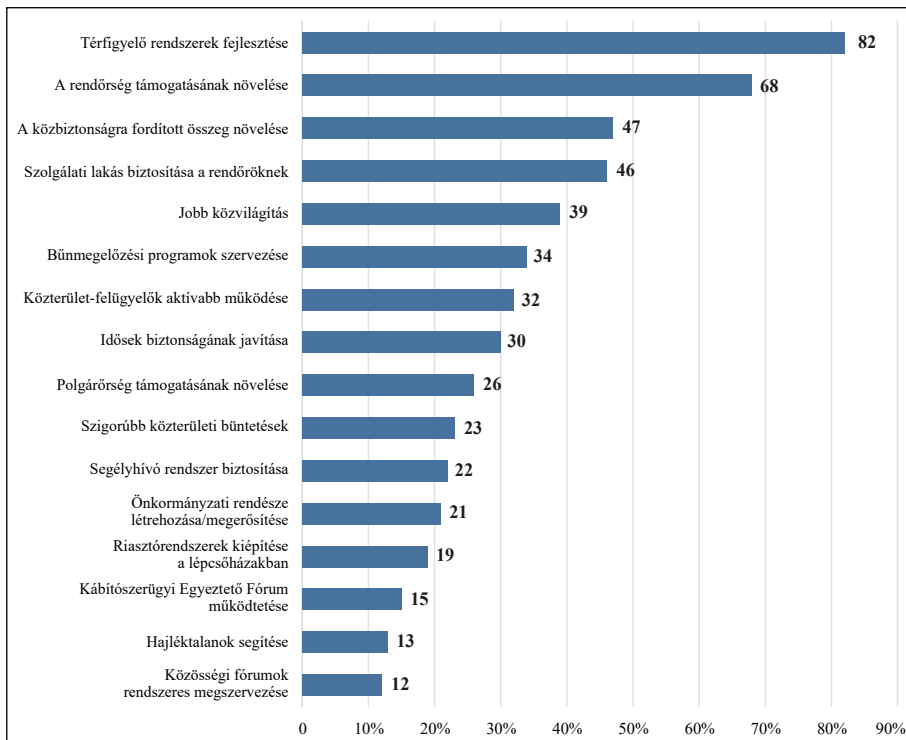
Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A rendőrségi kutatás arra is kiterjedt, hogy mit gondolnak arról, mely területeken lenne szükséges fejleszteni az önkormányzatok közbiztonsági tevékenységét. Számos megadott szempont közül kellett kiválasztani azt, amit fontosnak tartanak.

A rendőrök túlnyomó többsége a térfigyelő rendszerek fejlesztését tartja fontosnak (82%), kétharmaduk a rendőrség támogatásának növelését, 46–47%-uk a közbiztonságra fordított összeg növelését, valamint a rendőröknek nyújtott szolgálati lakást. Legkevésbé a közösségi fórumok megszervezésére, a hajléktalanok segítésére és a Kábítószerügyi Egyeztető Fórumok működtetésére kel-
lene helyezni a hangsúlyt (8. számú ábra).

8. számú ábra

Az önkormányzatok közbiztonsági tevékenységének fejlesztendő területei a megkérdezett rendőrök szerint

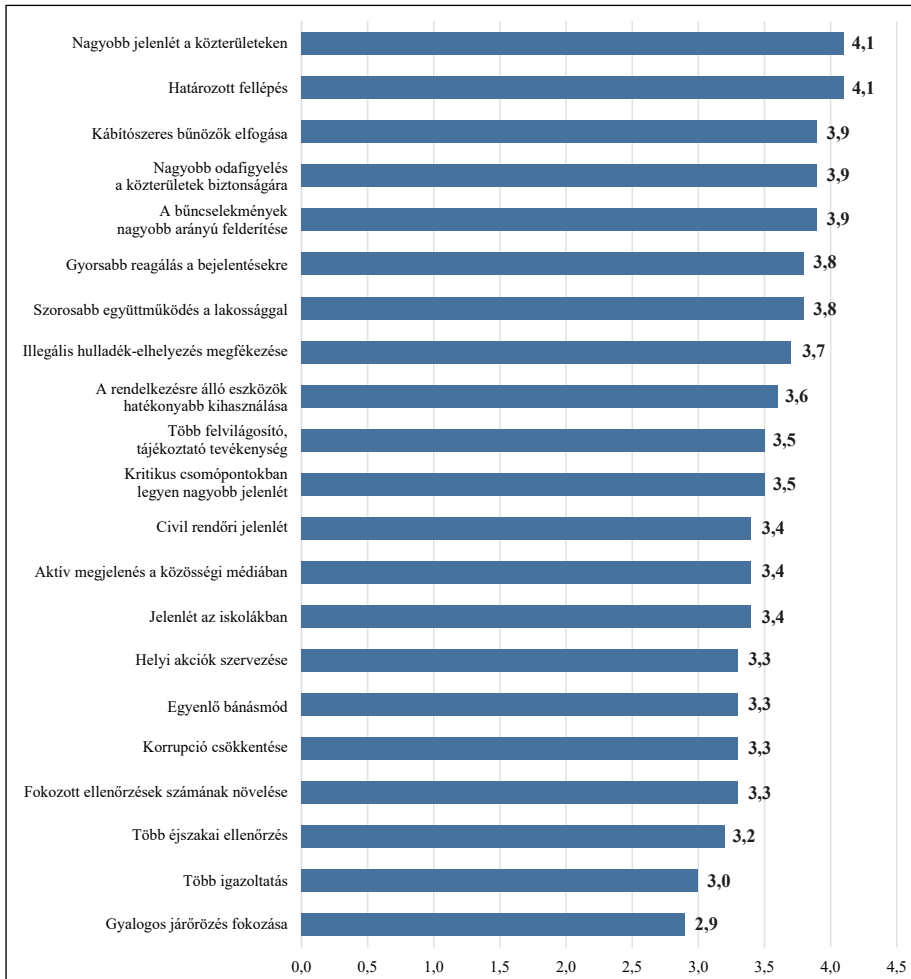

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A rendőrök szerint a biztonságérzet növeléséhez leginkább azzal lehet hozzájárulni, ha nagyobb rendőri jelenlét és határozottabb fellépés tapasztalható. Az is fontos, hogy a kábítószeres bűnözőket elfogják, jobban figyeljenek a közterületek biztonságára, és a bűncselekményeket nagyobb arányban derítsék fel. Véleményük szerint legkevesebb hatása a gyalogos járőrözésnek, a több igazoltatásnak és az éjszakai ellenőrzések fokozásának van (9. számú ábra).

9. számú ábra

Az egyes intézkedéstípusok hozzájárulása a lakosság biztonságérzetéhez a megkérdezett rendőrök szerint (N=310)

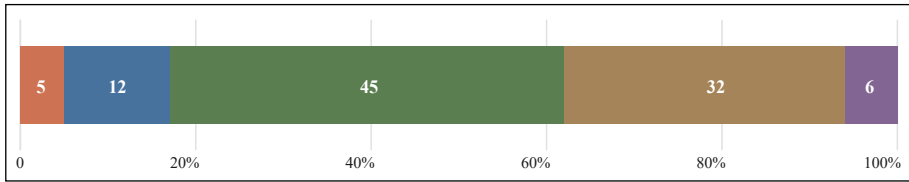

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A megyei rendőrök 38%-a szerint kielégíti a rendőrség tevékenysége a lakosság igényeit, 17%-uk szerint nem, és 45%-uk fogalmazott meg „is-is” véleményt. Ötfokozatú skálán 3,2 pont a kapott válaszok átlagértéke, tehát úgy gondolják, hogy a lakosság közbiztonsággal kapcsolatos igényeit kielégíti a rendőrség (10. számú ábra).

10. számú ábra

A rendőrségi tevékenységek a lakosság közbiztonsággal kapcsolatos igényeihez való hozzájárulásának mértéke a megkérdezett rendőrök szerint (N=310)

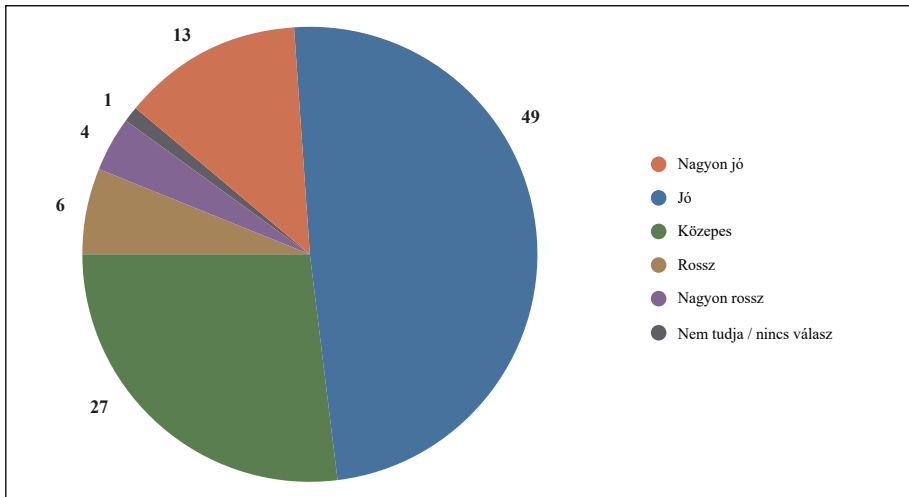

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A rendőrök összességében jónak ítélik meg területük közbiztonságát, 13%-uk nagyon jónak, 49%-uk jónak mondta azt. Közepes szintűnek 27% gondolja, rossznak vagy nagyon rossznak 10%-uk (11. számú ábra).

11. számú ábra

A közbiztonság megítélése a rendőrkapitányságok illetékességi területén a megkérdezett rendőrök szerint (N=310)

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

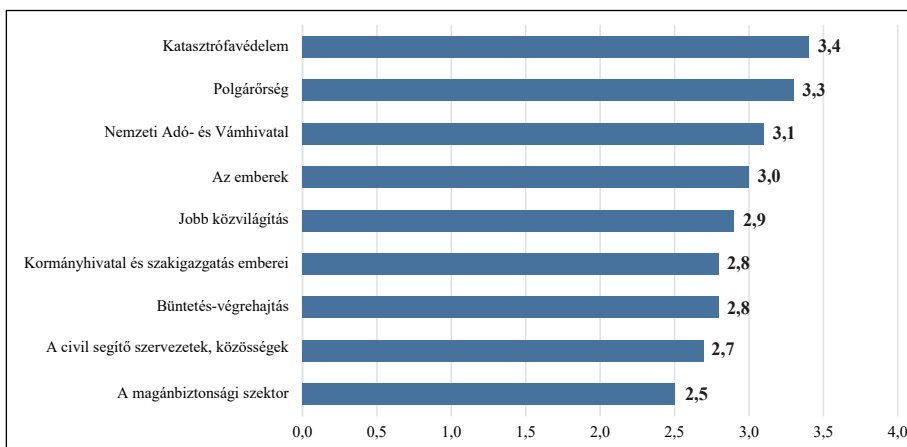
Együttműködési készség

A közbiztonság helyzetét a két megyei jogú városban tartják nagyobb arányban rossznak a munkatársak, nagyon jónak tartják a Gárdonyi és a Móri Rendőrkapitányságon dolgozók.

A mindennapi munkában leginkább a katasztrófavédelmet, másodsorban a polgárőrséget, harmadsorban az önkormányzatokat tartják legnagyobb segítségnek. Ezeket a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, az emberek, a Kormányhivatal és a büntetés-végrehajtás követi. A rendőrök úgy gondolják, hogy legkevésbé a magánbiztonsági szektor és a civil szervezetek támogatják a napi munkájukat (12. számú ábra).

12. számú ábra

Egyes szervek és közösségek szerepe a mindennapi rendőri munka támogatásában a megkérdezett rendőrök szerint (N=310)

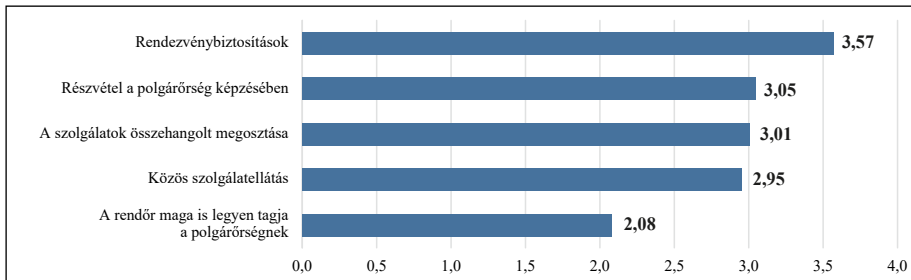

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A polgárőrséggel való együttműködésből legfontosabbnak a rendezvények biztosítását tartják a megye rendőrei. Fontosnak ítélik azt is, hogy részt vegyenek a polgárőrök képzésében, valamint azt, hogy a szolgáltatásokat összehangolják. Kevésbé gondolják fontosnak a közös szolgálatellátást, legkevésbé pedig azt, hogy a rendőr legyen maga is tagja a polgárőrségnek (13. számú ábra).

13. számú ábra

A polgárőrökkel való együttműködés egyes módozatainak fontossága a megkérdezett rendőrök szerint (N=310)

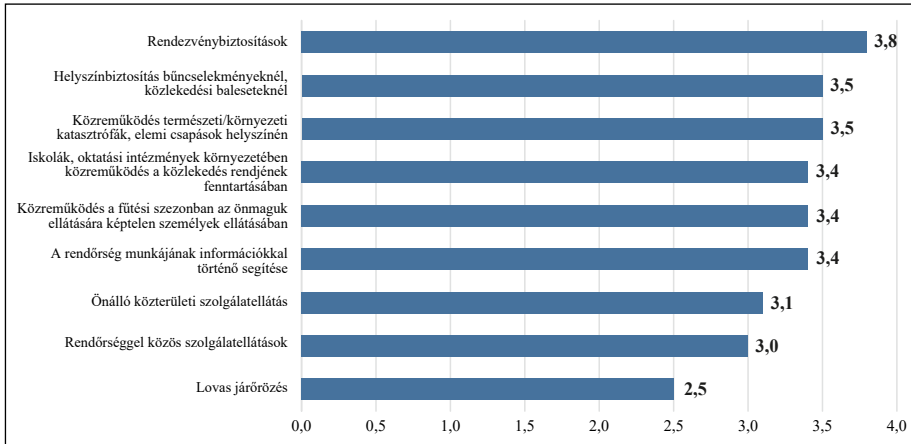

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Saját tapasztalataik alapján a polgárőrök leginkább a rendezvények biztosítása területén és a bűncselekmények vagy közlekedési balesetek helyszínbiztosításai során, valamint a természeti, környezeti katasztrófák esetén segítik munkájukat. Közepesen hatékonyak az oktatási intézmények környezetében a közlekedés rendjének fenntartásában, az egyedül élők ellátásában és a rendőrök információval ellátásában, legkevésbé pedig a lovas járőrözés, a közös vagy önálló szolgálatellátás során (14. számú ábra).

14. számú ábra

A polgárőri tevékenység hatékonyságának megítélése az egyes tevékenységi köröket érintően

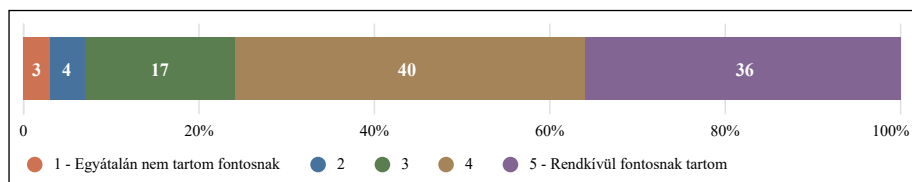

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Rendőreink több mint egyharmada rendkívül fontosnak tartja, további 40%-uk pedig szintén fontosnak tartja, hogy a munkája során ápolja a lakossági kapcsolatait. Kicsi azok aránya, akik egyáltalán nem vagy inkább nem tartják ezt fontosnak, és a skála közepén lévő véleményt a rendőrök 17%-a osztja. Öt-fokozatú skálán az átlagérték 4,0, ami azt jelenti, hogy összességében fontosnak vélik a lakossági kapcsolatok ápolását (15. számú ábra).

15. számú ábra

A lakossággal (civil szervezetekkel, közösségekkel) való kapcsolat fontosságának megítélése a közterületi munka során

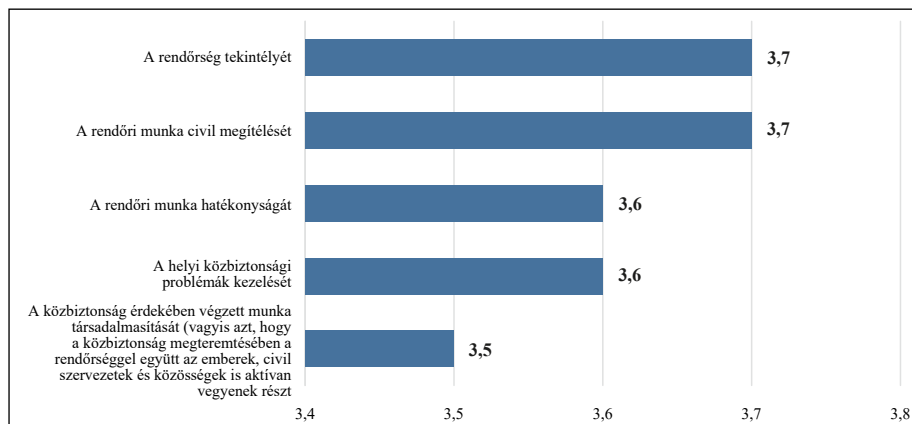

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A válaszok alapján azért is fontos a lakossággal ápolni a kapcsolatot, mert növeli a rendőrség tekintélyét és javul a rendőri munka megítélése. Növekszik a rendőri munka hatékonysága is, javítja a helyi közbiztonsági problémák kezelését, végül a közbiztonság ügyének társadalmasításához is hozzájárul (16. számú ábra).

16. számú ábra

A lakossággal (civil szervezetekkel, közösségekkel) való kapcsolat befolyásának mértéke a rendőri munkával kapcsolatos egyes területekre (N=310)

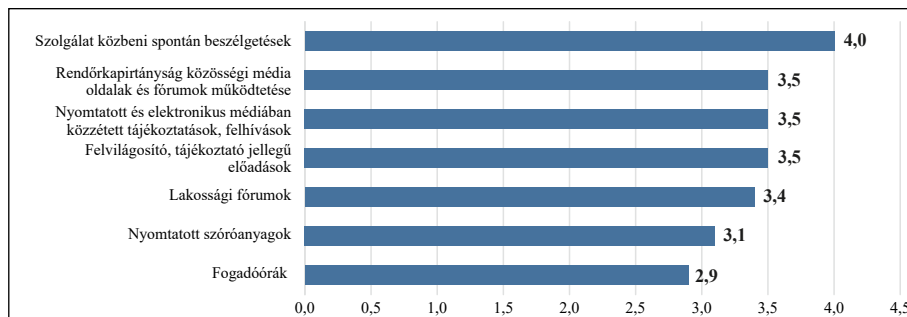

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A lakossági kapcsolatok ápolására legjobb eszközként a szolgálat közbeni spontán beszélgetéseket tartják, ezt követi a média használata és a tájékoztató előadások tartása. A lakossági fórumokat és a nyomtatott szóróanyagokat kisebb mértékben vélik hatékonynak, legkisebb hatékonyságúnak pedig a fogadóórákat tartják (17. számú ábra).

17. számú ábra

A lakossággal (civil szervezetekkel, közösségekkel) való kapcsolattartás egyes eszközeinek hatékonysága a megkérdezett rendőrök szerint (N=310)

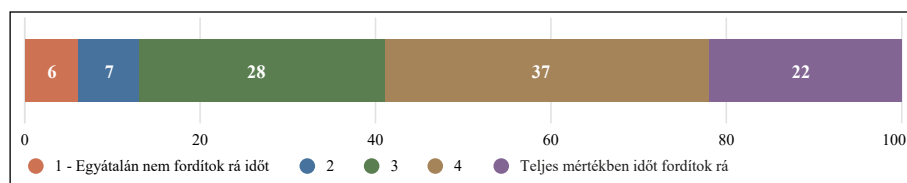

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Többségük úgy véli, hogy megfelelő mennyiségű időt fordít a lakossággal történő kapcsolat ápolására, öt fokú skálán az átlagérték 3,61 pont. Leginkább a Sárbovárdi, Móri és Gárdonyi Rendőrkapitányság munkatársai vélik így, legkevésbé pedig a Fejér Vármegyei Rendőr-főkapitányságon dolgozó, valamint a székesfehérvári és bicskei rendőrök. Beosztás alapján a körzeti megbízottak érzik úgy, hogy közel annyi időt fordítanak rá, amennyi szükséges (18. számú ábra).

18. számú ábra

A lakossággal (civil szervezetekkel, közösségekkel) való kapcsolattartásra szánt idő mértéke a megkérdezett rendőrök szerint (N=310)

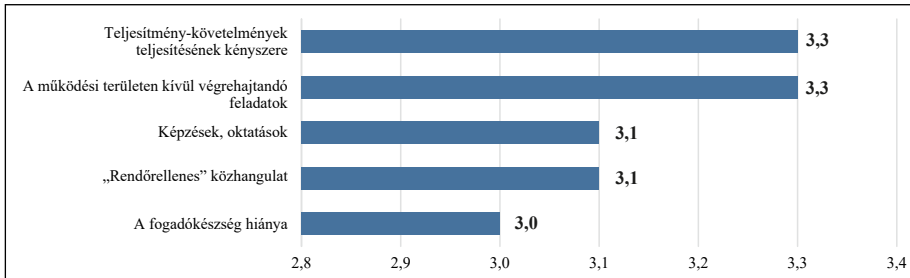

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A kapcsolattartásban leginkább a teljesítménykövetelmények teljesítésének kényszere és a működési területen kívül végrehajtandó feladatok akadályozzák őket. A képzéseket és oktatásokat, illetve a „rendőrelles” közhangulatot szintén említették. A fogadókészség hiánya nem tűnik hátráltató tényezőnek (19. számú ábra).

19. számú ábra

Egyes tényezők akadályozó szerepének mértéke a lakossággal (civil szervezetekkel, közösségekkel) való kapcsolattartás szempontjából (N=310)

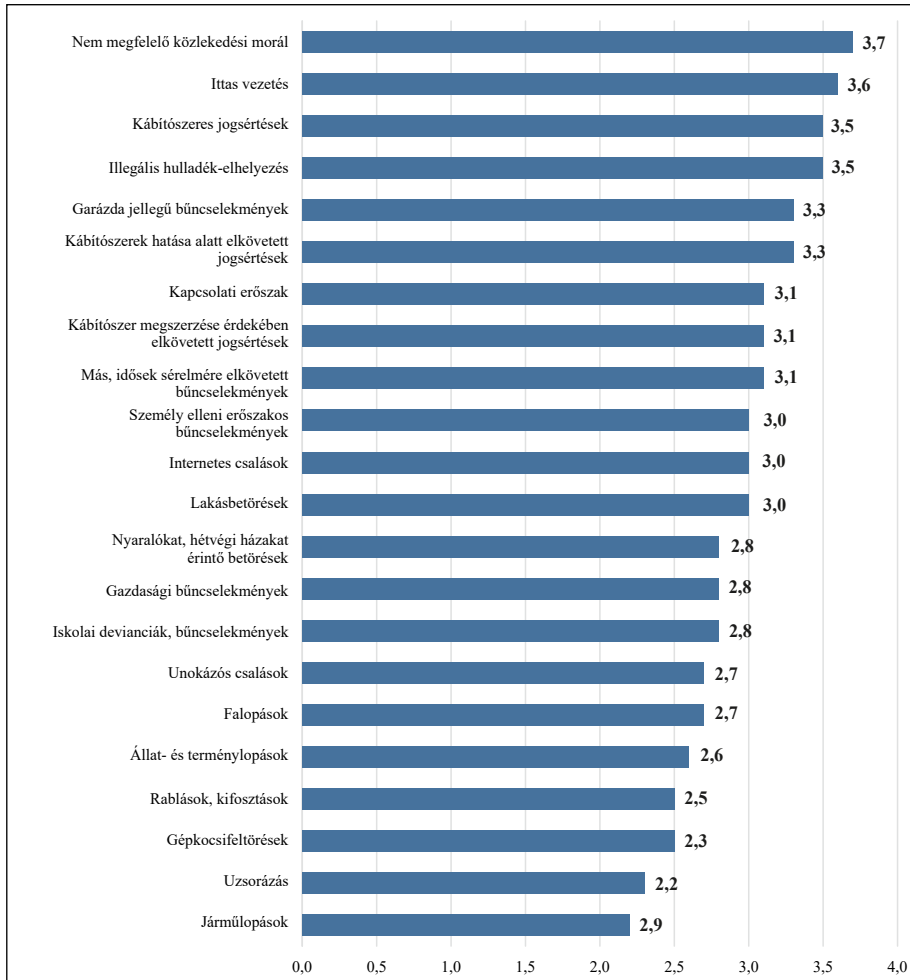

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Szolgálati helyükön a legnagyobb közbiztonsági problémának a nem megfelelő közlekedési morált jelölték meg a válaszadók. Ezt követi az ittas vezetés. A kábítószeres jogsértések és az illegális hulladékelhelyezés is fontos problémaként jelenik meg. Legkisebb gondnak a járműlopásokat érzékelik, az uzsorázást és a gépkocsifeltöréseket szintén kisebb mértékűnek vélik (20. számú ábra).

20. számú ábra

Közbiztonsági problémák súlyossága a megkérdezett rendőrök szolgálati helyén (N=310)

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

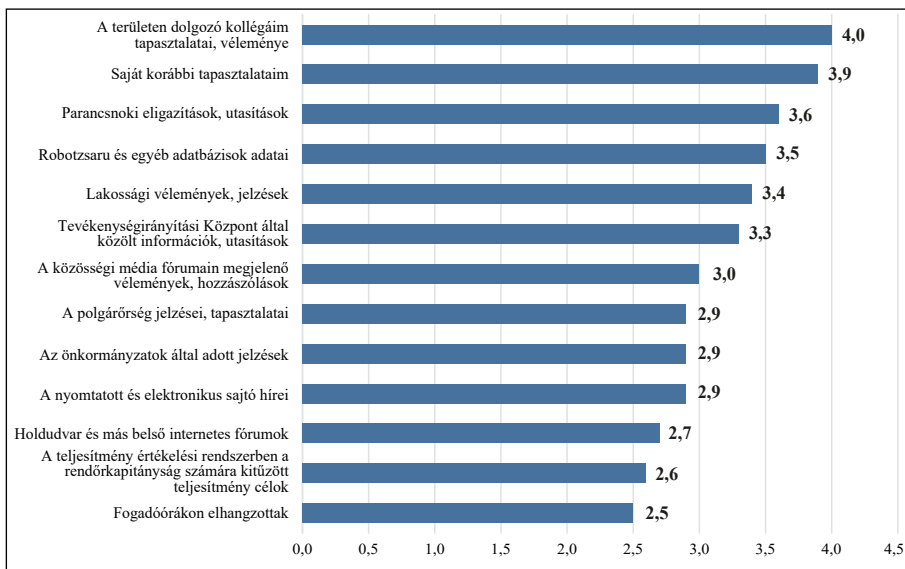
A lakásbetörések szignifikáns módon a Dunaújvárosi Rendőrkapitányság területén jelentenek nagyobb közbiztonsági problémát, az illegális hulladékéltelhelyezés a gárdonyi és bicskei területen. Más problémákat leginkább a bicskei és a dunaújvárosi rendőrök jeleztek.

A napi közterületi munkához szükséges információkat elsősorban a területen dolgozó kollégáktól szereznek. Fontos forrásként jelennek meg a korábbi tapasztalatok és a parancsnoki eligazítások is. Kiemelt szerepe van a Robotzsarunak, az

egyéb belső adatbázisokban lévő adatoknak, de a lakossági véleményeket is nélkülözhetetlenek tekintik. Legkevésbé a fogadóórákat és a teljesítményértékelési rendszerben kitűzött célokat tekintik munkájukat segítő forrásnak (21. számú ábra).

21. számú ábra

Információszerzési forrásai és azok fontossága a napi közterületi munka során

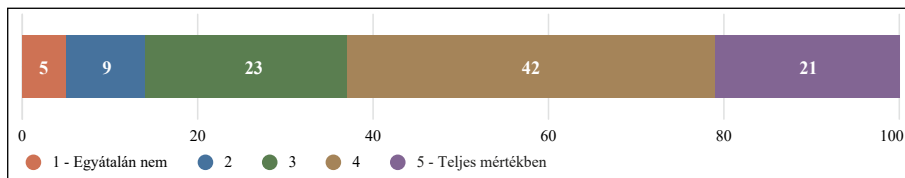

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Egyötödük szerint a közterületi tevékenység teljes mértékben a valós közbiztonsági problémák kezeléséről szól. Ezzel 42%-uk egyetért. A rendőrök 14%-a van negatív véleményen ezzel kapcsolatban, 23%-uk pedig mindkét véleményt osztja. Ötfokú skálán az átlagérték 3,64 pont, tehát összességében inkább egyetértenek azzal, hogy a valós problémák kezeléséről szól a közterületi tevékenység (22. számú ábra).

22. számú ábra

A rendőrkapitányságon végzett közterületi tevékenység valós közbiztonsági problémák kezeléséhez való hozzájárulásának mértéke (N=310)

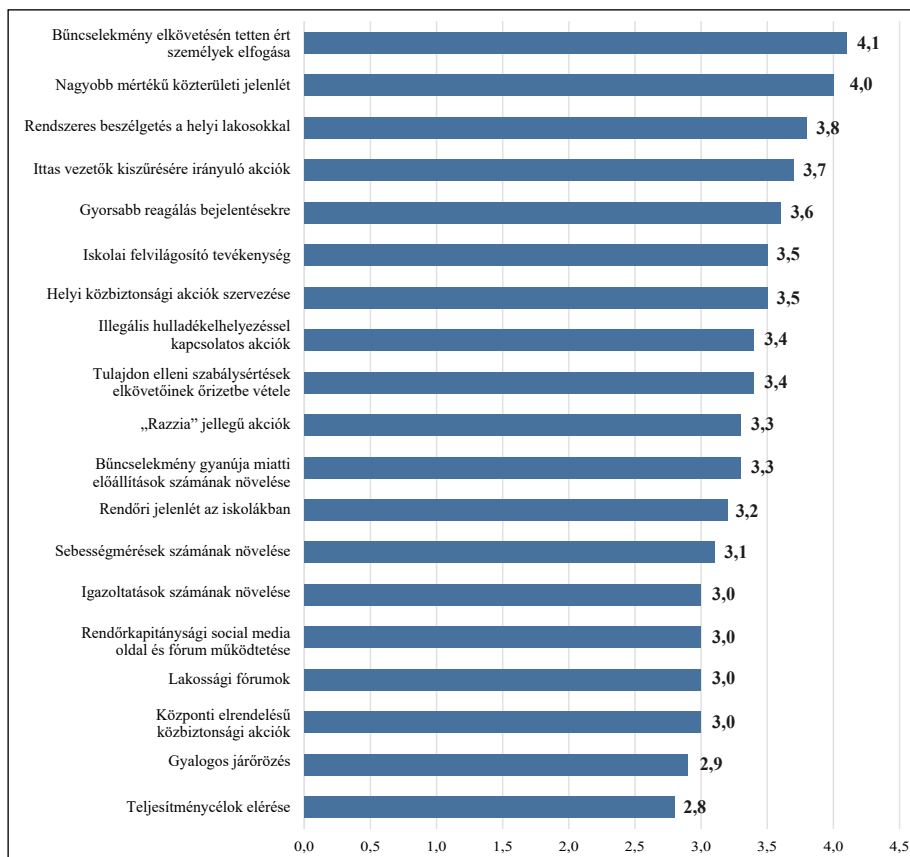

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A helyi közbiztonságot a rendőrök szerint leginkább a bűncselekmények elkövetőinek elfogásával lehet javítani. Fontos, hogy rendszeresen beszélgessenek a helyi lakosokkal. Legkevésbé hatékonyak a lakossági fórumok szervezését, a központi akciókat, a gyalogos járőrözést és a teljesítménycélok elérését tekintik (23. számú ábra).

23. számú ábra

Egyes rendőri tevékenységek közbiztonság javításához való hozzájárulásának mértéke a megkérdezett rendőrök szerint (N=310)

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Összegés, következtetések

Civil és rendőr hasonlóan gondolkodik a biztonságról Fejér vármegyében. A biztonsággal legtöbben a közbiztonságot azonosítják. Az is látszik, hogy a közbiztonság legfőbb letéteményesének tartott rendőrség hatékonyságáról is egyező a véleményük, hiszen mindkét megkérdezett csoport 80%-ban tartja hatékonynak rendőrségünket.

A rendőrökkel végzett kérdőíves felmérésből egyértelműen megállapítható, hogy a közterületen dolgozók tisztában vannak a lakossággal való kapcsolattartás jelentőségével, és tudatosan keresik annak lehetőségeit. A közbiztonságérzetet növelő intézkedések között nagy jelentőséget tulajdonítanak a lakossággal való szoros együttműködésnek, amely a válaszok alapján szinte ugyanolyan mértékben növeli a rendőrség tekintélyét, javítja a munka civil megítélését, hatékonyságát, a helyi közbiztonsági problémák kezelését és a közbiztonság érdekében végzett tevékenység társadalmasítását. Lényeges egyezés tapasztalható a közösségi összefogás szükségességének megítélésében is. A két megkérdezett csoport hasonlóan látja a vagyonzbiztonság javítása érdekében szükséges intézkedések fontosságát is. A közterületen dolgozó rendőrök fontos, munkájukat támogató eszköznek tartják a lakossági véleményeket, azonban ezekhez legkevésbé a szervezett lakossági fórumokon jutnak, jóval inkább a lakókkal való beszélgetéseket részesítik előnyben.

A kapcsolat ápolásának módját és az azt akadályozó körülmények megítélését érintően a kutatás eredményei nagy hasonlóságot mutatnak a Jan Terpstra, Nick Fyfe és Rense Salet által leírt absztrakt rendőrség jelenségénél tapasztaltakhoz (Terpstra, Fyfe & Salet, 2019). A szerzők a skót és holland rendőrség reform utáni állapotát vizsgálva megállapították, hogy az egységes nemzeti rendőrsegek a biztonságot leginkább fenyegető globális veszélyek (illegális migráció, terrorizmus, nemzetközi drogkereskedelem, COVID) kezelésére, valamint a szervezettel szemben megfogalmazott mennyiségi jellegű teljesítménykövetelmények teljesítésére összpontosítanak, miközben a közösségekkel egyre személytelebber, formálisabb viszonyt ápolnak. Ezt a folyamatot erősíti az a körülmény is, hogy a rendőrség egyre kevésbé függ tagjainak hely- és személyismeretétől, mivel ezt egyre inkább a digitális adatrendszerek logikája és kategorizálása váltja fel. A rendőrség működését új technológiák segítik, melyek kevésbé igénylik a rendőr és a közösségek szoros partnerségét. E körülmények pedig a rendőrséget a társadalom szövetéből kiszakadó absztrakt szervezetté kezdik formálni. A hasonlóság egyrészt abban mutatkozik, hogy rendőreink a szolgálat közbeni spontán beszélgetések mellett a közösségi médiát tartják a leghatékonyabb kapcsolattartási módnak, másrészt pedig a kapcsolattartás legnagyobb

akadályának a teljesítménykövetelmények szorítását és a működési területen kívül végrehajtandó feladatokat látják.

Figyelemre méltó jelenség, hogy a rendőrség állománya körében a szervezet kultusza a kisebb településeken jóval erősebb, mint a nagyvárosokban. Ezt mutatja a rendőrség fontosságának és hatékonyságának megítélésével kapcsolatban adott válaszok megoszlása, de a közbiztonság javulását is kisebb rendőrkapitányságokon – Gárdonyban és Sárbogárdon – érezték legnagyobb mértékűnek a rendőrök.

A kérdőíves kutatás talán legszembeszökőbb tanulsága, hogy mind a lakosság, mind a rendőrség erősen hisz az együttműködésben, azonban a rendőrök nem ismerték még fel a rendőrségen kívüli rendészeti szereplők lehetőségeit a közbiztonság védelmezésére. Láthatóan kisebb jelentőséget tulajdonítanak mind a polgárőrségnek, mind az áldozatvédelmi szervezeteknek, mind pedig az önkormányzatoknak, mint a lakosság köréből megkérdezettek. Ennek mögöttes okainak feltárása további kutatásokat indukál. Elképzelhető, hogy a plurális szereplők pontos jogállásáról, működésük szabályozásáról keveset tudó lakosokban idealizált kép jelenik meg, ezért ezekre a szereplőkre inkább mint lehetőségre tekintenek. A közterületi rendőrök ezzel szemben a praktikus segítséget tartják értéknek, az együttműködést a napi realitások alapján ítélik meg, így kevésbé látják hasznosnak és fontosnak a közbiztonság rendszerének más szereplőit.

Az egyes szervezetek jelentőségének megítélése mellett következetesen ez a szemlélet tükröződik vissza abban is, hogy a lakoságnál jóval alacsonyabb arányban tartják fontosnak és hasznosnak az önkormányzati rendőrök munkába állítását és a polgárőrség létszámának emelését. Az önkormányzat közbiztonsági tevékenységének kívánatos fejlesztési irányaira vonatkozó kérdésre adott válaszokból egyértelműen kirajzolódik, hogy rendőreink elsősorban a rendőrség munkáját támogató bázisként, semmint önálló közbiztonsági szereplőként tekintenek az önkormányzatokra.

A polgárőrség ambivalens megítélése rajzolódik ki a különböző ide vonatkozó kérdésekre adott válaszokban. Amíg a szervezet fontosságára és hatékonyságára adott válaszok pontszámai alacsonyak voltak, addig arra a kérdésre, hogy mennyiben segíti a mindennapok munkáját a polgárőrség, igen magas pontszámot adtak a megkérdezett rendőrök. Az is kiderül a válaszokból, hogy feladataik közül azokat tartják igazán hasznosnak, amelyekkel a rendőrség mindennapi munkáját segítik ki (rendezvénybiztosítás, helyszínbiztosítás, forgalomirányítás).

Rendőreink a lakossághoz képest jóval nagyobb mértékben szorgalmazták a közterületi rendőri létszám megemelését, vagy egyáltalában a közterületi rendőri tevékenység fokozását. E pontnál azonban némelyest pontosításra vagy árnyalásra szorul a kép, amely a rendőrök véleménye alapján kialakult. Köztük

dolgozva, a velük folytatott beszélgetések és interjúk alapján állítjuk – bár kétségtelenül kínálja magát e következtetés –, nem arról van szó, hogy a rendőrök a bűnmegelőzés ellenében az elrettentő hatású közterületi jelenlét fontosságában hinnének. A válasz értelmezéséhez fontos körülmény, hogy közterületi rendőröket kérdeztünk, ezért véleményükben a létszámihiány ellensúlyozásának kívánatossága jelenik meg. A közterületi munkát valóban a bűnmegelőzés egyik hatékony eszközeként értékelik, így az az igény, amely a jelenlét növelésére irányul, egyben a bűnmegelőzés javítását is célozza. Az azonban a válaszokból kiderül, hogy mindezt nem a represszív intézkedések fokozására használnák. A „razzia” jellegű akciókat, az előállítások vagy a sebességmérések számának növelését nem tartják olyan eszköznek, amely a helyi közbiztonság javításához hozzájárulna. Az erre vonatkozó kérdés során a három legfontosabbnak a bűncselekmények elkövetőinek elfogását, a nagyobb mértékű közterületi jelenlétet és a helyi lakosokkal való rendszeres beszélgetést tartották.

A választott minta sajátosságából fakadhat az az első ránézésre ellentmondásos helyzet is, hogy amíg a biztonságérzet javítása érdekében a legfontosabbnak a közterületi jelenlét növelését tartják, addig ennek a legnyilvánvalóbb megjelenését, a gyalogos járőrözést a legalacsonyabb pontszámmal illették a felsorolt lehetőségek között. E kettős megítélés kézenfekvő oka lehet a rendőrök kényelemszeretete, azonban legalább ennyire véleményformáló lehet az a körülmény, hogy az alacsony közterületi rendőri ellátottság nem teszi lehetővé a biztonságérzetet kétségtelenül növelő, a reagálás képességét azonban jelentősen lecsökkentő gyalogos járőrözést.

A megfogalmazott hipotéziseket a kérdőív egyértelműen igazolta. A Fejér vármegyei rendőrök erős igényt formálnak az együttműködésre, a közbiztonság problémás helyzeteinek kezelése során építenek a közösségből érkező véleményekre. Kimutathatók ugyanakkor az absztrakt rendőrség jelenségének bizonyos elemei is, ami hátráltatja az együttműködést. Az is látszik, hogy a közbiztonság plurális rendszere intézményesült szereplőinek (önkormányzatok, polgárőrség, áldozatvédelmi szolgálat) fontosságát és hatékonyságát rendőreink a lakosság körében mértnél jóval alacsonyabbra értékelik. Ennek oka lehet az is, hogy a rendőrségen nem alakult még ki a többszereplős rendészet iránti igény, de az is, hogy a rendőrségen kívüli szereplők mai állapotukban valóban nem szolgálják kellően hatékonyan a közbiztonságot. Erre vonatkozóan további elemzéseknek van helyük a közeljövőben. A biztonságértelmezésről és a rendőrség együttműködési készségéről kialakított képet árnyalhatják a vezetőkkel készített interjúk tapasztalatai is, melyeket egy másik önálló tanulmányban tervezünk ismertetni.

Felhasznált irodalom

Terpstra, J., Fyfe, N. & Salet, R. (2019). The Abstract Police: A conceptual exploration of unintended changes of police organizations. *The Police Journal: Theory, Practice and Principles*, 12(4), 339–359. <https://doi.org/10.1177%2F0032258X18817999>

A cikkben található online hivatkozás

URL1: *Közbiztonság, rendőrség 2021 – parlamenti infótabló a bűnözés alakulásáról*. https://www.parlament.hu/documents/10181/39233533/Infotablo_2021_11_kozbiztonsag_rendorseg_2021.pdf/9aa47545-dfad-d639-c881-dc1916afa86f?t=1618209976384

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Budavári Á. & Ruff T. (2024). A közterületen szolgáló rendőrök biztonságértelmezése, együttműködési készsége és a közbiztonság problémáinak meghatározása Fejér vármegyében. *Belügyi Szemle*, 72(4), 629–655. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i4.pp629-655>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A tanulmány az Innovációs és Technológiai Minisztérium Kooperatív Doktori Program Doktori Hallgatói Ösztöndíj programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott támogatásával készült.

Etikai nyilatkozat

Az adatokat kérésre rendelkezésre bocsátják.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Budavári Árpád, aki a budavaria@fejer.police.hu e-mail címen érhető el.

Munkahelyi képzésekről való vélekedés egy empirikus kutatás eredményeinek tükrében

Perceptions of on-the-job training in the light of empirical research

Balogh Mónika

doktorandusz

Nemzeti Közszerológati Egyetem,
Katonai Múszaki Doktorai Iskola
balogh.monika@matrixcbs.com

Absztrakt

Cél: Jelen tanulmány célja a humánereforrás-menedzsment egyik feladatát jelentő munkahelyi képzések vonatkozásában végzett empirikus kutatás eredményeinek ismertetése, mely felmérésben részt vevők 80%-a a rendvédelemben dolgozik.

Módszertan: A vizsgált téma szakirodalmi áttekintését követően kvantitatív kutatási módszerrel, írásbeli kikérdezéssel és kérdőív eszközével valósult meg az empirikus vizsgálat. A kérdőív kitöltése önkéntes és anonim volt, a kérdőív 21 kérdés mentén vizsgálta a kutatási célhoz kapcsolódóan megfogalmazott hipotézisek igazolását, elvetését. A kapott eredmények számítógépen végzett összesítését követően az adatok statisztikai számításokkal kerültek értékelésre, elemzésre.

Megállapítások: A felmérés egyik legfontosabb megállapítása, hogy a munkavállalók megítélése szerint nagyon fontos a munkahelyen belüli képzések biztosítása. A szakmai képzéseken túlmutatva fontosnak tartják az általános kompetenciák fejlesztését, melyet éves szinten többször, szervezeten és előre tervezetten tartanának szükségesnek megvalósítani. A válaszadók 43%-ánál a képzésekről a munkavállalók véletlenszerűen szereznek tudomást arra vonatkozóan, hogy adott évben milyen képzéseket szervez a szervezet. A minta mindössze 20%-a esetében tájékoztatják őket a képzésekről, és kérdezik meg őket arról, hogy milyen képzésen szeretnének részt venni, bevonják őket

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2024. 02. 21. Átdolgozás: 2024. 04. 10.
Elfogadás: 2024. 04. 11.

a választásba. A válaszadók több mint fele, 57%-a szívesen részt vesz/részt venne olyan nem szakmai jellegű képzésen, melyet külsős képzőintézmény tréner tart, és további 26% kimondottan azt tartja jónak, ha nem a saját szervezet tréner tartja számunkra a tréninget, hanem külsős szakember érkezik. A válaszadók több mint fele, 55%-uk úgy véli, hogy a munkahelyükön a képzésfejlesztések tekintetében a humán erőforrás szakemberei többet tehetnének ezen a téren; 22% esetében érkezett az a választ, hogy sokkal többet tehetnének a HR munkatársai a képzésekért, képzésfejlesztésért.

Érték: A tanulmány értékét az empirikus kutatás során kapott valós munkavállalói visszajelzések adják, akik a munkahelyi képzések gyakorlatába engedtek betekinteni. A humán erőforrás megtalálása, fenntartása és megtartása minden humán szakember számára növekvő kihívásokat jelentő feladat, állami és vállalkozói szegmensben egyaránt. Ha a munkavállalók visszajelzéseit figyelembe veszi a szervezet vezetése, közös kooperációval kijelölhetővé válnak a munkaerő megtartást segítő módszerek, az anyagi elismerésen túlmutatva. A munkahelyi képzések az egyének fejlődését, önmegvalósítását segítik, amely ha a szervezet stratégiájával és célkitűzésével találkozni tud, hosszú távú munkaerőként a szervezet eredményességét és hatékonyságát képes növelni.

Kulcsszavak: humán erőforrás-menedzsment, képzés, képzésfejlesztés, rendvédelem

Abstract

Aim: The aim of this paper is to present the results of an empirical study on workplace training, one of the tasks of human resource management, in which 80% of the survey sample works in law enforcement.

Methodology: Completion of the questionnaire was voluntary and anonymous, and the questionnaire was 21-question survey to examine the confirmation or rejection of the hypotheses formulated in relation to the research objective. After the results were aggregated on a computer, the data were evaluated and analysed by statistical calculations.

Findings: One of the key findings of the survey is that employees consider it very important to provide training in the workplace. In addition to vocational training, they consider it important to develop general competences, which they would like to see implemented several times a year, in an organised and planned way. For 43% of respondents, training is something that employees find out about by chance, when they find out what training the organisation organises in a given year. For only 20% of the sample, they are informed about the training and asked about the training they would like to attend, involving them in

the choice. More than half of the respondents, 57%, would be happy to attend a non-professional training course given by a trainer from an external training organisation, and a further 26% would prefer to receive training from an external professional rather than from their own organisation. More than half of the respondents, 55%, believe that HR professionals could do more in this area in terms of training development in their workplace. 22% responded that HR staff could do much more in terms of training and training development.

Value: The value of the study lies in the feedback from real employees, who provided insights into the practice of on-the-job training, obtained through empirical research. Finding, maintaining and retaining human resources is an increasingly challenging task for all human resources professionals, in both the public and business sectors. If employee feedback is taken into account by the organisation's management, methods to promote retention, beyond financial recognition, can be identified through joint cooperation. On-the-job training helps individuals to develop and realise themselves, which, if it can meet the organisation's strategy and objectives, can increase the effectiveness and efficiency of the organisation as a long-term workforce.

Keywords: human resource management, training, training development, law enforcement

Bevezetés

Jelen tanulmány a humán erőforrás-menedzsment egyi pillérét, a képzést veszi fókuszába, melynek jelentősége és fontossága valamennyi szervezet számára kiemelten fontos, és napjainkra egyre inkább felértékelődni látszik. A munkaerő toborzása, kiválasztása, majd megtartása és a munka szervezése az adott szervezet eredményességének és sikerességének egyik záloga. Ebből adódóan a HR-szakembereknek felkészültnek kell lenniük, folyamatosan figyelve mindazon társadalmi és gazdasági változásokat, alakuló trendeket, melyek körbeveszik. A dinamikusan változó trendek megkövetelik a humán szakemberek reakcióját is. Akik nem követik a változásokat, nem alkalmazkodnak a megváltozott körülményekhez, hátrányba kerülnek, a szervezeten belül pedig sokszor kezdetet vesz a szervezeti kultúra negatív irányú változása. A humán erőforrás-menedzsment egyik kiemelt területe és egyben feladata a képzés. A képzéseket, képzések fejlesztését mindig is kiemelten fontosnak tartottam, vallom azt, hogy minden ember számos értékkel, képességgel, készséggel rendelkezik, melyek fejleszthetőek, csiszolhatóak, munkahelytől, beosztástól, életkortól függetlenül.

Humán erőforrás és képzés jelentősége napjainkban

Egy szervezet életében létfontosságú kérdés, hogy a vezetés tisztán lássa szervezetstratégiai létét. A stratégiának számos dimenziója van, melyek egymással szoros összefüggésben vannak, ok-okozati kapcsolódásban a szervezet mindennapi életére kihatással van.

A humán erőforrás a szervezetben dolgozó embereket jelenti, akik hozzájárulnak a szervezet működéséhez, növekedéséhez és fejlődéséhez. Az emberek képességei, készségei és tudása döntő fontosságúak ahhoz, hogy a szervezet sikeres legyen, és a céljai eléréséhez szükséges erőforrásokat megfelelően használja fel. *„Ahol emberek dolgoznak, ott mindig van személyügyi feladat. A különbség csak abban áll, hogy hány ember dolgozik együtt, és ennek alapján mennyire sok a személyügyi tennivaló.”* (Túri, 2018). Chikán megfogalmazásában az emberi erőforrás *„a szervezetek tevékenységében közreműködő embereknek a munkavégzéshez szükséges képességeik, ismereteik és a munkamegosztásban elfoglalt helyük szerinti strukturált összessége”* (Chikán, 2021). A szerző kihangsúlyozza az emberi erőforrás kettős tulajdonságát. A munkavállaló saját szükségleteinek kielégítése érdekében munkát vállal, amellyel az általa választott szervezet céljait fogja szolgálni. Ebből adódóan a vállalat céljának kell lenni, hogy a munkavállalóját céljai megvalósításában segítse, megteremtve ezáltal a vállalat küldetésének teljesülését.

A humán erőforrás-menedzsment az emberek mindennapi foglalkoztatásával kapcsolatos aspektusokat foglalja magába, úgymint toborzás és kiválasztás, szervezetfejlesztés, tudásmenedzsment, tehetséggondozás, teljesítmény- és jutalmazásmenedzsment, a vállalat társadalmi felelősségvállalása. A humán erőforrás-menedzsment célja ennek megfelelően összetett. Többek között célja a szervezetet támogatni a célkitűzéseinek elérésében olyan emberi erőforrás stratégiák megvalósításával, melyeket az üzleti stratégiával integrálnak (stratégiai humán erőforrás-menedzsment), s amely hozzájárul a szervezeti kultúra kialakításához, és biztosítja a szervezet számára, hogy tehetséges, képzett, elkötelezett emberek dolgozzanak a cégben (Armstrong & Taylor, 2014).

A stratégiai döntéshozatalnak a feladata, hogy egyaránt meghatározza a szervezet céljait, forrásait és politikáját. A legnagyobb kihívást az jelenti, hogy a jövőre nézve úgy kell tervezni, hogy a változások, környezeti hatások nem ismertek, de mégis be kell építeni a stratégiába (Zoltayné, 2005). Egy szervezet vezetőjeként folyamatosan monitorozni szükséges a körülötte lévő világot, keresni az ok-okozati összefüggéseket, jó és jobb megoldásokat egyaránt. Ahhoz, hogy ebben a rohamosan fejlődő világban felszínen tudjunk maradni, nélkülözhetetlen saját magunk önfejlesztése, ahogy a munkavállalók, beosztottak képességeit

(például problémafelismerés, hatékonyság, időmenedzselés, stressztűrés stb.) is fejleszteni szükséges, melyek a stratégiai menedzsment részét kell jelentsék. A hierarchikus struktúrájú szervezetek olyan szervezeti formátumok, ahol az egyes szintek – egy jól meghatározott rangrendben – irányítási és felügyeleti kapcsolatban állnak egymással. Ennek az elrendezésnek a lényege, hogy egyértelműsíti a döntéshozatali folyamatokat, a felelősség és hatalom megosztását, valamint a munkafolyamatokat. A hierarchikus szervezetek előnye, hogy a felelősség és az irányítás világosan és hatékonyan szétosztható. Az egyértelműség és a rendszerezettség segíthet a hatékony működésben és a célok elérésében. Ugyanakkor hátrányuk lehet, hogy a kommunikáció gyakran lassú és nehézkes, a bürokrácia és a hivatalosság pedig gátolhatja a rugalmasságot és a gyors döntéshozatalt.

„Az állami szervezetek a mindenkor hatályos jogszabályi előírásoknak megfelelően, szigorú szabályok és előírások mentén működnek, mely szabályzókbán a működés személyi és tárgyi feltételei éppúgy deklaráltak, mint a feladat-, döntés- és hatáskörök.” (Balogh, 2022). A szervezet által létrehozott szervezeti kultúrának különböző típusait különböztetjük meg, mint például Slevin és Covin nyomán mechanikus és organikus, Handy csoportosítása alapján hatalom-, feladat-, szerep- és személyiségkultúra, Quinn modellje alapján klán vagy támogató kultúra, adhokrácia vagy innovációorientált, nyílt kultúra, cég- vagy célorientált, racionális kultúra és hierarchia vagy szabályorientált, bürokrata kultúra (Kiss & Csillag, 2014). A bürokratikus modellt az alábbi sajátosságok jellemzik:

- irányítása centralizált;
- pontos és szigorú munkafelosztás;
- kidolgozott szabályok teljes részletekig;
- élesen elválasztódnak a vezetők és a beosztottak;
- a vezetők és beosztottak között a viszony személytelen (Klein, 2021).

A stratégiai menedzsment szerepe az utóbbi évtizedekben felértékelődött, a vezetésnek képessé kell válnia tervek és struktúrák kidolgozására, stratégiák, új gazdasági helyzetek és technológiák értékelésére és újraértékelésére egyaránt. A stratégiai menedzsment folyamatos tevékenység, amely az állami és vállalkozói szektorban egyaránt jelen van. Chikán (2021) értelmezésében az alábbiak tartoznak ezen fogalomkörbe:

- a szervezet adott, aktuális helyzetének leírását, helyzetértékelését és a reálisan várható jövőképét;
- algoritmusokat, hogy az adott szervezet hogyan juthat el egy kedvező jövőképe megvalósításához, és a szükséges lépéseket hogyan tudja végrehajtani;
- teljesítményértékelő és visszacsatoló metódusokat, melynek eredményeként a tervezett és a megvalósult eredményt összehasonlíthatni, mérni lehet.

A fenti felsorolásból is látható, hogy a stratégiai menedzsment értelmezése tágabb, mint a stratégiai tervezés. A menedzsment során figyelembe kell venni minden olyan környezeti tényezőt, amely adott szervezetet jellemzi, úgy, mint a szervezet kultúrája, értékei, érdek- és hatalmi viszonyok ahhoz, hogy a stratégiai irányvonal és a szervezet belső jellemzői között kialakulhasson az összhang (Balaton et al., 2017). A stratégiai menedzsment a jövő irányába tett lépések sorozata, melyben igyekeznek a szervezetet nem csupán megtartani, hanem előnyhöz is juttatni. Ehhez szükséges egyfajta stratégiai előrelátás, amely egy olyan képességként értelmezhető, hogy a vezető mennyire tudja megjósolni a stratégiai környezetben való helyzetét, és hogyan tudja értelmezni, szintetizálni a már megtapasztalt eseményeket, a múlt történéseit. Ezen stratégiai előrelátásnak meghatározó tényezői az egyéni megismerés és a szervezeti struktúra (Peterson & Wu, 2021).

A szervezetek jelentős része mára már felismerte a szervezeten belüli továbbképzések fontosságát és szerepét, külön divíziók, szervezeti egységek foglalkoznak a munkavállalók fejlesztésével, képzésével. A továbbképzések felértékelődésének okaként Klein (2018) az alábbi tényezőket sorakoztatja fel:

- Gyors műszaki-technikai fejlődés – a gyártási folyamatokat ma már túlnyomó részt az automatizált folyamatok jelentik, mely gépek kezeléséhez elvárt a magasabb szintű szakirányú tudás. Az ipari forradalom 4.0 kihívásaira történő reagálásunk legfontosabb feladata a képzési, szakképzési rendszerek olyan szintű átalakítása, amely eredményeként naprakész tudású szakemberek jelennek meg a munkaerőpiacon. Számos esetben átképzéssel is találkozunk, amely a munkáltatói oldalról gazdasági kérdéseket is felvett. Egyrészt a munkavállaló életkorának előrehaladtával nő az az ismeretanyag-mennyiség, amely egy átképzéssel részben vagy teljes egészében elvész, így a korábbi befektetés „kidobásra” kerül. Másrészt a munkavállaló öregedésével csökken az az időtartam, ameddig még használni tudja majd az új ismereteket, ami a „megtérülés” kérdését veti fel a munkáltató oldaláról nézve.
- Szervezetek növekvő komplexitása – egy szervezet működése, működtetése komplex feladat, amelyben a feladatok koordinálása és integrálása bonyolult kihívást is jelenthet, ha nem veszik igénybe az informatika nyújtotta támogató funkciók használatát. A mai gyorsuló világban a vállalatoknak, szervezeteknek a gyors helyzetfelismerés, piaci igényekre történő azonnali reflektálás akár a jövőjüket is jelentheti, így a flexibilitás, a megújulás, változásokra való felkészülés és azonnali reagálás megtanulása elengedhetetlen a túléléshez.
- Gyorsan változó társadalmi, gazdasági feltételek – ezen feltételek gyors változása mára már felértékelte a képzések, továbbképzések jelentőségét, fontosságát.

- Növekvő minőségi igények – az állandó fejlődést csak úgy tudja átvezetni egy cég a saját életébe, ha a versenyben maradás lehetőségét megőrizve folyamatosan képi, tréningezi munkavállalóit.

Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a változó körülmények és a társadalmat érő globális hatások (mint például a 2019-es COVID–19-járvány) a képzés fontosságának felismerését felülírták, a szervezet humán erőforrásának feladatki-jelölésében a képzések elhalványodtak, számos szervezet esetében elmaradtak. A képzések hiánya egy szervezet életére komoly kihatással van. Az emberi erőforrást többek között az különbözteti meg a tárgyi erőforrástól, hogy a humán erőforrásnak személyiségük van, akiknek a mindennapi feladatok ellátása során koncentrált tudást nyújtva, maximális teljesítményt kell nyújtaniuk a munkáltató általi mindenkori elvárásoknak megfelelően. Ha a megfelelő szakmai tudással rendelkeznek is a beosztottak, de hiányosak vagy nem ismertek számukra mindazon skillek, melyek a teljesítenyüket és személyiségüket támogatni tudják, a munkaerő el fogja hagyni az adott munkahelyet, amely munkaerő hiánya a humán erőforrás-menedzsment számára újabb feladatot fog jelenteni.

Képzésfejlesztés-menedzsment aspektusai állami és vállalkozói szférában

A 21. század gazdasági és technológiai környezete egyre nagyobb hangsúlyt helyez a képzésfejlesztésre, amely a humán erőforrás-menedzsment alapvető eleme. A siker és a növekedés szempontjából a humán erőforrás- és képzésfejlesztés fontosságának megértése kulcsfontosságú a szervezetek számára, állami és vállalkozói szinten egyaránt. A szervezeteknek el kell köteleződniük a humán erőforrás- és képzésfejlesztés terén, és az emberek számára biztosítani kell a megfelelő lehetőségeket a fejlődésre és a szakmai előrehaladásra egyaránt.

A képzésfejlesztés állami szférában történő megfelelő kezelése különösen fontos, mivel az állami szervezeteknek nem csupán munkavállalóik képességeit kell fejleszteniük, hanem a közszolgáltatások minőségét és hatékonyságát is javítaniuk kell. Ebben a kontextusban a képzésfejlesztésnek összhangban kell állnia a közpolitikai célokkal és prioritásokkal, valamint figyelembe kell vennie a költségvetési korlátokat és a szabályozási környezetet egyaránt.

A vállalkozói szférában a képzésfejlesztés menedzsmentje a vállalatok versenyképességének és eredményességének növelésére összpontosít. Itt a képzésfejlesztés célja a munkavállalók produktivitásának, innovációs képességének és lojalitásának javítása, ami hozzájárul a vállalat növekedéséhez és piaci

pozícióinak erősítéséhez. A vállalkozói szférában a képzésfejlesztés menedzsmentje gyakran rugalmasabb és gyorsabban alkalmazkodik a piaci változásokhoz.

A két szektort vizsgálva jelentős különbségeket figyelhetünk meg ezen kérdéskörben, mely elsősorban a szervezet fenntartói formájából, személyéből eredeztethető. Az állami szervezetek kötöttebb, nehezebben reagáló szervezetek, ahol a döntési folyamatok szerteágazódása, annak sokszor többszintes rendszere lassítja a végrehajtási folyamatokat. Vállalkozói oldalról tekintve gyorsabban végbe mehetnek a döntési folyamatok, ha a szervezet jól strukturáltan, egyértelmű folyamatszabályozás mentén működik.

Az állami és vállalkozói szférában zajló képzésfejlesztésben több azonosságot is megfigyelhetünk, amelyek a különböző szervezetek közös céljaira és érdekeire utalnak. Az azonosságok közé tartoznak:

- A humán erőforrás fejlesztése: mindkét szférában a képzésfejlesztés célja a munkavállalók ismereteinek, készségeinek és képességeinek fejlesztése, hogy hatékonyabban tudjanak hozzájárulni a szervezet céljaihoz és teljesítményéhez.
- A szervezeti teljesítmény növelése: a képzésfejlesztés mind az állami, mind a vállalkozói szférában hozzájárul a szervezetek teljesítményének és hatékonyságának javításához, valamint a szervezeti célok eléréséhez.
- Alkalmazkodás a változó környezethez: mindkét szférában a képzésfejlesztés fontos eszköz a szervezetek számára ahhoz, hogy alkalmazkodni tudjanak a technológiai fejlődéshez, a piaci és gazdasági változásokhoz, valamint a jogszabályi és szabályozási követelményekhez.
- Munkavállalói elégedettség és megtartás: a képzésfejlesztés mind az állami, mind a vállalkozói szférában javítja a munkavállalók elégedettségét és lojalitását, ami hozzájárul a tehetséges munkaerő megtartásához és a fluktuáció csökkentéséhez.
- Személyre szabott képzési megközelítések: mind az állami, mind a vállalkozói szférában a képzésfejlesztés során fontos a munkavállalók egyedi igényeinek és képességeinek figyelembevétele, hogy a képzés a lehető legnagyobb hatást gyakorolhassa a szervezeti teljesítményre (Balogh, 2023).

Az azonosságok mellett több különbözőség is megfigyelhető a két szféra képzésfejlesztésében, amelyek a két terület eltérő céljait, prioritásait és kihívásait tükrözik.

- Célok és prioritások: az állami szférában a képzésfejlesztés gyakran összhangban áll a közpolitikai célokkal és prioritásokkal, míg a vállalkozói szférában a fő cél a vállalatok versenyképességének és eredményességének növelése.

- Finanszírozás és költségvetés: az állami szférában a képzésfejlesztésre fordított források általában korlátozottabbak, és a költségvetési megszorításoknak megfelelően kell kezelni őket. Ezzel szemben a vállalkozói szférában a képzésfejlesztés finanszírozása rugalmasabb lehet, és a vállalatok gyakran nagyobb beruházásokat tesznek a munkavállalók képzésébe.
- Szabályozási környezet: az állami szférában a képzésfejlesztésnek gyakran meg kell felelnie a jogszabályi és szabályozási követelményeknek, míg a vállalkozói szférában a szervezeteknek több mozgástérük lehet a képzési programok kialakításában és végrehajtásában.
- Képzési módszerek és eszközök: az állami szférában a képzésfejlesztés hagyományosabb módszerekre és eszközökre épülhet, mint például előadások, szemináriumok és konferenciák. A vállalkozói szférában a képzésfejlesztés gyakran innovatívabb és technológiailag fejlettebb eszközöket alkalmaz, mint például e-learning, virtuális térben zajló képzés.
- Rugalmasság és alkalmazkodóképesség: a vállalkozói szférában a képzésfejlesztés menedzsmentje gyakran rugalmasabb és gyorsabban alkalmazkodik a piaci változásokhoz, míg az állami szférában a bürokrácia és a szabályozási követelmények miatt a képzésfejlesztés lassabban reagálhat a változó körülményekre.
- Eredmények mérése és értékelése: az állami szférában a képzésfejlesztés eredményeit gyakran a közszolgáltatások minőségének és hatékonyságának javulásával, valamint a közpolitikai célok elérésével mérik. A vállalkozói szférában a képzésfejlesztés sikerességét inkább a munkavállalók produktivitásának növekedése, a vállalat nyereségessége és piaci pozíciójának erősítése alapján értéklik.
- Ösztönzők és jutalmak: az állami szférában a képzésfejlesztésben való részvétel ösztönzése gyakran a munkavállalók előmeneteléhez és a szakmai fejlődéshez kapcsolódik, míg a vállalkozói szférában a munkavállalók gyakran anyagi és nem anyagi jutalmakat is kapnak a képzési programokban való részvételért és a fejlődésért (Balogh, 2023).

Ezek a különbségek azt mutatják, hogy az állami és vállalkozói szférában zajló képzésfejlesztésben eltérő megközelítések és stratégiák alkalmazása szükséges a különböző területeken felmerülő kihívások és igények kielégítésére. A fent említett különbségek ellenére a képzésfejlesztés mind az állami, mind a vállalkozói szférában hozzájárul a munkavállalók szakmai fejlődéséhez és a szervezetek teljesítményének növeléséhez. A két terület közötti tapasztalatcseréből és a legjobb gyakorlatok megosztásából mind az állami, mind a vállalkozói szféra profitálhat, hogy hatékonyabban kezelje a képzésfejlesztés kihívásait és lehetőségeit.

Képzések a hierarchikus szervezeteken belül

A képzések kulcsfontosságúak a munkavállalók szakmai fejlődésének támogatásában, a szervezeti célok elérésében és a munkahelyi hatékonyság javításában. A hierarchikus szervezetekben a képzések további szerepet játszanak az alkalmazottak előléptetési útvonalának meghatározásában, a vezetői készségek fejlesztésében, a szervezeti normák és értékek közvetítésében. A hierarchikus struktúrájú szervezetek komoly kihívásokkal néznek szembe a jelenlegi HR szakmában bekövetkezett változásokkal, a bürokratikus szervezet sajátosságából eredően nehezebben reagálnak a változásokra, melyet a centralizált döntéshozási folyamat még tovább lassít.

Nemzetközi kitekintésben az USA-ban a HR menedzsmentjének szerves és igen fontos részét képezik a képzési programok és tréningek, melyek fontosságát több valós esemény bekövetkezése még inkább felértékelt. Néhány példa a megjelent szalagcímekből:

- *„Szövetségi kábítószerügynökök rossz házra csaptak le”*, az Igazságügyi Minisztérium közhivatalnokai kénytelenek voltak elismerni, hogy a Kábítószer Ellenés Hivatal több ügynöke rendkívül kevés végrehajtási tapasztalattal rendelkezik, sokan közülük pályakezdőként kerültek hivatalba. *„A városok lehetnek felelősek a rossz képzésért”* – jelent meg a legfelsőbb bíróság döntését követően, miszerint a városok és megyék tehető felelőssége és kártérítést kell fizetniük, amennyiben a közalkalmazottaik nincsenek megfelelően kiképezve;
- *„A Rendőr Akadémia toborzó-ügynökei tizenkét órás képzésen vesznek részt a faji érzékenységről.”* – jelent meg néhány hónappal, faji előítéletekkel kapcsolatos vádak felbukkanása után (Szeiner & Poór, 2018).

A munkahelyi képzések szervezett, tudatos tervezése és megvalósítása a hierarchikus szervezeteknél éppoly fontossággal bír, mint a piaci alapon működő vállalatoknál. A munkavállalók folyamatos fejlesztése a szakmai kompetenciákon túl az általános kompetenciák, készségek fejlesztésére is ki kell terjedjen. Ahhoz, hogy a szervezeten belül a HR ezen képzéseket szervezni tudja, a vezetés elköteleződése szükséges. A bürokratikus szervezeteknél ez az elköteleződés nagyon sok esetben nem áll fenn, nem látják a szükségességét a képzéseknek, hiszen a szervezet anélkül is működik, mindenki teszi a dolgát, sok esetben felesleges idő- és pénzráfordításnak tartják a képzéseket. Ezen megállapítást a hierarchikus szervezet sajátosságából adódó egyirányú működési elv, centralizált döntés tovább erősíti a vezetőben. Ahhoz, hogy a képzések fontosságában és szükségességében változás következzen be a hierarchikus szervezeteknél, elsősorban

vezetői szemléletváltásra van szükség. „Amikor szemléletváltásról beszélünk, a szervezet felső vezetésére gondolunk elsődlegesen, hiszen az általuk képviselt szemléletet, elvárásokat valósítják meg a középvezetők révén a végrehajtó szervek, a foglalkoztatottak. Ebből adódóan mindaddig, amíg nem fogalmazódik meg egy felső szintű elköteleződés a változás, fejlesztés irányába, a szervezet nem tehet semmit, hiszen ennek a folyamatnak felülről induló kezdeményezésnek kell lenni.” (Balogh, 2022). Miért lehet nehéz szemléletváltásba kezdeni? Az alábbiakban, közel negyed évszázados szakmai tapasztalatom alapján az alábbi okokat fogalmazom meg a szemléletváltás legfőbb akadályaként:

- Félelem a változástól. Alapjaiban senki nem szereti a változást, az addig megszokott folyamatokat átrendezi, a kialakult rendszert felboríthatja.
- Sokan úgy gondolják, ha eddig működött a szervezet, ezután is fog.
- Sokan felteszik a kérdést, hogy mi garantálja a sikert, ha másképp csináljuk?
- Lesznek nyertesek és vesztesek.
- Sok munkával jár.
- Több szektornak együttesen kell gondolkodnia, dolgoznia.
- Időigényes.

Összefoglalva a munkahelyi képzések fontosságát, Hippokratész szavait idézve: „ha nem vagy kész változtatni az életeden, nem lehet segíteni rajtad.” Ha a szervezet nem kötelezi el magát a változás, fejlődés mellett, újra és újra ugyanazokba a nehézségekbe fog ütközni, amely egy bizonyos szint után a szervezet funkcionális működését is veszélyeztetni fogja. A képzések alkalmazása segíthet a szervezetnek abban, hogy alkalmazkodjon a modern munkaerő igényeihez, továbbá elősegítheti a munkavállalók motivációjának és elkötelezettségének növelését. Bár a hierarchikus szervezetek számos kihívással szembesülnek a 21. században, a megfelelően kivitelezett képzések képesek támogatni őket abban, hogy sikeresen alkalmazkodjanak a dinamikusan változó társadalmi és gazdasági környezethez.

Munkahelyi képzésekre irányuló empirikus kutatás eredményeinek bemutatása

Kutatási probléma

A munkahelyi képzések a mindennapokban egyre kevesebb figyelmet kapnak, melynek számos oka valószínűsíthető. Minden szervezeti kultúra magában hordozza azokat az értékeket, melyet a tulajdonosi, fenntartói kör képvisel,

ami mentén a szervezet szerveződött és folytatja mindennapi tevékenységét. A képzés, oktatás, tehetséges munkavállalók menedzselése olyan értéket képviselnek, melyek a szervezet humán értékét növelik, amely áttételesen megjelenik a szervezet hatékonyságában, eredményességében.

Kutatásom során az alábbi kutatási problémára kerestük a választ: hogyan vélekednek a szervezetek munkavállalói a munkahelyi képzésekről, és milyen fejlesztési lehetőségeket kínál a humánerőforrás-menedzsment a munkavállalói igényeket figyelembevéve? (A kutatásunk részét képezte a tehetségmenedzsment vizsgálata is, melynek eredményeit egy következő tanulmányban kívánom ismertetni, a téma további jelentős terjedelme miatt).

Kutatási cél

A kutatás fő célja volt megállapítani, hogy a képzésfejlesztés mennyire van jelen a szervezetek, cégek mindennapjaiban. A fő cél elérése érdekében további alcélok is megfogalmazásra kerültek, az alábbiak szerint.

Cél 1: Megállapítani, hogyan vélekednek a munkavállalók a munkahelyi képzés fontosságáról és annak szükségességéről.

Cél 2: Megállapítani, hogy a munkavállalók milyen elvárásokkal vannak a munkahelyi képzéssel kapcsolatban.

Kutatás hipotézisei

Az empirikus kutatás során az alábbi hipotézisek kerültek megfogalmazásra:

Hipotézis 1: Feltételezem, hogy a megkérdezett munkavállalók nagyobb része fontosnak tartja a munkahelyi képzéseket, de a saját munkahelyükön ennek a jelentősége nem jelent prioritást a humánerőforrás-menedzsmentben.

Hipotézis 2: Feltételezem, hogy a felmérésben részt vevők többsége nemcsak szakmai képzésekre, hanem egyéb skilllek fejlesztésére irányuló képzésekre is igényt tartanak, és szívesen vennének részt olyan képzéseken, melyeket nem a szervezet belső szakemberei (pszichológusa, tréner) tartanak, hanem külsős szakemberek, trénerok, akik releváns szakmai tapasztattal rendelkeznek.

Hipotézis 3: Feltételezem, hogy a megkérdezettek legnagyobb része a munkahelyi képzéssel kapcsolatban elvárásokkal van.

Kutatás módszere és eszköze

Kutatási módszereként a kvantitatív kutatási módszerre esett a választás, azon belül a kérdőíves adatfelvétel módszerére. Az írásbeli kikérdezés módszeréhez

a kérdőív eszközt használtam, mely online Google kérdőívként került elkészítésre. A kérdőív kitöltése önkéntes és anonim volt, így a kapott válaszok őszinteségének valószínűsége az értékelés megbízhatóságát növelte. A kérdőív 21 kérdést tartalmazott, egy kérdés kivételével zárt kérdésekből állt. Demográfiai és bevezető kérdéseket (1–7. kérdés) követően a kérdőívet kitöltő munkahelyén lévő képzésekre, képzések szervezésére irányultak a kérdések (8–15. kérdések), egy és többszörös feleletválasztást biztosító kérdések mentén. Ezt követően három kérdés a tehetségmenedzsmentre irányult, majd két kérdés a képzésfejlesztés gyakorlatára tért vissza. Utolsó kérdésként a válaszadóknak lehetőségük volt önálló gondolatok megosztására a vizsgált témával kapcsolatban. A kapott adatokat számítógépes adatfeldolgozással összesítettem, az eredményeket leíró és összefüggésekre mutató statisztikai módszerek segítségével elemeztem.

Kutatási minta jellemzői

A kutatási minta felvétele 2023. április 11-től 2023. május 21-ig tartott, online platformon keresztül. A felmérésben összesen 261 válaszadó vett részt, akik 18 év feletti korosztályt képviseltek, és munkahellyel rendelkeztek. A kérdőíves felmérésben közel azonos arányban vettek részt a férfiak és nők. A válaszokat 54%-ban férfiak adták, míg 46%-ban nők válaszoltak a feltett kérdésekre.

A kérdések között demográfiai kérdésként szerepelt az életkor, előre megjelölt életkor szakaszok közül kellett kiválasztani a választ adóknak saját életkorát. A kapott eredményeket az 1. számú táblázat szemlélteti.

1. számú táblázat

A válaszadók kor szerinti megoszlása (N = 261)

A válaszadók kora	Gyakoriság (fő)	Százalékos érték
18–25 év közötti	5	2%
26–35 év közötti	32	12%
36–45 év közötti	113	43%
46–55 év közötti	99	38%
56 év feletti	12	5%
Összesen	261	100%

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A megkérdezettek több mint 80%-a a 26–55 év közötti korosztályhoz tartozik, 99 fő 46–55 év közötti, míg 112 fő 26–35 év közötti életkorral bír. A teljes minta számának szempontjából kevésnek mondható a 18–25 év közötti korosztály,

mindössze 5 fő, és ugyancsak minimális volt az 56 év feletti válaszadók száma, 12 fő vett részt ebből a korosztályból a felmérésben.

Következő kérdés a válaszadók lakóhelyére vonatkozott, melynek válaszait a 2. számú táblázat tartalmazza.

2. számú táblázat

A válaszadók kor szerinti megoszlása (N = 261)

A válaszadók lakóhelye	Gyakoriság (fő)	Százalékos érték
Főváros	37	14%
Kisváros	80	31%
Község, falu	53	20%
Megyeszékhely, nagyváros	90	34%
Tanya	1	0%
Összesen	261	100%

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A válaszadók 34%-a (90 fő) megyeszékhelyen, nagyvárosban lakik, 31%-a kisvárosban él, 20%-uk (53 fő) községet, falut, 14%-uk (37 fő) a fővárost jelölte meg válaszként. Mindössze egy fő él tanyán.

Ezt követően a legmagasabb iskolai végzettségre irányult egy kérdés, melynek a válaszai a 3. számú táblázatban kerültek összegzésre.

3. számú táblázat

A megkérdezettek legmagasabb iskolai végzettsége (N = 261)

A válaszadók legmagasabb iskolai végzettsége	Gyakoriság (fő)	Százalékos érték
Érettségi	90	34%
Főiskolai/egyetemi diploma	168	64%
Szakmunkásképző, szakiskola	3	1%
Összesen	261	100%

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A megkérdezettek több mint a fele (168 fő) főiskolai vagy egyetemi szintű tanulmányokat végzett, 35%-uk érettségivel rendelkezik. Három fő, a vizsgált minta 1%-a nyilatkozott úgy, hogy szakmunkásképző/szakiskolai végzettség a legmagasabb iskolai végzettsége.

A kérdőív 5. kérdése a válaszadók munkahelyére vonatkozott, melynek összesített válaszait a 4. számú táblázat szemlélteti.

4. számú táblázat

A válaszadók munkahelye (N = 261)

A válaszadók munkahelye	Gyakoriság (fő)	Százalékos érték
Állami szervezetnél	234	90%
Magáncégnél, vállalkozónál	11	4%
Saját vállalkozása van	12	5%
Egyéb	4	2%
Összesen	261	100%

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A felmérésben részt vevők 90%-a állami szervezetnél dolgozik, 5%-uk saját cégükénél, és 4%-uk magáncégnél, vállalkozásnál áll foglalkoztatásban. Az 1%-ot kitevő egyéb kategóriába tartoznak azok (4 fő), akik az alábbi válaszok valamelyikét adták: egyesületnél, egyházi szervezetnél, világcégnél, dolgozik, illetve nyugdíjas.

Külön kérdés irányult arra, hogy ha állami vagy vállalkozói szektorban dolgozik a válaszadó, annak melyik szegmensében dolgozik. A kapott eredményeket az 5–6. számú táblázatok mutatják.

5. számú táblázat

Az állami szférában dolgozók válaszainak megoszlása szektor bontásában (N = 234)

Állami szektor szegmensei	Gyakoriság (fő)	Százalékos érték
Rendvédelem	188	80%
Egészségügy, szociális	27	12%
Közigazgatás	10	4%
Oktatás	7	3%
Közlekedés	2	1%
Összesen	234	100%

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A válaszadók több mint kétharmada, 80%-a rendvédelemben dolgozik, és mindössze 20%-uk, akik az állami szektor valamely más szegmensében munkavállalók (12% egészségügyben, szociális szférában, 4% közigazgatásban, 3% oktatásban és 1% közlekedésben).

6. számú táblázat

A vállalkozói szférában dolgozók válaszainak megoszlása szektor bontásában (N = 22)

Vállalkozói szektor szegmensei	Gyakoriság (fő)	Százalékos érték
Szolgáltatás	11	50 %
Oktatás	4	18 %
Egyéb (ipar, logisztika, kereskedelem)	4	18 %
Egészségügyi, szociális	3	14 %
Összesen	22	100%

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

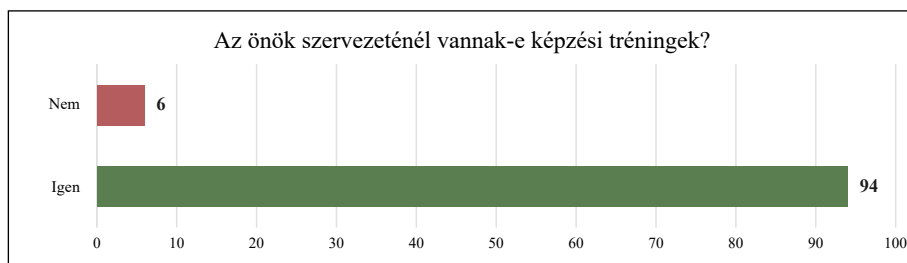
Azok a válaszadók, akik vállalkozói szektorban dolgoznak, 50%-uk szolgáltatásban, 18%–18%-uk oktatásban és egyéb szegmensben (iparban, építőiparban, kereskedelemben vagy logisztikában) tevékenykednek. Három fő (14%) magánegészségügyben, saját vállalkozás formájában dolgozik.

Kutatási eredmények

A demográfiai kérdéseket követően az első kérdésblokk a munkahelyi képzésekre vonatkozott, melyre kapott válaszokat az 1. számú ábra szemlélteti.

1. számú ábra

Munkahelyi képzések, tréningek jelenléte (N = 261)

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A válaszadók 94%-a nyilatkozott úgy, hogy a munkahelyén vannak képzések, tréningek, csupán 6% esetben kaptam azt a választ, hogy náluk nem tartanak képzéseket.

Ezt követően, többszörös választás lehetőségét biztosítva azt szerettem volna megismerni, hogy milyen jellegű képzések vannak a munkahelyeken. A kapott eredmények összesített válaszait a 2. számú ábra szemlélteti.

2. számú ábra

A munkahelyi képzések típusai az összesített válaszok alapján (N = 257)

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A kérdőívet kitöltők 41%-a (105 fő) nyilatkozott úgy, hogy „Jellemzően munkához kapcsolódó szakmai jellegű képzések” vannak a munkahelyükön. 73 fő (28%) esetében a szakmai képzéseken túlmutatva „Különböző készség/kompetenciafejlesztő tréningek (pl. kommunikáció, konfliktuskezelés)” is jelen van a munkahelyi képzési kínálatában. 32 fő munkahelyén A szervezet munkatársainak együttműködését segítő képzésekkel is kiegészítik a szakmai képzéseket és kompetenciafejlesztést szolgáló tréningeket. 22 válaszadó ezen kérdésre úgy nyilatkozott, hogy csak „Különböző készség/kompetenciafejlesztő tréningek (pl. kommunikáció, konfliktuskezelés)” vannak a munkahelyükön, míg 12 fő (5%) esetében „Jellemzően munkához kapcsolódó szakmai jellegű képzések” és „A szervezet munkatársainak együttműködését segítő képzések” lehetőségei közül választhatnak. Öt válaszadó munkahelyén „Különböző készség/kompetenciafejlesztő tréningek (pl. kommunikáció, konfliktuskezelés)” és „A szervezet munkatársainak együttműködését segítő képzések” jellemzőek. Nyolc fő egyéb válaszlehetőségként az alábbi válaszokat adta: e-learning, felesleges e-learning tananyagok, pszichológus.

A következő kérdés arra irányult, hogy a képzések milyen rendszerességgel kerülnek megszervezésre és megtartásra az adott szervezetnél. Az eredményeket a 3. számú ábra szemlélteti.

3. számú ábra

A készségfejlesztő képzések tartásának rendszeressége (N = 224)

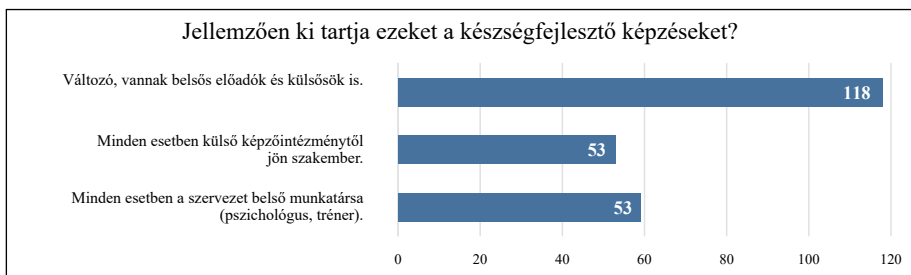
Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A válaszadók 50%-a úgy nyilatkozott, hogy a munkahelyi képzések tartásában nincs rendszeresség, „mikor, hogy alakul” ezen jellegű, nem szakmai képzések tartása. „Évente egyszer” választ adta 23% (52 fő), „Negyedévente legalább egyszer” választ adta 17% (38 fő, míg „Fél évente legalább egyszer” válasz 10%-ban fordult elő.

A képzések tartásánál fontos szempont a képzést tartó személye, a tréner kiléte. Erre a kérdésre a 4. számú ábra mutatja a kapott választ jelen vizsgálatunk eredményeként.

4. számú ábra

A készségfejlesztő képzéseket tartó képző, tréner személye (N = 230)

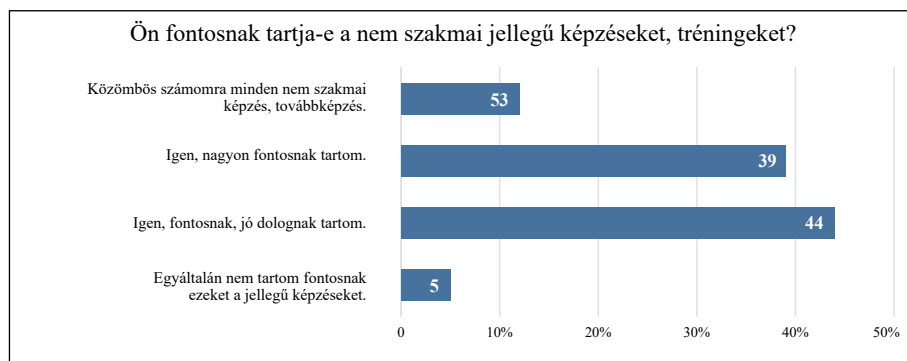
Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A megkérdezettek felénél a „Változó, vannak belső előadók és külsősök is” (118 fő) válasz érkezett, amely az összes válasz 51%-át jelenti. 59 fő (26%) esetében a munkahelyen „Minden esetben a szervezet belső munkatársa (pszichológus, tréner)” tartja a készségfejlesztő tréningeket, míg 53 fő a „Minden esetben külső képzőintézménytől jön szakember” választási lehetőséget jelölték be.

A képzések fontossága a HR számára – úgy vélem – egyértelmű. Felmerésben szerettem volna megismerni a válaszadók véleményét is a képzés fontosságáról, melynek eredményét a 5. számú ábra szemlélteti.

5. számú ábra

A nem szakmai jellegű képzések fontosságáról alkotott vélemény (N = 261)

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A válaszadók 44%-a (115 fő) fontosnak, jó dolognak tartja ezeket a jellegű képzéseket, és 39%-uk (101 fő) nagyon fontosnak érzi. Mindössze 32 fő (12%) számára közömbös bármilyen jellegű szakmai képzés, továbbképzés, és csupán 13 fő (5%) az, aki egyáltalán nem tartja fontosnak ezeket a jellegű képzéseket.

A képzések tartásáról szóló tájékoztatást vizsgálva a 6. számú ábra mutatja a kapott válaszokat.

6. számú ábra

Adott évben megtartásra kerülő képzésekről való előzetes tájékoztatás (N = 261)

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

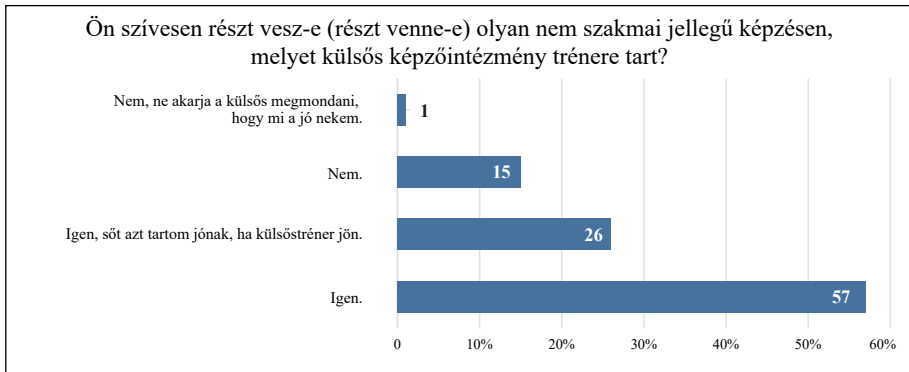
A kérdőívet kitöltők munkahelyének 43%-ánál (112 fő) a képzésekről a munkavállalók véletlenszerűen szereznek tudomást arra vonatkozóan, hogy adott évben milyen képzéseket szervez a vállalat, szervezet. 33% (86 fő) mondta azt, hogy minden évben kapnak tájékoztatást erre vonatkozóan, viszont a munkáltató mondja meg, hogy milyen képzésen kell részt vegyen a munkavállaló. A minta 20%-a (52 fő) esetében az előzetes tájékoztatás megvan, és megkérdezik őket arról, hogy milyen képzésen szeretnének részt venni, bevonják őket a választásba. A 4% (11 fő) egyéb választ adók között az alábbi válaszok olvashatók:

- „Előző napokban szólnak” (1 fő).
- „Kapunk tájékoztatást, csak általában az utolsó pillanatokban, előre nem szólnak, hogy tervezni tudánk, és persze mindig szabadnapra teszik” (1 fő).
- „Nincs, de kapunk róla tájékoztatást, ha lesz” (1 fő).
- „Nincs, igény szerint szervezzük őket” (1 fő).
- „Van irányzott, amikor ki van írva, van, hogy választható, ami szinten megkérdeznék akarod e. De van olyan, hogy csak szólnak, hogy mész” (1 fő).
- „Van kötelező, van választható, van előre ismert és van ad hoc is” (1 fő).
- „Van tájékoztatás, de sok mindenről nem szerzünk tudomást” (1 fő).
- „Nincsenek képzések” (4 fő).

A kérdőív következő kérdése arra irányult, hogy a válaszadók hogyan viszonyulnak a külsős képzőintézmények tréneri által tartott képzésekhez (7. számú ábra).

7. számú ábra

Vélemények a külsős képzőintézmény tréneré által tartott képzésen való részvételi lehetőségről
(N = 261)

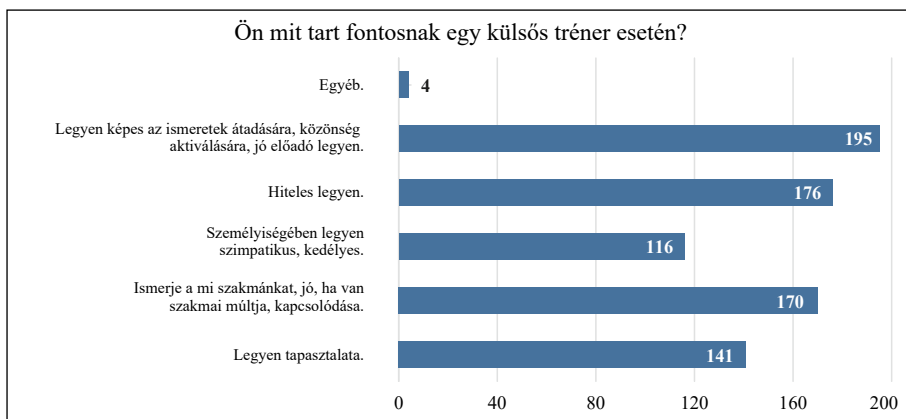
Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A válaszadók több mint fele, 57%-a (149 fő) szívesen részt vesz/részt venne olyan nem szakmai jellegű képzésen, melyet külsős képzőintézmény tréneré tart, és további 26% (69 fő) kimondottan azt tartja jónak, ha nem a saját szervezet tréneré tartja számunkra a tréninget, hanem külsős szakember érkezik. A teljes mintaszámhoz képest elenyésző azok száma (15%, 40 fő), akik nem szívesen vennének rész külsős tréner által vezetett tréningen, és mindössze 3 fő (1%) vélekedett úgy, hogy „Nem, ne akarja a külsős megmondani, hogy mi a jó nekem.”

A képzést tartó személyével kapcsolatban számos olyan tényező van, amely elvárásaként fogalmazódik meg a képzésen részt vevők által. A kérdőívben öt válaszlehetőséget soroltam fel, melyek közül több válasz is megjelölhető volt arra vonatkozóan, hogy a kérdőívet kitöltő számára mely pontok a fontosak. Egyéb válaszlehetőségként módja volt a kérdőívet kitöltőknek arra, hogy megossza velem mindazt, amit a trénerrel szemben fontosnak tart. A kapott eredményeket a 8. számú ábra mutatja be.

8. számú ábra

A külsős trénerrel szemben támasztott elvárások a megkérdezettek válaszi alapján (N = 261)

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

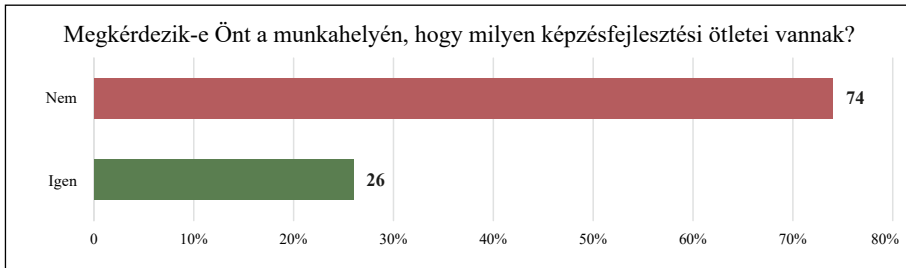
A felsorolt öt, általam fontosnak tartott elvárás közül a „*Legyen képes az ismeretek átadására, közönség aktiválására, jó előadó legyen*” mintegy 195 fő számára fontos, a teljes mintát tekintve 75%-os válaszadási arány érkezett ezen pontra. 67% (176 fő) számára fontos a hitelesség, mindössze 2%-kal maradt el az „*Ismerje a mi szakmánkat, jó, ha van szakmai múltja, kapcsolódása*”, amely a megkérdezettek 65%-ának (170 fő) fontos szempont a tréninget tartó személyével kapcsolatban. A tapasztalat 141 főnek (54%) számít, és 116 fő (44%) úgy véli, hogy a tréner személyiségének a szimpátiája és kedélyessége is fontos. A négy egyéb válaszban az alábbi visszajelzések érkeztek:

- „*Nem szeretnék tanfolyamokat, így a személye sem érdekel rabolja az időmet a maszektól.*” (1 fő).
- „*A felsoroltak mindegyike fontos.*” (2 fő).
- „*Nem releváns az előző kérdésekre adott válaszaim alapján.*” (1 fő).

A kérdőív 19–20. kérdésében levezető kérdésként arra kerestem a választ, hogy a kérdőívet kitöltőket saját munkahelyén mennyire vonják be a képzések tervezésébe, és részükről erre mekkora igény lenne. A kapott válaszokat a 9–10. számú ábrák szemléltetik.

9. számú ábra

A munkavállaló bevonása a munkahelyi képzésfejlesztésbe (N = 261)

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A minta mintegy kétharmadát (74%, 193 fő) nem kérdezik meg a munkahelyén, hogy milyen képzési javaslataik, ötleteik lennének. Mindössze 68 fő (26%) esetében mutat érdeklődést a munkáltató arra vonatkozóan, hogy a munkavállalónak milyen ötletei vannak, milyen képzések segíthetnék őt a munkavégzésében.

10. számú ábra

A munkahelyi képzések fejlesztésének perspektívái (N = 261)

Forrás: A szerző saját szerkesztése.

A válaszadók több mint fele, 55%-uk (144 fő) véli úgy, hogy a munkahelyükön a képzésfejlesztések tekintetében a humán erőforrás szakemberei többet tehetnének ezen a téren. 22% (57 fő) esetében azt a választ kaptuk, hogy sokkal többet tehetnének a HR munkatársai. 47 fő (18%) úgy gondolja, hogy pont elég, amennyit tesznek, és 5%-uk (13 fő) szerint az is sok, ami most van a munkahelyükön.

A kérdőív utolsó, nyílt kérdéseként arra kértem a kérdőívet kitöltőket, hogy osszák meg velem azokat a gondolatokat, melyeket fontosnak tartanak a témával kapcsolatban. 39 esetben töltötték ki ezt a kérdést, melyek közül az alábbi válaszokat fontosnak tartok kiemelni:

- „Egyre több sebből vérző szervezet (amely külön kifejtendő téma lehetne) legkisebb problémája évek óta az, hogy a beosztottjai milyen képzéseket igényelnek, illetve, hogy jelentsen valamit az »egyén« kifejezés, ami alapján személyre szabott képzéseket is szervezhetne például. Alapvető gondnak látom a kommunikációt is. A bánásmód, hozzáállás és a kommunikációs gondok minden szervezet működését aláássák. Egyénileg is megsínylik a beosztottak és munkavállalók, de elkerülhetetlen károkat okoz mindenhol a jó működésben.”
- „Sajnálatosnak tartom, hogy időnként bizonyos képzéseket ránk erőltetnek, kevésbé választhatunk magunk, illetve, hogy bizonyos képzések tartalmatlanok, nem adnak semmilyen többletet.”
- „Mind a szakmai, mind a nem szakmai képzések esetében rendkívül fontos lenne, hogy jól felkészült, a szakmával kapcsolatban kellő tudással rendelkező személy tartsa, aki többek között jó oktató és hiteles személy. Ha ezek a feltételek nem teljesülnek, a hatás gyakran pont az ellenkező, mint az elérni kívánt.”
- „Fontos az egyénre szabott képzés, fejlesztés. Versenyképes skillek, ami egyéni és szervezeti szinten hasznos.”

A nyílt kérdésekre adott válaszokból megállapítható, hogy a képzéseket fontosnak vélik a munkavállalók, lehetőséget látnak a fejlesztésben, de a szervezeti keretek ezt nem kezelik kellő odafigyeléssel, nem tulajdonítanak akkora lehetőséget erre, mint ahogy az a munkavállalók elvárásaiban megfogalmazódik. Sok esetben maga a szervezeti kultúra ennek az akadály, a megszokott rendszerektől való eltérés félelmének érzete szab gátat a fejlődésnek.

A kutatás során vizsgált három hipotézis a kapott eredmények alapján igazolást nyert. Első hipotézisemben feltételeztem, hogy a megkérdezett munkavállalók nagyobb része fontosnak tartja a munkahelyi képzéseket, amely feltételezésem beigazolódt, a megkérdezettek 83%-a fontosnak vagy nagyon fontosnak tartja, hogy a munkahelyén képzések legyenek (5. számú ábra). Második feltételezésem arra irányult, hogy a szakmai képzéseken túlmutatva az egyéb skillek fejlesztésére is mutatkozik igény a munkavállalók részéről, melyeket releváns szakmai tapasztalattal rendelkező külsős képzőintézmények tréneritől szívesen fogadnak. Ezen feltételezésem a kapott eredmények alapján ugyancsak beigazolódt, a 261 fős mintából 218 fő szívesen részt venne olyan képzésen,

melyet külsős trénernek tartanak (7. számú ábra). A trénerrel szemben a releváns szakmai tapasztalat és hitelesség megléte a minta mintegy 65%-ánál elvárás-ként fogalmazódott meg (8. számú ábra). Harmadik hipotézisemben azt feltételeztem, hogy a munkavállalóknak valós igényük van arra vonatkozóan, hogy a munkahelyi képzésekkel kapcsolatban megkérdezzék őket a véleményükről még a képzések kiválasztása és megszervezése előtt. Az eredmények alapján elmondható, hogy a minta 74%-ában a munkahely nem nyitott a munkavállaló képzésfejlesztési ötleteire, ugyanakkor 77%-uknak elvárásaik lennének ezen területen. Az összesített válaszok alapján a harmadik hipotézisem is igazolást nyert.

Összegzés

A HR a 18. század második felétől (amikor az első kezdetleges HR-ről már beszélhetünk) napjainkig folyamatos változáson, fejlődésen ment keresztül, igazodva a mindenkori társadalmi és gazdasági környezethez, körülményekhez. Ha nem követte volna a HR az emberi változásokat, vélelmezhetően a szervezetek életében bekövetkező változások negatív fordulatait sokan nem élték volna túl szervezeti szinten. Jelen tanulmányban rövid áttekintést nyújtottam a humán erőforrás- és képzésfejlesztés jelentőségéről a 21. században, majd bemutatásra kerültek a témában végzett empirikus kutatás eredményei. A szakirodalmi és empirikus kutatás eredményei alapján (kiegészítve az elmúlt 24 éves szakmai életutam tapasztalásával) az alábbi észrevételeket, gyakorlati javaslatokat kívánom megosztani a szakma számára. Pozitív eredményként értékelem, hogy a megkérdezettek munkahelyén vannak képzések, melyek jellemzően szakmai jellegűek. Fontosnak tartom, hogy a képzések ne álljanak meg a szakmai jellemnél, a munkáltatók engedjenek teret az egyéb, különböző skillek fejlesztését szolgáló képzéseknek, tréningeknek is. A munkáltatóknak szükséges lenne felismerni, hogy az általános kompetencia-fejlesztést szolgáló képzéseknek kihatása van a munkavállaló munkabíráására, munkavégzésére egyéni és csoport, csapat szinten egyaránt, amely összességében a szervezet eredményességét, hatékonyságát tudná növelni. A különböző generációk munkaerőpiacon való együttes jelenléte komoly kihívások elé állítja a munkáltatókat. Mindegyik generáció sajátossága, működése egyre inkább leírható, kiismerjük a működésük hogyanját. Ha a szervezetek időt és odafigyelést fordítanak arra, hogy tréningek során a különböző generációk akarják megismerni egymást, számos sztereotípiát megszüntethető lenne, ami ugyancsak egyéni és szervezeti érdekeket szolgálna. Merjenek külsős képzőintézmény trénerével együttműködni a szervezetek. Meglátásom szerint a cégen belüli trénerekkel szemben a legnagyobb probléma a függőségi helyzet

fennállása. Annak a tréner kollégának, aki a szervezeten belül például pszichológusként dolgozik, egyáltalán nem, vagy ha igen, nem őszintén tud megnyílni a tréning során a csoport, melyet egyszerűen a függőségi helyzet magyaráz. Ha szakmailag magasan kvalifikált, pedagógiai és szakmai tapasztalattal rendelkező külsős trénereket bíz meg a szervezet, a képzés céljaként kitűzött feladatokat el tudják érni, melyben mindenki aktív résztvevőként tud jelen lenni, félelem, fenntartások nélkül. A képzés egy tudatos, szervezett, pedagógiai tevékenységeket magába foglaló folyamat, melyben a rendszerességnek és következetességnek súlya van. Nem lehet képzésfejlesztést végezni tervezés nélkül, ahogy nem lehet kihagyni a képzés alanyainak a bevonását sem a képzési terv elkészítéséből. A hierarchikus struktúrájú szervezetek centralizált és diktatórikus vezetésének elhagyása minden bizonnyal utópisztikus felvetést jelent, de a jelenlegi humán erőforrás-menedzsment tendenciákat követve ezen szervezeteknek is újra kell értékelniük saját szervezeti rendszerüket, kultúrájukat, melynek első és legfontosabb lépéseként rendszerszintű szervezetfejlesztést javaslok. Ezen fejlesztést a szervezeti sajátosságok feltárását követően, a szervezetben dolgozó vezetőkkel közösen, tréningek formájában, együttes munkával lehetne megkezdni, ahol a belső és külső szakértői tapasztalat egymást kiegészítve új alapokra tudná helyezni a rendszert.

Felhasznált irodalom

- Armstrong, M. & Taylor, S. (2014). *Armstrong's handbook of human resource management practice*. Publisher Kogan Page.
- Balaton K., Hortoványi L., Incze E., Laczkó M., Szabó Zs. R. & Tari E. (2017). *Stratégiai menedzsment*. Akadémia Kiadó.
- Balogh M. (2022). *Szakmai, módszertani fejlesztéseken belül kutatási, pilot eljárási és tanulmányirási feladatok elvégzése. Fiatalok képzése és kompetenciafejlesztése tanulmány*. Pécsi Tudományegyetem.
- Balogh M. (2023) *Képzésfejlesztés és talentmenedzsment lehetőségei a hierarchikus struktúrájú szervezetek humán erőforrás menedzsmentjében*. Diplomamunka. Collegium Humanum Varsói Menedzsment Egyetem.
- Chikán A. (2021). *Vállalatgazdaságtan*. Akadémia Kiadó.
- Kiss Cs. & Csillag S. (2014). *Szervezeti kultúra*. Kiadó Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- Klein S. (2018). *Munkapszichológia a 21. században*. EDGE 2000 Kft. Kiadó.
- Klein S. (2021). *Vezetés- és szervezetpszichológia*. EDGE 2000 Kft. Kiadó.
- Peterson, A. & Wu, A. (2021). Entrepreneurial learning and strategic foresight. *Strategic Management Journal*, 42(13), 2357–2359. <https://doi.org/10.1002/smj.3327>

Szakács G. & Csóka G. (Szerk.) (2018). *A közigazgatási emberi erőforrás menedzsment tudásmegosztása és a HR szakemberek fejlesztése nemzetközi gyakorlatának vizsgálata*. Nemzeti Közzolgálati Egyetem.

Túri P. (2018). *Elkötelezett csapat. Munkaerőhiány helyett*. Z-Press Kiadó.

Szeiner Zs. & Poór J. (2018). Az Amerikai Egyesült Államok közigazgatási emberi erőforrás menedzsment tudásmegosztásának és a HR szakemberek fejlesztési módjainak vizsgálata. In Szakács G. & Csóka G. (Szerk.), *A közigazgatási emberi erőforrás menedzsment tudásmegosztása és a HR szakemberek fejlesztése nemzetközi gyakorlatának vizsgálata* (pp. 19–46). Nemzeti Közzolgálati Egyetem.

Zoltayné Paprika Z. (2005). *Döntésmélet*. Alinea Kiadó.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Balogh M. (2024). Munkahelyi képzésekről való vélekedés egy empirikus kutatás eredményeinek tükrében. *Belügyi Szemle*, 72(4), 657–683. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i4.pp657-683>

Nyilatkozatok

Összeférhetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Az adatokat kérésre rendelkezésre bocsátják.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Balogh Mónika, aki a balogh.monika@matrixcbs.com e-mail címen érhető el.

Sportlétesítmények őrzés-védelmének speciális aspektusai

Special aspects of guarding and protecting sports facilities

Turós Tímea

doktorandusz
Óbudai Egyetem,
Biztonságtudományi Doktori Iskola
turos.timea@bgk.uni-obuda.hu

Magyar
Tudományos
Akadémia

Szűcs Endre

Dr. PhD, adjunktus
Óbudai Egyetem
Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar
szucs.endre@bgk.uni-obuda.hu

Magyar
Tudományos
Akadémia

Absztrakt

Cél: A sportesemények rendezése és szervezése több szervezetet érintő összehangolt tevékenység. A kutatás célja megvizsgálni és feltárni a sportlétesítmények, sportesemények helyszínének speciális őrzés-védelmi követelményeit.

Módszertan: A referenciatudományok gyűjtését és feldolgozását követően kvalitatív módszert alkalmazva a sportlétesítmények biztosításának módjára és eszközeire koncentrálna a szerzők a saját nézőpontjukból kerestek specifikumokat. A kutatás során empirikus és logikai módszereket is használtak. Ahhoz, hogy a megszerzett ismeret hozzájáruljon a gyakorlati problémák megoldásához a gyakorlatorientált kutatás tevékenységét választották.

Megállapítások: Az 1960-as évektől kezdődően, majd döntően az 1980-as évektől a sportesemények rendezése, szervezése nem csupán sportszakmai kérdés. A gazdasági szereplők által beáramoltatott tőke családi, kulturális és szórakoztató események megrendezését célozta meg. Ezáltal a sportlétesítmények a korábbiaktól eltérően kezdetben több funkciósá, majd a modern létesítésűek multifunkciós helyszínekké váltak. A multifunkcionalitásából adódóan a helyszínek és a környezetükben kialakított, eltérő sport- és gazdasági célú létesítmények biztosításának, őrzés-védelmének speciális követelményei alakultak ki.

Érték: A sportlétesítmények és a bennük található kereskedelmi, gazdasági, szórakoztató, kulturális és kiszolgáló egységek biztonságtechnikájának alapja az objektum-, valamint a személy- és vagyonbiztonság. A létesítmények

Magyar nyelvű utánközlés. Jelen cikk angol változata megjelent a Belügyi Szemle 2024. évi 4. számában.
DOI link: <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i4.pp717-731>

alaprendeltetészerű működésének őrzés-védelme ugyanúgy szervezett, összehangolt tevékenység, mint a létesítményekben megrendezésre kerülő sportesemények esetében, de a végrehajtás módja nem egyezik meg.

Kulcsszavak: sportlétesítmények, biztonság, objektumbiztonság, komplex védelem

Abstract

Aim: The arrangement and organisation of sports events is a coordinated activity involving several organisations. The purpose of the research is to examine and reveal the special guarding and protection requirements of sports facilities and sports event venues.

Methodology: After collecting and processing the reference literature, the Authors applied a qualitative method and focused on the methods and means of providing sports facilities, and looked for specifics from their own point of view. During the research, they used both empirical and logical methods. In order for the earned knowledge to contribute to the solution of practical problems, they chose the activity of practice-oriented research.

Findings: Starting from the 1960s, and mainly from the 1980s, the arrangement and organisation of sports events is not just a professional sports issue. The capital injected by economic actors was aimed at organising family, cultural and entertainment events. As a result, unlike before, the sports facilities initially became multi-functional, and then the modern facilities became multi-functional venues. Due to its multi-functionality, special requirements for the security and protection of the venues and the facilities created in their surroundings, with different sports and economic purposes, have developed.

Value: The basis of the security technology of sports facilities and the commercial, economic, entertainment, cultural and service units located in them is the security of objects, as well as personal and property security. Guarding and protecting the proper operation of the facilities is an organised and coordinated activity in the same way as in the case of sports events held in the facilities, but the method of implementation is not the same.

Keywords: sports facilities, security, object security, complex protection

Tézis

Saját kutatásaink és korábbi eredményeink is arra engednek következtetni, hogy a sporteseményeket a 20. század második felétől kezdve nem kizárólag a sporttevékenységek jellemzik. Az 1960-as évektől kezdve a sportéletet nagy mértékben befolyásolja a vele összefonódó politikai környezet, a gazdasági érdekek és a befektetett tőke. Különösen a 2000-es évektől, a gazdasági és kereskedelmi érdekek előtérbe kerülése miatt a sportesemények egyértelműen családi, kulturális és szórakoztató rendezvényekké váltak. A sportszervezetek működését gazdasági társaságok vették át, amelyek célja a sportcélok mellett a látogatók és nézők igényeinek minél teljesebb körű kielégítése, nem titkoltan a profitszerzés érdekében. A sportesemények mellett a sportlétesítmények koncerteknek, kiállításoknak, múzeumoknak, családi és vállalati rendezvényeknek, tréningeknek és éttermeknek is otthont adnak. A modern, minden igényt kielégítő, többfunkciós létesítmények objektumvédelme ezáltal kritikussá vált, ami magával hozta a létesítmények őrzésének és védelmének reformját is. Már a létesítés előtti tervezési fázisban figyelembe kell venni azokat a veszélyeket és kockázatokat, amelyek a létesítményben állandó munkát vagy sporttevékenységet végzők, a kiszolgáló feladatokban részt vevők, a nézők/látogatók és a hatókörben tartózkodók biztonságát veszélyeztetik vagy veszélyeztethetik.

Objektumbiztonság

A biztonság összetett fogalom mind a mindennapi, mind a tudományos életben. Még ha csak egyszerűen akarjuk is megfogalmazni, bonyolult „képlet” jön ki belőle. Ha azonban összefüggést keresünk közöttük, megállapítható, hogy olyan fogalmakról beszélünk, amelyek a következő definíciót adják: „*A biztonság a személyek és szervezetek állapota, amelyet a létüket és rendeltetészerű működésüket veszélyeztető szándékos jogellenes magatartások és az ellenük alkalmazott védelmi eszközök kölcsönhatása határoz meg.*” (Berek, Berek & Berek, 2016).

A szerzők által a *Személy és vagyónbiztonság* című kiadványban megalkotott biztonságfogalomból kiindulva megállapíthatjuk, hogy az egyes forrásból érkező fenyegetésre adott választ a személy- és vagyónvédelemben alkalmazott emberi erő és technikai eszközök, valamint ezek aránya alapján kell meghatározni.

A személy- és vagyónbiztonság egyik fő, szerteágazó, széles spektrumot felölelő területe az objektumvédelem. Kutatási területünket figyelembe véve, esetünkben az objektum mint fogalom szűkebb értelemben sportlétesítményt jelent.

Tágabb értelemben azonban fontos hangsúlyozni, hogy a sportlétesítmények túlnyomó többsége ma már nem kizárólag „csak” sportlétesítmény, hanem számtalan más esemény „otthona” is, és multifunkcionalitásuk miatt kereskedelmi, szórakoztató és kulturális egységeket is magukban foglalnak. A stadionokban, sportcsarnokokban, jégpályákon, uszodákban és számtalan sportlétesítményben nehéz fenntartani a biztonságot, amikor nagyszámú résztvevőt és látogatót vonzó rendezvényeket tartanak. Az egyes sportlétesítményekben a biztonság fenntartása gyakorlatilag két „forgatókönyv” szerint működik, mivel a normál működés és a rendezvények alatti biztosítás eltérő. Logikus és világosan érthető, hogy egy futballstadion „hétköznapijai” nem azonosak a meccsnapokkal.

Más megközelítésből, az őrzés és védelem végrehajtásához használt erőforrások tényleges alkalmazása (bevetése) esetén két „forgatókönyv” különböztethető meg: a jogellenes cselekmény nélküli állapot és a jogellenes cselekmény bekövetkezése utáni állapot. Fontos továbbá rámutatni arra a tényre, hogy a sportlétesítmények objektumbiztonsága a létesítmények közvetlen környezetére, a hozzájuk infrastrukturális szempontból tartozó tárgyakra és építményekre terjed ki, funkciótól függetlenül.

Őrzés

A sportlétesítmények objektumvédelmének két alapfogalma az őrzés és a védelem. A biztonságtechnika és a személy- és vagyónvédelem két alapfogalma összefügg egymással, mondhatnánk, hogy egymásra épülnek, de a gyakorlatban két, időben határozottan elkülönülő tevékenységet jelentenek.

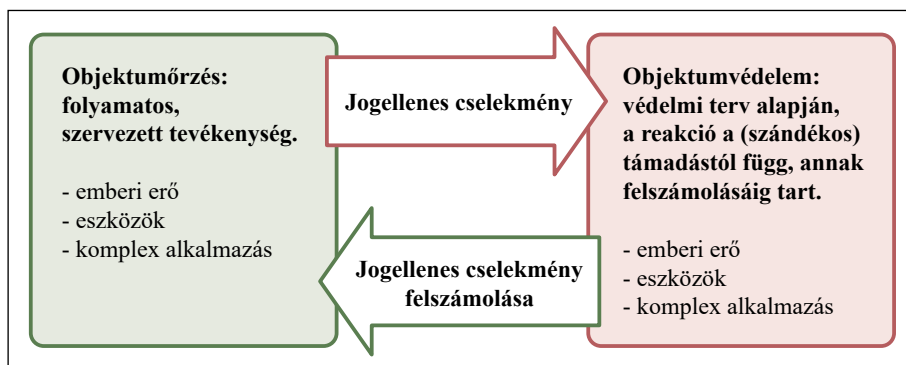
Ha a sportlétesítményt az őrzés szempontjából vizsgáljuk, akkor megállapíthatjuk, hogy a létesítmény őrzése olyan tevékenység valamilyen külső, szándékos, törvénytelen cselekmény ellen, amelynek során a veszély vagy fenyegetés bekövetkezésének esélyét <0 -nak és időben állandónak vesszük, azaz a létesítményt fenyegetettnek tekintjük egészen addig, amíg a törvénytelen cselekmény meg nem történik. A bekövetkezési idő azonban nem ismert, az elkövetőtől függ, de független a bűncselekmény elkövetési módjától és attól, hogy eszközzel vagy eszköz nélkül hajtják-e végre. Az őrzésvédelmi szempontú megközelítés azt vizsgálja, hogy az őrzés mint az objektum jogellenes tevékenységtől mentes „nyugalmi” állapota hogyan változik meg, amikor események történnek, embereket vagy vagyontárgyakat támadnak meg, vagy szándékos jogellenes cselekményt követnek el. A védelmi tevékenység időtartama azonban ismert, és nagy mértékben függ a támadás típusától, az elkövető(k) által alkalmazott erőszaktól és eszközöktől, valamint ezek egyéni vagy együttes alkalmazásának arányától.

A védelem célja a helyzet és a támadás további terjedésének megakadályozása, az elkövető(k) azonosítása és kiemelése, valamint a gyakorlatban a jogellenes cselekmény megszüntetése és felszámolása. A sportrendezvények helyszínén mind elméletben, mind a gyakorlatban az őrzési tevékenység mindaddig fennáll, amíg a jogellenes esemény meg nem történik, a jogellenes cselekmény aktíválja a védelmi tevékenységet, majd a cselekmény felszámolása után az őrzési tevékenység folytatódik (Berek, Berek & Berek, 2016).

Berek Lajos professzor a *Biztonságtechnika* című jegyzetében így fogalmaz: „*Tehát személy- és vagyónvédelmi szempontból a biztonság valakinek a létét, vagy valakinek a rendeltetésszerű működését veszélyeztető szándékos jogellenes magatartás és az azokkal szemben alkalmazott védelmi erőforrások együtthatása.*” (Berek, 2014). A fogalmak magyarázata és különbsége az alábbi ábra alapján szemléltethető és értelmezhető.

1. számú ábra

Az objektumőrzés és -védelem folyamatábrája

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

A sportlétesítmények őrzése és védelme

A sportlétesítmények esetében az őrzés, valamint a személy- és vagyónvédelmi tevékenységek során mechanikus védelmi elemeket és elektronikus jelzőelemeket egyaránt használnak. A sportlétesítmények speciális védelmi elemeinek elemzése az alábbi biztonságtechnikai témakörökben történt, annak apropóján, hogy ezek a védelmi elemek fordulnak (fordulhatnak) elő a leggyakrabban:

- mechanikai védelem,
- behatolásérzékelő rendszer,
- szervezett őrzés, emberi erő,

- beléptető rendszerek,
- személy- és csomagátvilágító rendszer,
- ajtó- és kapunyitási rendszer,
- videómegfigyelő rendszer,
- áruvédelmi rendszer,
- tűzjelző rendszer,
- rendezvénybiztosítás, és
- személyvédelem.

Mechanikai védelem

A mechanikai védelem célja, hogy a sportrendezvények helyszínén a külső környezetből az objektumhoz való hozzáférést megnehezítse vagy megakadályozza, akár alapműködés, akár sportrendezvény szervezése esetén. A sportlétesítmények esetében a mechanikai védelmi elemek látványosak, sok helyen, különösen a futballstadionok esetében monumentális elemek. Jó példa erre a budapesti Puskás Aréna, ahol az egykori Népstadion helyén épült modern létesítmény elsődleges védelmét 38 darab, egyenként 40 méter magas, lépcsőházaknak megfelelő pilon adja. A kültéri védelmi elemeket is a kapuk képviselik, napjainkban a kivitelezésben már nem létesülnek (víz)árkok. Az épületek védelmét vasbeton falak, tetőszerkezet, ajtók és ablakok biztosítják. Kézilabdacsarnokok esetében gyakran hatalmas üvegfelületek jelennek meg a homlokzaton, külső burkolatként. A gépészeti elemek tehát az építésüktől a bontásukig fix, statikus elemek, amelyek méretük és szerkezetük miatt elrettentő hatással bírnak az elkövető(k) számára. Az esélye annak, hogy ezeken az elemeken eszköz(ök) használata nélkül behatoljanak, szinte nulla. Külső kerítések esetében felmerülhet például a kerítéselemek átmászásának vagy átvágásának gondolata, de ebben az esetben az elkövető(k)nek komolyan meg kell fontolniuk a komplex védelem egyéb elemeinek használatát, valamint a képrögzítő eszközökön tárolt adatok bizonyítékként való felhasználását. A sportlétesítmények esetében a mai biztonságtechnikai követelmények érvényesítése nem elhanyagolható szempont, a gépészeti elemek tervezése során elemzik az adott helyszín biztonságtechnikai kockázatait, a kivitelezés során pedig a kockázatelemzés eredményétől függően építik be/ki azokat. A létesítmények belső gépészeti elemei, a kerítések, alagutak, körforgalmak, szektorokat elválasztó kapuk alkalmasak a sportesemény szurkolótáborainak elválasztására, figyelembe véve a váratlan események bekövetkezését, amikor is a menekülés és evakuálás követelményeinek is érvényesülniük kell. A szektorok és a kijáratok nyitásának automatikusan vagy

emberi beavatkozás eredményeként kell történnie, az átjárást úgy kell szabályozni, hogy váratlan esemény esetén, akár pánikhelyzetben is garantált legyen az önállóan menekülők biztonsága, és maximálisan megkönnyítsék menekülésüket. Ezek alkalmasak a sportrendezvény szurkolótáborainak szétválasztására, figyelembe véve a váratlan események bekövetkezését is, amikor is a menekülés és evakuálás követelményeinek is érvényesülniük kell (Tóth & Tóth, 2014).

A gyakorlati tapasztalatok alapján elmondható, hogy az evakuálásban óriási különbségek vannak az egyes országok és létesítmények között, és a mi példánkban nem történt rendkívüli, váratlan esemény. A székesfehérvári Sóstói Stadion kiürítése a mérkőzés után 20–25 percig tartott, mire a létesítmény kapujánál a kijutás megtörtént, annak ellenére, hogy a nézők nem voltak messze a kijáratától. A kiürítés nem volt túl szerencsés és még kevésbé racionális, mivel az emberek csak egyesével tudtak kijutni a kapunál, nagyon hosszú sorokban feltorlódva.

Ugyanezt a kiürítést a Santiago Bernabéu stadionban az El Clásico(!) után a stadion legfelső, 5. emeletéről végezték el a mérkőzés után, nagyjából 5 perc alatt, és az egész stadion körülbelül 15 perc alatt teljesen kiürült. A kapukat kinyitották, így a 90 000 nézőt rendkívül gyorsan ki lehetett engedni a stadionból.

Behatolásérzékelő rendszer

A behatolásjelző rendszer célja a szervezett, emberi erős védelmének megerősítése és munkájának megkönnyítése. Elsődleges célja a létesítményekbe való illetéktelen behatolás megakadályozása és jelzése. Amennyiben egy őrzött sportlétesítménybe behatolni próbáló elkövető cselekménye esetén a riasztórendszer azonnal működésbe lép, az elkövetőt tetten lehet érni, és tevékenységét fel lehet számolni. A gyakorlatban azonban ez a fajta jogsértés nem jellemző magával a létesítménnyel kapcsolatban, ha a sportpályára gondolunk. A sportegyesületek esetében még a hazai létesítmények, az újonnan építettek is biztosan rendelkeznek már ajándékboltokkal, jegypénztárakkal, éttermekkel, büfékkel, bárokkal. Ezen kereskedelmi egységek tekintetében nagyobb lehet az illegális cselekmény kockázata, hiszen ezek leggyakrabban úgy kerülnek a létesítménybe, hogy kívülről is megközelíthetőek, bejáratuk az utcafrontra nyílik. A behatolásérzékelő rendszerek jelentősége megkérdőjelezhetetlen: nagyban megkönnyítik az őrzésért felelős vállalatok munkáját, mivel az automatikus érzékelő rendszer figyelmeztet a szabotázsra, nincs szükség állandó őrség megszervezésére, és az emberi erő létszáma is csökkenthető.

Szervezett őrzés, emberi erő

A legtöbb sportlétesítményben már a stadion korszerűsítése előtt is volt előerős biztonsági szolgálat. Akkoriban azonban ez még a nevéből sem derült ki, mert „recepciós” szolgáltatásként működött. A vagyonsvédelmi cégek ma is nyújtanak szolgáltatásokat a magyarországi sportlétesítmények számára. Szolgáltatási tevékenységüket utasítások szabályozzák. A feladatellátás kiterjed az őrzés-védelmi, riasztási feladatokra, portaszolgálatos és recepciós feladatokra, kamerarendszer-kezelésre, járőrszolgálati tevékenységre. A Puskás Aréna, Közép-Európa egyik legnagyobb és Magyarország legnagyobb stadionja esetében például 12 fő látja el naponta a klasszikus biztonsági feladatokat. Nemzeti stadionunk esetében ki kell emelni, hogy a létesítmény infrastruktúráját nemcsak a közel 68 ezer néző befogadására alkalmas lelátókkal ellátott belső játéktér jelenti, hanem a Puskás Aréna Park nevű, 100 ezer négyzetméteres szabadtéri sport- és szabadidős létesítmény is. A régi Népstadion egyetlen megmaradt épülete, a torony jelenleg múzeumként működik, a park nyugati és keleti részén pedig számtalan sport- és szabadidős tevékenységre alkalmas sport- és szabadidős tevékenységre alkalmas létesítmény található. A park adottságainak és felszereltségének köszönhetően egy számtalan sportesemény, koncert és fesztivál megrendezésére alkalmas nyitott terület, amely bárki számára elérhető. Biztonsági szempontból a park rendje és biztonsága érdekében térfelügyelő kamerarendszert telepítettek, és parkőrök is tevékenykednek ([URL1](#)).

Beléptető rendszerek

A beléptető rendszerek alapvető célja az objektumba belépni szándékozók hozzáférési jogainak ellenőrzése. A jogosultság többféle formában megjelenhet, így megkülönböztethetjük a sportlétesítmény használóit (játékosok, szakszemélyzet, háttér munkások), a kiszolgáló egységek alkalmazottait és a szolgáltatókat, valamint a látogatókat, nézőket és szurkolókat. A rendszer működésének alapja a belépési jogosultsággal rendelkezők belépése, akik a jogosultságuknak megfelelően érkeznek a sporteseményre.

A futballmérkőzések esetében a cél a szurkolótáborok szétválasztása, az illegálisan belépni szándékozók és a rendbontásban részt vevők kiemelése a rögzített képek alapján – függetlenül attól, hogy kézi forgókapuról beszélünk-e számlálóval vagy vonalkódolvasóval ellátott forgókapus megoldásról. Ez utóbbi egy komplex beléptető rendszer, amely kódolás alapján megkülönbözteti a szurkolókat, és szektorazonosításra is képes. Kisebb csarnokokban inkább

az Interticket PDA kártyaolvasós megoldás terjedt el. A biometrikus azonosító adatokat használó rendszerek esetében az érintésmentes változat még nem elterjedt Magyarországon, csak egy stadionban van vénaszkenneres megoldás.

Hatékonyágát és népszerűségét tekintve az érintés nélküli eljárás alkalmas lenne például arcfelismerő rendszeren alapuló információszerezésre. A legmodernebb beléptető rendszert a Puskás Aréna esetében alkalmazzák, ahol a vonalkódolvasó rendszer képes elektromos jegyek olvasására és QR-kódok beolvasására is (Tóth & Tóth, 2014).

Személy- és csomagátvilágító rendszer

A személy- és csomagátvizsgálás célja, hogy a 175/2003-as kormányrendelet¹ alapján bizonyos közbiztonságra veszélyes tárgyak (például szűrő-, vágóeszközök, lőfegyverek) ne kerülhessenek a sportrendezvények területére. E tekintetben sajnos a magyar gyakorlat nem a legkorszerűbb megoldásokat alkalmazza. A hazai környezetben ritkán találkozunk detektoros kapukkal, viszont a rendező beléptető személyzet manuálisan átvizsgálja a személyeket és az általuk viselt ruházatot. Ennek a megoldásnak a hatékonysága erősen megkérdőjelezhető, a hibák aránya magas, az illegális eszközök bejutása nem nyomon követhető. Sokkal jellemzőbb a testszkenner használata, de ez a megoldás Magyarországon is gyakrabban fordul elő nemzetközi sporteseményeken.

Ajtó- és kapunyitási rendszer

A sportlétesítmények területén a hivatásos sportági előírások mellett a biztonságtechnika egyéb területeinek biztonsági előírásait is érvényesíteni kell. A munka-, tűz- és környezetvédelmi szabályok betartása ugyanolyan fontos, mint a többi munkáltatói terület esetében. A kockázatértékelés alapján előre nem látható és váratlan események, például tűz, terrorcselekmény vagy akár baleset esetén a sportlétesítmény kiürítését, menekítését; illetve a menekülését segítő eszközöknek, berendezéseknek működőképesnek kell lenniük. Ha automatikus nyitórendszert működtetünk, akkor az emberi erőforrás hibaszázalékával kevésbé kell kalkulálni, ami azt jelenti, hogy az esemény bekövetkezése után 100%-os biztonsággal nyílnak a kapuk.

1 175/2003. (X. 28.) Korm. rendelet a közbiztonságra különösen veszélyes eszközökről. 2004. évi I. törvény a sportról.

Videómegfigyelő rendszer

A sportlétesítmények esetében rendkívül fontos, hogy a szervező állandó és „valós idejű” információkkal rendelkezzen a sportesemények helyszínéről, a külső és belső terekről, valamint a létesítmény közvetlen környezetéről, beleértve az oda vezető utakat, parkolókat és közterületeket. Továbbá a lehető legtöbb információval kell rendelkeznie a látogatók számáról és mozgásáról is. A kivitelezés során a sportegyesületek konkrét elvárásokat fogalmaznak meg a telepítendő kamerarendszerrel és videófelügyeleti rendszerrel kapcsolatban. A rendezvények biztosítási tervében konkrétan meg kell határozni a kamerák típusát, elhelyezésük módját, valamint a nyomon követhetőséget és visszakereshetőséget. A kamerák által készített fényképeknek és videofelvételeknek alkalmasnak kell lenniük a jogellenes cselekmények elkövetőinek pontos és kétséget kizáró azonosítására. Akár fix, akár mobil eszközökről van szó, a cél az, hogy a sporteseményen jogellenesen jelenlévőket, illetve a jogellenes cselekményeket elkövetőket azonosítani lehessen, ki lehessen emelni, vagy szükség esetén szankcionálni lehessen őket a sportlétesítmény látogatásától való eltiltással. A megfigyelőrendszer a létesítmény területén lévő kiszolgálóegységek belső tereit is védi. Folyamatosan biztosított a személyzet a kamerarendszer által gyűjtött információk elemzésére, valamint egy erre a célra kialakított megfigyelőterem.

Áruvédelmi rendszer

A csapatmúzeumok és ajándékboltok ma már a modern sportlétesítmények elengedhetetlen részei, ami jelentős feladat elé állítja a biztonsági szakembereket. A múzeumok esetében ezeknek az üzleti alapú egységeknek az árukészlete elsősorban ideológiai értékkel bír, az ajándékboltok esetében pedig nem éppen a legolcsóbb termékekkel rendelkeznek.

Az értéktárgyak védelme érdekében mindkét esetben a belső terekben megfigyelőrendszerrel telepítenek. A telepített kamerarendszer önmagában azonban nem jelent 100%-os garanciát a termékek védelmére. A múzeumok esetében a kiállított tárgyak, az ajándékboltok esetében pedig az üzlet árukészletének gyakorlatilag minden darabja egyedi termékvédelmi eszközzel van felszerelve.

A jeladó vagy címke formájában elhelyezett termékvédelmi eszköz jelentősége abban rejlik, hogy a pénztárnál történő fizetéskor eltávolítják, mert ha ez nem történik meg, akkor a termékvédelmi (detektoros) kapunál jelzést generálnak, és a biztonsági szolgálat feladata a jelre való reagálás (Tóth & Tóth, 2014).

Tűzjelző rendszer

Az olyan típusú sportlétesítmények esetében, amelyek nem nyílt vagy félig nyílt kialakításúak, a tűzjelző rendszer fontossága megkérdőjelezhetetlen. Kézilabda- és kosárlabdacsarnokok esetében fontos ismerni a hagyományos parketta vagy a modern burkolat tűzállósági mutatóját, különös tekintettel a felhasznált burkolóanyagokra. Magyarországon gyakran találkozunk kisebb csarnokokkal, amelyek belseje, lelátója szintén hagyományosan fából készült. Nagy létszámú rendezvények szervezésekor pontos létszámmal kell rendelkezni, egy esetleges tűzriadó esetén el kell kerülni a pánikot, és a látogatókat, szurkolókat ki kell juttatni a védett térbe.

Rendezvénybiztosítás

A rendezvénybiztosítások egyik legnagyobb területe a sportesemények biztosítása. Ezek az események általában nagy közönséget vonzanak. Tóth Ágnes Nikolett *Innovatív sportrendészeti eszközök* című tanulmányában a következőképpen írja le a sporteseményeket: „Az élsport számos rendezvénye több tízezer embert mozgat meg nemcsak a sportesemény ideje alatt, hanem a rendezvény előtt és utána is. A sportrendezvények egyre inkább showelemekkel is rendelkeznek, s mindez új biztonsági követelményeket támaszt. A biztonság követő üzemmódban van, ugyanis a rendkívüli események, a terrorcselekmények a biztonság definíciójának folyamatos újragondolását eredményezik, így nagy felelőssége van az elméleti és a gyakorlati szakembereknek is.” (Tóth, 2020). A biztonságra való törekvést a személy- és vagyónvédelmi követelmények maximális betartása mellett a jogi háttér, valamint a tervezésben és szervezésben részt vevő szervezetek összehangolt munkája határozza meg. A sportrendezvényeket megtartásuk előtt biztonsági ellenőrzés előzi meg, amelyre a sportról szóló 2004. évi I. törvény 63. §-ban² meghatározott tagokat jelölik ki.

Az események alapidokumentuma a biztosítási terv, amely a biztosításban részt vevők számára a legfontosabb információkat tartalmazza. A biztosításért felelős vezető feladata összetett, ő koordinálja a biztosítási résztvevők összehangolt tevékenységét, beleértve az eseményadatokat ismeretét, a végrehajtó személyzet létszámát, a kapcsolat folyamatos fenntartását, az összegyűjtött adatok elemzését és a szükséges szigorító intézkedések bevezetését. A személyi adatok és a kockázatértékelés alapján az igazgató, a szervező és kérésükre a rendőrség

2 2004. évi I. törvény a sportról.

munkatársai a sportegyesületek segítségével kijelölt bizottság által biztonsági fokozatba sorolt rendezvény biztosításába bevonásra kerülnek. A biztosítás tervezéséhez, szervezéséhez és végrehajtásához elsősorban az elektronikus jelzőberendezések által gyűjtött adatokat használják fel.

A sporteseményekhez hasonlóan a sportlétesítményekben tartott koncertek és fesztiválok esetében is az érdeklődők nagy száma határozza meg a rendezvénybiztosítás szükségességét és a megvalósítás módját. A biztosítás tervezését a sporteseményekhez hasonlóan előzetes kockázatelemzés előzi meg. A koncertek és fesztiválok közönségének összetételétől függetlenül a belépési jog megvásárlásával előzetesen elfogadjuk a rendezvény biztonsági előírásait és házirendjét, azaz a beléptetéstől kezdve a ruházat- és poggyászvizsgálat, személyazonosság-ellenőrzés, hang- és képfelvétel készítése során a rendezvény helyszínéről való távozásig együttműködünk a szervezőkkel. A koncertek sajátossága, hogy a közönség szeretne a fellépők közelébe kerülni, rövid fizikai kontaktust kíván létesíteni, szeretne autogramot kérni az emléktárgyakhoz vagy aláírókártyához. Az ilyen események biztosítása a tömegmegfigyelésből származó információkra támaszkodik. A többnyire ártalmatlannak hitt rögtönzött nyilvános találkozók hirtelen cselekvést igénylő eseményekké alakulhatnak. Ezekben a biztosítási feladatokban nagyon fontos a háromkörös védelem kialakítása (Cserny & Christián, 2020).

A COVID-19-járvány kitörése után a sportlétesítmények látogatóinak és szurkolóinak egészsége védelmében olyan megoldást kellett találni, amely gyorsan és hatékonyan kimutatja a vírus jelenlétét.

Tekintettel arra, hogy hazánk társrendezőként a 2021-es UEFA 2020-as labdarúgó Európa-bajnokságnak is helyszínt biztosított, megoldást kellett találni a szurkolók érintkezés nélküli szűrésére COVID-19 vírusra. Hosszas keresgélés és tesztelés után a stadionban jelen lévő orvosi személyzet munkaeszközeit a D-Link 9500T hőkamerás rendszerrel egészítették ki, amely a testhőmérsékletet mérte. A hőkamerás rendszeren keresztül a mérkőzésekre belépő szurkolókat a belépés előtt a helyszínen, ahová a belépésre jogosultak voltak, vizsgálatnak vetették alá. Ezt a tevékenységet nem véletlenszerűen, hanem folyamatosan végezték, így a mérkőzésekre érkező nézők számának csökkenése nem okozott problémát. A hatékonyságnak köszönhetően hazánk teltházas mérkőzéseket tudott rendezni (URL2).

Személyvédelem

A sportesemények szervezése során többször előfordul a sportághoz kapcsolódó vagy a sportélethez tartozó hazai vagy nemzetközi védett személyek megjelenése. E tekintetben védett személynek minősülhetnek az állami vezetők, közjogi méltóságok, nemzetközi sportszervezetek képviselői, a sportág képviselői, a bírói testületek tagjai, bírók, felügyelők, ellenőrök.

A védett személyek sporteseményeken való megjelenése feltételezi és megköveteli a szervezőtől, hogy a helyszín és környezetének biztosításával garantálja a védett személy sérthetlenségét. Ezen személyek és objektumok védelmét a védett személyek és a kijelölt létesítmények védelméről szóló 160/1996. (XI. 5.) Korm. rendelet szabályozza, utalva a védendő magyar és nemzetközi védett személyekre és létesítményekre. A létesítményekben a védelmet a védőköröknek megfelelően és a védett személy biztonságát szem előtt tartva kell megszervezni, függetlenül attól, hogy a védett személy helyhez kötött vagy mozgásban van. A stadionok VIP vagy SKYBOX-ában tartózkodó személy esetében a védelmet a belépéstől a kilépésig, a tartózkodási helyen kell biztosítani, a megfigyelőrendszer és a személyi állomány komplex alkalmazásával.

Összegzés

A modern labdarúgás mint sportág hatalmas változáson ment keresztül az 1960-as évek óta. A politika meghatározó szerepét átvette a tőke beáramlása. A soha nem látott támogatással, a létesítmények és a kiszolgáló létesítmények fejlesztésével a sportág a sport mellett a gazdasági élet egyik területévé és szereplőjévé vált. Az 1980-as évektől kezdve a beáramló pénznek köszönhetően a labdarúgás a társadalom egyik legfontosabb szórakoztató és családi eseményévé vált. Ehhez jött hozzá a 2000-es években a stadionrekonstrukciós program és a lehető legtöbb létesítmény megépítése, aminek eredményeként a labdarúgó-mérkőzések helyszínei már nem kizárólag sporteseményeknek adnak otthont, hanem könnyűzenei, kulturális és vállalati rendezvények helyszíneivé váltak, a létesítményekben pedig ajándékboltok, éttermek és kávézók kaptak helyet.

Ennek eredményeképpen az őrzésre és a védelemre vonatkozó különleges követelmények is átalakultak. Innentől kezdve az üzleti objektumok és funkciók is bekerültek a szabványos működés rendjébe. A látványsportok helyszínein a tervezésnek köszönhetően parkok, múzeumok, különböző sportpályák, játszótérek, kutya futtatók és sok más olyan helyszín található, amely a látogatók szórakozási, kulturális, családi és sportolási igényeit szolgálhatja. Biztonsági és

őrzési szempontból mindez megnövelte a létesítmények biztosításáért felelős cégek feladatait, valamint az őrzéshez szükséges emberi erő és védőfelszerelés mennyiségét. Igény szerint és a vagyonvédelmi szempontból fontos helyszíneken állandó, 24 órás őrséget kell szervezni. Figyelembe kell venni a múzeumok, ajándékboltok és kereskedelmi egységek termékvédelmét. A látogatók számára beléptetőrendszereket kell működtetni a belépési jogosultság ellenőrzésére. Automatikus vagy kézi ajtó- és kapunyitó rendszereket kell telepíteni. Az objektumvédelem szempontjából a legfontosabb információgyűjtő források a kamerák és a videómegfigyelő rendszerek, amelyekhez szakemberre és kiépített megfigyelőhelyiségre is szükség van.

A sportlétesítmények alapvető rendeltetése mellett a legnagyobb kihívást a rendezvények biztosítása jelenti, függetlenül a rendezvény típusától. A sport- és kulturális rendezvények biztosítása teljesen eltérő. Abban azonban megegyeznek, hogy a sport- és kulturális rendezvények is nagy tömegeket vonzanak, amelyekről elegendő és folyamatos információra van szükség a biztosítás hatékony és a jelenlévő tömegnek megfelelő végrehajtásához. A sportlétesítmények biztonsági felszereltségének fejlesztése, komplex védelmi elemek alkalmazása folyamatosan szükséges, hogy a kor kihívásainak megfelelő, a jogsértő cselekmények felszámolásához szükséges eszközök rendelkezésre álljanak, és működésük megkönnyítse a biztonságtechnikai feladatokat végzők munkáját.

Felhasznált irodalom

Berek L., Berek T. & Berek L. (2016). *Személy és vagyonbiztonság*. Óbudai Egyetem.

Berek L. (2014). *Biztonságtechnika*. Nemzeti Közszerológati Egyetem.

Csernyi Á. & Christián L. (2020). Gondolatok a (sport)rendezvények biztonságának fokozásához. *Belügyi Szemle*, 68(11), 77–82. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.11.5>

Tóth A. & Tóth L. (2014). *Biztonságtechnika*. Nemzeti Közszerológati Egyetem.

Tóth A. N. (2020). Innovatív sportrendészeti eszközök. *Belügyi Szemle*, 68(ksz4), 123–136. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2020.4.8>

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Puskás Aréna Park*. <https://www.freesportparks.hu/puskas-arena-park>

URL2: *Hőkamerák védtek a foci Eb szurkolóit a Puskás Arénában*. <https://pcworld.hu/pcwlite/hokamerak-vedtek-a-foci-eb-szurkoloit-a-puskas-arenaban-296836.html>

Alkalmazott jogszabályok

160/1996. (XI. 5.) Korm. rendelet a védett személyek és a kijelölt létesítmények védelméről
175/2003. (X. 28.) Korm. rendelet a közbiztonságra különösen veszélyes eszközökről
2004. évi I. törvény a sportról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Turós T. & Szűcs E. (2024). Sportlétesítmények őrzés-védelmének speciális aspektusai. *Belügyi Szemle*, 72(4), 685–699. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i4.pp685-699>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Turós Tímea, aki a turos.timea@uni-obuda.hu e-mail címen érhető el.

Artificial Intelligence in Forensic Sciences Revolution or Invasion? Part I

Márton Lontai

general director
Hungarian Institute for Forensic
Sciences

lontaim@nszkk.gov.hu

Horolma Pamjav

PhD, DsC, expert in forensic genetics
Hungarian Institute for Forensic
Sciences

pamzsavh@nszkk.gov.hu

Dávid Petréttei

Dr, head of department
Hungarian Institute for Forensic
Sciences,

Department of Dactyloscopy
petreteid@nszkk.gov.hu

Abstract

Aim: The first half of the two-part study is on the emerging role of artificial intelligence in the forensic sciences. After clarifying the basic concepts and a brief historical overview, the possibilities of using AI in various forensic fields are discussed: genetics, pattern recognition, chemistry, toxicology, anthropology, forensic medicine, and scene reconstruction.

Methodology: The study synthesises several recently published international papers.

Findings: The penetration of the application of artificial intelligence into some fields of science is undoubtedly an ongoing process. Most of the varied forensic fields also cannot avoid this development. Analysing large databases unmanageable with traditional methods, pattern recognition, and machine learning can all be important tools for forensic science. However, an important conclusion is that AI is a supporter of human expert work, not a substitute.

Value: In the field of forensic sciences, no such detailed summary article has been published in Hungarian so far.

Keywords: artificial intelligence, forensic science, genetics, anthropology

English-language republication. The Hungarian version of this article was published in *Belügyi Szemle* 2024, issue 4. DOI link: <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i4.pp577-592>.

Introduction

Nowadays, the term artificial intelligence (AI) has become almost ubiquitous, and a mortal on earth would only guess that a computer and a program are working together to do things that were previously done by a human being. This relative lack of knowledge, which also affects us, prompted us to investigate the issue: to what extent has AI been integrated into everyday life and forensic science? What does it know better than we humans, and when will the time come when its use becomes inevitable in forensic practice. Having looked into the topic of AI, we try to better explain the meaning of the commonly used terms: machine learning, deep learning, weak/strong AI, artificial narrow intelligence, artificial general intelligence, artificial superintelligence, etc.

What is artificial intelligence?

The development of AI (Artificial Intelligence) is constantly evolving and its popularity is growing by the day. AI is the ability of a system or program to think and learn from experience ([URL1](#)).

AI is machine intelligence that simulates human behaviour or thinking and can be taught to solve specific problems. AI is a combination of machine learning and deep learning. AI models are trained using huge amounts of data that can make intelligent decisions.

Both deep learning and machine learning are subfields of AI, and deep learning is actually a subfield of machine learning. Deep learning is also essentially a neural network, where ‘deep’ refers to a neural network that consists of many more than three layers – between the traditional input and output layers, there may be dozens of hidden processing layers working simultaneously. For example, when interpreting images, lower layers are used to identify edges, and higher layers are used to recognise what is depicted.

Deep learning differs from ordinary machine learning in the way that particular algorithms learn. Deep learning automates the majority of the process feature extraction, eliminating some of the manual/human intervention required, and allows the use of larger data sets. Deep learning can also be considered as ‘scalable machine learning’. Classical or ‘non-deep’ machine learning is more dependent on human intervention, and experts define a hierarchy of functions to understand the differences between data inputs, which usually require more structured data for learning. ‘Deep’ machine learning can use labelled datasets, also known as supervised learning, to inform its algorithm, but does not

necessarily require a labelled dataset. It can ingest unstructured data in raw form (e.g. text, images) and automatically determine a hierarchy of features that distinguish different categories of data from each other. Unlike machine learning, processing data does not require human intervention, so we can scale machine learning in more interesting ways. We also need to familiarise ourselves with other AI concepts: narrow and general AI. Narrow AI or Artificial Narrow Intelligence (ANI) – focuses on performing specific tasks. Weak or narrow AI drives much of the AI around us today. The term ‘narrow’ more accurately expresses the characteristics of this type of AI, as it is anything but weak; it enables some very robust applications, such as Apple Siri, Amazon Alexa, IBM Watson (see later), or even self-driving vehicles.

Strong AI consists of Artificial General Intelligence (AGI) and Artificial Super Intelligence (ASI). AGI is a theoretical form of AI, where machines would have the same intelligence as humans; they would have self-aware consciousness, able to solve problems, learn and plan for the future. ASI – also known as superintelligence – would surpass the intelligence and capabilities of the human brain. While strong AI is still entirely theoretical and there are no practical examples of it today, developments and research are ongoing. In the meantime, the best examples of ASI can be found in science fiction literature, such as HAL9000, the superhuman computer that turns against the crew in the emblematic 1968 novel and film *2001: A Space Odyssey*.

History of artificial intelligence: key dates and names

The idea of the ‘thinking machine’ originates in ancient Greece. But since the advent of electronic computing, important events and milestones in the development of AI are ([URL2](#)):

1950: Alan Turing published an article called *Computing Machinery and Intelligence*, in which Turing – famous for cracking the Nazi Enigma code during World War II – dissected the question ‘can machines think?’ He introduced the so-called Turing Test to determine whether any computer could exhibit the same intelligence (or at least the same results of intelligence) as a human. The value of the Turing test has been debated ever since.

1956: English mathematician John McCarthy, one of the founders of modern computer science, introduces the term ‘artificial intelligence’ at the first AI conference at Dartmouth College. Later that year, computer scientist and cognitive psychologist Allen Newell, political scientist, economist and sociologist Herbert A. Simon, and systems programmer John Clifford Shaw, all of

whom worked at the Rand Corporation in Santa Monica, California, developed the Logic Theorist, the first program deliberately designed to mimic the problem-solving abilities of a human being.

1958: American psychologist **Frank Rosenblatt**, one of the forefathers of deep learning, builds the Mark 1 Perceptron, the first computer based on a neural network that ‘learned’ by trial and error. Eleven years later, the American cognitive scientist and computer scientist Marvin Minsky and the American mathematician and computer scientist Seymour Papert published a book entitled *Perceptrons*, which is both a landmark work on neural networks and, at least for a while, an argument against future neural network research projects.

1980s: Neural networks that use back propagation to train themselves became widely used in AI applications.

1997: IBM Deep Blue computer defeats then world chess champion Garry Kasparov in a chess match (and rematch).

2011: IBM Watson defeated champion Ken Jennings and Brad Rutter in the Jeopardy quiz show. IBM Watson (after IBM founder Thomas Watson) uses natural language processing, a technology that analyses human speech for semantics and syntax. Jeopardy! is an American quiz show where players are given one-sentence statements, which they must then formulate the question that the statement would answer.

2015: The supercomputer Minwa from Baidu (the ‘Chinese Google’) uses a special deep neural network, called a convolutional neural network, to identify and categorise images with better than average human accuracy.

2016: The deep neural network program AlphaGo from DeepMind (a British AI company) beats Lee Sodol, the world champion Go player, in a five-game match. The victory is significant, given that as the game progresses there are almost ‘infinite’ possible moves (over 14 500 billion after just four moves). Google later bought DeepMind for \$400 million.

2022: On 30 November 2022, OpenAI (an artificial intelligence research company) released to the public a free machine learning-trained language model for dialogue called ChatGPT. ChatGPT is a language model that can be used for natural language processing tasks such as text generation and translation. It is based on the GPT-3.5 (Generative Pretrained Transformer 3.5) model, which is one of the largest and most advanced language models currently available. It can be used for a wide range of natural language processing tasks, some of which are listed below.

- Text generation: ChatGPT can be used to generate human-like text responses, making it useful for creating chatbots in customer services, generating responses in the online space (for example, answering questions in forums), or even creating personalised content on social media.

- Language translation: ChatGPT can also be used for translation tasks. By supplying the model with a monolingual text prompt (command line) and specifying the target language, the model can generate accurate and smooth translations from the text.
- Text summary: ChatGPT can be used to create summaries of long documents or articles. This can be useful to quickly review text without having to read the whole document.
- Sentiment analysis: with ChatGPT you can analyse the sentiment of a text. This can be useful to understand the overall tone and sentiment of a piece of writing, or to detect the sentiment of customer feedback to improve customer satisfaction.

Artificial intelligence in forensic processes

Forensic science is the use of scientific methods or special expertise to establish facts for the purposes of forensic sciences (detection, investigation, evidence in court). In forensic science, AI applications can contribute to improving the performance of experts. AI can capture new information from vast data sets to enhance knowledge and reduce potential errors due to human subjectivity. This can help to improve the acceptability of expert evidence by providing a broader, more robust scientific basis (Galante et al., 2022). Innovative AI applications have been proposed in various disciplines, which include biological sex and age estimation (Bewles et al., 2019), bite mark analysis (Mahasantipiya et al., 2011), estimation of time elapsed since death (PMI) (Cantürk et al., 2018) and DNA result interpretation (Moretti et al. 2017). For all these reasons, it is essential to consider whether the effects of AI are truly replacing, diversifying or complementing and extending the previously well-known solutions to forensic problems (Spivak et al., 2021). Some of these areas will be described in more detail in the following.

The ‘gold standard’ for forensic sciences: DNA testing

Recently, there have been developments in the use of AI – Artificial Neural Networks (ANNs) – to evaluate so-called electrophorograms (EPGs)¹ containing DNA profiles in forensic DNA laboratories. Before the results of these electrophorograms can be used in an opinion, experts need to examine them carefully

1 Visualisation of DNA test results in the form of peaks.

to determine which DNA signals (peaks) show true DNA alleles and which are merely artefacts of the DNA profiling process. So ANNs can be used to classify signals on an electrophorogram into categories that have meaning (such as allele, baseline, pull-up or stutter). For this workflow, neural networks were trained on a single type of data, generated in a single laboratory setting and applied to data that matched these factors. Inspired by the way the human brain works, these ANNs are increasingly successful in analysing large data sets, making medical diagnoses, identifying handwriting, playing games or recognising images, and even eliminating cognitive bias (Taylor et al., 2016). In their next work, the authors investigated whether neural networks are able to determine different types (i.e. mixed DNA profiles from one person or from multiple persons) and different laboratory conditions (in particular, the electrophoresis instrument model), whether neural networks are needed for each type of data produced, or whether a single neural network can be used for a wide range of data and still achieve the same level of performance. The results of their study have implications for how a laboratory trains and uses neural networks to classify electrophorogram data in its laboratory (Taylor et al., 2019). Experts tend to favour sophisticated but accurate tools over simpler but less accurate ones. If ANNs trained on individual hardware types (3130xl or 3500xl) or profile types (single source vs. mixed DNA profile) performed better than ANNs trained on combined data sets, the latter would represent a more complex system for laboratories. The authors found that a single set of ANNs can indeed be trained on data that range between hardware types and data types, and still generalise well to profiles with any combination of these factors. It's also worth noting that researchers have trained two kits (GlobalFiler and PowerPlex Fusion 6C) most commonly used by genetic experts in their daily routine with a new version of Probabilistic Assessment for Contributor Estimation (PACE), a method based on a fully continuous probabilistic machine learning (random forest algorithm) to identify artificial products and estimate the number of donors in a mixed profile. This version of PACE can be used in three separate but not mutually exclusive ways: (1) as a system to assist the analyst in identifying artifacts such as stutter, suprathreshold noise, and pull-up; (2) as a tool to determine the complexity of a profile, for example, if a profile is amenable to interpretation; (3) as a tool to assess the probability of the number of participants in a DNA mixture (Marciano & Adelman, 2019). From the above results, it can be concluded that machine learning algorithms in AI could 'soon' take over some of the assessment stages of DNA profile identification from genetic experts, freeing up time for more routine work phases. AI machine learning algorithms are gaining ground not only in forensic genetics, but in all other areas of forensic science.

Pattern evidences

AI has also been applied to other areas of forensic science, including footprint identification, facial and clothing recognition, forensic entomology and ballistics. For footprints, they have investigated a method that can estimate human age and gender based on the shoe prints left behind, using an automatic learning approach called ShoeNet. The aim of the study was to limit the large population to a small number of suspects, saving time and resources. A systematic approach to estimating human age and sex from a large shoe print dataset using a machine learning algorithm – 100,000 prints from individuals aged between 7 and 80 years – was achieved in the field of criminal investigation. Using this model, age and sex estimation can be automated with an encouraging level of accuracy, providing cost-effective, better scalability, reliable and unbiased decision support. Furthermore, it successfully addresses computational problems related to noise, patterns, manufacturing designs, wear time and most importantly wear effects (Hassan et al., 2021). Clothes recognition is another useful identification method when facial recognition and biometric evidence are difficult to use. Clothing is a factor that usually reflects gender, age and social status. Researchers have reported on a method using DCNN (Deep Convolutional Neural Network) that has been trained to classify images of clothing based on quality and discriminate more specific features such as logos with good results (Bedeli et al., 2018).

The application of advanced artificial intelligence in forensic medicine

Forensic science relies on forensic experts who form an opinion based on their training, skills and professional experience. This is usually time-consuming and can often be influenced by a number of subjective factors that are difficult to overcome. The main aim of this chapter is to present a very promising line of research that can be applied to the different disciplines of forensic anthropology and forensic medicine. The use of AI is a new trend in forensic medicine and a potential watershed moment for the entire forensic discipline. Three-dimensional convolutional neural networks (3D Convolutional Neural Network; hereafter: 3D CNN) are effective for image processing and recognition. The advantage of 3D CNN over its predecessors is that it automatically detects important features without human supervision. 3D CNN is used for three-dimensional feature extraction, where the input is a 3D volume or a sequence of 2D

images, such as slices from a cone-beam computer tomograph (CBCT) (Szabó, 2019). A recently published article (Thurzo et al., 2021) describes a novel workflow for 3D CNN analysis of full-scale CBCT scans. Its main aim was to form an interdisciplinary bridge between forensic medical experts and MI engineers. To activate clinical forensic experts who may have a basic knowledge of advanced AI techniques and are interested in implementing them in order to further develop forensic research. The authors research and present a 3D CNN method for forensic research design concept in five aspects: (1) determination of biological sex; (2) estimation of biological age; (3) search and assignment of 3D reference points on the skull; (4) prediction of growth vectors; (5) estimation of the facial image from the skull and vice versa. The application of 3D CNN could be a ground-breaking step in forensic medicine, leading to improvements in forensic expert analysis processes based on 3D neural networks. Furthermore, with practical implementations, it will be a watershed moment in the field of forensic medicine dealing with morphological features. In summary, we can assume that 3D CNN as an advanced AI feature will change the paradigm in all the fields described above, and probably in some others as well. Forensic scientists are now being encouraged to move into the era of AI, a useful tool for research and possibly future routine forensic analysis. Forensic 3D reconstructions with AI will be new, exciting and practical methods. The implementation of advanced AI will still require interdisciplinary collaboration, but it can be used to solve unsolved mysteries. This is definitely not a negligible trend (Thurzo et al., 2021).

Artificial intelligence-based identification in forensic anthropology

The importance of identification in today's society is indisputable. The need for accurate and robust devices in this field is constantly growing. The most commonly used methods in identification are DNA testing and automated fingerprint matching systems (AFIS), mainly due to their high accuracy (above 99%). These methods are expensive (AFIS can cost millions of dollars depending on the complexity of the system) and time-consuming (DNA testing from bone can take weeks). However, their main drawback is their limited applicability: both require a prior record, a reliable baseline and preserved test material for DNA extraction or fingerprint comparison. In other words, these methods may fail if insufficient ante-mortem (AM) or post-mortem (PM) information is available due to lack of data (reference DNA sample) or the condition of the

corpse. While the skeleton generally survives decomposition processes (fire, salt, water, etc.), soft tissue gradually degrades and disappears, making dactyloscopic identification difficult or impossible. If the circumstances are not favourable (e.g. skeleton, burnt or highly decomposed, fragmented, even commingled remains, mass graves, etc.), methods based on forensic anthropology (FA) may be the main alternative. FA is the study of bone remains in forensic investigations, and includes skeleton-based forensic identification (SFI) techniques such as skull-face super-imaging or comparative radiography. According to the findings of several experts, in certain challenging cases (such as those listed above), SFI techniques have been effective in 70–80% of cases compared to DNA (around 3%) and dactyloscopy-based (15–25%) identification. SFI methods used by forensic anthropologists, dentists and pathologists are often the victim's last chance for identification (Mesejo et al., 2020). AI techniques have been applied with remarkable success to a number of challenging tasks, including healthcare and medical imaging. From this perspective, the modest presence of AI in the daily practice of forensic anthropologists may be surprising. Even with the emergence of some integrated tools, forensic anthropologists still lack AI-based tools to automate SFI tasks. AI techniques are used in various biomedical imaging modalities, mainly X-rays, CTs and MRIs, but also for 3D scanning of PM materials, i.e. bone remains, with the aim of contributing to forensic identification of deceased and living persons. Some of the described solutions use CV (Computer Vision), SC (Soft Computing²) and ML (Machine Learning) techniques in the identification process, for example to automate CFS (Craniofacial Superimposition) or CR (Comparative Radiography), by impartial and accurate processing, analysis and comparison of AM data and PM data. In addition, some of the solutions presented allow fast and multiple comparisons, offering powerful screening tools to significantly reduce the number of candidates in minutes instead of days. On the other hand, objective and reproducible results can support expert judgments, which might have a stronger impact on the legal practitioner. The studies cited here show that AI techniques can be trained to estimate an individual's Biological Profile (BP) or to describe traumatic or pathological conditions based on skeletal remains or radiographs. Other techniques can help to automatically perform high-precision visual comparisons of anatomical structures, and can eliminate human bias in doing so. There are, of course, limitations: at present, there are relatively few multidisciplinary working groups and there is a lack of large and open public

2 A set of soft computing algorithms, including neural networks, fuzzy logic and evolutionary algorithms. These algorithms tolerate imprecision, uncertainty, partial truth and approximation.

databases for research purposes. Note that, as in many other medical applications, accuracy of results is not the only goal to be achieved. The results must also be made understandable to human users. The recently introduced concept of explainable AI includes AI systems for opening black-box models, improving the understanding and comprehensibility of what is learned from the models, and explaining individual predictions. FA requires solutions that take into account the explicability of individual tasks while achieving the desired performance and accuracy, ensuring the ability of the designed (human-centric) models or decision support systems to trust the system output.

Future development opportunities for CFS, CR and BP identification methodology:

- a) In relation to craniofacial superposition, i.e. CFS, it would be particularly important to carry out systematic and thorough studies to verify the effectiveness of this identification technique. AI techniques would be very useful to handle large data sets and to automate and objectify subtasks of the CFS process. This would help to increase the scientific support for CFS and to consider the skull as a primary identifier similar to dactyloscopy, DNA and dentition (currently a secondary identifier similar to scars, tattoos, other medical data).
- b) Comparative radiology, i.e. CR, is now practically a primary identification technique. (Although we note that it is not yet recognised as such by Interpol, see Angyal & Petréttei, 2019.) The objective here is to automate and integrate all stages of the CR process and ultimately to develop a decision support system that can aggregate as much information as possible to assist the forensic expert in the decision-making process.
- c) There is also a need for justice system to use tools to facilitate biological profiling, such as estimating the age of living persons, which is particularly relevant in the case of images or videos linked to paedophile cases or unaccompanied migrant minors (Mesejo et al., 2020).

Artificial intelligence in forensic toxicology

The expansion of chemical databases and the widening scope of searches is a challenge in the investigation of drug and substance abuse. Automated chemical analysis has enabled the identification of compounds and the availability of previously unimaginable amounts of information. By 2020, the Chemical Abstract Service (CAS) had more than 160 million organic and inorganic compounds in its databases. This vast amount of data is a challenge for research and

requires the use of computers and AI to manage it (Gasteiger, 2020). The marriage of expanding chemical databases with information technology has given rise to chemical informatics. This discipline contributes to solving reaction equations, predicting reaction products, developing statistical methods for analysing chemical data, and analysing compounds and spectra. For example, statistical methods can be used to identify compounds by comparison with spectral databases (Dotzert, 2021). Machine learning models add a new dimension to the identification of mixed chemicals by distinguishing compounds based on their composition, knowledge of analytical conditions and other information. For example, chromatographic separation results are interpreted along with mass spectrometry results and separation information such as mobile phase and separation column (Gasteiger, 2020).

Summary

Forensic expert work is a complex process of investigation, collecting data from many sources and integrating them to draw logical conclusions. Extracting such data is undoubtedly an interesting and usually efficient task, but managing the ever-increasing volume of data can often be challenging and sometimes even chaotic. In the course of an investigation, AI can assist forensic experts to manage the data appropriately and perform multi-level meta-analysis. This can save forensic investigators considerable time, while ensuring they have the time and energy to focus on other vital tasks. From fingerprinting and DNA identification to forensic anthropology and conservation criminology, forensic science covers a wide range of disciplines. Despite their different backgrounds, all forensic scientists face the same problems. Database analysis, natural language processing, speech recognition and machine vision are some of the specific applications of AI. AI systems work by consuming huge amounts of labelled training data, evaluating the data for correlations and patterns, and then using these patterns to predict future states. In this way, a chatbot can learn to generate lifelike conversations with people through text chat examples, or an image recognition program can learn to identify and describe things in photographs by analysing millions of images.

Where a criminal investigation is concerned, AI can be a great tool in many ways:

- 1) data management and analysis to support investigations,
- 2) problem management and resolution methodology,
- 3) pattern recognition,

- 4) transparently presenting the steps of reasoning,
- 5) reducing the number of false positives or false negatives in the analysis, which are very common in forensic science,
- 6) a structured presentation of expertise, which also assists legal practitioners in quick and accurate decision-making,
- 7) well-organised performance evaluation,
- 8) data mining,
- 9) statistical substantiation of evidence,
- 10) integration with current architecture, tools and applications (Kamdar & Pandey, 2011).

AI technology can help in pattern recognition, for example in identifying the different components of a single image, detecting patterns in emails and messages, and matching new information with different forms of data in system databases. It can also help investigators link suspect information to existing criminal records and inform them of any past crimes in which the suspect in question may have been involved (Chinnikatti, 2018). Forensic statistics provide scientific methods for managing evidence in the justice system. With more sophisticated and comprehensive information databases, AI can help justice system with quick solutions when needed. The forensic operation requires seamless communication between experts and practitioners, the lack of which can lead to misinterpretation of data, which can lead to delayed or incorrect decisions by practitioners. AI helps bridge the communication gap between different actors in the sector, who can use strong statistical evidence to support their narrative and arguments. AI can create a graphical, visual environment for different scenarios of reconstruction and for the appropriate presentation of the different mechanisms of action. It can also be used to model the circumstances of the crime graphically, which can be used to support or refute victim-suspect claims, enabling the court to make informed decisions (Kamdar & Pandey, 2011).

The AI could also help to create an online repository of all digital forensic investigations, data, tools and records. With the exponential growth of storage capacity, it is becoming increasingly difficult to store and evaluate all this data. AI can be a good tool to store, analyse and use data for legal purposes (Kamdar & Pandey, 2011).

References

- Angyal, M. & Petrétei, D. (2019). *A magyarországi áldozatazonosítási szolgálat felállításának kihívásai és tapasztalatai* [Challenges and experiences in setting up a victim identification service in Hungary]. Nemzeti Közszerológiai Egyetem.
- Bedeli, M., Geradts, Z. & van Eijk, E. (2018). Clothing identification via deep learning: forensic applications. *Forensic Sciences Research*, 3(3), 219–229. <https://doi.org/10.1080/20961790.2018.1526251>
- Bewles, J., Low, A., Morphet, A., Pate, F. D. & Henneberg, M. (2019). Artificial intelligence for sex determination of skeletal remains: application of a deep learning artificial neural network to human skulls. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 62(1), 40–43. <https://doi.org/10.1016/j.jflm.2019.01.004>
- Cantürk, İ. & Özyılmaz, L. (2018). A computational approach to estimate postmortem interval using opacity development of eye for human subjects. *Computers in Biology and Medicine*, 98(4), 93–99. <https://doi.org/10.1016/j.combiomed.2018.04.023>
- Chinnikatti, S. K. (2018). Artificial Intelligence in Forensic Science. *Forensic Science & Addition Research*, 3(1), 000554. <http://dx.doi.org/10.31031/FSAR.2018.03.000554>
- Dotzert, M. (2021). *The Power of Algorithms in Analytical Chemistry*. <https://www.labmanager.com/insights/the-power-of-algorithms-in-analytical-chemistry-23167>
- Galante, N., Cotroneo, R., Furci, D., Lodetti, G. & Casali, M. B. (2022). Applications of artificial intelligence in forensic sciences: Current potential benefits, limitations and perspectives. *International journal of legal medicine*, 137(2), 445–458. <https://doi.org/10.1007/s00414-022-02928-5>
- Gasteiger, J. (2020). Chemistry in times of artificial intelligence. *Chemphyschem: a European journal of chemical physics and physical chemistry*, 21(20), 2233–2242. <https://doi.org/10.1002/cphc.202000518>
- Hassan, M., Wanga, Y., Wang, D., Li, D., Liang, Y., Zhou, Y. & Xu, D. (2021). Deep learning analysis and age prediction from shoeprints. *Forensic Science International*, 327, 110987. <http://dx.doi.org/10.1016/j.forsciint.2021.110987>
- Kamdar, S. R. & Pandey, A. (2011). The Scope of Artificial Intelligence in Forensic Science. *The Indian Police Journal*, 58(3), 48–51.
- Mahasantipiya, P. M., Yeasarapat, U., Suriyadet, T., Sricharoen, J., Dumrongwanich, A. & Thaiputhump, T. (2011). Bite mark identification using neural networks: a preliminary study. *Proceedings of the International MultiConference of Engineers and Computer Scientists*, 1, 16–18.
- Marciano, M. A. & Adelman, J. D. (2019). Developmental validation of PACE™: Automated artifact identification and contributor estimation for use with GlobalFiler™ and PowerPlex® fusion 6c generated data. *Forensic Science International: Genetics*, 43, 102140. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2019.102140>

- Mesejo, P., Martos, R., Ibáñez, Ó., Novo, J. & Ortega, M. (2020). A survey on artificial intelligence techniques for biomedical image analysis in skeleton-based forensic human identification. *Applied Sciences*, 10(14), 4703. <https://doi.org/10.3390/app10144703>
- Moretti, T. R., Just, R. S., Kehl, S. C., Willis, L. E., Buckleton, J. S., Bright, J. A., Taylor, D. A. & Onorato, A. J. (2017). Internal validation of STRmix™ for the interpretation of single source and mixed DNA profiles. *Forensic Science International: Genetics*, 29, 126–144. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2017.04.004>
- Spivak, B. L. & Shepherd, S. M. (2021). Ethics, artificial intelligence, and risk assessment. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 49(3), 335–337. <https://doi.org/10.29158/JAAPL.210066-21>
- Szabó, B. T. (2019). *A CBCT képalkotó megbízhatóságának vizsgálatai* [Tests of the imaging reliability of CBCT]. Doctoral dissertation. Semmelweis Egyetem Klinikai Orvostudományok Doktori Iskola.
- Taylor, D., Harrison, A. & Powers, D. (2016). An artificial neural network system to identify alleles in reference electropherograms. *Forensic Science International: Genetics*, 30, 114–126. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2017.07.002>
- Taylor, D., Harrison, A. & Powers, D. (2019). The generalisability of artificial neural networks used to classify electrophoretic data produced under different conditions. *Forensic Science International: Genetics*, 38, 181–184. <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2018.10.019>
- Thurzo, A., Kosnáčová, H. S., Kurilová, V., Kosmel, S., Beňuš, R., Moravanský, N., Kováč, P., Kuracinová, K. M., Palkovič, M. & Varga, I. (2021). Use of Advanced Artificial Intelligence in Forensic Medicine, Forensic Anthropology and Clinical Anatomy. *Healthcare*, 9(11), 1545. <https://doi.org/10.3390/healthcare9111545>
- Zhou, Z. & Zare, R. N. (2017). Personal information from latent fingerprints using desorption electrospray ionization mass spectrometry and machine learning. *Analytical Chemistry*, 89(2), 1369–1372.

Online link in the article

URL1: *What is machine learning (ML)?* <https://www.ibm.com/topics/machine-learning>

URL2: *What is artificial intelligence?* www.ibm.com/topics/artificial-intelligence

Reference of the article according to APA regulation

- Lontai, M., Pamjav, H. & Petrétei D. (2024). Artificial Intelligence in Forensic Sciences. Revolution or Invasion? Part I. *Belügyi Szemle*, 72(4), 701–715. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i4.pp701-715>

Statements

Conflict of interest

The authors have declared no conflict of interest.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Ethics

No dataset is associated with this article.

Open access

This article is an Open Access publication published under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>), in the sense that it may be freely used, shared and republished in any medium, provided that the original author and the place of publication, as well as a link to the CC License, are credited.

Corresponding author

The corresponding author of this article is Dávid Petrétai, who can be contacted at petreid@nszkk.gov.hu.

Special aspects of guarding and protecting sports facilities

Tímea Turós

PhD student
Óbuda University,
Doctoral School on Safety and Security Sciences
turos.timea@bgtk.uni-obuda.hu

Endre Szűcs

PhD, assistant professor
Óbuda University,
Donát Bánki Faculty of Mechanical and Safety
Engineering
szucs.endre@bgtk.uni-obuda.hu

Abstract

Aim: The arrangement and organisation of sports events is a coordinated activity involving several organisations. The purpose of the research is to examine and reveal the special guarding and protection requirements of sports facilities and sports event venues.

Methodology: After collecting and processing the reference literature, the Authors applied a qualitative method and focused on the methods and means of providing sports facilities, and looked for specifics from their own point of view. During the research, they used both empirical and logical methods. In order for the earned knowledge to contribute to the solution of practical problems, they chose the activity of practice-oriented research.

Findings: Starting from the 1960s, and mainly from the 1980s, the arrangement and organisation of sports events is not just a professional sports issue. The capital injected by economic actors was aimed at organising family, cultural and entertainment events. As a result, unlike before, the sports facilities initially became multi-functional, and then the modern facilities became multi-functional venues. Due to its multi-functionality, special requirements for the security and protection of the venues and the facilities created in their surroundings, with different sports and economic purposes, have developed.

Value: The basis of the security technology of sports facilities and the commercial, economic, entertainment, cultural and service units located in them is the security of objects, as well as personal and property security. Guarding and

The manuscript was submitted in English. Recieved: 24 February 2023. Revised: 3 May 2023 Accepted: 8 May 2023

protecting the proper operation of the facilities is an organised and coordinated activity in the same way as in the case of sports events held in the facilities, but the method of implementation is not the same.

Keywords: sports facilities, security, object security, complex protection

Thesis

Our own research and previous results also allow us to conclude that sports events in the XX. from the second half of the century, it is not exclusively characterised by sports activities. From the 1960s, the sports life is greatly influenced by the interwoven political environment, economic interests and invested capital. Especially since the 2000s, due to economic and commercial interests coming to the fore, sports events have clearly become family, cultural and entertainment events. The operation of the sports organisations was taken over by economic companies, whose aim, in addition to the sporting goals, was to meet the needs of visitors and spectators as fully as possible, not secretly, for the purpose of making a profit. In addition to sporting events, sports facilities have also become home to concerts, exhibitions, museums, family and corporate events, trainings, and restaurants. The object protection of modern, multi-functional facilities that meet all needs has thereby become more critical, which has also brought with it the reform of the guarding and protection of the facilities. In the pre-establishment planning phase, the dangers and risks that endanger or may endanger the safety of those performing permanent work or sports activities in the facility, those involved in service tasks, spectators/visitors and those staying within the scope must be taken into account.

Object security

Security is a complex concept both in everyday and scientific terms. Even if we just want to formulate it simply, a complicated ‘formula’ emerges. Looking for a connection between them, however, it can be established that we are talking about concepts that give the following definition: *‘Security is the state of persons and organisations, which is determined by the interaction of intentional illegal behaviours that threaten their existence and their intended operation and the defence resources used against them.’* (Berek, Berek & Berek, 2016).

Security, inferred from the wording published by the authors in the publication *Személy és vagyonbiztonság* (Person and property security), highlights that the response to a threat from some/any source is determined by the manpower and technical devices used in the protection of persons and property, as well as their ratio.

One of the main, diversified areas of personal and property security, which covers a wide spectrum: object security. Considering our research area, in our case the object as a concept means a sports facility in a narrower sense.

In a broader sense, however, it is important to emphasise that the vast majority of sports facilities nowadays are no longer exclusively 'only' sports venues, but also the 'home' of countless other events, and they include commercial, entertainment, and cultural units due to their multifunctionality. In stadiums, sports halls, ice rinks, swimming pools and countless sports facilities, it is difficult to maintain safety when holding events that attract a large number of participants and visitors. In each of the sports facilities, the maintenance of safety practically works according to two 'scenarios', since the normal operation and the insurance during the events are different. It is logical and clearly understandable that the 'weekdays' of a football stadium are not the same as match days.

From a different approach, in the case of the actual application (deployment) of the resources used for the implementation of custody and protection, two 'scenarios' can be distinguished: the state without an illegal act and the state after the illegal act has occurred. Furthermore, it is important to point out the fact that the equivalent of object security for sports facilities covers the immediate environment of the facilities, the objects and structures belonging to them in terms of infrastructure, regardless of function.

Guarding

The two basic concepts of the object protection of sports facilities are guarding and protection. The two basic concepts of security technology and personal and property protection are interrelated, one could say they are built on each other, but in practice they represent two activities that are definitely different in time.

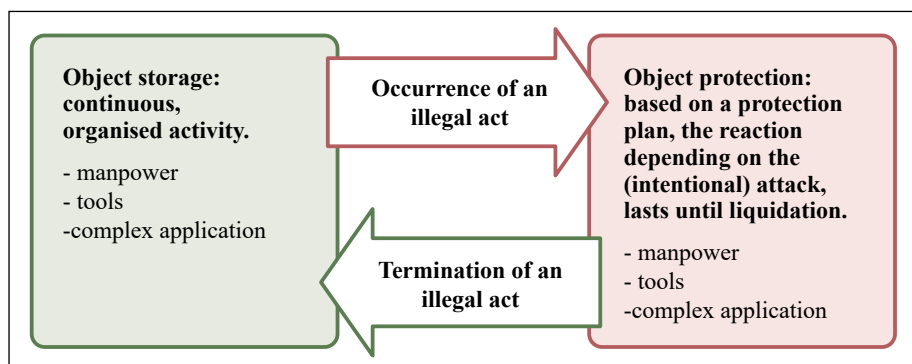
If we examine the sports facility from the point of view of guarding, then we can state that guarding the facility is an activity against some external, intentional, illegal act, during which the chance of the danger or threat occurring is taken to be <0 and constant over time, i.e. the facility is treated as threatened, until an illegal act occurs. However, the time of occurrence is unknown, it depends on the perpetrator, however, it is independent of the method of committing the

crime and whether it is carried out with or without a tool. The purpose of the approach from the point of view of protection is how the guarding, as the ‘resting’ state of the object free of illegal activity, changes when events occur, people or property are attacked or a deliberate illegal act. However, the duration of the defensive activity is known, and depends to a great extent on the type of attack, the force and tools used by the perpetrator(s), and the ratio of their individual or combined use. The protection aims to prevent the situation and the further spread of the attack, to identify and highlight the perpetrator(s) and, in practice, to terminate and liquidate the illegal act. Both in theory and in practice, at the venue of the sports events, the guarding activity exists until the illegal event occurs, the illegal act activates the protection activity, and then, after the act is liquidated, the guarding activity resumes. The protection aims to prevent the situation and the further spread of the attack, to identify and highlight the perpetrator(s) and, in practice, to terminate and liquidate the illegal act. Both in theory and in practice, at the venue of the sports events, the guarding activity exists until the illegal event occurs, the illegal act activates the protection activity, and then, after the act is liquidated, the guarding activity resumes (Berek, Berek & Berek, 2016).

Professor Lajos Berek puts it this way in his note entitled Security Technology: *‘So from the point of view of personal and property protection, security is the combination of intentional illegal behavior that endangers the existence of someone or the proper functioning of something and the protection resources used against them.’* (Berek, 2014). The explanation and difference of the concepts can be illustrated and interpreted on the basis of the figure below.

Figure 1

Flow diagram of object guarding and protection

Note. The Authors' own drawing.

Guarding and protection of sports facilities

In the case of sports facilities, both mechanical protection elements and electronic signalling elements are used during guarding and personal and property protection activities. The analysis of the special protection elements of the sports facilities was carried out in the following safety technical subjects, apropos of the fact that these protection elements are (may) occur most often:

- mechanical protection,
- penetration detection system,
- organised guard, manpower,
- access control systems,
- person and package screening system,
- door and gate opening system,
- video surveillance system,
- goods protection system,
- fire alarm system,
- event insurance, and
- personal protection.

Mechanical protection

The purpose of mechanical protection is to make it difficult or prevent access to the object from the external environment at the site of the sports events, either in the case of basic operation or the organisation of a sports event. In the case of sports facilities, the mechanical protection elements are spectacular, in many places, especially in the case of football stadiums, they are monumental elements. A good example of this is the Puskás Arena in Budapest, where the primary protection of the modern facility built on the site of the former Népstadion is based on 38 pylons, each are 40 meters high, which correspond to staircases. The outdoor protection elements are also represented by gates, in today's designs, (water) ditches are no longer built. Building protection is provided by reinforced concrete walls, roof structure, doors and windows. In the case of handball halls, huge glass surfaces often appear on the facade, as an outer covering. The mechanical elements are therefore fixed, static elements from their construction to their demolition, which, due to their size and structure, have a deterrent effect for the perpetrator(s). The chance of getting in on these elements without the use of device(s) is almost zero. In the case of external fences, the idea of climbing over or cutting the fence elements, for example,

may arise, but in this case the perpetrator(s) must seriously consider the use of other elements of complex protection, as well as the use of data stored on image recording devices as evidence. In the case of sports facilities, the enforcement of today's safety technical requirements is not a negligible aspect, during the design of the mechanical elements, the safety technical risks of the given location are analysed, and during construction, they are built in/out depending on the results of the risk analysis. The internal mechanical elements of the facilities, the fences, tunnels, roundabouts, and gates separating the sectors are suitable for separating the fan camps of the sports event, taking into account the occurrence of unexpected events, when the requirements of escape and evacuation must also apply. The opening of the sectors and exits must occur automatically or as a result of human intervention, the throughput must be determined in such a way that, in the event of an unexpected event, even in a panic situation, the safety of those fleeing independently is guaranteed, and their escape is maximally facilitated. They are suitable for separating the fan camps of the sports event, also taking into account the occurrence of unexpected events, when the requirements of escape and evacuation must also apply (Tóth & Tóth, 2014).

Based on practical experience, it can be said that there are huge differences in evacuation between countries and facilities, and in our example no extraordinary, unexpected event occurred. When the Sóstó stadium in Székesfehérvár was evacuated, it took 20–25 minutes for the exit to take place at the gate of the facility after the match, despite the fact that the spectators were not far from the exit. The evacuation was not very fortunate and even less rational, so that people could only get out one by one at the gate, blocking very long lines.

The same evacuation was carried out in the Santiago Bernabéu stadium, after El Clásico(!), from the top 5th floor of the stadium after the match, in roughly 5 minutes, and the entire stadium was completely empty in about 15 minutes. The gates were opened, which allowed the 90,000 spectators to be evacuated extremely quickly.

System of penetration detection

The intrusion alarm system is intended to strengthen the organised, manpower protection and make its work easier. The primary goal is to prevent and signal unauthorised access to facilities. In the event of an action by an offender attempting to enter a guarded sports facility, the alarm system is activated immediately, the offender can be caught in the act, and the activity can be liquidated. In practice, however, this type of violation is not typical, in relation to the facility

itself, if we mean the sports field. In case of sports clubs, even the domestic facilities, the newly built ones, definitely already have gift shops, ticket offices, restaurants, buffets, and bars. Regarding these commercial units, there may be a greater risk of an illegal act, since they are most often placed in the facility that they are accessible from the outside, their entrances open onto the street front. The system of penetration detection is unquestionable, they greatly facilitate the work of companies responsible for guarding, since the automatic detection system warns of sabotage, there is not needed to organise a permanent guard, and the number of manpower can be reduced.

Organised guard, manpower

Most of the sports facilities had live security even before the modernisation of the stadium. At the time, however, this was not clear even from its name, because it functioned as a ‘receptionist’ service. Asset protection companies still provide services for sports facilities in Hungary. Their service activities are regulated by instructions. Task execution covers guarding and protection, for alarm tasks, porter service and reception tasks, camera system management, patrol service activities. In the case of Puskás Aréna, one of the largest stadiums in Central Europe and the largest in Hungary, for example, 12 people are responsible for performing the classic security tasks every day. In the case of our National Stadium, it should be pointed out that the facility’s infrastructure is not only the centre field with stands capable of accommodating almost 68,000 spectators, but also the 100,000 square meter outdoor sports and leisure establishment, named Puskás Aréna Park. The only remaining building of the old Népstadion, the Tower, currently serves as a museum and in the Western and Eastern parts of the Park, there are tracks of run and a park of equipment for countless sports and leisure activities. Thanks to the features and equipment of the Park, it is an open area suitable for hosting countless sports events, concerts, and festivals, which is available to anyone. From a security point of view, a surveillance camera system has been installed for the sake of the order and security of the Park, and park guards are also active ([URL1](#)).

Access control systems

The basic purpose of access control systems is to check the access rights of those intending to enter the object. The authorisation can be in several ways, so

we can distinguish between users of the sports facility (players, professional staff, background workers), employees of service units and service providers, as well as visitors, spectators and fans. The basis of the system's operation is the entry of those who have access rights and come to a sports event in accordance with their rights.

In the case of football matches, the aim is to separate the fan camps, highlight those who intend to enter illegally and those involved in disorder based on the recorded images, it does not matter whether we are talking about a manual turnstile with a counter or a turnstile solution with a bar code reader. The latter is a complex access control system, which differentiates the fans based on coding and is also capable of sector identification. In smaller halls, the Interticket PDA card reader solution is more common. In the case of systems using biometric identification data, the contactless version is not yet widespread in Hungary, only one stadium has a vein scanner solution.

In terms of its effectiveness and popularity, the contactless method would be suitable, for example a facial recognition system, to obtain information. The most modern access control system is used for the Puskás Arena. The barcode scanning system is capable of reading electric tickets and scanning QR codes (Tóth & Tóth, 2014).

Person and package screening system

The purpose of the person and package inspection is to ensure that the Government decree 175/2003¹ certain objects dangerous to public safety (for example, stabbing, cutting tools, firearms) may not enter the area of sports events. In this regard, unfortunately, Hungarian practice does not apply the most modern solutions. In the domestic environment, we rarely find detector gates, however, the director's entry staff manually searches the persons and the clothing they wear. The effectiveness of this solution is highly questionable, the percentage of errors is high, and the entry of illegal devices can't be tracked. The use of a body scanner is much more typical, but this solution also occurs more often at international sporting events in Hungary.

1 Government Decree 175/2003 (X. 28.) on devices particularly dangerous to public safety. Act I of 2004 on Sports.

Door and gate opening system

In the field of sports facilities, in addition to the professional sports regulations, the safety regulations of other areas of safety technology must also be enforced. The work-, fire- and compliance with environmental protection rules is of the same importance as in the case of other employer areas. Based on the risk assessment, in the event of unforeseen and unexpected events, such as a fire, a terrorist act, or even an accident, the devices and equipment that help to evacuate the sports facility, to escape and escape must be operational. If we operate an automatic opening system, the error percentage of the human resources has to be reckoned with less, which means that the gates open with 100% safety after the occurrence of the event.

Video surveillance system

In the case of sports facilities, it is extremely important that the organiser has constant and 'real time' information about the location of the sports events, the exterior and interior spaces and the immediate surroundings of the facility, including the roads, parking lots and public areas leading there. Furthermore, it is also necessary to have as much information as possible about the number of visitors and their movements. During the establishment, the sports associations formulate specific expectations regarding the camera system and video surveillance system to be installed. In the Insurance Plan of the events, the type of cameras, the methods of their placement and the traceability and retrievability must be specifically defined. The photographs and video recordings taken by the cameras must be able to identify the perpetrators of illegal acts accurately and without doubt. Whether we are talking about fixed or mobile devices, the goal is that those who are illegally present at the sports event or those who commit illegal acts are identified, singled out or, if necessary, sanctioned by banning them from visiting the sports facility. The surveillance system also protects the interior spaces of the service units in the facility area. Continuously provided personnel to analyse the information collected by the camera system and a specially designed observation room for this purpose.

Goods protection system

Team museums and gift shops are now indispensable parts of modern sports facilities, presenting security specialists with a considerable task. In the case of

museums, the stock of these business-based units mainly has an ideological value, and in the case of gift shops, they do not exactly have the cheapest products.

In both cases, in order to protect valuables, a surveillance system is installed in the interior spaces. However, the installed camera system alone is not a 100% guarantee of product protection. In the case of museums, the objects on display, and in the case of gift shops, virtually every piece of the store's inventory is equipped with a unique product protection device.

The transmitter in the form of a tag or label is an accepted product protection device, its importance lies in the fact that they are removed when paying at the cash register, because if this is not done, a signal is generated at the product protection (detector) gate and the task of the security service is to respond to the signal (Tóth & Tóth, 2014).

Fire alarm system

For those types of sports facilities that are not open or semi-open versions, the importance of a fire alarm system is unquestionable. In the case of handball and basketball halls, it is important to know the fire resistance index of the traditional parquet or modern covering, especially regarding the covering materials used. In Hungary, we often find smaller halls, the interior of which, the stands, are also traditionally made of wood. When organising events with a large number of people, it is necessary to have accurate numbers of people, in the event of a possible fire alarm, it is necessary to avoid panic and get the visitors and fans out into the protected space.

Event security

One of the largest areas of event insurance is the insurance of sports events. These events usually attract large audiences. Ágnes Nikolett Tóth, in her study *Innovatív sportrendészeti eszközök* (Innovative sports law enforcement tools), describes sports events as follows: *'The many events of elite sports move tens of thousands of people not only during the sports event, but also before and after the event. Sports events increasingly have show elements, and all of this imposes new safety requirements. Security is in follow-up mode, because extraordinary events and acts of terrorism result in a continuous rethinking of the definition of security, so both theoretical and practical experts have a great responsibility.'* (Tóth, 2020). The pursuit of safety is determined by the legal background and

the coordinated work of the organisations involved in the planning and organisation, in addition to maximum compliance with the requirements of personal and property protection. Sports events are preceded by a safety inspection before the sports events are held, to which Act I of 2004 on Sports² Organisations designated in § 63 nominate members.

The basic document for the events is the Insurance Plan, which contains the most important information for insurance participants. The task of the manager responsible for insurance is complex, he coordinates the coordinated activities of the insurance participants, including knowledge of the event data, the number of executive staff, continuous maintenance of the connection, analysis of the collected data, and the introduction of necessary tightening measures. Based on the personnel data and the risk assessment, the director, the organiser and, at their request, the Police staff will be involved in the security of the event classified as a security level by the Committee appointed by the Sports Associations. For the planning, organisation and implementation of the insurance, the data collected by the electronic signalling devices are mainly used.

Similar to sports events, in the case of concerts and festivals held in sports facilities, the need for event insurance and the method of implementation are also determined by the large number of interested people. Similar to sports events, insurance planning is preceded by a preliminary risk analysis. Irrespective of the composition of the audience of concerts and festivals, by purchasing the right of entry, we accept the event's security regulations and house rules in advance, i.e. from the time of entry, during the clothing and luggage inspection, identity verification, sound and image recording, until leaving the event site, we cooperate with the organising bodies. The peculiarity of concerts is that the audience wants to get in close proximity to the performers, intends to make brief physical contact, would like to request an autograph for their souvenirs or signature card. Securing these events relies on information generated from crowd observation. Impromptu public meetings, which are mostly believed to be harmless, can turn into sudden events that require action. It is very important to develop a three-round protection in these insurance tasks (Cserny & Christián, 2020).

After the outbreak of the COVID-19 epidemic, in order to protect the health of visitors and fans in sports facilities, it was necessary to find a solution that quickly and effectively detected the presence of the virus.

Considering that our country also provided venues for the UEFA 2020 European Football Championship, as a co-organiser, in 2021, a solution had to be found for non-contact screening of fans for COVID-19. After a long search and

2 Act I of 2004 on Sports.

testing, the work of the medical staff present in the stadium was supplemented with the D-Link 9500T thermal camera system, which measured body temperature. Fans entering matches through the thermal camera system were subjected to the test before entry at the venue where they were authorised to enter. This activity was not carried out randomly, but continuously, so the drop in the number of spectators at the matches did not cause any problems. Thanks to the efficiency, our country was able to hold full house matches ([URL2](#)).

Personal protection

During the organisation of sports events, the appearance of domestic or international protected persons connected to the sports or belonging to the life of the sport occurs several times. In this respect, state leaders, dignitaries under public law, representatives of international sports organisations, representatives of sports, members of referee boards, judges, reviewers, and inspectors may be protected persons.

The appearance of protected persons at sports events presupposes and imposes a requirement on the organiser to guarantee the integrity of the protected person by securing the venue and its surroundings. The protection of these persons and objects is regulated by Government decree 160/1996,³ referring to Hungarian and international protected persons and facilities to be protected. In facilities, protection must be organised in accordance with the protection circles and with the safety of the protected person in mind, regardless of whether they are in a fixed place or on the move. For the person staying in the VIP or SKYBOX of the stadiums, the protection must be provided from the time of entry to the exit, at the place of residence, with the complex application of the surveillance system and manpower.

Summary

Modern football as a sport has gone through a huge change since the 1960s. The decisive role of politics was taken over by the inflow of capital. With unprecedented support and the development of facilities and service facilities, the sport has become an area and a player in economic life in addition to sports. Since

3 Government Decree 160/1996 (XI. 5.) on the protection of protected persons and designated establishments.

the 1980s, football has become a major entertainment and family event in society thanks to the influx of money. Added to this in the 2000s was the stadium reconstruction program and the construction of as many facilities as possible, as a result of which the venues for football matches are no longer exclusively home to sporting events, but have become venues for light musical, cultural and corporate events, with gift shops, restaurants, and cafes located in the facilities.

As a result, special requirements for guarding and protection have also developed. From now on, business objects and functions are also included in the order of standard operation. Thanks to the design, parks, museums, various sports fields, playgrounds, field of dog runs, and many other locations that can serve the visitors' entertainment, cultural, family and sports needs are located in the venues of the spectacle sports, thanks to the design. From a security and guarding point of view, it increases the tasks of the companies responsible for securing the facilities, as well as the amount of human resources and protective equipment required for securing them. A permanent 24-hour guard must be organised on demand and at locations that are important from a property protection point of view. The product protection of museums, gift shops and commercial units must be taken into account. Access control systems must be operated for visitors to check their access rights. Automatic or manual door and gate opening systems must be installed. From the point of view of object security, the most important information gathering sources are cameras and video surveillance systems, which also require a specialist and a built-up observation room.

In addition to the basic purpose of sports facilities, the biggest challenge is the provision of events, regardless of the type of event. Providing sports and cultural events is completely different.

However, they are the same in that sports and cultural events also attract large crowds, about which sufficient and continuous information is needed in order to implement the insurance effectively and in accordance with the crowd present. The development of the safety equipment of the sports facilities and the use of complex protection elements is constantly necessary, so that the tools that meet the challenges of the age and are necessary for the elimination of illegal acts are available and that their operation facilitates the work of the safety executors.

References

- Berek, L., Berek, T. & Berek, L. (2016). *Személy és vagyonbiztonság* [Personal and property security]. Óbudai Egyetem.
- Berek, L. (2014). *Biztonságtechnika* [Security technology]. Nemzeti Közszerzői Egyetem.
- Csernyi, Á. & Christián, L. (2020). Gondolatok a (sport)rendezvények biztonságának fokozásához [Thoughts on enhancing the security of (sport) events]. *Belügyi Szemle*, 68(11), 77–82. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.11.5>
- Tóth, A. & Tóth, L. (2014). *Biztonságtechnika* [Security technology]. Nemzeti Közszerzői Egyetem.
- Tóth, N. Á. (2020). Innovatív sportrendészeti eszközök [Innovative sports law enforcement tools]. *Belügyi Szemle*, 68(SI4), 123–136. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.SPEC.4.8>

Online references

URL1: *Puskás Aréna Park*. <https://www.freesportparks.hu/puskas-arena-park>

URL2: *Hőkamerák védték a foci Eb szurkolóit a Puskás Arénában*. <https://pcworld.hu/pcwlite/hokamerak-vedtek-a-foci-eb-szurkoloit-a-puskas-arenaban-296836.html>

Laws and Regulation

Act I of 2004 on Sports

Government Decree 160/1996 (XI. 5.) on the protection of protected persons and designated establishments

Government Decree 175/2003 (X. 28.) on devices particularly dangerous to public safety

Reference of the article according to APA regulation

Turós, T. & Szűcs, E. (2024). Special aspects of guarding and protecting sports facilities. *Belügyi Szemle*, 72(4), 717–731. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i4.pp717-731>

Statements

Conflict of interest

The authors have declared no conflict of interest.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Ethics

No dataset is associated with this article.

Open access

This article is an Open Access publication published under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>), in the sense that it may be freely used, shared and republished in any medium, provided that the original author and the place of publication, as well as a link to the CC License, are credited.

Corresponding author

The corresponding author of this article is Tímea Turós, who can be contacted at turos.timea@uni-obuda.hu.

Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő XIII. száma elé

Recommendation to the XIII. issue of the International Law Enforcement Observer

Finszter Géza

professor emeritus, ny. rendőr ezredes
Magyar Tudományos Akadémia doktora,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar

Korinek László

professor emeritus
Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja,
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar

Absztrakt

Cél: A nemzetközi rendészeti szakirodalom nyomon követése időnként azzal a kockázattal jár, hogy egymástól távol eső témakörök jelentkeznek egyetlen közleményben, amint azt a jelen Figyelő tematikája is igazolja. Meggyőződhetünk arról, hogy miközben a háborúk sújtotta Földünk a centralizált államrendőrségi modellnek ad elsőbbséget, nem veszíthetik el jelentőségüket az önkormányzati rendőrségek és a közösségi rendészetek, amelyek a helyi közbiztonság erősítésében változatlanul élenjáró mintákkal szolgálnak. Nem állnak messze a decentralizáció elvétől az olyan civil egyesülési formák, amelyek a helyi biztonság nélkülözhetetlen részei, amit hazánkban a polgárőrség testesít meg. Ugyanakkor a 2015-től világjelenségként jellemezhető migrációs hullámok változatlanul foglalkoztatják a rendészeti igazgatás gyakorlatát csakúgy, mint az elméletet. Csak míg az előbbi az illegális migrációban biztonsági és kulturális fenyegetést lát, addig az utóbbi a menekültek emberségtől vezérelt védelméről sem feledkezhet el. Nem kerülhet le a napirendről a terrorizmus elleni küzdelem sem, különösen ott, ahol ezeket a drámai konfliktusokat eltérő civilizációs kultúrák átrendeződése kíséri. Végül ezúttal sem kerülhető meg a mesterséges intelligencia jövőbeni szerepe, példának okáért olyan területen, mint az igazságszolgáltatás.

Módszertan: A tanulmányok szerzői elsődlegesen az empiriára támaszkodva mutatják be kutatási tárgyuk törvényszerűségeit, de támaszkodnak a társadalomtudományokban, különösen pedig a szociológia művelése során kipróbált módszerekre is, mint az interjú és a különböző kérdőíves közvélemény kutatások. Tanulság az is, hogy a főként angol nyelvű szakirodalom ugyancsak törekszik az egyértelmű fogalmi apparátus kialakítására, amint azt a hazai rendészettudományi kutatásokban is tapasztalhattuk.

Megállapítások: Etter Kálmán recenziójában a közösségi rendészetről következőket írja: „*A publikációból egy sajátos szervezeti forma bontakozik ki, amelynek lényege, hogy a közösségi rendészetek hivatásos állományú rendőrökből és közalkalmazottakból álló néhány fős csoportok, amelyek az egyes városokban, illetve nagyobb városok városrészeiben tevékenykednek.*” Lippai Zsolt a polgárok közbiztonságért tett erőfeszítéseit és a rendészettudomány feladatait így foglalja össze: „*biztonság megteremtése nem állami szereplőinek egyre növekvő szerepvállalása, a hagyományosnak is nevezhető rendészeti felfogástól eltérő módszerek alkalmazása pedig számos elméleti és gyakorlati kérdést indikált, melyek megválaszolását a rendészettudomány kutatóitól várják a rendészet alkalmazói.*” Bacsó Bernadett a migráció egy kevésbé vizsgált következményére hívja fel a figyelmet: „*Az elmúlt években a migráció, különösen a fiatal férfiak által vezérelt népvándorlás megváltoztatta a célországokban a nemek közötti egyensúlyt, hiszen ez a tendencia a potenciális női partnerek hiányához vezet.*” A tanulmány fő célja az volt, hogy képet alkosson arról, hogy mit gondolnak az amerikaiak az olyan aktuális kérdésekről, mint a nemzetbiztonság, a terrorizmus, a terrorizmus elleni politikák, a bevándorlás és a vallás.

Pressburger Tamás idézi az amerikai polgárok terrorizmusról alkotott felfogását, de azt is, ami ezt a véleményt motiválja: „*A kísérlet alapján a szerző arra jutott, hogy amikor a fehér alanyok arról értesülnek, hogy a fehérek az előrejelzések szerint 2060-ra demográfiai kisebbséggé válnak az Egyesült Államokban, nagyobb valószínűséggel helyeslik a terrorizmussal gyanúsított személyekkel szemben a kínzás alkalmazását.*” Erdélyi Katalin recenziója a mesterséges intelligencia (MI) ellentmondásos szerepét érzékelteti az igazságszolgáltatásban: „*E kiváló cikk szerző általi konklúziója az, hogy az MI és az emberi bíró párhuzamos létezése a döntéshozatali hatalom rejtett átengedésének veszélyét hordozza magában.*” Azt is mondhatjuk, hogy a számítógép nem veheti át a belső bírói meggyőződés kialakítását, mert arra csak ember lehet képes.

Érték: A modern jogállamiság alapértékké a humánumot teszi. Azok a tanulmányok, amelyekre a Figyelő XIII. száma felhívja a figyelmet, nem ritkán az aggodalomtól kísérve, ezt az értékrendet képviselik.

Kulcsszavak: közösségi rendészet, polgárórság, migráció, terrorizmus

Abstract

Aim: Keeping up with the international law enforcement literature sometimes runs the risk of bringing together disparate topics in a single publication, as the theme of this issue of the Observer demonstrates. We can be convinced that,

while our war-torn planet is giving priority to the centralised state police model, municipal police forces and community policing, which continue to be models at the forefront of strengthening local public security, must not lose their importance. Civil associations, which are an essential part of local security, are not far removed from the principle of decentralisation, and in our country they are embodied in the civil police. At the same time, migration flows, which have become a global phenomenon since 2015, continue to preoccupy the practice of law enforcement administration as well as theory. Only while the former sees illegal migration as a security and cultural threat, the latter cannot forget the humanity-driven protection of refugees. Nor can the fight against terrorism be left off the agenda, especially where these dramatic conflicts are accompanied by the rearrangement of different civilisational cultures. Lastly, the future role of artificial intelligence, for example in areas such as justice, cannot be ignored.

Methodology: The authors of the studies primarily rely on empiricism to present the regularities of their research subject, but they also draw on methods tried and tested in the social sciences, especially in sociology, such as interviews and various questionnaires. There is also a lesson to be learned from the fact that the literature, mainly in English, also tries to develop a clear conceptual apparatus, as we have seen in the case of police research in Hungary.

Findings: In his review of community policing, Kálmán Etter writes: *'The publication reveals a specific form of organisation, in which community policing is a group of a few professional police officers and civil servants, operating in individual towns or in the urban areas of larger cities.'* Zsolt Lippai sums up the efforts of citizens to ensure public safety and the tasks of police science: *'The increasing involvement of non-state actors in the creation of security and the use of methods other than those traditionally used in what might be called "traditional" policing have given rise to a number of theoretical and practical questions which police researchers are called upon to answer.'* Bernadett Bacsó draws attention to a little-studied consequence of migration: *'In recent years, migration, especially migration driven by young men, has changed the gender balance in destination countries, as this trend leads to a lack of potential female partners.'* The main aim of the study was to build a picture of what Americans think about current issues such as national security, terrorism, counter-terrorism policies, immigration and religion.

Tamás Pressburger cites the perceptions of US citizens about terrorism, but also what motivates these views: *'Based on the experiment, the author concludes that when white subjects are informed that whites are projected to become a demographic minority in the United States by 2060, they are more likely to endorse the use of torture against suspected terrorists.'* Katalin Erdélyi's review

highlights the controversial role of artificial intelligence (AI) in the administration of justice: *'The author's conclusion in this excellent article is that the coexistence of AI and human judges risks a covert transfer of decision-making power.'* It could also be argued that the computer cannot take over the formation of internal judicial convictions because only humans can do that.

Value: The modern rule of law makes humanity a core value. The studies to which issue XIII of the Observer draws attention, not infrequently accompanied by concern, represent this value system.

Keywords: community policing, civil guard, migration, terrorism

NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ

Nemzetközi Rendészeti Figyelő XIII.

International Law Enforcement Observer XIII

Etter Kálmán

doktorandusz, ügyész
Fővárosi Nyomozó Ügyészség
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
etter.kalman@gmail.com

Lippai Zsolt

tanársegéd, rendőr ezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
lippai.zsolt@uni-nke.hu

Bacsó Bernadett

doktorandusz, németnyelv-tanár
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
bacsó.bernadett@uni-nke.hu

Pressburger Tamás

doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
tamas.pressburger@gmail.com

Erdélyi Katalin

írasszakértő, doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
katalin@irasszakerto.hu

Etter Kálmán

Helyes dolgot teszünk? Értékkonfliktusok és a közösségi rendészet

Carina O'Reilly (2022) publikációjában a közösségi rendészet egy, az Egyesült Királyságban elterjedt olyan változatával foglalkozik, amely hazánkban egyelőre kevésbé ismert szervezeti megoldás. (Nálunk a szakirodalomban főleg a kanadai önkormányzati rendőrségek közösségi rendészetté fejlesztésének a hatvanas évek végétől kibontakozó mozgalmáról olvashattunk értékeléseket, de a „centralizált és militarizált” magyar modell ezektől a kezdeményektől igen távol esőnek tűnt.) Amint azonban a továbbiakban látni fogjuk, az angol változat jelentősen különbözik az említett kanadai mintától.

A szerző a közösségi rendészet fogalmát külön nem definiálja, amelynek talán az is lehet a magyarázata, hogy az írás az angol olvasókat célozza, akik tisztában

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2024. 01. 08. Átdolgozás: 2024. 01. 18.
Elfogadás: 2024. 01. 19.

vannak a jogintézmény fogalmával. A publikációból egy sajátos szervezeti forma bontakozik ki, amelynek lényege, hogy a közösségi rendészetek hivatásos állományú rendőrökből és közalkalmazottakból álló néhány fős csoportok, amelyek az egyes városokban, illetve nagyobb városok városrészeiben tevékenykednek.

Carina O'Reilly az írásában felvázolja a közösségi rendészet előnyeit, miszerint az állampolgárok a jogintézménynek köszönhetően „hallathatják a hangjukat”, vagyis közvetlenül elmondhatják a problémáikat az utcákon tevékenykedő hivatásos rendőröknek. A szerző nem fejt ki részletesen ennek a módját, de minden bizonnyal a közösségi rendész csoportok civil tagjai képeznek egyfajta hidat a rendőrök és az állampolgárok között. Ezt a kommunikációs csatornát kihasználva az állampolgárok el tudják mondani a problémáikat, amelyek megoldását a rendőrségtől várják, illetve a rendőrség munkáját véleményezni tudják egyfajta visszacsatolásként, melyből a rendőrség építkezni tud a jövő feladatai hatékonyabb végrehajtása érdekében.

A szerző a közösségi rendészet másik nagy előnyeként írja le az állampolgári konfliktusok felismerésében, kezelésében és végső soron azok megoldásában szerzett tapasztalatokat. A civil közösségekbe harmonikusan illeszkedő rendőrségi aktorok a konfliktusok korai felismerésével, a feszültségek oldásával valóban képesek a megelőzést már egy viszonylag alacsony feszültség szinten eredményessé tenni. A szerző csupán utal rá, hogy ennek akkor van nagy jelentősége, ha a konfliktusokat még időben sikerül megoldani, és azok el sem jutnak olyan hőfokra, amikor már nagy a veszélye annak, hogy a szereplők átlépjék a törvényesség határait. Ismerve a deliktumok eltérő veszélyességi fokát, a felek kibékítésének különösen nagy jelentősége lehet a személy elleni erőszakos, valamint a közrend elleni súlyos bűncselekmények megelőzése esetén. Itt azonban feltételezni kell a korai beavatkozás szükségét, ami viszont a magánélet autonómiájával nem mindig egyeztethető össze.

A tanulmány rámutat a közösségi rendészet másik nagy előnyére is, hogy tudniillik kézzelfogható lesz a rendőrség részéről a civil társadalom felé megnyilvánuló tisztelet. Ennek hatására az állampolgárok csakugyan azt érzik, hogy a rendőrség érzékeny a problémáikra, kíváncsi a véleményükre, elismeri a polgárok számára fontos értékeket és szükségleteket. Ez az elfogadás élményszerűvé és közvetlenné teszi az állampolgárok és a rendészetek kapcsolatait. Ezen a területen a rend őreit a szolidaritás és a segítő támogatás nagyobb hangsúllyal jellemzi, mint a hatósági fellépés. A fent leírt tiszteletnek ugyancsak nagy jelentősége lehet a bűnmegelőzés szempontjából, nevezetesen a hivatali bűncselekményeknél, legfőképpen a hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás vonatkozásában, ugyanis ha kevesebb a feszültség a rendőrök és az állampolgárok között, az említett bűncselekmények egyik fő motivációja gyengül vagy szűnik meg.

Az értékek tiszteletével kapcsolatban a szerző kifejti, hogy a közösségi rendési tevékenységen keresztül a rendőrség is szerepet kaphat az állampolgári értékrend kialakításában, így a rendőrség által közvetített erkölcs, továbbá együttélési normák is hatással lehetnek az említett morális tartalmakra. Ugyanakkor Carina O'Reilly azt is megfogalmazza, hogy a közösségi rendészetek számára sok esetben igen nehéz feladat, hogy egy településen vagy akár egy településrészen belül megjelenő – sokszor egymással konkuráló – eltérő morális irányultságok között konszenzus jöjjön létre.

A tanulmány szerint a rendszeres rendőri jelenlét ugyancsak a közösségi rendészet egyik nagy előnye, ami kedvező hatást fejt ki a közbiztonság megerősítésében. A szerző leírja: azáltal, hogy a rendész csoportok rendszeresen megjelennek a bűnözés szempontjából fertőzöttebb területeken, és ezzel jelzik a bűnüldözés hozzáértését, figyelmeztetnek a jogsértések esélytelenségére, ami a potenciális elkövetőket visszalépésre készítheti. A kriminálpszichológia egyik alaptézise szerint a legtöbb elkövető abban a feltevésben követi el a bűncselekményt, hogy ő elkerülheti a leleplezést. Ezt a hamis biztonságérzetet gyengíti a jogkövető civil társadalommal összefogni kész hatóságok látványos kompetenciája és profizmusa.

A közösségi rendészet jelentős értéke az a szakértelem, amellyel az adott területen működő rendőri erők bírnak, mivel egy bizonyos működési idő után – tapasztalati úton – óhatatlanul is megismerik a város/városrész bűnözésének jellemzőit. Például azt, hogy a település inkább bűnvonzó vagy éppen büntaszító hatásokat mutat. A kriminológia számára gyakran megfejthetetlen feladványt jelent, hogy főleg városi környezetekben egyes területeken miért alakulnak ki szinte elviselhetetlen kriminális gócok, míg máshol „a béke szigetei” találhatóak. A közösségi rendészet működése bizonyára ennek megfejtéséhez is fontos szempontokkal szolgálhat.

Carina O'Reilly a publikációjában az érem másik oldalát is bemutatja, nevezetesen, hogy a rendészeteknek is biztatást és megnyugtatót adhat, ha tudják, hogy az állampolgárok – a fentebb leírt kölcsönös tisztelet okán – mögöttük állnak. Különös hatás lehet, hogy a rendőrökben a támogatottság érzése közvetett módon szolgálhatja a hivatalos személy elleni erőszak visszaszorulását. A rendőrök ebben a lelki állapotban határozottabban tudnak intézkedést kezdeményezni, mivel kevésbé félnek az esetleges ellenállástól. A határozottságot az intézkedés alá vont személyek is megérik, így könnyebben alávetik magukat az intézkedésnek, mint egy olyan rendőrrel szemben, akin érezhető a bizonytalanság, esetleg a gyakorlatlanságból vagy személyiségi okokból feltámadó félelem.

A szerző végül leírja, hogy a COVID-19-járvány következtében csökkent a rendőrségek költségvetése is, amely a közösségi rendészet meggyengülését is

okozta, amit a szerző sajnálatosnak tart. Az ismertett tanulmány a közösségi rendészet számos pozitív hozadékát mutatta be, amelyek összességükben a bűnözés visszaszorulásához, a közrend megszilárdulásához, a közbiztonság javulásához, a rendőrségbe vetett bizalom megerősödéséhez vezetnek. Az sem lehet mellékes, hogy ilyen közegben növekszik a rendőri pálya vonzereje is.

A közösségi rendészet követendő jogintézmény, amelynek a bevezetése hazánkban is hasonlóan hasznos eredményeket hozhatna. Példának okáért a polgárőrségek működése a nagyobb és a kisebb településeken erre már eddig is vonzó példákkal szolgált.

Lippai Zsolt

Polgárok részvétele a bűncselekmények elleni küzdelemben: politikai és jogi szempontok

A vétkezés előre megakadályozásáról

„Magyarországon a Polgárőrség nélkül nincs közbiztonság, nincs bűnmegelőzés” (URL1) fogalmazta meg az Országos Polgárőr Szervezet (továbbiakban: OPSZ) vezetője Zsoldos Ignác (Koi, 2013) akadémikus jogtudóssal egybehangzóan, aki a közigazgatással és rendszettel magyar nyelven először érdemben foglalkozó „Néhány szó a honi közbátorságról” (Zsoldos, 1838) című művének első részében a „vétkezés előre megakadályozásáról”, tehát a bűnmegelőzésről írva tartotta szükségesnek a külső és belső rendőrségre felosztható rendőrség felállítását, melyek közül a belső rendőrség az, amely a városok és egyéb helységek belső közbátorságára felügyel, melyet a helyi lakosokra lehet bízni (Bacsárdi, Christián & Sallai, 2018). A polgárok önálló cselekvésre, kezdeményezésre felhatalmazása pedig, hogy ne csak a közigazgatás intézkedésére várjanak, a végrehajtók reagáló szerepéből a proaktív problémát megoldó szerephez jutását célozza, tehát a lakossággal és más társadalmi intézményekkel együtt a biztonság mint termék megteremtését (Gottlieb, Kröszel & Prestel, 1998).

A nem állami szereplők egyre növekvő szerepvállalása a biztonság megteremtése területén, a hagyományosnak is nevezhető rendészeti felfogástól eltérő módszerek alkalmazása pedig számos elméleti és gyakorlati kérdést indikál, melyek megválaszolását a rendészettudomány kutatóitól várják a rendészet alkalmazói. Ezen hiátus pótlására, a bűnözés elleni küzdelemben való polgári szerepvállalás nemzetközi szintű politikai és jogi aspektusainak feltárására törekszik a „*Cuestiones Políticas*” tudományos folyóirat, ukrán szerzők tollából 2021-ben megjelent tanulmánya. A venezuelai Zulia Egyetem támogatásával

évente kétszer megjelenő lap célkitűzéseként a társadalomtudományok fejlődése, a kutatói eredmények terjesztése, az ismeretek bemutatása, megvitatása és ütköztetése került meghatározásra.

A tanulmány egy dokumentációs kutatás eredményeit mutatja be, azzal érvelve, hogy az összehasonlító jogi kutatások tartalmának legfontosabb része azok funkcionális jellegű, a nemzeti jogrendszereken túlmutató egyetemes elméleti és gyakorlati értéket képviselő tudás bemutatása (Bekhruz, 2013). A szerzők, földrészekén átívelő kutatásukban, az egyes országok bűnözés elleni küzdelmében megjelenő lakossági részvétel leggyakoribb, közös formáit elemzik, kiemelve:

- a járőrözést,
- a bűnözőkről, az elkövetett bűncselekményekről való információszolgáltatást,
- a korrupcióellenes küzdelemben való részvételt,
- az elkövetők reszocializációjában való segítségnyújtást,
- a bűncselekmények áldozatainak segítségét,
- a saját tulajdon biztonságának megerősítését, illetőleg
- a bűnözés elleni intézkedésekről szóló tájékoztatásokban történő részvételt.

Jelen recenzióban természetesen nem nyílik lehetőség valamennyi, a tanulmányban szereplő polgári tevékenység részletes bemutatására, így a teljesség igénye nélkül említem meg az Amerikai Egyesült Államokban működő Guardian Angels, az arizónai Volunteers to Help the Police, a marylandi Neighborhood Patrols, a pennsylvaniai Street patrols counter thefts and carjacking, a Crime Alert, illetőleg a nemzetközi platformon megvalósuló Crime Stoppers programokat, vagy a Nagy Britanniában működő Community Support Officers szolgálatot. A korrupcióellenes politika kialakításában és végrehajtásában úttörő szerepet vállaló – Transparency International, International Anticorruption Resource Center, Corruption Watch, Transparify, a Judicial Watch, Project on Government Oversight, Government Accountability Project stb. – projektek, szervezetek tevékenységét, melyek korrupcióellenes mechanizmusai a polgárok antikorrupciós világnézetének kialakítására is hatással lehetnek. A sok esetben erőteljes érzelmeket generáló, a bűnesetek elkövetőinek reszocializációját célzó büntetés-végrehajtási, illetőleg a büntetés végrehajtását követő programok életszemlélet és értékrend megváltoztatását erősítő vonásait. A tulajdon védelmének erősítését célzó Business Security Audit elnevezésű megelőzési programot, az úgynevezett Bűncselekmény nélküli napok meghirdetését, vagy a „betört ablakok” elméletét.

A kutatócsoport szerint mindezen törekvéseknek és a bűnmegelőzésben való lakossági részvételnek köszönhetően számos pozitív eredmény mutatkozik meg, melyek – a feltárt nemzetközi gyakorlatok alapján – alapvető és kiegészítő

előnyökre oszthatóak. Előnyként értékelve a bűnözés és a bűnelkövetések csökkentését, a városok biztonságának növelését, a polgárok bűnözéstől való féltelmének csökkentését, a rendőrség szolgáltató, közösségi funkciójának erősítését, illetőleg a rendőrség és a lakosság közötti partnerség javítását. Kiegészítő előnyként kezelve pedig a helyi lakosság gondolkodásának megváltoztatását az egység, a tolerancia, az udvariasság és a társadalmi felelősségérzet erősítésének irányában, valamint a polgárok rendőrségbe vetett bizalmának növelését.

Lehetőség a civil bűnmegelőzés értékeinek azonosítására

A szerzőkkel alapvetően egyetértve azt gondolom, hogy kutatásuk során nem feltétlenül kellett volna más földrészekre lépniük, óceánokat átkelniük, ugyanis kiváló bűnmegelőzési gyakorlatokkal találkozhattak volna, akár az országuk közvetlen szomszédságában is. Magyarországot érintően, ha „csak” a már bevezetőben is említett OPSZ-re gondolunk, akkor hazánkban jelenleg több mint 65 000 polgárőr, megközelítőleg 2000 egyesületben és 20 (megyei és fővárosi) szövetségbe tömörülve végzi szabadidejében önkéntesen vállalt bűnmegelőzési feladatait. Napjainkra a polgárőrség a közbiztonság egyik fő letéteményese, a rendőrség, a rendvédelmi és rendészeti szervek, továbbá a helyi önkormányzatok stratégiai partnere lett, jelentős és tevékeny részt vállalva a bűncselekmények megelőzéséből, az állampolgárok szubjektív biztonságérzetének javításából ([URL2](#)).

A partnerség egyik alapelemeként kínálva a személyes élményen való megismerés lehetőségének biztosítását, amely alapján a Nemzeti Közszerződési Egyetem (továbbiakban: NKE) képzési portfóliója tökéletesen kézenfekvő alapot nyújtott a rendészeti képzésben részt vevő hallgatói megszólítására, a lehetőségre, hogy részesei legyenek egy olyan szervezetnek, mely valamennyiünk számára kiemelten fontos értékeket hordoz. Mindezt tükrözi az NKE Polgárőr Egyesületének alapító levele is, amely kimondja, hogy fővárosunkban és egész Magyarországon is sok a tennivaló a közbiztonságért, az emberek biztonságérzetének javításáért. Rámutatva, hogy a közszerződési oktatás egyik fontos területe a közrendért, a közbiztonságért tenni akarók képzése. Fontos feladatként tekintve, hogy az NKE oktatói, munkatársai és hallgatói a szükséges ismeretek oktatása, illetve ismeretek elsajátítása mellett a gyakorlatban is hozzátegyünk a Ludovika Campus és annak környezete, valamint egész Budapest közbiztonságának javításához. E célból alakult meg 2020. február 11-én az NKE Polgárőr Egyesülete.

Az újonnan létrejött egyesület alapvető céljai között – a polgárőrség általános szervezeti (kiemelten bűnmegelőzési) célkitűzésein túl – kiemeli az NKE rendészeti és egyéb képzéseiben részt vevő valamennyi szereplő (oktató, hallgató)

civil kezdeményezés iránti érzékenyítést, hogy felkészítse a jövő rendvédelmi vezetőit az együttműködés fontosságára. Továbbá, hogy lehetőséget biztosítson hallgatóinknak a komplementer rendszet elemének tekintendő civil bűnmegelőzés értékei azonosítására.

Befejezés

A legtöbb kriminológiai kutatás célja a bűnmegelőzés területeinek fejlesztése, amely tudományos feladat megvalósítása szinte elképzelhetetlennek látszik az egyes nemzetek bűnmegelőzési gyakorlatának tanulmányozása, hatékonyságuk felmérése, azok kritikai értékelése nélkül. Ez a gyakorlat tükröződik Leheza és szerzőtársai tanulmányában (2021), amely a modern kriminológia eszközeivel – az ukrán fejlesztési stratégia megvalósítása érdekében – más országok bűnmegelőzési tevékenységét, pozitív tapasztalatait és legjobb gyakorlatait vizsgálja, azok Ukrajna fejlődésének európai integrációs vektorával összhangba álló, annak nemzeti gyakorlatába történő építés igényével.

Bacsó Bernadett

Férfimigráció. A kiegyensúlyozatlan nemi arányú migrációs áramlások hatása

A migrációnak jelentős társadalmi, politikai és gazdasági hatása van a népvándorlás céljául választott országokban. A társadalmi stabilitás és az integráció kapcsán sok esetben alulértékelt ez a szempont. A szerzők a tanulmányban arra fókuszálnak, hogy a migrációs változások milyen hatással vannak a nemek arányára, és ez milyen közvetlen, illetve közvetett hatással van a társadalomra. A fiatal férfiak számának növekedése következtében esetleges nehézségekkel jár partnert találni, ami az egyik alapvető oka lehet a társadalmi instabilitásnak. A Németországba és Ausztriába érkező férfiak által dominált migráció a nemek közötti arányok megváltozásához is vezetett.

A nemek közötti egyensúly

A partnerreferenciák komoly hatással vannak arra, hogy milyen társat választunk életünk folyamán. Az ismeret evolúciós elméletek arra engednek következtetni, hogy a nők stabilitást és biztonságot keresnek, ezzel szemben a férfiak

a reprodukciós lehetőségeket. Ebből következik, hogy a nők inkább a magasabb társadalmi státuszú, kimagasló jövedelemmel rendelkező férfiakat részesítik előnyben a hosszú távú kapcsolatokban, míg a férfiak a fiatalabb nőkre és a fizikai vonzerőre, valamint a nőkhöz hasonlóan az egyenértékű attitűdökre, illetve az intelligenciára fókuszálnak.

A preferenciákat tekintve gyakori jelenségnek számít a homogámia, azaz a hasonló tulajdonságok alapján történő párválasztás. Az ilyesfajta tendencia nagy jelentőséggel bír a társadalmi kohézió alakulására, hiszen ezen folyamat a társadalmi miliók elszakadásához, valamint a mobilitás csökkenéséhez is vezethet. A hasonló tulajdonságokkal rendelkező párok gyakran érthető módon többnyire a hozzájuk közel álló csoportokon belül keresik a társaságot, ami veszélyes is lehet, mert társadalmi különbségek elmélyülését eredményezheti.

A kutatásban a GENESIS és az osztrák statisztikai hivatal által kiadott népszámlálási adatok alapján végeztek elemzést a 14–35 év közötti teljes német és osztrák népesség, illetve a külföldi német és osztrák polgárok körében. Azon okból kifolyólag vizsgálták ezt a célközöniséget, miszerint a reprodukció kezdete, a partnerkeresés, valamint az együttélés és a házasságkötés leginkább ezekben a korcsoportban megy végbe. Az elmúlt években a migráció, különösen a fiatal férfiak által vezérelt népvándorlás megváltoztatta a célországokban a nemek közötti egyensúlyt, hiszen ez a tendencia a potenciális női partnerek hiányához vezet. A tanulmány német és osztrák adatgyűjtésen alapul, miszerint a migráció következtében a férfiak aránya növekedésnek indult, különösen az Afrikából és Ázsiából érkező bevándorlók között. 2015–2017 között folyamatosan emelkedő tendenciát mutatott az említett kontinensekről érkező menekült férfiak száma, majd a 2017-es évtől kezdve egyfajta lassú csökkenés keletkezett be, ennek ellenére az arányok még mindig jelentősen eltérnek a korábbi adatokhoz képest.

Az ilyen mértékben történő nemek közti aránytorzulás komoly társadalmi kihívások elé állíthatja a nemzeteket. Az egyik megpróbáltatás a társadalmi destabilizáció veszélye. Németországban 100 nőre 108 férfi, míg Ausztriában 100 nőre 105 férfi jut. Nehezíti a partnerkeresést a többségben lévő férfiak száma, ami társadalmi feszültséget eredményezhet. A fiatal férfiak ilyen mértékű növekedése növelheti a bűnözés és az erőszak kockázatát. Hasonló hatásokról beszámoltak már Kínában is, ahol a nemek arányát illetően 111 férfi/100 nő. Az eltérő arányszámokból, noha nem tűnnek olyan magasnak, a kutatók mégis arra következtetnek, hogy az eredmények társadalmi instabilitáshoz vezethetnek. Természetesen több szempontot figyelembe véve kell megvizsgálni a kialakult helyzetet, hiszen fontos tényezőként szolgál a földrajzi helyezkedés, hogy hol oszlik el a férfi többlet, a városi agglomerációban vagy éppen a vidéki területeken.

Társadalmi kihívások

A népességvándorlásból fakadó nemek közötti arányváltozás felveti a kultúrák között felmerülő feszültség lehetőségét. A legnehezebb feladat, ami a társadalomra nehezedik a migráció kapcsán az nem más, mint az integráció. A célországoknak meg kell teremteniük az egyensúlyt a bevándorlók saját kulturális értékei, hagyományaik és a hitvallásuk között. A legtöbb menekült iszlám országból érkezik. Elmondható, hogy a muszlimokkal kapcsolatos negatív attribúciók nehezítik az integrációs folyamatokat, nehezebben alakul ki a csoportdinamika.

A kulturális, a vallási és nemi arányok változása feltételezhetően az oktatásban is változásokat eredményez. Egyrészt azon területeken, ahol a férfiak száma magasabb a nőknél, ott a nők oktatása kevésbé kap hangsúlyt, ami hosszútávon hátráltatja a női társadalom mobilitását és a gazdasági életben történő részvételét. Másrészt, ha a vallási és a kulturális különbségek ütköznek – mint az öltözet, a női-férfi szerepek jelentősége, az iskolázottság kérdése –, valamint a nyitottság, az elfogadás hiányzik, akkor az integrációs kihívások magas szinten kezelendők. Kihívásként jelenik meg az iskolázottságtól függő különbségek megléte. Kiváltképpen a nyugati társadalmakban a humán tőke az alapvető feltétele a társadalmi státusz elérésének. Az eddigi tanulmányok és evolúciós elméletek megerősítik, hogy az alacsonyabb státuszú embereknek nehezebb elérni a kívánt társadalmi státuszt, teljesen függetlenül a származástól. Ez a tény vonatkozik a bevándorló, alacsonyabb humán tőkével rendelkező férfiakra is, amihez szorosan kapcsolódik az a tény is, hogy körülményesebbé válhat számukra a partnerkeresés is.

Az oktatás és a társadalmi tudatosság növelése elengedhetetlen a nemek közötti egyensúlyeltolódás kezelésében. Az embereket meg kell tanítani a nemek közötti egyenlőség fontosságára és az ebből felmerülő problémák kezelésére.

Összegzésképpen elmondható, hogy leginkább a nemi arányok egyenlőtlensége, a vallási különbözőségek, valamint a kulturális sokszínűség nem elfogadása integrációs kihívások sokaságához vezet. A szerzők kitérnek arra a tényre, hogy a kulturális és vallási nézetek miatt kialakuló viták mellett nagyobb hangsúlyt kellene fektetni a nemek arányából adódó problémák kezelésére. Úgy vélem, hogy az arányok normalizálására számos megoldás létezik. A célországoknak lehetőségük van arra, hogy bevándorláspolitikájukat átdolgozzák, valamint a szociális integrációját újragondolják. Emellett az oktatás fejlesztésére irányuló intézkedések sem elhanyagolhatóak. Az integráció szempontjából érzékeny területeken kulcsfontosságú a kultúra megértésének a gyakorlása, illetve a migrációs tanfolyamok és az oktatási programok szervezése, valamint az intézmények, a szervezetek közötti folyamatos kommunikáció és hatékony konzultáció.

A nemek közötti egyensúlyeltolódás a migráció kapcsán egy komplex és ritkán vizsgált aspektus, amelynek komoly következményei lehetnek gazdasági szempontból, emellett jelentős kulturális és társadalmi problémákat vetít előre, amelyet figyelmen kívül hagyni komoly mulasztás lenne a nemzetek vezetői szempontjából.

A tanulmány felhívja a figyelmet arra, hogy a migráció nem csupán népvándorlás, hanem egy annál jóval összetettebb kérdésről van szó. Egy olyan folyamat, amely formálja a célországok társadalmát, illetve kultúráját. Ezen kihívásokkal szembe kell nézni, hiszen a nemzetek célja, hogy megőrizhessék a saját identitásukat. A jövőben még több kutatásra lenne szükség annak érdekében, hogy a probléma jobban körülhatárolható legyen, és a társadalmi stabilitás helyre álljon.

Pressburger Tamás

A fehérek demográfiai szorongása és a terrorizmussal gyanúsítottak kínzásának támogatása

Egy olyan korszakban, amelyet a gyors globalizáció, a technológiai fejlődés és a változó kulturális tájak jellemeznek, a világ demográfiai helyzete mélyreható átalakuláson megy keresztül. Társadalmaink napról napra fejlődnek, tükrözve a különböző tényezők bonyolult kölcsönhatását, mint például a migrációs minták, a születési arányszám és a változó kormegoszlás. Ez a fejlődő demográfiai környezet egy olyan jelenséget idézett elő, amely csendesen, de jelentősen alakítja kollektív pszichénket – a demográfiai szorongást.

A digitális korban, ahol az információ szüntelenül áramlik, és a világ minden tája minden eddiginél jobban összekapcsolódik egymással, életünk összefonódik a hagyományos és a közösségi média szövetével. Ezek a hatékony platformok csatornaként szolgálnak, amelyen keresztül híreket, véleményeket és betekintést kapunk gyorsan változó világunk összetett dinamikájába. Ennek eredményeként kulcsszerepet játszanak felfogásunk alakításában, hiedelmink befolyásolásában és egyes társadalmi rétegek demográfiai szorongásának előmozdításában is.

James A. Piazza (2020) tanulmányában egy felmérés során tesztelte, hogy a fehérbőrű tesztalanyok hogyan reagálnak, ha a fehérek demográfiai hanyatlásáról hallanak, és ez a kísérlet későbbi szakasza során befolyásolja-e a terrorizmussal gyanúsítottakkal kapcsolatos attitűdöket. Az elemzésben 652 kiindulási alany vett részt. A tanulmány fő célja az volt, hogy képet alkosson arról, mit gondolnak az amerikaiak az olyan aktuális kérdésekről, mint a nemzetbiztonság, a terrorizmus, a terrorizmus elleni politikák, a bevándorlás és a vallás.

A kísérlet alapján a szerző arra jutott, hogy amikor a fehér alanyok arról értesülnek, hogy a fehérek az előrejelzések szerint 2060-ra demográfiai kisebbséggé válnak az Egyesült Államokban, nagyobb valószínűséggel helyeslik a terrorizmussal gyanúsított személyekkel szemben a kínzás alkalmazását. Amikor a fehérbőrű tesztalanyok arról értesülnek, hogy a nemzeti népeesség aránya csökken, és azon kezdenek el gondolkodni, hogy a közeljövőben rasszuk kisebbséggé válik az Egyesült Államokban, azzal a kilátással kell szembenéznük, hogy elveszítik társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális domináns helyzetüket. Az ilyen veszteség kilátása szorongás és bizonytalanság érzését váltja ki, ami arra készteti az érintett személyeket, hogy erősebbnek értékeljék az USA terrorfenyegetettségét. Azon belül is a külső terrorfenyegetést.

A szerző a kísérletek során egyszempontos varianciaanalízis (ANOVA¹) tesztet végeztetett Bonferroni² post-hoc összehasonlító tesztekkel. Az eredmények alapján azok az alanyok, akiket a második csoportba osztottak be, és akiket arról tájékoztattak, hogy a fehérek várhatóan kisebbséggé válnak az Egyesült Államokban, 8,7%-kal nagyobb valószínűséggel támogatták a terrorizmussal gyanúsítottak kínzását.

A tanulmány eredményei tehát előzetes bizonyítékot szolgáltatnak arra vonatkozóan, hogy az egyéb tényezőkön, mint például az életkoron, az iskolai végzettségen, a foglalkoztatási státuszon és a politikai ideológián kívül a fehérek demográfiai szorongása is befolyásolja a fehér amerikaiak attitűdjét a terrorizmussal gyanúsított személyekkel szembeni fizikai bántalmazás vagy kínzás alkalmazásával kapcsolatban. Ez kulcsfontosságú kérdés, tekintettel a jelenlegi politikai helyzetre jellemző fokozott faji ellenérzésekre, a terrorizmussal gyanúsítottakkal szembeni fizikai bántalmazásról szóló, folyamatban lévő politikai vitákra, valamint a tudományos ismeretekre, amelyek azt sugallják, hogy a kínzás alkalmazása kontraproduktív a terrorizmus csökkentésére való tekintettel. A tanulmány tehát megnyitja az utat a demográfiai változások és az Egyesült Államok terrorizmusellenes politikájával kapcsolatos közvélemény közötti bonyolult kapcsolat további kutatásához.

A szerző szerint az eredmények arra utalnak, hogy a terrorizmus elleni küzdelemmel kapcsolatos politikai preferenciákat az Egyesült Államokban felerősíti az etnikai csoportok vagy a faji identitás politikája. Ha mindezt összevetjük

1 ANOVA: A varianciaanalízis számos egyező szórású, normál eloszlású csoport átlagának összevetésére alkalmas statisztikai módszer, melyet angol megnevezésének (analysis of variance) kezdőbetűiből generálva ANOVA-ként is ismernek.

2 Bonferroni-teszt: Párunkénti átlagok különbségének vizsgálatára használható teszt. A két csoport elemszáma is eltérhet. Lényeges tényező, hogy az α -hibához tartozó t értéket korrigálja a független összehasonlítások számának megfelelően.

a média egyre fokozódó hírhajhász, kattintásvadász beállítottságával, ahol az Egyesült Államok demográfiai változásainak médiában közölt ábrázolásából gyakran hiányzik a megfelelő kontextus és árnyaltság, beláthatjuk, hogy mekkora felelőssége van a negyedik hatalmi ágazat képviselőinek. A szerző az eredményekre való tekintettel a média képviselőit a jövőben gondosabban kidolgozott ábrázolásra kéri a demográfiai trendek tekintetében.

Megdöbbenő számomra, hogy milyen hatással lehetnek ránk félelmeink, főleg ha olyan távolinak tűnő problémákkal kapcsolatosak, mint a demográfiai változások okozta szorongás. Irracionális, média által kiváltott félelmeink hatására milyen könnyedén fel tudjuk adni legalapvetőbbnek tűnő elveinket is, amelyek civilizált emberekké tesznek minket és megkülönböztetnek minket az állatoktól. Azonban véleményem szerint a média átalakulását is figyelembe kell vennünk, a decentralizált hírforrásként szolgáló közösségimédia-platformok elterjedésével ugyanis már-már komikusnak tűnik James A. Piazza média képviselőihez intézett körültekintőbb ábrázolással kapcsolatos kérése, hiszen a média új világában bárki lehet riporter. A kérdés már csak az, hogy valóban decentralizált független hírportálokat sikerült-e így alkotnunk, vagy csak a média felett gyakorolt hatalmi viszonyok kerültek újraelosztásra a decentralizáció látszatának felelősségváró mellékhatásaival. Bárhogy is legyen, a negyedik hatalmi ágazat vitathatatlanul kiemelkedő hatással van társadalmunkra és a minket körülvevő világról alkotott képünkre, nem csupán a demográfiai változások okozta szorongással kapcsolatban.

Erdélyi Katalin

Mesterséges intelligencia a bíróságon. Az MI támogatás legitimitási problémái a bírósági rendszerben

A szerző a bécsi Természeti Erőforrások és Élettudományok Egyetem Jogtudományi Intézetének joghallgatójaként e cikkében azt vizsgálja, hogy milyen veszélyekkel járna, ha a bírói döntéshozatalt átvenné a mesterséges intelligencia (MI). Az MI definícióját egy nem-biológiai autonóm entitásként adja meg, amely képes együttműködni a bírósági szereplőkkel. A kapcsolat során felmerülő problémákat zseniálisan megragadva, metaforikus ábrázolásban, az MI-re kirótt szerepkörökben mutatja be. A szituációk és annak értékelései a következők.

A jogi munka nagy részét monoton tevékenységek, például dokumentumok szűrése, nagy adatbázisok átkutatása szabálytalanságok keresése végett, vagy ügyek elemzése teszi ki. Egyes országok ügyvédi irodái a dokumentumok át-vizsgálására úgynevezett e-felfedező programot alkalmaznak, a CaseCruncher

Alpha³ szoftver pedig már most magas pontossággal prediktál jogi döntéseket. John Roberts, az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának elnöke 2017-ben arra a kérdésre, hogy el tudja-e képzelni a napot, amikor az MI segíti a tárgyalási tényfeltárást, sőt a bírói döntéshozatalt, a következő választ adta: „*Ez a nap már itt van, és jelentős terhet ró a jelenlegi bírósági működésre.*”

A szerző bevezetőjében kiemeli a bírák ítélkezésére jelentős hatást gyakorló, napszakkal összefüggő fáradtságát és érzelmi instabilitását, amelyet az MI minimalizálni lenne képes. De az is igaz, hogy az MI döntéshozatali folyamatai az ember által elkövetett – jogrendszerből, az MI tanítási adataiból vagy magából az MI programozásából származó – hibákat is tartalmaznak. Példaként említette a COMPAS⁴ szoftvert, amely a kockázatok értékelésével javaslatokat tesz az alternatív büntetések vagy szankciók alkalmazására – sajnos rasszista elfogultságot mutatott az afroamerikai vádlottakkal szemben.

Cikkének problémafelvetésében hangsúlyozza, nem kíván állást foglalni abban a kérdésben, hogy az MI-t ültessék-e a bírói székbe, ez majd a jövő feladata lesz. De amikor ez a jövő eljön, a társadalomnak készen kell állnia arra a döntésre, engedélyezi az MI-nek, hogy ítéletet hozzon vagy sem. Az ilyen választások messze ható következményeit nyilvánosan kell megvitatni, demokratikus döntéshozatali folyamatnak kell alávetni. De mi van, ha sosem jön el ez az idő? Mi van, ha sosem történik meg a nyilvános vita? Mi van, ha úgy gondoljuk, még nem jött el a választás ideje, holott már rég ráléptünk egy esetlegesen visszafordíthatatlan útra?

A technológia még nem kész olyan MI létrehozására, amely rendelkezik a bírói munkához szükséges összes képességgel, nem azért, mert az intellektuális feladatok túl bonyolultak az MI számára, hanem mert egy jó bíró rendelkezik társas készségekkel, a kutatás, a nyelv, a logika, a kreatív problémamegoldás és mindezek kombinálásának képességével. Véleménye szerint az MI bíróságokra való bevezetése lassú, fokozatos folyamat lesz. A döntéshozatali hatalom átengedése pedig különösen problémás: a bíró demokratikus legitimitációval rendelkezik az ügyek eldöntéséhez, és nem delegálhatja a döntést másnak. Ha egy adminisztratív vagy jogi feladatot segédre bíz, a bíró feladata az irányítás és a kommunikáció, függetlenül attól, hogy a segéd ember vagy gép.

A témával kapcsolatos problémák megértéséhez képzeljük el egy lakatos raktárát, amelyben több ezer különböző típusú szög és csavar van dobozokban

3 A CaseCruncher Alpha egy jogi tervező és előrejelző alkalmazás, amely mesterséges intelligencia segítségével, a jog területén összegyűjtött adatok alapján próbálja előre jelezni egy adott jogi eset kimenetelét.

4 Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions, magyarul büntető intézkedésekre való alternatív büntetésekhez szolgáló elítélkezelési profilalkotás.

rendezve. A gép egy adott helyet hozzárendel minden egyes elemhez, a távolságok és kérések száma szerint pedig rendszerezi azokat. A folyamatosan változó állapotú rendszer az emberi megfigyelő szemszögéből káoszra tűnik, de az MI minden alkalommal sokkal gyorsabban szállítja a megfelelő típusú szöveget vagy csavart, mint azt az ember valaha is tudná. Az emberi raktárost meg lehet kérdezni, hogy milyen gondolatmenet vezette el az eredményhez, de az MI gondolatmenetének megértése jelentős erőfeszítést igényel. A bíróság termékei olyan ítéletek, amelyek jelentős következményekkel járnak (börtönbüntetés, feltételes szabaddal helyezés vagy annak megtagadása), az ítélet tárgya pedig az emberi viselkedés. Az MI technológia elfogadásához az MI gondolatmenetének megértése, átlátása kulcsfontosságú. Az átláthatóság viszont csak a teljesítmény rovására érhető el. A raktáras metaforában az MI-t arra kell kérnünk, hogy találjon kompromisszumot, amely optimalizálja a humán rendszert, de marad a logikai dimenziójában, a saját metodológiájában, a teljesítmény rovására. Ez a rendszer egy gépverziója az emberi raktári dolgozónak, nem pedig egy ideális raktári dolgozó gépverziója. Egy bírói döntés kapcsán nem követeljük meg a bíró idegrendszerétől az átláthatóságot, hanem konkrét magyarázatra van szükségünk, hogyan használt az eredményhez bizonyos tényezőket.

Következzék a problémakör jelentős tanulságokkal rendelkező szerepeinek és feladatainak metaforikus ábrázolása. Látható lesz, ahogyan a három szerepkör fokozatosan növeli az MI technológia összetettségét.

1. Szerepkör: MI könyvtáros

Az MI könyvtáros feladata a kért irodalom megtalálása és jogi kutatás végzése.

A bírák rendszeresen kérik az egyes esetekhez kapcsolódó szakirodalmat, joganyagokat, iratokat. A kérések lehetnek egyszerűek, például „Keress meg az x dokumentumot y szerzőtől!”, vagy bonyolultabbak, például „Keress meg az ügy összes releváns irodalmát, és sorold fel őket relevanciájuk szerint!”. Az ilyen jellegű MI a „kevert kezdeményezés” elven működik, azaz magas szintű parancsokat kap, és csak alacsonyabb szinten működik autonóm módon.

Általában a jogi kutatási feladat nem csupán a valamilyen módon kapcsolódó esetek, publikációk összegyűjtése, hanem az információdarabok közötti kapcsolatok megtalálása és jogi szakértelemmé alakítása, ami már némi döntéshozatali hatáskört is kíván. A jogi kutatásokban mindig is volt valamilyen mértékű döntéshozatali hatáskörátengedés, ami most más, az az entitás, amellyel a bírák a kutatást elvégeztetik.

Az internet előtt a bírák jogi kutatásait az emberi könyvtárosok segítették szakirodalommal, és bár a bírák nem tudták, hogy a könyvtárosok hogyan jutottak el az eredményhez, de volt lehetőségük megkérdezni tőlük, szükség esetén

szakmai vitába szállni velük. Ma már a jogi kutatások online jogi adatbázisokban, kifinomult kereső algoritmusok segítségével zajlanak. Az algoritmusok a folyamatosan változó adathalmazok miatt bonyolultak, működésük kevésbé átlátható, de sokkal hatékonyabbak, mint egy emberi könyvtáros, és gyakran képeznek üzleti titkot, ezért szándékosan nem transzparenssek. Az MI teljesítménye is csak a transzparencia rovására sokszorozható meg, és tovább növelhető azzal, ha az entitás módosíthatja saját keresési paramétereit is. Az ilyen entitások működésének átláthatóságát biztosítani már nagyon nehéz feladat. Kulcsfontosságú tehát gondolkodásmódjának magyarázata, és az ezt elősegítő intézkedések meghozatala.

Amennyiben az MI bemenő adatmennyisége elér egy bizonyos absztrakciós szintet, az MI-nek egyidejűleg kell kutatnia a kért anyagok után, és döntéstervezetet készíteni. Ha a feladat az lenne, hogy meg kell keresni a legrelevánsabb forrásokat egy bizonyos ügyben, és fel kell sorolni azokat a jövőbeli megjelenésük sorrendjében, akkor ehhez egy előre megtervezett, gép által generált, eredményhez vezető pályára lenne szükség, hogy a bírókat egy előre meghatározott eredményhez juttassa. Ez vezet el egy átláthatatlan döntéshozatali hatáskör MI-re való delegálásához, amelynek kiterjedését nehéz megjósolni.

2. Szerepkör: Ügyészeti főtanácsos (MI főtanácsos)

Az MI főtanácsos feladata a bíróság munkájának független segítése, bizonyos ügyekben jogi megoldások, javaslatok adása az ügyek jogi aspektusainak elemzése által.

Ha a főtanácsos MI lenne, feladatából kifolyólag nemcsak kontrafaktuális elemzést⁵ és javaslatokat kellene adnia, hanem olyan támogató ismereteket és magyarázatokat, ami alapján a bíró választani lenne képes abban, beépíti-e az észrevételeket, vagy figyelmen kívül hagyja. Ez esetben a bírónak valóban jelentős jogi feladatokat vagy döntéshozatalt kellene bíznia az MI-re, amire pedig a szakma követelné, hogy az MI-t csak segédeszközként használják, nem a bírók helyettesítésére.

De lehetséges egyáltalán az MI-t főtanácsosi szerepben csak segédeszközként használni? Vajon ekkor nem a társadalmi dinamika irányítaná a bírót az MI észrevételeinek figyelembe vételekor? És vajon a bíró nagyközönség előtti jogi képességeinek a megítélését nem rontaná az MI használata?

5 A kontrafaktuális elemzés (counterfactual analysis) egy olyan módszer, amely azt vizsgálja, hogy mi történhetett volna, ha egy adott esemény vagy körülmény más módon alakult volna. Az ilyen elemzés során az események alternatív változatait vizsgálják meg, különféle feltételeket és változókat figyelembe véve annak érdekében, hogy megértsék az események ok-okozati összefüggéseit és lehetséges kimeneteleit.

Egyrészt a bíró önbizalmának jele lehet, ha az MI észrevételeinek nagy részét idézi, növelve az ítélkezés hatékonyságát. Másrészt viszont azokat a bírókat, akik hajlamosabbak az MI segítségét kérni, alacsonyabb kompetenciával rendelkező személyként értékelheti a társadalom.

Valószínűbb, hogy a bírók inkább beépítenék az MI véleményét, mintsem eltérjenek tőle, hiszen a statisztikák arra utalnak, hogy a gép által generált tartalmat kisebb valószínűséggel írják felül magasabb szintű bíróságok, mint amit az ember generál.

A bizonyítékalapú érvelésnél amennyiben a legjobb bizonyíték azt sugallja, hogy az x lehetőség a legvalószínűbb a kívánatos eredmény elérésére, akkor az x lehetőséget kell követni. Ez esetben könnyebb érvelni az MI teljes potenciáljának kihasználása mellett, semmint ellene, mert az MI átlagosan jobb eredményeket produkál, mint az emberi szakértők.

Ahogy a gép által generált tartalom százaléka növekszik a döntésekben, a bíró végül egyre inkább csak csatorna lesz a kizárólag gép által generált döntések közvetítésére.

Bár az MI főtanácsos szerepkörben van átláthatóság, de fennáll egy súlyos probléma, a bizonyítékalapú érvelés miatti döntéshozatali lejtőre kerülés.

A megoldás az lehet, hogy a bíró és az MI hatáskörét elkülönítik egymástól.

3. Szerepkör: Korlátozott bírói hatáskörrel rendelkező hivatalnok (MI hivatalnok)

E szerepkörben a bíró és az MI hivatalnok munkája teljes mértékben elkülönül egymástól. A forgatókönyv szerint a kérelmezők az MI hivatalnok elé terjesztik az ügyet, mielőtt az az emberi bíróhoz kerülne. Az MI rendelkezik bírói hatáskörrel az ügyek autonóm eldöntésére, azonban az MI döntése elleni fellebbezés automatikusan érvénytelenítené azt, ami által az ügy emberi bíróhoz kerülne. Ebben a szigorú intézményi szétválasztásban az ügyfeleknek lehetőségük van az MI-t kizárni az ügyükben, ami megakadályozza a bizonyítékalapú érvelés miatti bírói lejtőre kerülést. Emellett elkerüli a humán gondolkodás és gépi érvelés össze nem egyeztetetőségéből eredő problémákat, így lehetőséget ad az MI érvelésének és érthető magyarázatainak az elősegítésére. Ebben a forgatókönyvben az MI fekete dobozként⁶ működik, amely az ügy tényeit (bemenet) jogi következménnyel (kimenet) alakítja.

6 Fekete doboz jelentése: egy informatikai rendszer esetében a bemenetek és kimenetek ismertek, de maga a belső feldolgozás vagy döntéshozatal módja rejtett, vagy nem érthetőek, nem átláthatók, így nem követhetők az ember számára.

Az MI hivatalnok esetében lehetőség nyílik a kizárólag ember általi döntés kérésére. Azok az esetek, amelyekben az emberi bíró és az MI hivatalnok nem ért egyet, három okra vezethetők vissza: 1) az MI hibázott, 2) az emberi bíró hibázott, 3) az ügynek több helyes értelmezése is lehet. Egyszerűbb esetben a megoldás nem problémás, az ítélettel egyetértés van. Nehéz esetek akkor merülnek fel, amikor a törvény által kívánt válasz homályos, ismeretlen vagy mélyen aggasztó, talán a releváns szabályok ellentétesek, vagy az eset az első ilyen fajta. Ekkor a bizonyítékalapú érvelésnek konstruktív és költségkímélő hatása van, hiszen a fellebbezők végül csak a nehéz eseteket viszik az emberi bíró elé, az egyszerű esetekben a bizonyítékalapon hozott MI döntéseket csak nagyon ritkán bírálják felül. Végülis az MI arra van tervezve, hogy a tiszta szabályok alkalmazásában felülmúlja az embert.

Amennyiben a bizonyítékalapú érvelésben az MI mégis nyilvánvaló hibát követ el – ami egyébként a közvélemény MI-be vetett bizalmának elvesztéséhez vezethetne –, az emberi bíróság biztonsági hálóként működve kijavítja a hibát.

Másrészt mind az emberi bíró, mind az MI egyaránt hibás döntéseket hozhat. Ismételten, a statisztikák azt mutatják, hogy valószínűbb az emberi bíró tévedése, mint az MI-é. Azonban, ellentétben az egyszerű esetekkel, nincs módja annak, hogy bebizonyítsuk az MI tévedését, mert nem zárható ki, hogy az MI egy másik helyes megoldást talált.

Az MI hivatalnok forgatókönyvében az MI fekete dobozként működik, amely nem ad magyarázatot a döntésére. A magyarázat éppen az, hogy több lehetséges jó megoldás van. Ezért, amikor nehéz esetekről van szó, az érthető igazolás, az észszerű magyarázat fontosabbá válik, mint az, hogy a döntés helyességének nagy legyen a valószínűsége. Az MI hivatalnok általi ítélkezés fölénye ebben a forgatókönyvben akkor ér véget, amikor nehéz esetek merülnek fel, de a korlátozó tényező nem a technológia, hanem az ember.

E kiváló cikk szerző általi konklúziója az, hogy az MI és az emberi bíró párhuzamos létezése a döntéshozatali hatalom rejtett átengedésének veszélyét hordozza magában. A megelőzés érdekében időben fontos megvitatni, hogyan lehetne az MI segítségét beilleszteni az igazságszolgáltatásba. A vita kulcsfontosságú kérdése az, hogy az MI-t és az emberi bírót együtt dolgoztatjuk-e, vagy intézményi szinten szétválasztjuk őket. Ebben a tekintetben az egyik feladat a kommunikáció megkönnyítése az ember és az MI között.

A könyvtáros metaforája azt mutatja, hogy egy bíró munkája összetett, egymásba fonódó, szét nem választható feladatokból áll, amelyet egyszerűen nem lehetséges kettészakítani döntéshozatali és nem döntéshozatali részekre. Ezen a gondolatmeneten alapulva az MI főtanácsos ábrázolása azt tanítja, hogy az MI

és az emberi bíró közötti felelősségmegosztás átláthatósága nem akadályozza meg az emberi irányítás elvesztését, a bizonyítékalapú érvelés miatt az emberi bíró és az MI közötti együttműködés ugyanazon ügyben az emberi irányítás elvesztésének lejtőjére vezet, függetlenül az átláthatóság mértékétől.

Azonban az ember és a gép által generált döntések szigorú elkülönítése lehetővé teszi az MI ítélkezésének irányítását. Az MI hivatalnok metaforája megfelel ennek az intézményi szétválasztás elképzelésnek. Bár az MI fekete dobozként működik, önállóan dönt az ügyekben, az értelmezés hiányát kiegyensúlyozhatja az emberi bíró döntése. Egyszerű ügyekben ez pusztán egy biztonsági intézkedés egy esetleges MI hiba esetére. A több helyes megoldással rendelkező, néhez esetekben viszont az érvelés a legfontosabb, az indoklás nyújtása többet ér, mint magyarázat nélküli, gép általi, legvalószínűbben helyes döntés.

Összefoglalásként a szerző szavaival élve: az MI bevezetése az igazságszolgáltatásba általában véve is rendkívül érzékeny kérdés. A téma nagy körültkintést és türelmet igényel, nem szabad, hogy elsődleges legyen a költségvetési hatékonyság-optimalizálás. Leginkább az átláthatóság körülményeit kell megteremteni. Bár az intézményi szétválás elképzelés és a valóság közötti szakadék ellehetetlenítheti a nyilvános párbeszédet, nem tudunk beszélgetni olyan problémáról, amiről nincs tudomásunk. De ezt meg kell beszélnünk. És minél hamarabb.

Felhasznált irodalom

- Bacsárdi J., Christián L. & Sallai J. (2018). A mezei rendőrségtől a mezei őrszolgálatig. *Magyar Rendészet*, 18(4), 33–34.
- Bekhruz, H. (2013). Comparative jurisprudence: modern aspects of research. *Comparative jurisprudence*, (1-2), 278–285.
- Buocz, T. J. (2018). Artificial Intelligence in Court. Legitimacy Problems of AI Assistance in the Judiciary. *Retskraft—Copenhagen Journal of Legal Studies*, 2(1), 41–59.
- Gottlieb G., Krözsel K. & Prestel B. (1998). *A magyar rendőrség reformja. Eljárás, módszerek, eredmények*. FelixVerlag.
- Koi Gy. (2013). *Évszázadok mezsgyéjén. Négy magyar közigazgatás-tudós útkeresése és élet-példája. Zsoldos Ignác (1803-1885), Récsi Emil (1822-1864), Concha Győző (1846-1933), Magyary Zoltán (1888-1945)*. Nemzeti Közszerzői Egyetem.
- Leheza, Y., Dorokhina, Y., Shamara, O., Miroshnychenko, S. & Moroz, V. (2021). Citizens 'participation in the fight against criminal offences: political and legal aspects. *Cuestiones Políticas*, 39(69), 212–224. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.12>
- O'Reilly, C. (2022). Doing the right thing? Value conflicts and community policing. *Policing and Society*, 33(1), 1–17. <https://doi.org/10.1080/10439463.2022.2071423>

Piazza, J. A. (2020). White Demographic Anxiety and Support for Torture of Terrorism Suspects. *Studies in Conflict and Terrorism*, 46(6), 769–797. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2020.1792733>
Zsoldos I. (1838). *Néhány szó a honi közbátorságról*. Tratter-Károlyi.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Köszöntöm az Országos Polgárőr Szövetség honlapján!* <https://opsz.hu/koszonto/>

URL2: „Rendészeti szervek” szócikk. <http://ijoten.hu/szocikk/rendeszeti-szervek>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Etter K., Lippai Zs., Bacsó B., Pressburger T. & Erdélyi K. (2024). Nemzetközi Rendészeti Figyelő XIII. *Belügyi Szemle*, 72(4), 737–755. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i4.pp737-755>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Finszter Géza, aki a prof.finszter@gmail.com e-mail címen érhető el.

K Ö N Y V I S M E R T E T Ő

Recenzió Hohmann Balázs: Az átláthatóság értelmezése és követelményrendszere a közigazgatási hatósági eljárások tükrében című monográfiájáról

Review of Balázs Hohmann's monograph: Interpretation and requirements of transparency in the light of administrative procedures

Czibrik Eszter

Dr., jogász, doktorandusz
Miskolci Egyetem

eszter.marczisne@uni-miskolc.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja Hohmann Balázs monográfiájának, valamint annak jelentőségének és aktualitásának a bemutatása, továbbá az érdeklődés felkeltése a leendő olvasók számára.

Módszertan: Jelen írás a recenzált mű alapján készített ismertetés.

Megállapítások: A szerző hangsúlyozza Hohmann Balázs monográfiájában többször is rögzített gondolatait, miszerint az átláthatóság jogi értelemben alkotmányos és jogállami követelmény. A monográfia olvasásakor az ezzel kapcsolatos kérdések mind megválaszolásra kerülnek, bizonyítva, hogy az átláthatóság témaköre a hatósági eljárás minden egyes mozzanatában jelen van, annak jelentősége megkérdőjelezhetetlen.

Érték: A monográfia az átláthatóság kérdéskörét járja körbe a teljesség igényével. Hangsúlyozásra kerültek annak fogalmi elemei, az átláthatósággal kapcsolatos elvárások a hatósági eljárás során, annak korlátjai, illetve az azzal összefüggő joggyakorlat. Végző soron pedig empirikus kutatás keretében bizonyítja a korábban leírtakat.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2023. 01. 07. Átdolgozás: 2023. 02. 20.
Elfogadás: 2023. 02. 27.

Kulcsszavak: átláthatóság, közigazgatási hatósági eljárás, hatóságok, közigazgatás

Abstract

Aim: The aim of this study is to present Balázs Hohmann's monograph, as well as its significance and topicality. Furthermore, I would like to arouse the interest of future readers.

Methodology: This paper was prepared based on the analysis of the monograph.

Findings: In the review, I emphasise Balázs Hohmann's ideas, mentioned several times in his monograph, that transparency is a constitutional requirement in the legal sense. When somebody reads the monograph, all related questions will be answered, proving that the topic of transparency is present in every step of the administrative procedure, and its importance is unquestionable.

Value: The monograph presents the issue of transparency. The work emphasised the conceptual elements of transparency and the related expectations during the administrative procedure. The author also highlighted the limitations of transparency. The jurisprudence was also presented. Finally, it proves what was described earlier in the context of empirical research.

Keywords: transparency, administrative procedure, authorities, public administration

Átláthatóság, hatékonyság, közérthetőség. Mindezek olyan fogalmak, amelyek manapság nemcsak elvárások, hanem szerves részei is a közigazgatási hatósági eljárásnak. Azonban az ehhez vezető út hosszadalmasnak mondható, nem feltétlenül volt egyszerű, és közel sem mondhatjuk azt, hogy véget ért volna. Hohmann Balázs *Az átláthatóság értelmezése és követelményrendszere a közigazgatási hatósági eljárások tükrében* című monográfiájában ezt az utat járja körbe a lehető legalaposabban elméleti, illetve gyakorlati oldalról. Az említett mű 2022-ben került publikálásra a Novissima Kiadó gondozásában. A kötet kapcsán ugyan nem beszélhetünk egy Agatha Christie vagy Ernest Hemingway regényről, mégis az első perctől az utolsó gondolatig fenntartja az olvasó figyelmét a bemutatandó monográfia. Egy gondolatébresztő és egy ismeretátadó könyvhöz lehet szerencséje annak, aki kezébe veszi a kötetet. A következőkben e monográfia értékeiről, illetve eredményeiről, valamint a benne taglalt téma aktualitásáról szeretnék beszámolni.

A hatósági szervezeteknek a folyamatosan változó társadalmi, gazdasági és politikai helyzethez nemcsak igazodniuk kell, hanem meg is kell felelniük. E dinamizmus folyamatos kihívások elé állítja mind a jogalkotót, mind pedig a jogalkalmazót.

Álláspontom szerint az átláthatóság kérdésköre, annak „szabályozástörténete” megfelelőképpen mutatja be ezt a folyamatosan változó környezetet, gondolva itt arra, hogy milyen elvárásai voltak például az állampolgároknak az állammal szemben még az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény, vagy később az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény hatálya idején. Hiszen a hatósági eljárás csak akkor tudja megfelelően és teljeskörűen betölteni a feladatát, ha annak szabályozása és egyben végrehajtása is a jogalanyok széles köre számára elérhető, értelmezhető, valamint befogadható is (Hohmann, 2022). A monográfiában folyamatosan végigkíséri az olvasót az a gondolat, miszerint fontos az átláthatóság, azonban ennek egy egyensúlyi helyzetet kell teremtenie: a mérleg egyik oldalán a megfelelő tájékoztatási, információadási kötelezettség szerepel a hatóság szemszögéből az ügyfelek részére, a másik oldalon pedig ellensúlyként az az elvárás hozható fel, hogy mindez ne forduljon át egy visszaélészerű cselekménnyé az ügyfelek, illetve egyéb résztvevők által. Ehhez igazodva a monográfia a következőkben tárgyalta szerkezeti egységekre osztható. Első ízben az átláthatóság és a hatósági eljárás átláthatósága fogalmának körülhatárolásáról, illetve annak jogtudományi értelmezéséről olvashatunk. A szerző – mondhatni – leküzdötte azt a nehézséget, miszerint az átláthatóság fogalmának meghatározását szubjektivizált elemek is befolyásolják, azonban ennek ellenére saját fogalmat¹ alkotott, s annak eredményeit az olvasó elé is tárta.

A fogalmi megközelítéseket követően egy történelmi idősíkon keresztül ismerheti meg az olvasó, hogy miképp alakult az átláthatósággal szemben támasztott követelmények rendszere mind hazai, mind pedig nemzetközi szinten. Ezt követően az átláthatóságot befolyásoló tényezők köréről szerez információkat az olvasó a hatósági eljárásra vonatkozó jogalkotás folyamatában, illetve a szervezeti átláthatóság tekintetében.

A monográfia központi fejezeteként a hatósági eljárás folyamatát tekinthetjük át az átláthatóságot befolyásoló tényezők mentén, bepillantást nyerhetünk mind az alap-, a jogorvoslati és a végrehajtási eljárás szerepébe az átláthatóság tükrében. A hagyományosnak mondható döntéshozatal mellett – ebben a fejezetben – részletes ismertetést kaphatunk az egyes diverzifikált döntéshozatali módszerek alkalmazásáról is. Emellett a hatósági eljárás korlátjai is bemutatásra kerülnek. Egy rövidebb fejezetben ismeretanyagot gyűjthetünk az átláthatóságot befolyásoló tényezők köréről a hatóság kommunikációjában, amellyel

¹ „Az átláthatóság jogi értelemben olyan alkotmányos és jogállami követelmény, amely arra irányul, hogy az átláthatóság alanya számára az átláthatóság tárgyát felfoghatóvá, érthetővé, kontextusában és folyamatában is értelmezhetővé tegye.” (Hohmann, 2022).

összefüggésben nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a nyitott kommunikáció eredményeképp az állampolgárok sokkal inkább bízhatnak az államszervezetben, annak átláthatóságában.

A továbbiakban a hatósági ellenőrzés mint speciális hatósági cselekvéssel összefüggő átláthatósági kérdések merülnek fel, valamint a fejezet foglalkozik továbbá a köztestületek átláthatóságával is.

Végül, de nem utolsó sorban az empirikus kutatás eredményeiről olvashatunk, amelynek keretében egy tízfős mélyinterjú felmérés, illetve egy több mint 300 fős lakossági felmérés készült. A mélyinterjú felmérés során a vizsgálódás középpontjában az átláthatóság fogalma, valamint az átláthatóságra vonatkozó – a résztvevők számára jelentős – tényezők kerültek fókuszba. A kvantitatív lakossági felmérés során egy elektronikusan kitölthető kérdőívet töltöttek ki a felmérésben részt vevő személyek. A kiértékelés eredményeként például az állampolgárok álláspontját tudhattuk meg, hogy számukra mit jelent az átláthatóság a hatósági eljárás során, vagy honnan szereznek információt, ha egy hatósági eljárás megindítására készülnek, továbbá mennyire tartják érthetőnek az egyes döntéseket, tájékoztatásokat, valamint az eljárással összefüggésbe hozható jogszabályokat. A kérdőíves felmérés során választ kaphattunk emellett arra a kérdésre is, hogy milyen átláthatóságot korlátozó tényezőkről tudtak beszámolni a kitöltők. Mindezekkel pedig a szerző komplex képet ad az olvasó számára az átláthatósághoz kapcsolódó elvárások tényleges teljesüléséről, az egyes ügyfélélményekről, illetve állampolgári elvárásokról. Úgy gondolom, az érdekesítő tartalmat az egyes ábrák, grafikonok teszik még színesebbé, illetve „átláthatóbbá”. A téma iránt érdeklődők további gondolatébresztő következtetéseket vonhatnak le a leírtak alapján. Mindebből kifolyólag Hohmann Balázs monográfiáját nemcsak a hatósági eljárás iránt érdeklődőknek ajánlanám, hanem minden olyan tudatos leendő ügyfélnek, aki jobban meg szeretné érteni a hatósági eljárást az átláthatóság szemüvegén keresztül.

Felhasznált irodalom

Hohmann B. (2022). *Az átláthatóság értelmezése és követelményrendszere a közigazgatási hatósági eljárások tükrében*. Novissima Kiadó.

Alkalmazott jogszabályok

1957. évi IV. törvény, államigazgatási eljárás általános szabályairól

2016. évi CL. törvény, az általános közigazgatási rendtartásról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Czibrik E. (2024). Recenzió Hohmann Balázs: Az átláthatóság értelmezése és követelményrendszere a közigazgatási hatósági eljárások tükrében című monográfiájáról. *Belügyi Szemle*, 72(4), 757–761. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i4.pp757-761>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Czibrik Eszter, aki az eszter.marczisne@uni-miskolc.hu e-mail címen érhető el.

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA), (nyomtatott ISSN 2062-9494 és online ISSN 2677-1632) havonta megjelenő, lektorált, magyarországi és nemzetközi jogtudománnyal, közigazgatással, államtudományokkal, kriminológiával, valamint biztonsági és rendészeti tudományos kutatásokkal foglalkozó tudományos folyóirat.

A Belügyi Szemle a <https://belugyiszemlejournal.org/> folyóirat-szerkesztő rendszer alkalmazáson keresztül fogadja a szerzőktől a kéziratokat.

A beküldött közlemény visszaigazolása során a Szerkesztőség tájékoztatja a szerzőket a beküldött kézirat befogadásáról és várható megjelentetéséről. A Szerkesztőség a beérkezett kéziratokat szakmai és tudományos szempontokból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására.

Részletes szerzői útmutató az alábbi URL linken olvasható: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/libraryFiles/downloadPublic/2>

A Szerkesztőség másodközlést nem vállal.

A Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA) kiadványban megjelent cikkek nem tükrözik a Szerkesztőség álláspontját, azok tartalmáért való felelősség minden esetben a szerzőket terheli.

Az etikai nyilatkozat, valamint a közzétételi visszaélésekre vonatkozó nyilatkozat az alábbi URL linken olvasható: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/libraryFiles/downloadPublic/10>

A cikkek a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemények, melynek szellemében a cikkek bármilyen médiumban szabadon felhasználhatók, megoszthatók és újraközölhetők, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

A nyílt hozzáférésről szóló nyilatkozat az alábbi URL linken olvasható: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/libraryFiles/downloadPublic/7>

Telefonszám: +36 (26) 795-922; BM: 24-626

Email: szerkesztoseg@belugyiszemle.hu

Web: <https://belugyiszemlejournal.org/>

A borítóképet tervezte és szerkesztette: Dr. Szabó Csaba

